JANGADA.

Osm set mil na řece Amazonce.

Napsal

JUL. VERNE.

Divy světů známých a neznámých.

VÝBOR ROMÁNŮ JUL. VERNEA.

III.

Jangada.

Osm set mil na řece Amazonce.

Přeložil

Alois Cerman.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY ALOISE R. LAUERMANNA.

1883.

JANGADA.

OSM SET MIL NA ŘECE AMAZONCE.

NAPSAL

JULES VERNE.

PŘELOŽIL

ALOIS CERMAN.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY ALOISE R. LAUERMANNA.

1883.

ČÁSŤ PRVÁ.

I.

Lesní kapitán.

„P h y j s l y d d q f d z x g a s g z z q q e
h x g k f n d r x u j u g i o c y t d x v k s b x h
h u y p o h d v y r y m h u h p u y d k j o x p h
e t o z s l e t n p m v f f o v p d p a j x h y y n
o j y g g a y m e q y n f u q l n m v l y f g s u
z m q i z t l b q g y u g s q e n b v n r c s e d g
r u z b l r m x y n h q h p z d r r g c r o h e p q
x u f i v v r p l p h o n t h v d d q f h q s n t z h
h h n f e p m q k y u u e x k t o g z g k y u u m
f v i j d q d p z j q s y k r p l x h x q r y m v k
l o h h h o t o z v d k s p p s u v j h d.“

Muž, který v ruce držel listinu, jejíž zakončení tvořila tato bizarní směs písmen, zamyslil se na několik okamžiků, když ji byl pozorně ještě jednou přečetl. Listina obsahovala sto takových řádků, které nebyly ani ve slova rozděleny. Dle všeho byla napsána již před dávnými lety a na stranách silného papíru zůstavil čas žluté stopy. Než dle jakých zákonů byla tato písmena seřaděna? Jediné tento člověk mohl to říci. Věru s těmito chifframi má se to jako se zámky novomodních pokladen, vzdorujíť týmž způsobem. Kombinací možno při nich na tisíce a celý život počtářův nestačil by k rozřešení jich.

Třeba jenom „hesla“ k otevření pojišťovacího zámku. Ku čtení podobného kryptogrammu je třeba „chiffry“. Takž uvidíme, že tato chiffra odolala pokusům nejduchaplnějším, za poměrů velmi závažných. Muž, který právě přečetl tuto listinu, byl toliko prostým lesním kapitánem. V Brasilii označují jménem „Capitães do mato“ agenty k chytání uprchlých otroků. Tento závod sahá svým původem do roku 1722. V době té zrodily se myšlénky protiotrokářské jenom v duších několika lidumilů. Vyžadovalo to celého století nežli národové osvícení je uznali a provedli. Nicméně zdá se, že právo býti svobodným a sobě náležeti jest nejprvnější z práv člověku vrozených a přece uplynula tisíciletí nežli několika národům vzešla vznešená myšlénka, aby osmělili se mu průchodu zjednati. R. 1852 — kdy náš děj počíná — bylo ještě v Brasilii otroků a následovně i lesních kapitánů, kteří na ně pořádali honby. Některé důvody lakotné politiky zpozdily příští všeobecné svobody; však už černoch měl právo vykoupiti se, dítky jeho rodily se už svobodnými. Nebyl tedy dalek den, kdy tento skvostný kraj, jenž vyrovná se třem čtvrtinám Evropy, čítati nebude ani jednoho otroka mezi svými desíti milliony obyvatelstva. Ve skutečnosti bylo údělem lesních kapitánů vymizeti v krátkém čase a té doby klesala očividně výnosnosť lovu na uprchlíky. Není tedy divu, že po mnohá léta, kdy dno tohoto řemesla bylo ještě zlaté, lesní kapitánové tvořili třídu dobrodruhů nejčastěji z utečenců se skládající a zběhů, kteří malé vážnosti požívali, i je na bíledni, že tito otrokářští náhončí v době rozkvětu náleželi k vyvrheli člověčenstva a jak se dá předpokládati, též muž s listinou nečinil nečesť nevázané čeládce „capitães do mato“.

Tento Torrès, tak se jmenoval, nebyl ani mestic ani Indián ani černoch, jako většina jeho soudruhů; byl to běloch původu brasilského, jemuž se dostalo trochu většího

vzdělání než jak nasvědčovalo nynější jeho postavení. Zajisté lze ho považovati za člověka ze společnosti vyloučeného, jakých se tolik nalézá v odlehlých krajinách Nového Světa, a byť žil v době, kdy zákony brasilské nepřipouštěly k jistým úřadům mulatů a jiných smíšenců, byl by odmítnut ne pro svůj původ, ale pro svou ničemnosť.

Ostatně té chvíle nebyl Torrès už v Brasilii. Před nedávnem překročil hranice a potuloval se již několik dní v té části lesů peruanských, v nichž původ má horní tok Amazonky.

Torrès byl muž as třicetiletý, složité postavy, na něž neměly jaksi vlivu útrapy života dosti záhadného, pro neobyčejnou povahu a železné zdraví jeho. Byl vzrůstu prostředního, rozložitých plecí, pravidelných rysů, jisté chůze, tváře úpalem slunce tropického osmáhlé, a měl hustý, černý vous. Zrak jeho ukrytý srostlým obočím pohlížel živě avšak urputně po spůsobu lidí smělých. Ba pokud ještě podnebí neztemnilo jeho tvář, jež nikdy nebyla zarděla, rozryly ji nezřízené vášně.

Torrès oděn byl velmi jednoduše, jako člověk po lesích se toulající. Šat jeho nasvědčoval, že ho dlouho již užíval; na hlavě měl kožený klobouk se širokým okrajem, na stranu pošinutý; s beder splývaly mu spodky z hrubé vlny a ztrácely se v holeních těžkých bot, jež tvořily nejzachovalejší část jeho obleku. Přes to vše „puncho“ pestře žlutý, zakrývající kamizolu i kabátec, obepínaly hruď jeho. Než byl-li Torrès lesním kapitánem, bylo patrno, že neprovozoval řemesla toho alespoň za poměrů, v nichž se právě nacházel. Bylo tak zřejmo z nedostatečnosti jeho útočné i obranné zbraně, by mohl stíhati černochy. Nemělť palné zbraně, ni pušky, ni revolveru, kol pasu pouze tesák podobný spíše šavli, nežli loveckému noži, jenž sluje „manchetta“. Kromě toho byl ozbrojen jakýmsi druhem zbraně, která „enchada“ sluje, a jíž se užívá ku proná-

sledování „tatusů“ (pásovců) a „agutů“ (jakýchsi zajíců), kterýmiž oplývají lesy Horní Amazonky, kdežto divá zvěř jen zřídka se objevuje. Ale dle všeho byl 4. května 1852. tento dobrodruh obzvláště pohroužen v četbu listiny, na niž měl oči upřeny, či spíše zvyklý jsa potulkám v těchto lesích jihoamerických, pramálo věnoval pozornosti jejich nádheře. Alespoň nemohlo ho nic vyrušiti z jeho zaměstnání: ani táhlý řev štěkavých opic, jejž Saint-Holaire případně srovnal s nárazy sekyry drvoštěpovy, dopadající na větve stromu; ni odměřený vrzot článků chřestýše, hada takto málo útočného, ale svrchovaně mstivého; ni křiklavý hlas ropuchy ostnaté, jíž přísluší první cena ohyzdnosti ve třídě plazů, ba ni zvučné i zároveň temné skřehotání žáby volské, která, nemůže-li se měřiti s volem co do velikosti, vyrovná se mu bučením.

Torrès neslyšel ničeho z toho všeho hluku, který jest jaksi celkovou ozvěnou lesů Nového světa. Hově si pod překrásným stromem neobdivoval se vysoké koruně tohoto „paoferro“ (železného drva) s tmavou korou, hustého zrna, tvrdého jako kov, jejž nahražuje při nástrojích a zbraních divokých Indianů. Nikoli! Pohroužen v myšlénky obracel lesní kapitán mezi prsty zvláštní tu listinu. Pomocí chiffry, jejíž tajemství znal, dodával každému písmeni pravého významu, četl a zkoumal smysl těchto řádků srozumitelných pouze jemu a časem pohrával rty jeho škodolibý úsměv. Pak jal se pololhlasně bručeti několik vět, jichž nikdo v opuštěném místě lesu peruanského nemohl slyšeti a jimž nikdo by nedovedl porozuměti.

„Ano,“ pravil, „mám zde sto řádků velmi čistě napsaných, které mají pro někoho, jejž znám, důležitosť, o níž nemůže pochybovati. Tento „někdo“ je bohat; je to pro něj otázkou života nebo smrti, a to se všude dobře zaplatí.“

A prohlížeje listinu chtivým zrakem:

„Conto de reis (300 franků) jenom za každé slovo poslední věty činilo by hezkou sumičku! Má svou cenu tato věta! Stojí za tu celou listinu! Určuje pravá jména pravých osobností! Ale než se kdo pokusí porozuměti jí, jest mu určiti počet slov, jež obsahuje, a učiní-li to, ještě mu uklouzne pravý smysl!“ A řka to, počal Torrès v hlavě počítati:

„Obsahuje padesát osm slov, to jest úhrnem 58 contos (174.000 franků); pouze s tím bylo by možno žíti v Brasilii, v Americe, ano všude, kde by srdce ráčilo, a k tomu beze vší práce a což teprve když by byla zaplacena všechna slova listiny touto cenou, pak vstoupilo by to do sta contů! I tisíc rohatých! Mohu vyzískati jmění zde, kde jsem pátým kolem u vozu!“

Podobalo se, že Torrèsovy ruce shrábnuvše ohromnou summu, sevřely závitky zlaťáků. Náhle nabylo myšlení jeho nového směru.

„Konečně,“ zvolal, „blížím se k cíli a nebudu litovati strastné této cesty, která mne přivedla od břehu Atlantického oceanu k hornímu toku Amazonky. Ten člověk mohl opustit Ameriku, mohl býti za mořem a pak kde bych ho hledal? Ale ne! Jest zde a kdybych vylezl na vrchol některého stromu, uzřel bych střechu jeho domu, kde přebývá s celou svou rodinou!“

Po té uchopiv papír a mávaje jím v zimničném chvatu pravil:

„Pozejtří octnu se před ním. Pozejtří sezná, že česť a život jeho spočívají v těchto řádcích a bude-li chtíti zvěděti heslo, by je mohl čísti, nuže dobrá, ať zaplatí to heslo! Zaplatí je, budu-li chtíti, celým svým jměním, jakoby je zaplatil svou krví! U všech čertů! Hodný bratříček, který mně odevzdal tuto drahocennou listinu a tajemství k ní a který mně řekl, kde najdu jeho starého

soudruha a jméno, pod nímž skrývá se tolik let, tento hodný kamarád, netušil jistě, že zakládá mé štěstí!"

Torrès pohledl naposled na sežloutlý papír a sbaliv jej pečlivě vložil jej do pevného koženého pouzdra, jehož užíval za tobolku. Věru, kdyby celé jmění spočívalo v tomto pouzdru, velkém jako pouzdro na doutníky, nikde na celém světě nebyl by považován za boháče. Měl v něm zajisté něco málo peněz ze všech okolních států: dva dvojcondory Spojených Států z Kolumbie, jenž každý platil as sto franků, venezuelské bolivary· téže as hodnoty, peruanské toly ceny dvojnásobné, několik chilských skudů v ceně nanejvýše padesáti frankův a něco drobných peněz. To vše nepřevyšovalo však cenu pěti set frankův, a mimo to byl by Torrès velmi na rozpacích, kdyby měl udati, kde a jak jich nabyl. Jisto bylo, že po několik měsíců vzdav se řemesla lesního kapitána, jímž se zabýval v provincii Para, vrátil se k řečišti Amazonky a přešel přes hranice na území peruanské.

Ostatně dobrodruh tento potřeboval málo k výživě. Jaké mohl míti vydaje? Nic za noclehy, nic za byt. Les opatřoval mu výživu, kterou si bez výloh upravil dle spůsobu lesních tuláků. Stačilo mu několik reisů na tabák, jejž kupoval po missiích a vesnicích, a tolikéž na pálenku do čutory. S málem mohl dojíti daleko.

Když byl zavřel papír do kovové schránky, jíž víčko neprodyšně se zavíralo, uznal Torrès za lepší neschovati pouzdro do kapsy haleny pod „ponchem", nýbrž z přílišné opatrnosti vložil je nedaleko sebe do vydutého kořene stromu, pod nímž odpočíval. Toť byla neopatrnosť, která mu přišla draho! Bylo velké parno. Vzduch byl těžký. Kdyby na kostele nejbližšího městečka nalézaly se hodiny, bylo by tlouklo právě dvě spoledne a Torrès byl by je slyšel po větru, neboť byl teprve dvě míle vzdálen, a dle

všeho nesešlo mu na hodině. Zvyklý řiditi se dle výšky slunce nad obzorem více méně dobře počítané, nemohl dobrodruh užívati vojenské přesnosti v každém okamžiku svého života. Snídá a obědvá, kdy se mu zlíbí, nebo spíše kdy může, spí, kde ho soumrak zastihne. Není-li vždy pokrm připraven, zajisté pohotově je lože pod stromem měkce nastlané v širém lese.

Ostatně věděl si Torrès rady, šlo-li o pohodlí. Chodil-li celé dopoledne, pojedl trochu málo a potřeba spánku se dostavila. Pak dvě nebo tři hodiny odpočinku posilnilo ho k další cestě. Tu se položil co nejpohodlněji na pažit očekávaje spánku.

Nicméně Torrès nebyl z těch lidí, kteří usnou, nejsouce k tomuto úkonu řádně připraveni. Obyčejně učinil před tím několik doušků silné pálenky, načež zakouřil si z dýmky. Pálenka povzbuzuje mysl a tabákový dým splývá s obláčky snů. To byl aspoň jeho rozum. Torrès přiložil tedy k ústům polní láhev, již měl po boku. V ní měl pálenku známou v Peru vůbec pode jménem „chica", a při pramenech Horní Amazonky pod názvem „caysuma". Vyrábí se destillací lehkou kořene „manioka" sladkého, jenž byl přiveden do kvasu, a k němuž lesní kapitán, člověk chuti přesycené, uznal za dobré přidati notný doušek cukrové kořalky.

Když Torrès byl vypil něco této pálenky, zatřepal čutorou a usoudil ne bez žalu, že je skoro prázdna.

„Opakovat!" řekl prostě. Potom vyňav krátkou dýmku nacpal ji ostrým brasilským tabákem, jehož listy náležejí dávnému „petunu" (petunia) přinesenému do Francie Nikotem, jemuž děkujeme rozšíření nejhojnější a nejznámější z lilkovitých rostlin. Tabák tento nemá nic společného se „scaferlati" lepšího druhu, jejž vyrábějí rukodílny francouzské, ale Torrès staral se málo o tuto okolnosť jakož i o mnoho jiného. Rozkřesal oheň, zapálil

trochu této klepovité látky, známé pode jménem „amadou de fourmis“ (hubka zápalná), kdež některé hymenoptery (žlabátky) se skrývají, a zapálil si dýmku.

Po desátém bafnutí zavřel oči, dýmka vyklouzla mu z ruky a usnul či spíše upadl v jakousi ztupělost, nepodobající se ani pravému spánku.

II.

Zloděj a okradený.

Torrès spal již asi půl hodiny, když tu bylo slyšeti lehký šum pod stromem. Byly to utajené kroky, jakoby někdo kráčel bos s velkou opatrností, by ho nebylo slyšet. Kdyby v tom okamžiku dobrodruh měl oči otevřeny, bylo by jeho první péčí, chrániti se před každým podezřelým vetřelcem. Než nedal se ze spánku vyrušovati, a ten kdo se k němu právě blížil, mohl přistoupiti až na deset kroků ke stromu, nejsa pozorován. Nebyl to člověk, nýbrž „guariba“.

Ze všech opic chvostnatých, které probíhají lesy Horní Amazonky: sahui lepých tvarů, sajou neohrabané, mono šedé srsti, saguin, které nosí jakoby masku na svých pitvorných lících, jest guariba bez odporu nejoriginálnější. Jsouc povahy druživé, málo plaché, čímž se liší podstatně od „mucury“ divoké a nečisté, libuje si ve společnostech a pobíhá obyčejně ve tlupách. Přítomnost její poznati lze již zdaleka podle jednotvárných zvuků, jež podobají se žalmům mnišským. Ač příroda nestvořila ji zrovna zlomyslnou, není přece záhodno, by ji bezbranný napadal. Alespoň, jak právě vidíme, cestovatel spící upadá v nebezpečí, překvapí-li ho guariba v tomto stavu, kdy nemůže se brániti.

Opice tato, jež v Brasilii má též jméno „barbado“, byla vysokého vzrůstu. Mrštnosť a mohutnosť údů jejich mohly z ní učinit mocného tvora, jenž způsobilý jest k zápasu na zemi a dovede skákati s větve na větev ve vrcholcích obrů lesních. Ale nyní blížila se krok za krokem, lstivě. Bystře hleděla v pravo i v levo, chvostem rychle pohybujíc. Tomuto druhu opic nejen že dala příroda čtyři ruce, odtud slují čtyřruké, ale objevila se ještě velkodušnější, davši jim pět ruk, neboť konec jich chvostu jest úplně pro chmat spůsobilý.

Guariba blížila se bez hluku, mávajíc důkladným kyjem, jenž ovládán její mohutnou páží, mohl státi se hroznou zbraní.

Nějakou chvíli asi pozorovala muže ležícího pod stromem, ale nehybnost spáče nejspíše ji pohnula, by podívala se naň zblízka.

Pokročila tedy v před a nikoli bez váhavosti stanula posléz tři kroky před ním. Na její vousaté tváři objevil se úšklebek, takže bylo viděti její ostrý chrup, bílý jako slonovina, a kyj zahoupal se spůsobem málo lichotivým pro lesního kapitána.

Dojista nevnukl ji pohled na Torrèsa myšlénky přátelské. Měla snad zvláštní důvody nevražiti na tohoto člena společnosti lidské, jež ji náhoda vydávala na pospas? Kdo ví! Je známo, jak mnohá zvířata dobře chovají v paměti ústrky, jichž se jim dostalo od lidí, a možná dost, že toto mělo svrchu na lesní tuláky. Také zvláště pro Indiany jest opice zvěří, po níž nejvíce pasou, a nechť si je druhu jakéhokoli, pořádají na ně hony s celým zápalem Nimroda, nejen pro zálibu v lovu, nýbrž i ze záliby pro pečeni z ní. Buď jak buď, nebyla-li guariba odhodlána tentokráte hráti úlohu obrácenou a nešla-li tak daleko, že zapomněla, že jest přirozeností svou pouhým býložravcem,

aby shltila lesního kapitána, alespoň podobalo se, že hodlá zničiti jednoho ze svých přirozených nepřátel.

A tak když byla naň pohlížela nějakou dobu, jala se guariba konati obchůzku kol stromu, kráčela zvolna, zatajujíc dech, ale zúžujíc kruh čím dál tím více. — Pohled její byl hrozivý, výraz divoký. Nebylo jí nic snadnějšího, jako zabiti tohoto spícího muže jednou ranou. Zajisté této chvíle visel život Torrèsův jenom na nitce.

A vskutku guariba zastavila se již podruhé těsně před stromem, uhnula se stranou, tak že měla úplně v moci hlavu spáčovu a napřáhla kyj, by ho udeřila.

Byl-li Torrès tak neobezřelý, že uložil u sebe do dutého pahýlu pouzdro se svou listinou [illegible] štěstím, zachránila mu tato neprozřetelnost život.

Paprslek sluneční, proniknuv loubím stromů, dopadl na pouzdro, jehož kov zazářil jako zrcadlo. Opice ze všetečnosti sobě vrozené odvrátila ihned svou pozornosť. Myšlénky její, může-li totiž mluviti se o nich při zvířeti, nabyly jiného směru. Shýbla se, zvedla pouzdro, ustoupila několik krokův, a přibližujíc je k očím prohlížela je ne bez podivu blýskajíc jím.

Snad bylo překvapení její ještě větší, když zaslechla cinkot zlaťáků v pouzdru obsažených. Tato hudba ji unesla. Počínala si jako děcko s řehtačkou. Potom vložila je do úst, zuby zaskřípěly o kov, ale nechtěly ho nakousnouti.

Guariba myslila zajisté, že nalezla ovoce nového druhu, jakousi ohromnou, překrásnou mandli, jejíž pecka uvnitř vesele rachotila. Poznala-li však v brzku svůj omyl, nemínila nikterak proto pouzdro zahoditi,. naopak sevřela je pevněji ve své levici a upustila kyj, který padaje zlomil suchou větev.

Hlukem tím procitl Torrès a s rychlostí lidí, kteří

jsou stále na číhané a u nichž přechod ze spánku ve bdění jest náhlý, stál ihned na nohou.

V okamžiku poznal Torrès, s kým jest mu jednati.

„Guariba!“ zvolal, a ruka jeho uchopila „machettu“ vedle ležící a přihotovil se k obraně.

Opice poděšena jsouc ihned ustoupila, a nemajíc odvahy, před člověkem bdícím jako spícím, vklouzla rychlým skokem do houští.

„Však byl čas!“ vzkřikl Torrès, „ta potvora byla by mne zabila beze všech okolků!“

Náhle spozoroval v rukou opice, která stanula na dvacet krokův a hleděla naň hrozně se šklebíc jakoby ze vzdoru, své drahocenné pouzdro.

„Netvor!“ vzkřikl znova. „Nezabil mne, ale učinil něco daleko horšího! okradl mne!“

Myšlénka, že v pouzdru jsou jeho peníze, nepřipadla mu hned, ale co ho přivádělo v zoufalosť, bylo, že pouzdro chová v sobě onu listinu, jejíž ztráta je mu nenahraditelna, zmařila by veškeré jeho naděje. „U všech ďáblů!“ zařval. A chtěje nyní zmocniti se svého pouzdra stůj co stůj, jal se stíhati guaribu.

Nebylo ho tajno, že je velmi nesnadno dohoniti toto hbité zvíře. Na zemi prchalo velmi rychle, ve větvích prchalo velmi vysoko. Dobře mířená rána puškou dovedla by ji v běhu nebo v letu zastaviti, než Torrès neměl střelné zbraně. Jeho tesáku bylo by lze užíti jen tehdy, kdyby se mohl guaribě co možná přiblížiti.

Brzy poznal patrně, že není lze opice se zmocniti jinak, než úskokem. Nastávala mu nutnosť oklamati zlomyslné zvíře. Nezbývalo mu než zastaviti se, schovati se za některý strom, zmizeti v houští a přijměti guaribu, by se buď zastavila nebo nazpět vrátila.

To také Torrès učinil a tak počala honba.

Než když lesní kapitán zmizel, opice trpělivě vy-

čkala, až se zase objevil, a Torrès unavil se nadarmo tímto úskokem.

„Prokletá guariba!“ zvolal brzo; „takhle nic nesvedu, a podobně mohla by mne dovésti až na hranice brasilské. Kdyby ještě ztratila mé pouzdro, ale ne, cinkot zlaťáků ji těší. Ah ty zloději! podaří-li se mi tebe se zmocniti!“

A Torrès opět počal stíhati opici s novou horlivostí, ale tato mu pořád unikala!

Tak uběhla hodina beze všeho výsledku. Torrès počínal si, jak přirozeno velmi urputně; neboť jak dojíti zisku bez této listiny?

Torrès se rozlítil. Klnul, dupal zlostí a hrozil guaribě. Škádlivý tvor odpovídal mu jen uštěpačnými posuňky, které ho ještě více rozvzteklily.

A opět Torrès jal se ji dále stíhati. Pádil bez dechu, zamotávaje se do vysoké trávy, hustého vřesoviště a spletitých lian, jimiž guariba uháněla jako jezdec ve steeple-chase. Hrubé kořeny travou skryté zamezovaly místy průchod; klopýtl a vstal opět. Konečně dal se do křiku: „Pomoc! pomoc! zloděj!“, jakoby ho někdo mohl slyšeti.

Brzo, nemaje už sil a dechu, zastavil se. „Tisíc ďáblů!“ zvolal, „stíhám-li uprchlé černochy hustými křovinami, nedá mi to tolik práce! Ale já ji dostanu, tu zlořečenou opici! Poletím, ano poletím, pokud nohy mne nésti budou, a uvidíme!“

Guariba stanula bez pohnutí vidouc, že dobrodruh přestal ji stíhati. On odpočíval, ona též, ač nebyla ani tak vysílena jako Torrès.

Takto setrvala as deset minut, chroustajíc dva nebo tři kořínky, které právě byla ze země vytrhla a časem zazvonila si pouzdrem u ucha. Torrès zoufaje si, házel po

ní kamením, které ji sice zasáhlo, ale v té vzdálenosti nehrubě jí uškodilo.

Bylo třeba nějak se rozhodnouti. S jedné strany bylo by nesmyslno stíhati i na dále opici s tak malou nadějí, že se jí zmocní; s druhé strany přivádělo ho v zoufalosť aby pak přijal bez odporu obrat tento Štěstěny proti své vůli a byl nejen přemožen, ale i pokořen a podveden od hloupého zvířete!

Nicméně Torrès doznával, že, až přijde noc, zloděj velmi lehce mu unikne a on okradený bude v nesnázích, aby nabyl jen zpáteční cestu tímto hustým lesem; neboť zajisté sleduje opici vzdálil se několik mil od řečiště, a již nyní bylo dosti nesnadno tam se vrátiti.

Torrès snažil se chladnokrevně sebrati svou mysl a na konec, ještě si řádně zaklev, vzdal se vší naděje, že dostane pouzdra, avšak zpomenuv si ještě proti své vůli na listinu a na svou budoucnosť na tom spočívající, jak listiny té hodlal užiti, děl u sebe sám, že jest mu učiniti poslední pokus.

Zdvihl se tedy. Guariba povstala také.

On pokročil několik kroků ku předu.

Opice ustoupila o tolikéž nazpět. Avšak místo by zašla hlouběji do lesa, stanula pod ohromným fíkem, kteréhož druhu mnoho stromů se vyskytá v poříči horní Amazonky.

Chopiti se pně svými čtyřmi rukami, vyšplhati se zručností clowna, zavěsiti se chvostem svým na první větve rozložené rovnoběžně čtyřicet stop nad zemí, potom vyšvihnouti se na vrchol stromu, takže i nejmenší větvičky pod ní se zachvěly, bylo hbité guaribě hříčkou a dílem několika okamžiků. Zde sedíc dle svého pohodlí, pokračovala v přerušeném hodování, trhajíc ovoce, jehož mohla rukou dosáhnouti.

Dojista i Torrès pociťoval velikou potřebu jídla i pití, ale nebylo možno! Brašna i láhev jeho byly úplně prázdny.

Přece však nevrátil se nazpět, ale zamířil ke stromu, ačkoli postavení, jež zaujala opice, bylo pro něj ještě nepříznivější. Nemohl ani pomysliti na to, by snad vylezl až k větvím fíku, jejž by zloděj rychle byl zaměnil za jiný.

A nedostižné pouzdro stále zvoní k jeho sluchu! A tak ve své zuřivosti a šílenosti Torrès jal se mluviti k opici. Bylo by nemožno udati, jakou řadu nadávek na ni vychrlil. Šel tak daleko, že vyčítal jí, že je mesticem, co už je velikou nadávkou v ústech bělocha brasilianského. ale i „curiboca", totiž smíšencem z černošky a Indiana. Jistě ze všech nadávek, které člověk jinému dáti může, není žádné horší v celém pásmu tropickém. Ale opice, která byla jen čtyřrukou, tropila si šašky z toho, co by nanejvýš pobouřilo člena společnosti lidské.

Potom Torrès začal metati po ní kamením, kusy kořenův a vůbec vším, čím bylo lze házeti.

Měl snad naději, že poraní opici? Nikoli!

Nevěděl, co činí. V pravdě vztek pro slabosť jeho zbavoval ho rozumu. Snad doufal na chvilku, že při pohybu, jejž učinila guariba, přeskakujíc s větve na větev, pouzdro jí vypadne, možná též, že myslil, že v oplatu hodí mu je na hlavu. Však ne! Opice nepouštěla pouzdra a držíc je v jedné ruce, mohla ostatními třemi svobodně se pohybovati. Torrès v beznaději chtěl se již určitě vrátiti k Amazonce, když zaslechl několik hlasův, ano! zvuk hlasů lidských.

Někdo mluvil as padesát krokův od místa, kde stál lesní kapitán.

První péčí Torrèsovou bylo skrýti se do hustého houští. Jakožto člověk chytrý nechtěl se ukázati dříve, pokud by nevěděl, s kým mu bude jednati. S tlukoucím srdcem, napínaje sluch, čekal, když náhle zavzněl výstřel —

palné zbraně. Následoval skřek, a opice smrtelně raněná dopadla těžce k zemi, držíc stále pouzdro Torrèsovo.

„U čerta!“ vzkřikl tento, „to je kule, která přišla vhod!“

A nestaraje se, že bude viděn, vykročil z houštiny, když se tu objevili dva junáci pod stromy. Byli to Brasiliani, lovecky jsouce oděni, s koženými botami, lehké klobouky z palmových vláken na hlavě, kamizoly obepjaté pasem a pohodlnější nežli národní „puncho“. Dle podoby a pleti jejich bylo snadno souditi, že jsou krve portugalské. Každý z nich ozbrojen byl oněmi dlouhými puškami práce španělské, kteréž upomínají poněkud na zbraň arabskou, dalekonosnými to puškami, jimiž dobře měřiti možno a jichž obyvatelé lesů Horní Amazonky užívají s úspěchem. Rána právě vypálená byla toho důkazem. V přímé vzdálenosti více než osmdesáti kroků byla opice střelena koulí do prostřed hlavy. Kromě toho měli mladíci za pasem jakousi dýku, v Brasilii „foca“ nazvanou, jichž lovci bez rozpaku užívají, napadajíce pardala a ostatní šelmy, byť ne tak hrozné, ale aspoň dosti četné v těchto lesích. Dle všeho nebylo Torrèsovi báti se tohoto setkání a proto spěchal k tělu mrtvé opice. Ale mladí lovci, kteří týmže směrem se brali, měli blíže a postoupivše o několik kroků, setkali se tváří v tvář s Torrèsem.

Tento opět nabyl své duchapřítomnosti.

„Můj největší dík, pánové“, pravil jim zdvořile, zvedaje okraj svého klobouku, „prokázali jste mi, zabivše toto ošemetné zvíře velikou službu!“

Lovci pohlíželi s počátku nepochopujíce, k čemu těchto díků. —

Torrès několika slovy objasnil jim průběh události.

„Myslíte, že jste zabili pouhou opici, ale ve skutečnosti jste zabili zloděje!“

„Prospěli-li jsme vám,“ odvětil mladší z obou, „stalo

se to dojista bez našeho vědomí. Proto jsme neméně potěšeni, že jsme vám nějakou službu prokázali."

A učiniv několik kroků napřed sklonil se nad guaribou. Po té ne bez námahy vyňal pouzdro z ruky ještě zaťaté.

„To vám snad náleží, pane," pravil.

„Ano, právě to," odpověděl Torrès, jenž živě uchopil pouzdro a nemohl zadržeti oddech velikého uspokojení.

„Komu mám děkovati, pánové," vece, „za službu, jež mi byla právě prokázána?"

„Příteli mému Manoeli, plukovnímu lékaři ve vojště brasilském," odvětil druhý muž.

„Zastřelil-li jsem já opici, tys mi ji ukázal, drahý Benito", odtušil Manoel.

„V té případnosti, pánové," pravil Torrès, „jsem zavázán vám oběma, jak panu Manoelovi, tak panu . . . ."

„Benito Garralovi", dal v odvět Manoel.

Bylo třeba lesnímu kapitánu veliké sebevlády, by se nezachvěl, slyše toto jméno a zejména, když mladík připojil zdvořile: „Farma otce mého, Joama Garrala, neleží ani tři míle odtud *), libo-li vám, pane" ....

„Torrès", odpověděl dobrodruh.

„Libo-li vám zavítati k nám, budete pohostinsky přijat."

„Nevím, budu-li moci," namítl Torrès, který, překvapen jsa tímto neočekávaným shledáním, byl na vahách, jak se rozhodnouti. Věru, obávám se, že nabídky Vaší nebudu moci přijati!" Příběh, jejž jsem vám právě oznámil, připravil mne o mnoho času. Musím bez odkladu vrátiti se k Amazonce, podél níž míním jíti až k Paře."

„Nuže, pane Torrès," ujal se slova Benito, „jest velmi

*) Délkové míry v Brasilii jsou: malá míle mající 2060 metrů a obyčejná míle č. veliká, jež obsahuje 6180 metrů.

pravdě podobno, že uhlídáme se opět při toku jejím, neboť ani ne za měsíc otec můj a celá jeho rodina nastoupí tutéž cestu, jako vy."

„Ah!" pravil dosti živě Torrès, „otec váš zamýšlí překročiti přes hranice brasilské?"

„Ano, hodlář vydati se na několik měsíců na cesty," odtušil Benito, „alespoň doufáme, že ho k tomu pohneme. Pravda-li Manoeli?"

Manoel přisvědčil souhlasně hlavou.

„Nuže, pánové," děl Torrès, „věru jest možno, že opět setkáme se na cestě. Než nemohu, ač mi líto, přijati návrh váš v té chvíli. Děkuji vám nicméně srdečně a pokládám se býti dvojnásobným vaším dlužníkem."

To řka Torrès pozdravil mladé lovce, kteří mu poděkovali a nastoupili zpáteční cestu do farmy. On zatím pohlížel za odcházejícími. — Potom, když mu zmizeli z očí: „Ah, chce přejíti přes hranice," vece hlasem temným, „ať si je tedy překročí, budu mu ještě více vděk! Šťastnou cestu, Joame Garrale!" a po těchto slovech lesní kapitán obraceje se k jihu, aby k levému břehu cestou co možná nejkratší se dostal, zmizel v hustém lese.

III.

Rodina Garralova.

Osada Iquitů leží nedaleko levého břehu Amazonky, skoro na sedmdesátém čtvrtém poledníku při oné části veletoku, který posud nese jméno Marañon a jehož koryto odděluje Peru od republiky Ecuadorské, padesát pět mil západně od hranic brasilských.

Iquitos bylo založeno od missionářů jako všechny skupeniny chatrčí, dědin nebo městečka, s kterými se potkáváme v poříčí Amazonky. Až do let sedmnáctých tohoto století indianští Iquitové, kteří tu byli druhdy jediným obyvatelstvem, tíhli dovnitř provincie, dosti vzdálené od řeky. Ale prameny na jih území vyschly za příčinou vulkánického výbuchu a nezbývalo jim tedy, než usaditi se podél levého břehu Maraňonu.

Brzy smísila se krev jejich spojením, jež učinili s Indiany pobřežními Tikuny či Omaguy a dnes nalézá se v Iquitu obyvatelstvo pouze smíšené, k němuž dlužno přičísti několik Španělův a dvě nebo tři rodiny smíšencův.

Asi čtyřicet chat dosti bídných, jež svou doškovou střechou hodnější jsou jména baráků, toť celá vesnice, velmi malebně skupená, ostatně na planině, která vévodí ve výši šedesáti stop břehům řeky. Schody zrobené z větví přes sebe nakladených k ní vedou a cestovatel dříve jich neuvidí, pokud na ně nevkročil, neboť nemají stupátka. Je-li však už nahoře, octne se před hradbami z různých křovisek a stromů, slabou to obranou, jež jsou mezi sebou svázány provazy z lian, nad něž tu a tam vyčnívají vršky banánův a palem, druhu velmi vzácného.

V té době — a moda dojista ještě hodně dlouho neupraví jich primitivní ústroj — chodili indianští Iquitové téměř nazí. Jedině Španělové a mesticové, opovrhujíce velmi mnoho svými spoluobčany tuzemskými, oblékali se v jednoduchou košili, v lehké spodky z bavlněného plátna a nosili slaměné klobouky. Všichni žili dosti bídně v této osadě, srovnávajíce se jinak dosti málo ve spolek a sešli-li se někdy, bylo to jen tehda, kdy zvon missie volal je do polorozbořené chaty, jež jim byla kostelem. Než byl-li život ve vesnici Iquitů na stupni velmi nízkém, jako ve většině dědin horní Amazonky, nebylo třeba jíti ani míli podle toku řeky, abychom se neshledali na témže břehu

s bohatým dvorcem, ve kterém zastoupeny byly veškery potřeby života zámožného. Byla to farma Joama Garrala, k níž vraceli se oba mladí lovci po setkání svém s lesním kapitánem.

Zde v zátoce při stoku řeky Nanay, široké pět set stop, byla založena před dávnými věky tato farma, tento dvorec, či abychom užili výrazu národního, tato „fazenda“, jsouc tehdy v plném rozkvětu. Na severu ohraničovala ji Nanay svým pravým břehem v délí jedné míle a právě tak daleko sousedil s ní na východě veletok. Na západ dělily ji malé přítoky Nanaye a několik lagun prostřední velikosti od doubrav a pust, jsoucích pastvinou zvěři. Zde byl Joam Garral r. 1826. — dvacet šest let před dobou, kdy začíná toto vypravování — přijat od vlastníka „fazendy“. Tento Portugalec, jménem Magelhaës, neměl jiného zaměstnání, než využiti lesů tuzemských a velikostatek jeho nedávno založený zaujímal as $^1/_2$ míle na břehu řeky. Zde žil Magelhaës, pohostinný jako všichni Portugalové starého rázu, s dcerou svou Jaquitou, která po smrti své matky ujala se hospodářství. Magelhaës byl dobrý pracovník, neznal únavy, ale potřebného vzdělání neměl. Převzal-li dohled nad prací svých otrokův a několika Indianů, jež do služby najal, ukázalo se, že je méně způsobilým k zevnějším záležitostem obchodu svého. Osada Iquitů klesala nevědomostí, a poměry osadníka portugalského byly poněkud nespořádány.

Za těchto okolností představil se Joam Garral, tehdy 22letý, Magelhaësovi. Přišel do této země bez prostředků a na duchu zmalátnělý. Magelhaës nalezl ho hladem a mdlobou polomrtva v nedalekém lese. Byl to dobrák tento Portugal. Neptal se ani neznámého, odkud přichází, ale čeho potřebuje. Výrazná a hrdá tvář Joama Garrala, byť i vysílena, pohnula jím. Přijal ho k sobě, popřál mu zotaviti se a nabídl mu na několik dní pohostinství, které

však mělo trvati po celý život jeho. Za těchto poměrů byl Joam Garral uveden do farmy iquitské.

Jsa původem svým Brasilian, Joam Garral byl bez rodiny, beze jmění. Zármutek prý ho vypudil z vlasti, vylučuje každou možnosť k návratu. Prosil svého hostitele, by nežádal zvěděti na něm jeho minulost, řadě to útrap tak těžkých, jako nezasloužených. Vše, co chtěl, a hledal, byl život, život práce neúmorné. Bylo to trochu dobrodružno chtíti se usaditi v některé fazendě nitrozemské. Byl člověkem vzdělaným a osvíceným. Byloť v celém jeho vzezření něco, co značilo člověka upřímného, jehož mysl je čista a příma. Magelhaës, jsa jím všecek zaujat, nabídl mu útulek ve své farmě, kdež mohl za to nahraditi to, čeho nedostávalo se hodnému farmaři.

Joam Garral přijal bez průtahu. Byl sice původní úmysl jeho, vstoupiti do některého „seringalu“, závodu s kaučukem, v němž dobrý dělník vydělal pět až šest piastrů*) denně a mohl kojiti se nadějí, že stane se ředitelem, kdyby ho štěstí podporovalo. Ale Magelhaës ho zcela dobře upozornil na to, že mzda je tak velika jen v továrně, když jest žeň, to jest pouze několik měsíců, což nemohlo býti mu postavením stálým, po kterém mladý muž toužil.

Portugal měl pravdu. Joam Garral ji uznal a vstoupil do řádné služby ve fazendě, jsa pevně odhodlán věnovati jí své veškery síly.

Magelhaës nelitoval dobrého skutku, jejž vykonal, neboť jeho poměry znamenitě se zlepšily, jeho obchod s dřívím, jenž po Amazonce sahá až k Paře, nabyl vedením Joama Garrala v brzku rozměrů značných. Fazenda za nedlouho rozšířila se a dosahovala po břehu řeky až

---

* Asi 30 franků. Mzda však vzrostla druhdy až na sto franků.

k ústí Nanaye. Z osady vytvořen rozkošný dvorec o jednom poschodí, obklíčen verandou, poloskryt za krásnými stromy mimosami[1]), fíkovitými sykomorami, bauhiniemi, paulliniemi[2]), jichž peň ztrácel se v sítích mučenek, ananasy s brunátnými květy a rozmarnými lianami. V dálí, za obrovskými křovinami, pod mohutnými větvemi stromů zakryta byla veškera stavení, kdež bydleli obyvatelé fazendy, čeládka, dále chatrče černochův, a barák Indianů. Nebylo tedy viděti z břehu řeky zarostlého rokytím a vodními rostlinami, než lesní domek. Pustá step lagunami hojně svlažovaná poskytovala výtečnou pastvu. Zvěře se tam jen hemžilo. To byl nový pramen výnosných příjmů v této bohaté krajině, kde stádo ve 4 letech se zdvojnásobí, dávajíc užitku deset ze sta, nepočítaje v to maso a kůži zvířat zabitých pro domácí potřebu. Několik „sitiů“ či sazenic kávy a manioka[3]) bylo založeno na lesních pasekách. Pole cukrové třtiny vyžadovalo brzo zbudování mlýnu drtícího suché stonky, jež byly určeny k výrobě melasy, tafie[4]) a rumu. Krátce po příchodu Joama Garrala do farmy iquitské stala se fazenda jednou z nejbohatších osad horní Amazonky. Dík dobrému řízení mladého správce prací vnitřních i vnějších, vzkvétala utěšeně. Portugal nemeškal dlouho s uznáním svých povinných díků Joamu Garralovi. By odměnil ho dle plné jeho zásluhy, poskytoval mu zprvu díl zisku ve svém závodě; později, čtyři léta po jeho příchodu, učinil ho svým společníkem, s týmž postavením, jako byl on sám a s rovným dělením společného užitku.

Ale pomýšlel ještě dále . . . Jaquita, dcera jeho, dovedla uznati jako on šlechetné vlastnosti ducha i srdce jinocha, k jiným shovívavého, jenž sobě však ničeho nepromíjel.

---

[1]) Citlivky. [2]) Odrůtka sapindaceí. [3]) Rostlina, jež se pěstuje pro kořen, obsahující škrob a mouku. [4]) Druh kořalky z cukrové třtiny.

Milovala ho . . . Než ačkoli Joam nezůstal necitelným k rozšafnosti a kráse statečné dcery, buď z pýchy, buď z ostýchavosti, nezdál se pomýšleti na sňatek s ní.

Důležitá událost přivedla ho k rozhodnutí. Magelhaës, dohlížeje jednou při kácení lesa, byl smrtelně raněn padajícím stromem. Skoro bez vědomí byl donesen do farmy a cítě blížící se konec vzal ruku plačící Jaquity a vložil do ruky Joama Garrala prose ho, by mu přisáhal, že ji pojme za choť.

„Zbudoval jsi znova mé jmění," vece, „a nezemru pokojně, neuzřím-li tímto sňatkem budoucnosť dcery své pojištěnu!"

„Mohu zůstati jejím oddaným sluhou, jejím bratrem, jejím příznivcem, nejsa jí manželem," namítal s počátku Joam Garral, „děkuji vám za vše Magelhaë, a nezapomenu toho nikdy, ale cena, jíž chcete odměniti mé snažení, převyšuje moje zásluhy."

Stařec naléhal. Smrť netrpěla odkladu. Žádal slibu, který mu též byl dán. Jaquita čítala tehdy dvacet dva let a Joam dvacet a šest. Oba se milovali a zasnoubili se několik hodin před smrtí Magelhaësovou, který ještě měl sil požehnati jich manželství. Za těchto okolností stal se roku 1830. Joam Garral novým farmařem iquitským, k největší radosti všech obyvatelů farmy. Zdar osady patrně vzrůstal spojením těchto dvou ušlechtilých srdcí. Rok po svatbě obdařila Jaquita muže svého synem a dvě léta na to dcerou.

Benito a Minha, vnuci starého Portugala, měli býti hodnými svého děda a důstojnými dítkami Joama a Jaquity. Mladá dívka byla okouzlující a farmy nikdy neopustila. Ježto vyrostla v prostřed krásné přírody krajů tropických, v tomto místě čistém a posvátném, dostačilo jí vychování matky její a vzdělání, jehož poskytl jí otec. Čemu více

naučila by se ve klášteře v Manao a Belému*), kde shledala by lepší příklad každé ctnosti soukromé? Staly by se mysl a srdce její něžnějšími v dáli z domu otcovského? Kdyby jí neurčil osud, aby po matce své nastoupila v hospodářství fazendy, dovedla by vyhověti i jinému postavení v budoucnosti.

Benito byl zcela jinakým. Otec jeho chtěl původně, by nabyl vzdělání důkladného a všeobsáhlého, jakéž udílelo se tehdy ve velikých městech brasilských. Již jakožto bohatý farmař nemusil ničeho odepírati synu svému. Benito měl nevšední vlohy, hlavu otevřenou, živou chápavosť a vlastnosti srdce jeho rovnaly se darům duševním. U věku dvanácti let poslán do Pary do Belému, a zde návodem výtečných učitelů dostalo se mu vzdělání, které z něho později učinilo člověka znamenitého. Nic v písemnictví, ve vědách a uměních nebylo mu cizího. Studoval, jakoby jmění otce jeho nedovolovalo mu zaháleti. Nepatřil k lidem, kteří domnívají se, že bohatství vylučuje práci, nýbrž k těm duchům mohutným, rázným a činným, kteří vědí, že nikdo nemá se vymykati z tohoto přirozeného závazku, chce-li zasluhovati jména muže! Za prvých let svého pobytu v Belému seznámil se Benito s Manoelem Valdezem. Mladík tento, syn dělníka parského, konal studie své na témže ústavě jako Benito. Podobnosť povahy jejich i vkusu v brzku spojila je důvěrným přátelstvím, stali se nerozlučnými druhy.

Manoel, narodiv se roku 1832., byl o rok starší Benita. Neměl nikoho než matku, která žila ze skromného jmění, jež jí zanechal muž její. Ukončiv svá základní studia, oddal se Manoel studiu lékařskému. Choval náruživou náklonnosť k této vznešené vědě a umínil si věnovati se službám vojenským, které ho velice vábily.

---

*) Hlavní město provincie Pary.

V době, kdy jsme ho potkali s přítelem jeho Benitem, Manoel Valdez dosáhl již prvého stupně důstojenství a přišel na dovolenou na několik měsíců do fazendy, v níž trávíval své prázdniny.

Mladíka tohoto sličného obličeje, ušlechtilého výrazu, jisté vrozené hrdosti, která mu velmi dobře slušela, pokládali Joam a Jaquita za druhého syna v domě svém. Činila-li však tato hodnosť syna jej bratrem Benitovým, zdál se mu tento název snad nedostatečným u Minhy a za nedlouho také měl jej k dívce poutati svazek mnohem užší, než jaký pojí bratra a sestru. Léta 1852. — čtyři měsíce před počatím naší povídky — Joam Garral čítal čtyřicet a osm let. Podnebí prudkému, které stravuje tak rychle, dovedl svou střídmostí, zdrželivostí choutek svých spořádaností života a stálou prací, vzdorovati tam, kdež jiní stárnou předčasně.

Krátce střihaný vlas jeho i dlouhý vous byl již prošedivěl a dodával mu vzezření člověka ctnostného. Poctivosť, která příslovím se stala u obchodníkův a farmářů brasilských, zírala z každého rysu tváře jeho, jejíž otevřenosť prozrazovala povahu znamenitou. Letory byl mírné a každé vnitřní hnutí dovedl opanovati vůlí svou. Přímý pohled jeho jevil tělesnou sílu, na kterou nikdy marně nespoléhal, běželo-li se mu o důkaz osobní zmužilosti.

A přece při bedlivém přihlédnutí pozorovati na něm bylo jakýsi tajný bol, kterýž ani něžnosť Jaquitina přemoci nedovedla.

Proč tento spravedlivý, všemi zbožňovaný muž, mající všecky prostředky pojištění blaha, netěšil se úplné spokojenosti?

Proč zdál se býti šťastným jen jinými, ne sám sebou? Dlužno připisovati tento stav mysli jeho nějakému skrytému zármutku? To bylo Jaquitě hádankou nerozřešitelnou. — Jaquitě byly čtyřicet a čtyři léta. V této tropické

krajině, kde ženy ostatní třicátým rokem svým stávají se stařenami, dovedla též ona vzdorovati zhoubnému vlivu podnebí. Rysy její, poněkud zaostřené, přece však krásné, podržovaly hrdou onu kresbu rázu portugalského, ve kteréž ušlechtilosť tváři pojí se tak přirozeně se vznešeností duše.

Benito i Minha spláceli oddaností bezměrnou i stálou lásku, jíž rodičové je oblažovali.

Benito, tehdy jeden a dvacetiletý, čilý, odvážný, příjemný a svobodomyslný, byl pravým opakem přítele svého Manoela, usedlejšího a rozvážnějšího. Bylo to velikou radostí Benitovi, když vrátil se s mladým svým přítelem do domu otcovského, ztráviv celý rok v Belému, tak daleko od fazendy; když spatřil opět otce svého, matku i sestru svou; když octnul se zase, jsa náruživým lovcem, uprostřed oněch nádherných lesů horní Amazonky, jichž tajností člověk ani za mnoho století neprozkoumá.

Minha měla právě dvacet jar. Byla to rozkošná dívčina snědé pleti, velikých očí, kterými nazíráme do duše. Svou prostřední postavou, krásným vzrůstem, neobyčejnou ztepilostí, připomínala krásnou podobu Jaquitinu. Vážnější jsouc poněkud bratra svého, dobrotiva, milosrdna a šlechetna, byla miláčkem všech. V té příčině mohl se každý ptáti bez rozpaku i nejnižších služebných fazendy. Nebylo by však radno tázati se ku příkladu přítele bratra jejího Manoela „jak se mu líbí!“ Měl příliš veliký zájem v otázce této a neodpověděl by beze všeho stranictví. Popis rodiny Garralovy nebyl by úplným, chybělo by mu několik črt, kdybychom nepromluvili o četném služebnictvě fazendy.

V první řadě jmenovati dlužno starou černošku, šedesátiletou Cybélu, svobodnou vůlí pána svého, otrokyní pouze z oddanosti k němu a jeho rodině.

Náležela již k rodině. Tykala si s matkou i dcerou.

Všechen život svůj ztrávila dobrá ta duše na těchto nivách, v klíně těchto lesův, u břehu této řeky, kteráž ohraničovala obzor farmy. Byla děckem, když přišla mezi Iquity, kdy obchod s černochy ještě kvetl, než neopustila nikdy jich vesnice, ve které se provdala a ovdověvši záhy i ztrativši svého jediného syna, zůstala ve službách Magelhaësových. Amazonku znala jen, pokud vinula se před zrakem jejím.

Mimo ni byla tu vábná a smavá mulatka, určená výhradně pro služby Minhiny, s níž byla v stejném věku, a jíž byla svrchovaně oddána. Jméno její bylo Lina. Byla jedním z oněch rozmilých stvoření, poněkud rozmazlených, kterým odpouštíme rádi jich velikou důvěrnosť, která však v odvetu zbožňují paní svou. Vše jí bylo v domě dovoleno; skotačiti, hráti, lísati se i mazliti. — Co se pak tkne sluhů, rozeznati sluší dva druhy: Indiany, sto na počet, kteří za mzdu pracovali ve fazendě a černochy v množství dvojnásobném, kteří nebyli svobodni ještě, jichž děti však neurodily se již otroky. Joam Garral tímto skutkem předešel vládu brasilskou. — V této zemi ostatně, více než kdekoli jinde bylo s otroky přišlými z Benguely, z Konga a ze Zlatého Břehu, nakládáno velmi vlídně a jistě nikdo nenalezl v iquitsk fazendě oněch vzorův ukrutností, kterými jiné dvorce oplývají. —

IV.

Na vahách.

Manoel miloval sestru přítele svého Benita, a mladá dívka opětovala náklonnosť jeho. Jeden mohl si vážiti druhého: bylit skutečně na vzájem sebe hodni.

Když Manoel nemohl déle zakrývati city, které choval ku dívce, svěřil se nejprve Benitovi.

„Příteli Manoeli," odvětil živě nadšený mladík, „jednáš velmi rozumně chtěje se zasnoubiti s mojí sestrou! Nech mne jen jednati! Promluvím nejprve s matinkou a doufám, že ti už napřed slíbiti mohu, že svolení svého neodepře!"

Za půl hodiny na to bylo vše ujednáno. Benito neřekl nic nového matce své: dobrá Jaquita čtla dávno již v srdcích obou mladých lidí. Deset minut potom stál Benito před Minhou. Musíme přiznati, že ani zde nemusil užívati veliké vymluvnosti. Po prvních slovech hlavinka mladé dívky sklonila se na rameno bratrovo, a toto přiznání: „Jak jsem šťastna!" vyšlo ze srdce jejího.

Odpověď předešla takřka otázku: byla jasná. Benito se více netázal.

O svolení Joama Garrala nebylo rovněž žádné pochyby. Nemluvily-li Jaquita a dítky její s ním hned o zamýšleném spojení, bylo to proto, že při záležitostech sňatku běžeti mělo zároveň o jinou otázku, která mohla se státi dosti nesnadnou k rozhodnutí; bylo to místo, kde se má sňatek slaviti.

A věru, kde by to mělo býti? V oné skromničké chatě vesnické, která sloužila za kostel? A proč ne? Vždyť Joamovi a Jaquitě požehnal zde otec Passanha, který byl tehdá farářem osady Iquitů. Tehdáž jakož i nyní shodoval se v Brasilii akt občanský s aktem náboženským, a rejstříky Missie postačovaly k potvrzení řádnosti stavu onoho, který nemusil býti žádným úředníkem civilním potvrzen.

Bylo beze vší pochyby přáním Joama Garrala, by sňatek se odbýval v osadě Iquitů, za slavných obřadův a za přítomnosti celého obyvatelstva fazendy; však pro tuto myšlénku bylo mu snášeti tuhý odpor.

„Manoeli," pravila dívka snoubenci svému, „měla-li bych raditi, nikoli zde, ale v Paře slavili bychom sňatek.

Paní Valdezová jest churava a nemůže nastoupiti cestu do Iquitů a nechci se státi dcerou její neznajíc jí, a jsouc jí rovněž neznámou. Matka má souhlasí ve věci té se mnou. Rovněž bychom rády pohnuly otce, by nás doprovodil do Beléma, k té, jejíž krb má se státi brzy i mým. Souhlasíte?"

Ku návrhu tomu Manoel odpověděl stisknutím ruky dívčiny. Bylo to i jeho nejvřelejším přáním, aby matka jeho přítomna byla při jeho sňatku. Benito schválil návrh tento nic neváhaje a běželo tedy již jen o to, by s ním byl srozuměn i Joam Garral. I vydali se oba jinoši na lov do lesa, by Jaquita zůstala samotna s chotěm svým.

Odpůldne dleli ve velikém sále fazendy.

Joam Garral, který nedávno domů přišel, hověl si pololeže na bambusové pohovce uměle pletené, když Jaquita, poněkud pohnuta jsouc, usadila se vedle něho. Nezamýšlela ovšem zpraviti Joama o citech Manoelových ku dceři jejich. Štěstí Minhy nemohlo lépe pojištěno býti, nežli tímto sňatkem, a Joam věru šťastným se bude pokládati, že objati může tohoto nového syna, jehožto znamenitých vlastností si tak vážil! Avšak přiměti muže svého, by opustil fazendu, Jaquita cítila předobře, jak velice bude nesnadno. Od té doby, kdy Joam Garral, jsa mlád, přišel do zdejší krajiny, nevzdálil se odtud nikdy, ani na jediný den. Přes to, že pohled na Amazonku, jejíž vlnky spěchají hravě k východu, zval jej, aby sledoval tok její, přes to, že zasýlal náklady dříví do Manaa a Beléma na břeh Pary, přes to, že viděl každý rok vraceti se Benita z prázdnin do studií, nikdy nezdálo se, že by mu byla připadla myšlénka, by jej doprovodil. Plodiny, kterých mu poskytoval dvorec, lesy ano i pole zpeněžil ihned na místě. Podobalo se, že obzoru, kterýž ohraničoval tento Eden, v němžto se soustřeďoval život jeho, nechtěl nikdy překročiti ni myšlénkou ni pohledem. A nepřekročil-li

Joam Garral již po pětadvacet roků hranic brasilských, tož ani žena a dcera jeho neměly vstoupiti na půdu brasilskou. A přece neopouštěla jich touha spatřiti krásný ten kraj, o němž Benito tolik jim byl vypravoval! Dva, nebo třikráte Jaquita dotekla se té věci před mužem svým, spozorovala však, jak myšlénka, opustiti fazendu, byť i jen na málo neděl, zvyšovala přirozenou zádumčivosť jeho. Tu zachmuřil se zrak jeho a odpovídal s jemnou výčitkou:

„Proč bychom opouštěli příbytek svůj. Nejsme zde šťastni?"

Jaquita pak neodvažovala se odporovati muži tomu, jehož nesmírná dobrota a neunavná něžnosť činily ji tak šťastnou!

Tentokráte však byl vážný důvod k odporu. Sňatek Minhy hodil se přirozeně k tomu, by doprovodil dceru svou do Beléma, kde měla bydleti s mužem svým.

Zde měla spatřiti a láskou uctívati matku Manoela Valdeza. Jak by mohl odporovati Joam Garral přání tak oprávněnému? Jak by mohl neporozuměti také její tužbě, by poznala tu, která se má státi druhou matkou dítěti jejímu, a nesdíleti ji?

Jaquita dotekla se ruky muže svého a promluvila oním líbezným hlasem, který byl nejkrasší hudbou v žití jeho:

„Joame, hodlám se s tebou sděliti o záměr, po jehož uskutečnění všichni toužíme a kterýž i tebe tak šťastným učiní, jako mne i děti naše."

„Oč zde běží, Jaquito?" tázal se Joam.

„Manoel miluje dceru naši a jest též milován. V tomto spojení naleznou oba štěstí . . ."

Za prvních slov Jaquitiných vzchopil se Joam Garral nemoha opanovati prudký ten pohyb. Po té sklopil zraky a zdálo se, že se vyhýbá pohledu ženy své.

„Co jest ti, Joame?" ptala se.

„Minha?... vdávati se?..." hučel Joam.

„Milý příteli," uchopila se znova slova Jaquita se

srdcem stísněným, „můžeš-li něco namítati proti sňatku tomu? Nepozoroval-li jsi dávno již citů Manoela k dceři naší?“

„Ano! . . . Již celý rok! . . .“

Potom usadil se zase Joam neukončiv své myšlénky. Sebrav veškeru vůli svou dovedl se opět opanovati. Nevysvětlitelný dojem byl odstraněn. Znenáhla oči jeho počaly hledati zraku Jaquitina, a Joam zamyslil se hledě na ni.

Jaquita ujala jej za ruku.

„Můj Joame,“ děla, „což bych se byla mýlila? Nepomýšlel jsi nikdy na to, že jednoho dne stane se skutkem sňatek ten a že zabezpečí dceři naší budoucnosť v každé příčině?“

„Ano,“ odvětil Joam . . . „v každé! . . . Beze vší pochyby! . . . Avšak, Jaquito, kdy jest tento sňatek . . . tento námi všemi obmýšlený sňatek . . . kdy jest jej konati? . . . Brzo? . . .“

„Bude se slaviti v době, kterou sám určíš, Joame.“

„A bude se konati zde . . . v Iquitu?“

Tato otázka přiměla Jaquitu, by provedla druhou úlohu, která na srdci jí ležela. Než učinila tak váhajíc, jak snadno pochopiti.

„Joame,“ pravila po chvilce pomlky, „poslyš mne klidně! Chci ti učiniti vzhledem ke sňatku návrh, který, doufám, že schválíš. Za těch dvacet let prosila jsem tě dvakráte nebo třikráte, bys mne a dceru mou doprovodil do provincií dolní Amazonky a do Pary, které jsme nikdy nespatřily. Starosť o fazendu, práce, které žádaly tvé přítomnosti, nedovolovaly ti vyhověti našemu přání. Každé vzdálení se, byť i trvalo pouze několik dní, mohlo uškoditi tvému závodu. Nyní však, kdy rozkvět jeho převýšil již sny naše, nenadešla-li tobě ještě hodina odpočinku, tož alespoň bys mohl popřáti si několik neděl oddechu od prací svých!“

Joam Garral neodpovídal; ale Jaquita cítila ruku jeho ve své se chvíti jakoby pod návalem bolestného dojmu. Náhle, malý úsměv zračil se na rtech muže jejího; byla to snad němá vybídka, by dokončila, co říci chtěla.

„Joame," pokračovala, „viz tu příležitosť, která se již nikdy v životě našem nenaskytne. Minha vdá se do ciziny, opustí nás! Jest to prvý zármutek, který nám způsobila dcera naše, a cítím, jak se mi srdce svírá, pomyslím-li na to odloučení tak blízké! Nuže, upokojila bych se, kdybych ji mohla doprovoditi až do Beléma! Nezdá se ti také, že jest slušno, bychom poznali matku manžela jejího, tu, která mne má jí nahraditi, tu, které ji svěříme? K tomu připojiti mi jest, že Minha nerada by zarmoutila paní Valdezovou tím, že by slavila sňatek daleko od ní. Kdyby matka tvoje živa bývala v čas sňatku našeho, nebyl bys si přál, milý Joame, zasnoubiti se před zrakem jejím?"

Za těchto slov Jaquitiných Joam Garral učinil nový pohyb, kterýž ovlásti nedovedl.

„Milý příteli," vece Jaquita, „jak ráda bych s Minhou, s oběma syny našimi, Benitem a Manoelem, a s tebou ach, spatřila naši Brasilii, plavíc se po této krásné řece, až k posledním krajům pobřežním, kterými protéká! Zdá se mi, že tam by již loučení nebylo tak kruto! Navrátivši se mohla bych myslí jí vyhledati v novém jejím příbytku, kde jí očekává druhá matka! Nehledala bych ji v cizím, neznámém. Zdálo by se mi, že jí jsem takto méně cizí."

Tentokráte Joam měl oči upřeny na ženě své a pohlížel na ni dlouho, neodpovídaje dosud ničeho.

Co dělo se v duši jeho? Proč tak váhal splniti spravedlivou o sobě žádosť a vyřknouti slůvko „ano", kteréž učinilo by jistě nesmírnou radosť všem jemu drahým? Péče o statek nebyla důvodem dostatečným! Nepřítomnosť jeho po několik neděl nemohla přece nijak mu uškoditi!

Správce jeho dovedl by jej dojista nahraditi beze škody ve fazendě! A přece váhal stále!

Jaquita vzala do svých obou rukou ruku svého muže a tiskla ji velmi něžně. „Drahý Joame,“ pravila, „není to snad z rozmaru nějakého, prosím-li tě, bys povolil. Nikoli! Přemýšlela jsem dlouho o návrhu, nežli jsem ti ho přednesla, a svolíš-li, stane se skutkem mé nejvroucnější přání. Naše děti vědí, že nyní ti tuto prosbu předkládám. Minha, Benito i Manoel prosí tě o štěstí, bychom je oba doprovázeli! Připomínám, že bychom raději slavili sňatek v Belému, nežli v Iquitu. Bylo by to prospěšnější dceři naší, novému domovu jejímu, novému postavení, které má zaujímati v Belému, když budou viděti, že přichází se svými a bude méně cizinkou v onom městě, kde má ztráviti největší část svého života!“

Joam Garral skryl tvář svou ve dlaních na chvíli jako člověk, který cítí potřebu sebrati své myšlénky, než odpoví. Zápasil s vnitřním svým odporem, se zmatkem, o kterém dobře věděla žena jeho, jehož si však nedovedla vysvětliti. Tajný boj odehrával se na zadumané tváři jeho. Jaquita, znepokojena jsouc tím, vyčítala si, že dotekla se této otázky. Byla odhodlána podrobiti se všemu, co by Joam ustanovil. I kdyby jí toto loučení velice nesnadným bylo, umlčí svých přání; nezmíní se již o odchodě z fazendy; nikdy nebude se ptáti po příčině tohoto nevysvětlitelného odporu.

Několik minut uplynulo. Joam Garral povstal. Popošel až ku dveřím neobrátiv se ani. Zde zdálo se, že věnuje poslední pohled té krásné přírodě, tomu rozkošnému koutečku světa, kde veškero štěstí života svého po dvacet let stajeno viděl.

Po té přiblížil se volnými kročeji k ženě své. Tvářnosť jeho nabyla nového výrazu, výrazu člověka, kterýž

ustanovil se na vznešeném záměru a jehož nerozhodnosť přestala.

„Máš pravdu!“ děl pevným hlasem Jaquitě. „Cesta ta jest nezbytna. Kdy chceš, abychom odcestovali?“

„Ah! Joame, drahý Joame!“ vzkřikla Jaquita radostí jsouc unesena, „děkuji ti za sebe!.. děkuji ti za ně!“

A pohnutím vstoupily jí slzy do očí, kdežto muž její ji tiskl k srdci svému.

V témž okamžení slyšeti bylo zvenčí radostné hlasy před branou stavení.

Manoel i Benito objevili se za chvilku na prahu, téměř najednou s Minhou, která vyšla ze své komnaty.

„Otec váš svoluje, mé dítky!“ zvolala Jaquita. „Pojedeme všickni do Beléma!“

Joam Garral přijal s tváří vážnou a mlčky lichocení syna svého a polibky své dcery.

„A kterého dne přejete si, milý otče,“ tázal se Benito, „by sňatek byl slaven?“

„Kterého dne?“ ... odvětil Joam, „kdy?.. Uvidíme! ... Ustanovíme den až v Belému!“

„Jak jsem šťastna! Jak jsem blažena!“ opakovala si Minha, jako v onen den, kdy Manoel o ruku její požádal. „Poznáme tedy Amazonku v celé slávě její, po celém toku jejím kraji brasilskými. Ah! otče, díky!“

A nadšená dívčina, jejíž obrazotvornosť rozepjala již svá křídla, obracejíc se k bratru svému i Manoelovi, pravila:

„Pojďme do knihovny! Prohlédněme všechny knihy a mapy, které nás mohou poučiti o této nádherné řece! Nesmíme cestovati jako slepci! Chci vše viděti a vše věděti o této královně všech řek pozemských!“

V.

Amazonka.

„Největší řeka celého světa! *) pravil druhého dne Benito Manoeli Valdezovi. V této chvíli, oba tito, sedíce na strmém břehu na jižní straně fazendy, pozorovali lehce plynoucí molekuly vodní, které vzavše původ svůj na ohromném věnci And spěchaly k výtoku osm set mil odsud do moře Atlantského.

„A řeka, která vlévá do moře největší množství vody," odvětil Manoel.

„Tak značné," připojil Benito, „že daleko ještě od ústí jejího nenalezneš slané vody a ve vzdálenosti osmdesáti mil od břehu žene ještě lodi."

„Řeka to, jejíž široké řečiště zaujímá více nežli třicet stupňů šířky!"

„A jejíž poříčí od jihu k severu vzato neměří méně nežli dvacet pět stupňů!"

„Poříčí!" zvolal Benito. „Ale jest to poříčí tato nesmírná planina, kterou se vine Amazonka, tyto ohromné stepi, jejichž rozlohy zrak nepřehlédá, bez pahorků, na kterýchž by bylo možno spád určiti, bez pohoří, které by ohraničovalo obzor!"

„A což těch dvě stě poboček, které ze severu i jihu spěchají, podobajíce se chapadlům polypovým, se svými vedlejšími přítoky, bezpočetnými, proti kterým jsou i ty největší řeky evropské nepatrnými potůčky!"

„Oněch pět set šedesát ostrovů pak, nepočítaje v to

---

*) Tvrzení Benitovo, tehdá pravdivé, kdy nebyly známy ještě výsledky nového bádání, nemůže dnes pokládáno býti za pravé. Nil a Missouri-Missisipi, dle výpočtů nejnovějších, zdají se míti delší běh co do rozlohy než Amazonka.

ostrůvky, stálé i bludné, tvoří jistý druh archipelagu a samy o sobě byly by již bohatým královstvím!“

„Takým množstvím s ní souvisících průplavů, lagun, jezírek i velikých jezer nemohou se vykázati ani Švýcary, Lombardie, Skotsko a Kanada dohromady!“

„Řeka to, která jsouc podporována přítoky svými, vylévá neméně nežli dvě stě padesát millionů kubických metrů vody za hodinu do oceanu Atlantského!“

„Řeka, jejíž břehy jsou hranicí dvěma republikám a která majestátně protéká největším královstvím Jižní Ameriky, jako by to bylo samo Pacifické moře a vrhalo se průplavem svým celé do Atlantského oceanu!“

„A jakým ústím. Úžina to mořská, ve kteréž ostrov Marajo vykazuje obvodu více než pěti set mil.“

„Jejížto toku Ocean odolati dovede toliko vzedmutím vln svých, v zápase to velikolepém u vzdoru mořského vodstva, totiž „pororocou“ [1]), vedle čehož přílivy, vodopády, povodně ostatních řek nejsou nežli vlnky vánkem hnané!“

„Veletok to, jejž pojmenovati stačí sotva tři jména a po němž plaviti se mohou nejtěžší lodi až pět tisíc kilometrův od ústí jeho, a nevydávají tím v nebezpečenství nákladu svého.“

„Veletok, ať již sám anebo svými přítoky hlavními nebo vedlejšími, otevírá dráhu obchodu po celém severu Ameriky, vedoucí od Magdaleny k Ortequaze, od Ortequazy ku Caquetě, od Caquety ku Putumayu a od Putumaya k Amazonce! Čtyři tisíce mil vodní dráhy, kterým chybí pouze několik průplavův a vodní síť bude úplna!“

„Konečně nejznamenitější vodopisná soustava na světě!“

Mluvili s jakousi vášnivostí tito dva mladíci o nepřekonatelné řece té!

---

[1]) Pororoca zápas moře s proudy. Pozn. překl.

Pokládali se za syny té Amazonky, jejížto přítoky, jí samy hodné, tvoří dráhy, které „putují" Bolivii, Peru, Equatorem, Novou Granadou, Venezuelou, čtyřmi Guyanami, anglickou, francouzskou, holandskou i brasilskou!

Co tu národů, co kmenů, jejichž původ ztrácí se v dáli času!

Tak jest už s veletoky! Prameny jejich unikají dosud všemu pátrání.

Četné státy hlásí se ke cti, že jim daly původ. I Amazonka nemohla uniknouti tohoto zákona. Peru, Equator i Colombie dlouho se přely o to slavné patronství!

Dnešního dne však zdá se beze vší pochyby, že Amazonka vzniká v Peru v okresu huaracském v kraji tarmském a že vytéká z jezera Lauricochy, které prostírá se asi mezi jedenáctým a dvanáctým stupněm jižní šířky.

Těm, kteří hledati chtí pramenů jejích v Bolivii a vidí ji padati s vrchů Titikaky, připadla by úloha dokázati, že pravá Amazonka jest vlastně Ucayali, který vzniká sloučením Para a Apurimaku; ale toto mínění nemá pro budoucnosť platnosti.

Při výtoku svém z jezera Lauricochy, mohutnící řeka obrací se k severovýchodu po délce pěti set šedesáti mil a nebéře se hned směrem východním, nýbrž teprve když přijme důležitou pobočku Pantu.

V územích kolombských a peruvských až po hranice brasilské slove Maraňon, nebo spíše Maranhao, neboť Maraňon jest pofrancouzštělé jméno portugalské. Od hranic brasilských až k Manau, kde mohutný rio Negro spěchá sloučit se s ní, béře na se jméno Solimaës neboli Solimoens, ode jména kmene indianského Solimao, s jejichžto zbytky setkáváme se ještě v některých provinciích pobřežních. Konečně od Manaa až k moři jest to Amasenas anebo řeka Amazonek; jméno pochodí od Španělův, od potomků dobrodružného Orellana, z jehož povídek pochybných

ale napínajících bylo lze souditi, že byla zde osada bojovných žen, usedlých na „rio Nhamunda,“ jednom z prostředních přítoku veletoku.

Již ze vzniku možno předvídati, jak mohutným tokem stane se Amazonka. Od pramene až k místu, kde, poněkud súžena jsouc, žene se mezi dvěma nestejnými řetězy hor, běh její není porušován skácenými kmeny, vůbec žádnou překážkou. Tyto počínají teprve, když obrací se na východ, probíhajíc prostředním pásem And. Zde jest několik vodopádů, bez kterýchžto by byla řeka splavna od ústí až ku pramenům svým. Buď tomu jak buď, dle Humboldta stává se přístupnou na šedesátém pátém stupni běhu svého.

Od nejprvnějšího počátku nechybí jí poboček, které zase honosí se samy velikým počtem menších přítoků. Jest to Chinchipé přicházející ze severovýchodu po straně levé. Po pravé Chachapuyas z jihovýchodu. Po levé zase Marona a Pastuca, Galluna pak z pravé, která se vlévá u Missie Lagunské. Ze strany levé vlévají se mimo to ještě Chambyra a Tigré, které vysýlá severovýchod; z pravé pak Huallaga, která vlévá se do ní dva tisíce osm set mil od moře Atlantského a po níž mohou plouti lodi po délce více nežli dvě stě mil, až do středu Peru. Konečně ze strany pravé blíže Missie San-Joachima d'Omaguas, objevuje se velikolepý Ucayali, který prochází proudy svými majestátně rozsáhlými rovinami Sacramenta, právě v místech, kde se končí horní tok Amazonky, ohromná to řeka, zvětšená ještě četnými vodami, které vylévá jezero Chucuito v severovýchodní Americe.

Toto jsou asi nejhlavnější přítoky počínaje od Iquitos. Při dolním toku stávají se přítoky tak mohutnými, žeby koryta řek evropských jistě nedostačovala je pojati. Joam Garral i rodina jeho poznali tyto pobočky i ústí jejich při cestě své po Amazonce.

Ku krasám nevyrovnatelné řeky této, která zavlažuje

nejlepější kraj zeměkoule, držící se téměř stále několik stupňů pod čarou rovníkovou, sluší připojiti ještě jednu vlastnosť, které nemají ani Nil ani Mississipi ani Livingstone, tento starý Congo-Zair-Lualaba. To jest, že Amazonka, ať si již říkají cokoli cestovatelé špatně zpravení, protéká velmi zdravou krajinou jižní Ameriky. Poříčí její čistěno je stále silnými větry západními. Není to údolí uzavřené vysokými horami, kteréž objímají tok řeky, nýbrž rozsáhlá pláň, mající v rozloze tři sta padesát mil od severu k jihu a jsouc pokryta jen několika pahrbky, pro které mohou proudy vzdušní volně váti.

Professor Agassiz opírá se právem proti domnělému nezdravému podnebí země, která beze vší pochyby určena jest státi se nejčinnějším středem produkce obchodní. Dle něho „lehký a příjemný vánek cítiti jest, který způsobuje výpar, jemuž děkujeme, že teplota klesá a země stále se nevyprahuje. Stálý tento občerstvující vánek činí podnebí Amazonky příjemným, ano rozkošným.“

Revněž abbé Durand, starý missionář v Brasilii, zjistil, že neklesá-li teplota pod dvacátý stupeň Celsiův, nepřesahuje nikdy třicátý třetí — což činí pro celý rok průměrně dvacet osm až dvacet devět s úchylkou pouze osmi stupňů.

Dle těchto zpráv tvrditi možno, že poříčí Amazonky postrádá onoho palčivého vedra krajův asijských a afrických, ležících na týchže rovnoběžnících.

Širá krajina okolní jest vesměs přístupna prudkým vichrům, které jí posýlá Atlantský Ocean.

Také provincie, jimž řeka jméno dala, mohou se nazývati nejzdravějšími v kraji, který jest jedním z nejkrásnějších na zemi.

Nikdo ať si nemyslí, že by vodopisná soustava Amazonky známa nebyla!

Již v XVI. století poručík Orellana, jeden z bratrů

Pizarrů, proplul řekou Negro, vplul r. 1540 do veletoku, bloudil bez vůdce v těchto končinách a po plavbě osmnáctiměsíčné, kterou znamenitě popisuje, dorazil k ústí.

Roku 1636 a 1637 Portugal Pedro Texeira plavil se po Amazonce s loďstvem čtyřiceti sedmi člunův až po Napo.

Roku 1743 La Condamine, změřiv oblouk poledníka až k raníku, oddělil se ode druhů svých Bouguera a Godina, plul po Chincipé až po stok jeho s Marañonem, dosáhl ústí Napa 31. července, v příhodný čas pro pozorování východu prvního měsíce Jupiterova, — což učinilo tomuto „Humboldtu XVIII. století“ možným určiti zevrubně délku i šířku místa onoho, — navštívil osady obou břehův a 6. září přibyl k pevnosti parské.

Tato ohromná cesta měla úspěchy značné: nejen, že byl běh Amazonky vymezen cestou vědeckou, ale zdálo se téměř jisté, že souvisí s Orinokem.

Padesát a pět roků později Humboldt a Bonpland doplnili vzácné dílo La Condaminovo upravivše mapu Marañonu až k řece Napu.

Od těch dob pak Amazonka i přítoky její jsou stále navštěvovány a prozkoumávány.

R. 1827 Lister-Maw, r. 1834 a 1835 Angličan Smyth, r. 1844 poručík francouzský velitel „Boulonnaise“, Brasilian Valdez r. 1840, Francouz Paul Marcoy od r. 1848 až do r. 1860, příliš fantastický malíř Biard r. 1859, professor Agassiz od r. 1865 až do r. 1866, r. 1867 inženýr brasilský František Keller-Linzenger a konečně r. 1879 doktor Crevaux vyšetřili běh řeky z různých stran a prozkoumali splavnosť hlavních přítoků.

Čin však ke cti brasilské vlády velmi důležitý jest tento:

31. července 1857 po mnoha sporech mezi Francií a Brasilií o hranice Guyany, vodstvo Amazonky stalo se

přístupno všem národnostem; aby pak praxe nezůstala za theorií, Brasilie vyjednávala se zeměmi sousedními, by všech drah vodních v poříčí Amazonky bylo možno volně užívati.

Dnešního dne dráhy parních lodí, řádně upravené, v úplném souhlasu s Liverpoolskými, sáhají po řece až k Manau; jiné postoupily až k Iquitu; jiné konečně, Tapajozem, Madeirou, Rio Negrem, Purusem vnikají do samého středu Peru a Bolivie.

Představujeme si snadně rozkvět, kterého se dodělá jednou obchod v tomto nesmírném a bohatém poříčí, jemuž není na světě soutržníka.

Při horní Amazonce vymizelo již mnoho indiánských kmenů, mezi jinými Curicicurové a Sorimaové. Kol Putumaya setkáváme se dosud s některými Jury, Jahuové odešli odtud, aby se obrátili ke vzdálenějším přítokům, Maoové pak odebrali se ze břehů zdejších a bloudí nyní v malém počtě v lesích japurských.

Řeka Tunantinská postrádá téměř obyvatelstva a pouze při ústí Juruy žije několik rodin kočujících Indiánů.

Teffé jest skorem liduprázdno a zbývá pouze několik trosek velikého národa „Umaüa" při pramenech Japury.

Coari jest pusto. Na březích puruských něco málo Indiánů muraských. Ze starých Manaů zbylo toliko několik toulavých rodin. Na březích ria Negra uvádí se pouze něco smíšenců z Portugalův a tuzemců, kdežto se dříve napočetlo až dvacet čtyři národů různých.

Jest to zákonem pokroku. Indiáni vymizejí.

Plemeni anglosaskému ustoupili Tasmani a Australové. Výbojcům Far-Westu podlehnou Indiáni Severní Ameriky. Jednoho dne, dosti možná, padnou Arabové za oběť civilisaci francouzské.

Vrátiti se nám jest však k r. 1852. Tehda prostředků komunikačních, dnes tak pohodlných, vůbec nebylo, a cesta Joama Garrala žádala doby nejméně čtyř měsíců, zejména za těch okolností, za kterých se díti měla. Odtud ona poznámka Benitova, zatím co oba přátelé pohlíželi na volně plynoucí vlny řeky u nohou jejich:

„Příteli Manoeli, ježto příchod náš do Beléma udá se jen o něco málo dříve před rozchodem naším, zdáti se ti bude cesta krátkou!"

„Arciť, Benito," odvětil Manoel, „ale také hodně dlouhou, ježto Minha státi se má ženou mojí až na konci cesty!"

VI.

Poražený les.

Rodina Joama Garrala byla radostí plna. Zamýšlené cestování po Amazonce mělo se státi skutkem, a to za stkvělých podmínek. Nejen farmář a rodina jeho účastniti se měli této několikaměsíční cesty, ale, jak uvidíme, měla je doprovázeti i jistá část služebnictva farmy. Joam Garral, vida kolem sebe všechny šťastny, zapomněl na předsudky, které se zdály ztrpčovati žití jeho. Od onoho dne, v němž pojal pevný úmysl, stal se novým člověkem a připravuje se na cestu jevil bývalou svou čilosť. Bylo to velikým uspokojením celé rodině, když pozorovali jeho činnosť. Bytosť duševní působila na bytosť fysickou, a Joam Garral stal se jako za mladých let svých statečným a odhodlaným. Probudil se opětně v něm člověk, který vždy žil na zdravém vzduchu, v tomto oživujícím ovzduši lesů, niv a tekoucích vod.

Ostatně mělo oněch několik neděl před odjezdem příjemně býti vyplněno.

Jak výše podotčeno bylo, nebrázdily v čase onom vody Amazončiny četné parníky, pomýšlelyť společnosti teprve na to, by je zřídily po proudech veletoku a přítoků jeho hlavnějších. Plavby konaly se jen od jednotlivcův a čluny byly nejčastěji pouze k potřebě pobřežních závodů.

Loďky ty sluly buď „uby“, druh kocábek, zhotovených z vydlabaného kmene, zašpičatělých a lehkých, v předu zakulacených, těžkých v zadu, pojati pak mohly až dvanácte veslařův a 3000—4000 Kgramů zboží; buď „egaritey“ hrubě sestrojené, tvarem široké, zakryté ve středu z části stříškou z listí, která však v předu nepokrytý můstek zanechává a upotřebena bývá za sedadla cestujících; buď „jangady“, druh neforemných pramic, hnaných trojcípou plachtou, a nesoucí slaměnou budku, která příbytkem jest plovoucímu Indiánu a rodině jeho.

Z těchto tří druhů bárek skládá se nepatrné loďstvo Amazonky, které může býti pouze ku přepravě málo osob nebo nákladův obchodních. Jsou ovšem i větší jako „vigilingy“, vyměřené na osm as deset tisíc Kgů, nesoucí tři stěžně s červenými plachtami a hnané v čase klidném čtyřmi vesly, neobratnými ovšem při plavbě proti proudu; „coberty“, určené až pro dvacet tisíc Kgů., druh indiánských lodí, opatřené vzadu kotcem, kajutou vnitřní, dvěma stožáry s nestejnými čtyrrohými plachtami, které za nedostatečného větru jsou nahrazovány desíti dlouhými vesly, kterými na přídě Indiáni pracujíce cestu si razí. Tyto různé dopravné prostředky nemohly býti však způsobily Joamovi Garralovi. Od té chvíle, kdy se rozhodl, že pocestuje po Amazonce, pomýšlel na to, by využil cesty té pro převoz ohromného nákladu zboží, které zaslati měl do Pary. Při tom se na věci ničeho neměnilo, že cesta konati se měla již v krátkém čase.

Setrval tedy při tomto rozhodnutí, které přijato bude jistě všemi hlasy, vyjímaje snad Manoela. Mladý muž by dal spíše přednosť rychlému steam-boatu, a to z příčiny pochopitelné. Ačkoli prostředek převozný, vymyšlený Joamem Garralem, byl tak prostý a primitivní, dovolil přece, by s sebou vzato bylo četné služebnictvo, a by zabezpečili se na všecky případnosti plavby a opatřili se vším možným pohodlím.

Byla věru hezká čásť fazendy, jež odraziti měla od břehu a vepluouti na Amazonku, se vším, čím vyznačuje se rodina farmářská, páni i sluhové ve svých příbytcích, ve svých chatách, ve svých barácích.

Usedlosť iquitská čítala mezi své úhrnné jmění také některé z oněch nádherných lesů, kteréž, abychom tak řekli, nevyčerpatelny jsou v těchto středních končinách Jižní Ameriky.

Joam Garral uměl velmi dobře hospodařiti s lesy těmito, oplývajícími nejrůznějším dřívím drahocenným, jež velmi se hodí ku pracím truhlářským, řezbářským, lodnickým i tesařským, a měl z nich ročně značný zisk.

A což nebylo zde řeky, by dopravovala výrobky z lesův amazonských mnohem bezpečněji a laciněji nežli každá „railway“? *)

Každého roku Joam Garral kázal pokáceti několik set stromů ze zásob svých a vypravoval ony ohromné vory dříví, skládající se z fošen, trámců, kmenů sotva přitesaných, jež plaveny do Pary pod vůdcovstvím zkušených lodivodů, kteří zevrubně znali hloubky řeky a směr proudů.

Roku onoho Joam Garral učinil rovněž jako v letech předešlých. Hodlal jen, až by odeslal vory dřevní, všecky podrobnosti této důležité obchodní záležitosti svěřiti Be-

*) Železnice. Pozn. překl.

nitovi. Nesměl však mařiti čas. Počátkem června bylo příhodno odplouti, ježto vody vystouplé tou dobou klesají znenáhla až do měsíce září.

S prvními pracemi bylo tedy bez meškání počíti, ježto pramice nabyti měly rozměrův neobyčejných. Běželo tentokrát o to pokáceti půl čtverečné míle lesa při stoku Nanaye s Amazankou, což jest celý kouť břehu fazendy, a sestrojiti ohromný vor — jakým by byla jangada nebo plť, které se má dodati rozměru celého ostrůvku!

Na takové jangadě, mnohem bezpečnější každé jiné lodi, rozsáhlejší nežli sto spojených člunův a bárek, Joam Garral hodlal plaviti se s rodinou svojí, se služebnictvem i nákladem.

„Výtečná myšlénka!“ zvolala Minha, tleskajíc rukama, když byla zvěděla záměr otcův.

„Tak jest!“ přisvědčila Jaquita, „a tím způsobem dorazíme do Beléma bez nebezpečenství a bez únavy!“

„Při zastávkách budeme moci v pobřežních lesích honiti,“ připojil Benito.

„Bude to přece jen poněkud zdlouhavo,“ poznamenal Manoel, „a nebylo by lépe zvoliti rychlejší způsob postupu po Amazonce?“

Bude to zdlouhavo, ovšem; strannická námitka mladého lékaře nebyla nikým opětována.

Joam Garral dal si zavolati Indiána, který byl hlavním správcem fazendy.

„Za měsíc,“ pravil mu, „jangada musí býti připravena odplouti.“

„Ještě dnes, pane Garrale, dáme se do práce,“ odvětil správce.

Byl to perný kus práce. Sto Indiánův a černochů konalo v těch prvých čtrnácti dnech měsíce května pravé divy. Možná, že některé dobré duše, nezvyklé tak hromadně vražditi stromy, zavzdychaly, vidouce, jak století obrové

klesají ve dvou nebo třech hodinách pod ranami dřevoštěpův; ale bylo jich tu takové množství na obou březích řeky i na ostrovech, po řece vzhůru i dolů, až k nejzazším mezím obzoru obou břehů, že vymýtění lesa půl míle zanechalo sotva znatelnou mezeru.

Správce a lid jeho, obdrževše rozkazy Joama Garrala, zbavili půdu nejprve lian, ostružin, travin a stromovitých rostlin, které jim byly na překážku. Dříve než uchopili se píly a sekery, ozbrojili se klestícím tesákem, tímto nepostradatelným nástrojem každému, kdo pustiti se chce do lesův amazonských: jsou to veliká ostří, poněkud zahnutá, široká a plochá, zdélí dvou nebo tří stop, řádným topůrkem opatřená, jímž domorodci zacházeti dovedou s úžasnou rychlostí. Za málo hodin vyklidili pomocí tesáků půdu, posekali podrost a zjednali si záseku do nejhlubšího pralesa.

Tak pokračováno. Půda zrovna vyrůstala pod rukama dřevoštěpů z farmy. Staré kmeny zbaveny šatu svého z lian, kaktusů, kapradin, mechův a ananasů.

Jejich kůra ukázala se býti hladkou, když byla sloupána. Po té celá tato tlupa dělníků, před níž prchaly bezčetné houfy opic, nemohoucích s nimi v obratnosti zápasiti, pustila se do hořejších větví, přeřezávajíc silné vidlice a odstraňujíc nejužší větve, jichž mělo užito býti hned. Brzo zbyly z odsouzeného lesa jen dlouhé, staré kmeny, jejichž vrcholky zbaveny byly korun, prázdnotou pronikly paprsky slunka až k vlhké zemi, které se dojista nikdy ještě nedotekly!

Nebylo zde jediného stromu, jehož by užiti nebylo lze k důkladné práci tesařské nebo truhlářské. Zde čněly jako sloupy z kosti slonové hnědě proužkované, voskové palmovníky, sto dvacet stop vysoké, čtyři stopy mající dole v objemě, jež poskytují dřevo skálopevné, tam kaštany nepodajné tvrdosti, poskytující tříhranné ořechy;

onde „murichi", hledané od lodníků, „barrigudo", měřící dva sáhy v nejširší své koruně, která pní několik stop nad zemí, stromy s růžově lesklou korou, šedými hrboly posetou, jehožto vřetenovitý vršek tvoří vodorovné stínidlo, zde bombax s bílým, rovným a hladkým kmenem, tvarův ušlechtilých.

Vedle těchto vzorů květeny amazonské klesal i „quatibo", jehož růžová kupole vévodila všem sousedním stromům, a který má ovoce podobné malým miskám, v nichž narovnány jsou řádky kaštanů; dříví jeho, barvy fialové, hledáno jest výhradně ke stavbám lodí.

Byly to pak ještě „železné stromy", ale obzvláště „ibiriratea", dřeva takměř černého, tak hrubozrného, že Indiáni zbraně své válečné z něho robí. „Jacaranda", jehož dřevo dražší jest mahagonského; „caosalpina", jejž nalézti možno jen v hloubi oněch starých pralesů, kteréž unikly sekerám dřevoštěpů; „sapucaja", sto padesát stop vysoký, podepřený přirozenými podstavami, které vypučely z něho tři metry od země, objímajíce peň jako ovitky točitého sloupu, a jehož vrchol rozvíjí se v kytici umělých rostlin, zbarvenou cizopasnými rostlinami žlutě, nachově a sněhobíle. Čtvrť leta, co počala práce, nestál z oněch stromů, které pokrývaly kout Amazonky a Nanaye, už ani jediný. Porážka byla dokonána. Joam Garral mohl se jen postarati o sadbu lesa, a dvacet anebo třicet let by postačilo, by znova vyrostl. Neuschována mladá nebo stará kora k výstavě, dle níž by vyměřena byla budoucí porážka, ani jediný nárožník, který by ukazoval meze kácení; byla to „plná porážka", kde všecky stromy usečeny byly při samé zemi, očekávajíce dne, kdy dobyty budou kořeny jejich, nad nimižto snad příští jaro rozestře ještě zelenající se klesť.

Než nikoli, tato čtverečná míle, zavlažovaná na pokrajích vodami řeky a přítoku jejího, měla býti vyklizena,

zorána, vysázena a poseta a následujícího roku pole manioka, kávovníka, třtiny cukrové, kukuřice a ořeši pokrývati budou půdu, kterouž až dosud zastiňovalo bujné stromoví lesní.

Poslední týden květnový ještě neuplynul a všecky kmeny rozdělené dle povahy své, jakož i plavnosti, seřaděny byly stejnoměrně na břehu Amazonky. Zde pak sestrojena měla býti ohromná jangada, která svými různými příbytky, nutnými mužstvu lodnímu, státi se měla opravdovým městem plovoucím. Konečně v určitou hodinu proudy řeky rozvodněné přílivem měly ji vyzvednouti a dopraviti na několik set mil až ku břehu oceanu Atlantského.

Po celý průběh těchto prací oddal se jim Joam Garral úplně. Sám vše řídil, nejprve na místě záseky, potom na pokraji fazendy, na písčitém břehu, kde srovnány byly jednotlivé díly pramice.

Jaquita pak obstarávala s Cybélou všecky potřeby cestovní, ačkoli stará černoška nemohla pochopiti, proč mají odejíti odsud, kde se jim tak dobře vedlo.

„Uhlídáš věci, kterých jsi jak živa neviděla!“ opakovala jí stále Jaquita.

„Vyrovnají se těm, které obyčejně vídáme?“ odpovídala vždy stejně Cybéla.

Minha a zamilovaná její otrokyně pomýšlely opět na věci výhradně jich se týkající. U nich nešlo o pouhou cestu: byl to odchod na vždy z domova a tu třeba obstarávati tisíceré podrobnosti nové domácnosti v cizině, kdež měla mladá mulatka pokračovati ve službách té, které byla tak něžně oddána. Kdežto Minha měla těžké srdce, veselá Lina nejevila velikého zármutku, že má opustiti Iquitos. U Minhy Valdezové bude touž, jakou byla u Minhy Garralové. Veselosti své pozbyla by jen, kdyby

ji oddělili od vládkyně její, o tom se však nikdy nemluvilo.

Benito pomáhal otci svému při pracích, které blížily se svému konci.

Přiučil se takto pracím fazendera, které jednou snad na se vzíti měl, jakož i obchodníka, jejž měl na cestě po Amazonce zastávati.

Co se týče Manoela, ten rozdělil si čas a přecházel dle možnosti ze stavení, kde Jaquita a dcera její ani chvílenky nemařily, k místu záseky, kamž jej Benito více pobízel, nežli se mu líbilo. Ale celkem rozdělení toto bylo velice nestejno, a to z příčin pochopitelných.

VII.

Za lianou.

V neděli, 26. května, usnesli se mladí lidé, že se nějak pobaví. Počasí bylo překrásno, vzduch províván čerstvým vánkem z Cordiller, který velmi příjemnou teplotu způsoboval.

Vše zvalo k vycházce do polí.

Benito a Manoel navrhli tedy dívce, by vyšla s nimi do rozsáhlých lesů, které vroubily pravý břeh Amazonky v opačnou stranu od fazendy.

Dovolili se, by směli prohlédnouti okolí iquitské, které jest rozkošno. Mladí muži chystali se na hon, ovšem nechtěli snad opustiti družek svých, aby lovili zvěř, v tom se mohl každý spolehnouti na Manoela — a mladé dívky, neboť Lina nemohla se odloučiti od velitelky své, měly doprovoditi je na této procházce, která neměla delší býti nežli dvě nebo tři míle.

Ani Joam Garral ani Jaquita neměli času k nim se připojiti. Jednak nebyl plán jangady dosud hotov a s jejím sestrojením nebylo lze odkládati, jednak Jaquita a Cybéla, ač byly podporovány veškerým ženským služebnictvem farmy, neměly ani chvilky nazbyt. Minha přijala nabídku s velikou potěchou. Téhož dne tedy kol jedenácté hodiny, po snídaní, oba mladíci i obě dívky odebrali se na příkrý břeh při stoku obou řek. Jeden černoch je doprovázel. Všichni pak vstoupili do „uby“, určené ke službám farmy, a propluvše mezi ostrovy Iquitos a Parianta přistáli u pravého břehu Amazonky.

Loďka vplula do loubí překrásných kapradin stromovitých, kteréž ověnčeny byly ve výši třiceti stop jakousi aureolou, způsobenou jemnými větvičkami zeleněsametovými, s listím rostlinnými krajkami lemovaným.

„A nyní, Manoeli,“ pravila mladá dívka, „jest na mně, bych vítala a přijímala hosty; neboť jste pouhým cizincem v těchto krajích horní Amazonky! My jsme zde doma, a dovolíte mi tudíž konati povinnosti domácí paní!“

„Drahá Minho,“ odvětil mladý muž, „budete přece stejně domácí paní v domě našem ve městě Belému jako ve fazendě iquitské, tam jako zde . . .“

„Ah tak! Manoeli a ty sestřičko,“ zvolal Benito, „nepřišli jste, trvám, abyste štěbetali o lásce! . . . zapomeňte na několik hodin, že jste snoubenci! . . .“

„Ani na hodinu! ani na okamžik!“ odpovídal Manoel.

„Nařídí-li ti však tak Minha?“

„Minha toho neučiní!“

„Kdož ví?“ pravila Lina smějíc se.

„Lina má pravdu!“ odpověděla Linha podávajíc ruku Manoelovi. „Zkusme zapomenouti! . . . Zapomeňme! Bratr si tak přeje! . . . Nyní konec všemu! Pokud trvati bude procházka, nejsme snoubenci! Nejsem už sestrou Benitovou! Vy nejste už jeho přítelem! . . .“

„To je znamenité!“ zvolal Benito.

„Výborně, výborně! Jsme zde nyní sami cizinci!“ odvětila mladá mulatka tleskajíc rukama.

„Cizinci, kteří se poprvé vidí,“ připojila dívka, „kteří se potkají, pozdraví . . . .“

„Slečno . . .“ pravil Manoel ukláněje se před Minhou.

„S kým mám česť mluviti, pane?“ ptala se dívka s velikou vážností.

„S Manoelem Valdezem, který šťastným se pokládá, že váš pan bratr jej hodlá představiti . . .“

„Jděte mi ke všem čertům s těmi komplimenty!“ zvolal Benito. „Byl to hloupý nápad ode mne! . . . Buďte jen snoubenci, přátelé! Buďte jimi tak dlouho, jak se vám líbí! Buďte jimi na věky!“

„Na věky!“ řekla Minha, kteréžto slovo tak přirozeně uklouzlo, že smích Linin se zdvojnásobil.

Vděčný pohled Manoelův odměnil dívku za neopatrnosť řeči její.

„Půjdeme-li, budeme méně mluviti! Pochod!“ volal Benito, by sestru svou zbavil rozpaků.

Ale Minha neměla na spěch.

„Ještě okamžik, bratříčku!“ odvětila, „jaks viděl, uposlechla jsem! Chtěl jsi mne přinutiti, bych zapomněla na Manoela, a nás, abychom ti nezkazili procházku! Nuže, i já žádám na tobě oběť, abys nezkazil zase moji procházku. Slíbíš mi, chtěj nechtěj, Benito, na svou česť, že zapomeneš . . . .“

„Že zapomenu? . . .“

„Že zapomeneš, že jsi lovcem, pane bratře!“

„Jak, ty mi zakazuješ? . . . .“

„Zakazuji ti stříleti ty rozkošné ptáky, jako papoušky, arasy, kaziky, kuruky, kteří poletují tak vesele po lese! Táž zápověď pro drobnější zvěř, s kterou nemáme dnes

co dělati. Přijde-li však pardál, jaguar anebo něco podobného přílišně blízko, budiž!“

„Ale . . .“ namítnul Benito.

„Ne-li, vezmu rámě Manoelovo a prchneme, ztratíme se, a tobě bude pěkně běhati za námi!“

„Jak pak! přeješ si, bych nepovolil?“ zvolal Benito pohlížeje na přítele svého Manoela.

„Toť se rozumí!“ odvětil mladý muž.

„Nuže, nikoli!“ zvolal Benito. „Nebudu odporovati! Poslechnu, bych tě dopálil! Ku předu!“ —

A všichni čtyři, následováni jsouce černochem, kráčejí pod oněmi krásnými stromy, jejichžto husté loubí brání paprskům slunečním prodrati se až k zemi. —

Nic není krásnějšího, nežli tato část pravého břehu Amazonky! V nejpodivnější směsici zvedá se zde tolik různého stromoví, že napočteno na rozloze čtvrtiny čtverečné míle až sto druhů podivuhodných výrostů. Ostatně lesník snadno by poznal, že zde nikdy nezavadil dřevoštěp sekerou ani širočinou. I za několik století po porážce byla by stopa její ještě znatelna. Kdyby nové stromy dosáhly věku i sta let, celkový obraz nebyl by týž, jako za prvých dní, dík této jednoduchosti, zvláště proto, že druh lian a rostlin cizopasných by se byl najisto přeměnil. Jest to podivná známka, dle níž domorodec nemůže se mýliti.

Rozveselená společnosť brouzdala se vysokými travami, houštinami a roštím hovoříc a smějíc se. V předu černoch pomocí klestícího tesáku razil cestu, když ostružiny stávaly se příliš hustými, a zaháněl tisíce ptáků.

Minha dobře učinila, zakročivši ve prospěch tohoto malého světa opeřenců, kteří poletovali ve vysokém loubí. Objevili se zde nejkrásnější zástupcové ptactva tropického. Papouškové zelení a křiklaví zdáli se býti přirozenými plody těchto obrovských stromů. Kolibříci a všechny odrůdy jejich, modrovousí, rubinotopasoví „tisaurové“, s dlouhým

zahroceným chvostem, zdáli se utrhnutými květy, které větřík s větve na větev poháněl. Kosové oranžoví s hnědou obrubou, sluky smokvovité se zlatým pruhem a „sabia“ černý jako havran spolčovali se k ohlušujícímu pištivému koncertu. Tukan dlouhým svým zobanem vyzobával zlaté hrozny „guiriris“. Žluny brasilské skláněly své nachově tečkované hlavičky. Bylo to kouzlem pro oči. — Než celá ta společnosť umlkla a skrývala se, jakmile ve vrchole stromů zaskřipěla rezavá korouhvička „almy de gato“, duše kočičí, druh krahujců světle žlutavý. Povznášel-li se hrdě, na odiv stavě dlouhá bílá péra chvostu svého, prchal zbaběle, došlo-li i na něj, totiž když se zjevil ve sférách vyšších „gaviaô“, veliký orel se sněhobílou hlavou, postrach celého pokolení ptačího v lesích.

Minha upozorňovala Manoela na ony podivuhodné zjevy přírodní, s kterými nesetkal by se v tak původní jednoduchosti v pokročilejších krajích východních. Manoel naslouchal více dívce zrakem nežli sluchem. Vždyť křik a zpěv těch tisícův opeřenců byl tak pronikavý, že chvílemi jí ani slyšeti nemohl. Pouze hlučný smích Liny byl dosti zvučný, by veselým tonem svým opanoval ono kdákání, cvrlikání, houkání, pištění a vrkání všeho druhu.

Na konci prvé hodiny nedošli dále než malou míli. Stromy vzdálenější od břehu braly na se jiný ráz. Zvířata neukazovala se již při zemi, nýbrž šedesát až osmdesát stop nad ní, a sice byly to tlupy opic, které se proháněly ve vysokých větvích. Tu a tam prodral se paprslek slunečný až k půdě lesní. U těchto tropických rostlin nezdá se býti skutečně světlo nezbytným k jejich žití. Vzduch postačuje k rozvoji těchto bylin velikých i malých, stromův i keřův, a veškeré teplo potřebné k výrobě mízy čerpají ne ze vzduchu okolního, nýbrž z lůna země, kde jest ho nahromaděno jako v ohromném kaloriferu. — A na povrchu rostlin hadovitě stočených, stoklasovitých, vstavačo-

vitých, kaktusův a konečně všech cizopasníků, kteří tvoří malý les kol hlavního pně, co tu čarokrásného hmyzu chtěl bys utrhnouti, domnívaje se, že to skutečné květy, bělokřídlí „nestoři“, jakoby z mihotavé pavučiny, motýlové „leilus“ se zlatým odleskem, vroubkovaní třásňovitou zelení, můry zdélí desíti palců místo křídel s listy, včely „maribundas“, živé to smaragdy, zatmelené do zlatoskvělých článků, pak zástupy zlomenokřídlých světlušek, svatojanských mušek s bronzovitým nákrčníkem, sálající očima žlutavý oheň, které v noci měly osvětlovati les mnohobarevnými zážehy.

„Toť překrásné!“ zvolala nadšená dívka.

„Jsi doma, Minho, alespoň jsi tak řekla,“ namítal Benito, „a ejhle, jak velebíš vlastní poklady!“

„Jen se směj, bratříčku,“ odvětila Minha. „Jest mi přece dovoleno chváliti tolik krásných věcí, pravda-li, Manoeli? Jsou stvořeny rukou boží a náležejí každému.“

„Nechme jen Benita se smáti!“ pravil Manoel. „Tají se tím, ale bývá někdy básníkem a diví se rovněž jako my všem krásám přírodním! Pouze má-li ručnici v ruce, potom s Bohem, poesie!“

„Buď tedy básníkem, bratře!“ vece dívka.

„Jsem básníkem!“ odtušil Benito. „Ó, přírodo okouzlující a t. d.“

Jest nám však přiznati, že Minha zakazujíc bratru svému užívati ručnice, uložila mu opravdové pokání. Zvěře v lese bylo množství a mohl tedy skutečně litovati několika krásných výstřelů.

Tak objevilo se v méně zalesněných částech, kdež otvíraly se rozsáhlé mýtiny, několik párů pštrosů, druh to „staudu“, čtyři až pět stop výšky mající. Doprovázeni pak byli nerozlučnými „seriemami“, druhem krocanů, se stanoviska labužnického mnohem znamenitějších, než velikáni, za nimiž se táhnou.

„Hle, co mne stojí ten proklatý slib!“ zvolal Benito přehazuje si zase přes rameno na rozkaz sestry své ručnici, kterou byl mimovolně k líci přiložil.

„Seriem jest šetřiti,“ pravil Manoel, „jsou to velicí hubitelé hadů.“

„Zrovna tak šetřiti je hadův,“ odvětil Benito, „poněvadž požírají škodlivý hmyz, a tento zase, poněvadž živí se mšicemi mnohem ještě škodlivějšími! Podle toho bylo by všeho šetřiti!“

Mladý lovec měl však podroben býti zkoušce ještě horší. Les se zvěří jen hemžil. Rychlonozí jeleni a švižní srnci prchali lesem, a dobře mířená rána jistě by je dovedla v běhu zastaviti. Tu a tam zjevili se krocani barvy kávové, pižmoni, druh to divokých kanců, kteří mnoho platí u ctitelů honby, aguti, nahrazující králíky a zajíce Jižní Americe, pásovci se šupinatým pancéřem po mosaicku pokresleným, kteří náležejí do řádu bezzubých. A v pravdě bylo to více nežli sebezapření u Benita, byl to heroismus, když zahlédl tapíra — druh v Brasilii „anta“ zvaný, malý to slon, který již téměř vymizel na březích horní Amazonky a přítoků jejích, tlustokožce, lovci pro vzácnosť tak hledaného, labužníky tak vynášeného pro maso, které chutnější je hovězího, zejména však znamenitého pro výrůstek na šíji své!

Ručnice pálila jej v rukou; ale nechal jí s pokojem věren jsa danému slibu. Rány by se však nezdržel — a sestra by mu to musila dovoliti — kdyby uzřel „tamandou assu“, druh velikého mravencojeda, velmi vzácný, jež by zaznamenána byla jistě jako rána mistrovská v annalech loveckých.

Než na štěstí veliký mravencojed se neobjevil, rovněž žádný pardál, leopard, jaguár, gepard anebo kuguár, uvádění v Jižní Americe bez rozdílu pode jménem onza, kterým není radno se přiblížiti.

„Konečně,“ pravil Benito, který stanul na chvíli, „procházka jest pěkná věc, ale procházka bez účelu . . .“

„Bez účelu!“ zvolala dívka; „náš účel jest viděti, obdivovati se, navštíviti naposledy tyto lesy Jižní Ameriky, jakých nenalezneme již v Paře, a dáti jim poslední s Bohem!“

„Ah! mám myšlénku!“

Byla to Lina, která takto mluvila.

„Myšlénka Linina může býti pouze myšlénkou pošetilou!“ odpověděl Benito kývaje hlavou.

„Jest nehezké, bratře,“ pravila dívka, „vysmívati se Lině, když chce vytknouti procházce naší cíl, kterého ty bolestně postrádáš!“

„Tím více, pane Benito, ježto myšlénka moje se vám líbiti bude, jsem tím jista,“ odvětila mladá mulatka.

„Jaká je tvá myšlénka?“ ptala se Minha.

„Vidíte dojista tuto lianu?“

A Lina ukazovala na jednu z lian, druhu „cipo“ zvaného, stočenou v obrovskou citlivku, jejíž listy, lehýnké jako peří, se zavíraly při nejmenším vánku.

„Nuže!“ pravil Benito.

„Navrhuji,“ odpověděla Lina, „bychom sledovali tuto lianu až na konec její!“ . . .

„To jest myšlénka, to jest účel, na mou věru!“ zvolal Benito. „Sledovati tuto lianu, přese všecky překážky, houští, křoviny, skály, potoky, proudy, nedati se zadržeti ničím, pokračovati kdyby i . . .“

„Věru, měl jsi pravdu, bratře!“ pravila smějíc se Minha. „Lina jest poněkud potřeštěna!“

„Inu dobře!“ odvětil jí bratr její, „pravíš, že Lina jest potřeštěna, nechtíc říci, že Benito je bláznem, poněvadž s ní jest srozuměn!“

„Tak jest, staňme se blázny, baví-li vás to,“ odpověděla Minha. „Sledujmež lianu!“

„Nebojíte se“ . . . poznamenal Manoel.

„Ještě námitky!“ zvolal Benito. „Ah! Manoeli, nemluvil bys takto a byl bys již na cestě, kdyby tě Minha na konci očekávala.“

„Mlčím,“ odtušil Manoel. „Nenamítám už ničeho, poslouchám. Pojďme!“

A hle! spěchají rozveseleni jsouce jako děti o prázninách!

Mohla je přivésti daleko tato rostlinná nit, umínili si sledovati ji až na konec jako nit Ariadny — s tím rozdílem, že nit dědičky Minoovy ukazovala východ z bludiště, a tato mohla je zavésti toliko hlouběji a hlouběji.

Byla to liana z rodu Smilacejí, jedna z „cipů“ známá jménem „japicanga“ červená, jejíž délka měří mnohdy několik mil.

„Cipo“ táhl se se stromu na strom nepřetržitě, buď ovinutý kol kmenů, nebo zavěšený na větvích, zde přehozený s dračince na dřevo palisandrové, onde s obrovitého kaštanu „bertholletia excelsa“, na některé palmovníky vinné „baccaby“, jejichžto větve přirovnal Agassiz s pruty korálovými zeleně žíhanými.

Dále to byly „tucumy“, tyto fíkovníky rozmarně spletité jako staleté olivy, jichž se nejméně tři a čtyřicet odrůd v Brasilii naskytá; byl tu i druh pryžcovitých, z nichž vyráběn kaučuk, „gualty“, krásné palmovníky s hladkým, jemným a vkusným pněm, kakaovníky, které rostou samy od sebe na březích Amazonky a jejích přítoků.

Avšak co tu bylo zastávek, křiku, zklamání, když veselá společnosť pokládala niť vůdčí za ztracenu! Bylo ji opětně nalézti a vypátrati v motanici cizopasných rostlin.

„Zde, zde!“ volala Lina, „vidím ji!“

„Mýlíš se,“ odvětila Minha, „jest to liana jiného druhu!“

„Ale ne, Lina má pravdu,“ pravil Benito.

„Nikoli, Lina nemá pravdu!“ odpovídal přirozeně Manoel.

Následovaly rozmluvy velmi vážné, napjaté, v nichž nikdo ustoupiti nechtěl. Tu tedy černoch s jedné a Benito s druhé strany slézali stromy, vydrápali se až do větví, kterými cipo se proplétal, aby vyšetřili jeho pravý směr.

Nebylo to nic snadného v této směsici roští, v kterém vinula se liana, uprostřed ananasů „karatů“, ozbrojených pichlavými ostny, vstavačů s růžovými květy, fialovými pysky, jako rukavice širokými, „onicidia“ zmotanějšího, nežli přadeno vlny v prackách kotěte!

A když k zemi se spustila liana, jaká potíž vypátrati ji pod spoustami plavuní, heliconií s ohromnými listy, calliander s růžovými vršky, rhipsál, kteréž objímaly ji jako dráty cívku elektrickou, mezi spleteninou velikých, bílých ipomeí, pod masitými stonky vanilek, mezi vším tím, co slove mučenkami, réva divoká i vinná.

Když vypátrán byl pak „cipo“, jaké výkřiky radostné a s jakým spěchem pokračováno v přerušeném stopování!

Již hodinu šli takto mladíci s dívkami a z ničeho nebylo lze souditi, že dojdou svého vznešeného cíle. Zatřásli silně lianou, ona však nepovolila, a ptactvo uletovalo po stech a opice prchaly se stromu na strom, jakoby ukazovaly cestu.

Zatarasila-li houština cestu, klestící tesák učinil průchod, a celá společnost hnala se jím dále. Byla-li to vysoká skála, se zeleným kobercem, po které se liana plazila jako had, byla slezena a pokračováno dále. Náhle objevila se širá mýtina. Zde, v tomto volnějším vzduchu, který jest mu tak nutný, jako světlo sluneční, znamenitý onen tropický strom, jenž dle Humboldta „doprovázel člověka v dětství jeho civilisace“, hlavní živitel obyva-

telstva pásma horkého: banán, objevil se osamotnělý. Dlouhé vlákno „cipu“, vpletené ve vysokých větvích, plazilo se s jednoho konce mýtiny na druhý a smýklo se znova do lesa.

„Zastavíme se konečně?“ tázal se Manoel.

„Ne, nikdy ne!“ zvolal Benito. „Dokud nedosáhneme konce liany!“

„Bude však čas pomýšleti na návrat!“ poznamenala Minha.

„O! drahá velitelko, ještě chvilečku!“ odpověděla Lina.

„Jen dál!“ připojil Benito.

A třeštílkové pohroužili se hlouběji do lesa, který dále jsa řidší, dovoloval jim snadněji pokračovati.

Ostatně „cipo“ obrátil se šikmo k severu a směrem k řece. Bylo tedy nyní méně nepříjemno sledovati jej, ježto se přibližoval k pravému břehu, který jest velmi schůdný.

Za čtvrť hodiny po té společnosť stanula na dně strže před nepatrným přítokem Amazonky. Most z lian, spojených mezi sebou sítí větvoví, pnul se přes potok. Cipo, dělící se ve dvé vláken, byl mu zábradlím a táhl se od jednoho břehu na druhý.

Benito, vždy jsa v předu, vyskočil již na tento vratký můstek rostlinný.

Manoel chtěl dívku zadržeti.

„Zůstaňte, zůstaňte, Minho!“ pravil. „Ať si jde Benito dále, líbí-li se mu tak, ale my zde počkáme!“

„Nikoli, pojďte, drahá velitelko moje, pojďte!“ zvolala Lina. „Nestrachujte se! Liana stává se tenčí. Vyzrajeme na ni a odkryjeme konec její!“

A neváhajíc skočila mladá mulatka směle za Benitem.

„Jsou to děti!“ odvětila Minha. „Pojďte, drahý Manoeli! Musíme jich následovati!“

Překročili most, který kolíbal se nad potokem jako houpačka, a pustili se znova pod klenbu obrovitých stromů.

Neušli ještě ani deset minut, sledujíce nekonečné „cipo“ směrem k řece, když se všichni zastavili a tentokráte ne bez příčiny.

„Jsme již u konce té liany?“ ptala se dívka.

„Nikoliv,“ odvětil Benito, „jest nám býti však opatrnými při dalším postupě! Hleďte!“

A Benito ukazoval „cipo“, který se ztrácel ve větvích obrovského fíkovníku a zmítán byl prudkými otřesy.

„Co to asi znamená?“ ptal se Manoel.

„Možná, že nějaký živočich, k němuž jest se nám blížiti jen opatrně!“

A Benito, s nasazenou ručnicí, a kyna, by posečkali, postoupil o deset kroků vpřed.

Manoel, obě dívky a černoch stanuli bez pohnutí na místě.

Náhle vyrazil ze sebe Benito výkřik, a viděti bylo, jak se vrhl ke stromu. Všichni pádili v tu stranu.

Bylo to divadlo nevídané a málo zraku lahodící!

Člověk za krk pověšený klátil se na konci liany vláknité jako provaz, v níž byl udělal oko, a chvění liany bylo od křečí, které škubaly jím ještě v posledním smrtelném zápase.

Benito vrhl se na nešťastníka a přesekl loveckým svým nožem „cipo“.

Oběšenec smekl se k zemi. Manoel nahnul se k němu, by mu poskytl pomoci a vrátil jej k životu, nebylo-li ještě pozdě.

„Ubožák!“ pravila Minha.

„Pane Manoeli, pane Manoeli,“ vzkřikla Lina, „ještě dýchá! Srdce ještě bije! Musíte jej zachrániti!“

Oběšenec byl muž asi třicetiletý, běloch, dosti nuzně oděný, velmi vychrtlý, a zdálo se, že mnoho již vytrpěl. U nohou jeho ležela pohozena prázdná čutora a píšťalka.

„Oběsiti se, oběsiti," opakovala Lina, „a dosud tak mlád! Co ho k tomu mohlo přiměti?"

Péči Manoelově podařilo se však přivésti ubožáka k životu, kterýž otevřev oči vyrazil mohutné „hm!" tak neočekávaně, že uleknutá Lina odpověděla novým výkřikem.

„Kdo jste, příteli?" ptal se ho Benito.

„Nedooběšenec, jak pozoruji!"

„Vaše jméno však? . . ."

„Počkejte trochu, až si vzpomenu," pravil sáhaje si rukou na čelo. „Ah, jmenuji se Fragoso, smím-li sloužiti, a dovedu-li to ještě, ostříhám vás, oholím a upravím dle požadavků svého umění. Jsem holičem, neboli lépe řečeno, nejnešťastnějším Figarem! . . ."

„A jak vám připadlo? . . ."

„Eh, nedivte se, drahý pane můj!" odvětil usmívaje se Fragoso. „Byl to okamžik zoufalosti, jehož bych byl silně litoval, můžeme-li na onom světě litovati! Míti před sebou ještě osm mil cesty a ani groše v kapse, není pranic potěšujícího. Pozbyl jsem přirozeně odvahy!"

Tento Fragoso byl celkem vzezření dobráckého a příjemného. Když se poněkud zotavil, ukázal, že jest povahy veselé. Byl jedním z kočujících holičů, kteří potulují se po březích horní Amazonky ode vsi ke vsi, posluhujíce řemeslem svým černochům i černoškám, Indiánům a Indiánkám, u nichž požívají veliké vážnosti.

Než ubohý Figaro, opuštěný, zubožený, nepoživ ničeho po čtyřicet hodin a zabloudiv v tomto lese ztratil hlavu na okamžik . . . a ostatní je známo.

„Příteli,“ pravil mu Benito, „půjdete s námi do fazendy iquitské.“

„Jakže, i s radostí!“ odvětil Fragoso. „Vy jste mne zachránili, náležím vám. Mohli jste mne nechati!“

„Nuže! drahá paní, jak dobře jsme udělali, že jsme pokračovali v procházce!“ pravila Lina.

„Věřím mileráda!“ odpověděla dívka.

„Na tom nezáleží,“ pravil Benito, „nebyl bych si nikdy pomyslil, že konečně najdeme na konci našeho „cipa“ člověka!“

„Zvláště pak zoufalého holiče, ve chvíli kdy již visel!“ odpověděl Fragoso.

Když se ubožák úplně zotavil, vyprávěli mu, co se bylo stalo. I děkoval vděčně Lině za dobrou myšlénku, sledovati lianu, a všichni dali se na pochod k fazendě, kde Fragoso byl tak vlídně přijat, že nepociťoval už chuti ani potřeby začíti znova ono smutné řemeslo!

VIII.

Jangada.

Půl čtverečné míle lesa bylo poraženo. Nyní bylo starostí tesařův, aby stoletým stromům na břehu ležícím dali tvar voru.

Snadné věru řemeslo! Za dohledu Joama Garrala, Indiáni, k fazendě patřící, ukázali zručnosť neuvěřitelnou. Při stavbách pozemských i vodních tito domorodci jsou podivuhodnými řemeslníky. Užívají pouze sekery a píly a zpracují dřevo tak tvrdé, že kov nástrojů jejich se tříští, a přece jest hračkou otesati kmeny, přisekati trámce

z obromných větví, nadělati prken a fošen bez parní pily, pro obratné, vytrvalé a nesmírnou zručností přirozenou nadané ruce jejich.

Těla stromů nebyla hned vržena do řečiště Amazonky. Joam Garral měl ve zvyku počínati si jinak. Veškera tato spousta kmenů byla souměrně srovnána na široké pobřežní ploše, při stoku Nanaye s veletokem. Zde měla být jangada sestrojena; zde měla Amazonka ji přijati na vody své, až by měla být dopravena na místo určené.

Několik slov na objasněnou zeměpisné rozlohy této obrovské spousty vod, unicum to mezi všemi řekami, přijde vhod při zvláštním přírodním zjevu, který potvrditi mohli obyvatelé břehů ze zkušenosti.

Dvě řeky, které jsou snad delší nežli veliký tok brasilský, totiž Nil a Mississipi-Missouri, tekou, první od jihu k severu na pevnině africké, druhá ze severu k jihu Amerikou Severní. Berou se tedy územím různých šířek a podrobeny jsou tedy podmínkám velice nestejným.

Amazonka proti tomu jest celá, alespoň od místa, kde náhle zaměří k východu na hranicích Equatora a Peru, mezi čtvrtou a druhou rovnoběžkou jižní. A tak tento mocný proud podroben jest účinku téhož podnebí po celém toku svém.

Odtud ona dvě přísně oddělená období, v nichžto deště zaujímají půl roku. Na severu Brasilie připadá doba deštivá v září. Na jihu naproti tomu v březnu. Odtud ta pravidelnosť, že přítoky levé i pravé rozvodňují se vždy pouze na půl léta. Z tohoto střídání vyplývá, že vodní hladina Amazonky dosáhnuvši svého maxima výšky v červnu, klesá postupně až do října.

To vše Joam Garral znal ze zkušenosti a zjevu tohoto užiti chtěl, aby spustil jangadu na vodu, když ji byl pohodlně upravil na břehu. Nad prostřední výšku vody

v Amazonce maximum vystoupiti může až o 40 stop a minimum klesnouti až na třicet.

Rozdíly tyto činily farmářovi veškeru jeho práci snadnější.

Se stavbou počato bez průtahu. Na širém břehu rozloženy kmeny dle velikosti a dílem dle splavnosti, ku které bylo přihlížeti. Bylať mezi nimi dřeva těžká a tvrdá, a shledalo se, že specifická hustota jejich téměř se vyrovná hustotě vody.

Nejprvnější vrstva nebyla zhotovena z kmenů vedle sebe kladených. Ponechána malá mezera mezi nimi a příčné trámce spojovaly je a pojišťovaly trvalosť celku. Lana z „piasaby“, rovnající se co do trvalosti lanům konopným, pojila jeden ke druhému. Užívání látky této, pocházející z dužin jistého druhu palem, velmi hojného na březích veletoku, jest v celé zemi velmi rozšířeno. Piasaba plove, vzdoruje ponoření, výroba její jest lacina, samé výhody, které ji činí předmětem velmi cenným, známým již v obchodě starého světa.

Na dvojitou vrstvu kmenův a trámů kladeny fošny a prkna, které býti měly podlahou jangady, třicet palců nad čarou vodní. Byl jich zde slušný počet a vystačili jimi pohodlně, ač pramice měřila tisíc stop na délku a šedesát na šířku, což činí povrch šedesáti tisíc čtverečných stop. Bylť veškeren les spuštěn do proudův Amazonky.

Práce konstruktivní řídil sám Joam Garral. Když však skončeny byly, otázka podrobnější úpravy předložena byla na uváženou všem, ano i statečnému Fragosovi.

Zmíniti se nám jest několika slovy o jeho novém postavení ve fazendě.

Holič necítil se nikdy tak šťastným, jak onoho dne, kdy přijat byl pohostinnou rodinou. Joam Garral nabídl mu, by je doprovodil do Pary, kamž se ubíral, když ona

liana „chytila ho za krk, jak říkal, a pěkně ho držela!“ Fragoso přijal nabídnutí toto, děkoval srdečně a od té chvíle hleděl se státi z vděčnosti na tisícerý způsob užitečným. Byl ostatně chlapíkem velice nadaným, abychom tak řekli, „pravičák na obě ruce“, to jest, že byl ku všemu schopným a vše dobře prováděl. Byl zrovna tak veselý jako Lina, zpíval kudy chodil, vtipná odpověď mu nikdy nechyběla, ký tedy div, že byl brzo oblíben u všech.

Mladé mulatce, jak říkával, povinován byl díkem největším.

„Znamenitá byla myšlénka, kterou jste měla, slečno Lino,“ opakoval neustále, „zahráti si s lianou na honěnou. Ah! arciť jest to krásná hra, ačkoli byste vždy nenalezla na konci nějakého ubohého holiče!“

„Byla to náhoda, pane Fragoso,“ odpovídala Lina smějíc se, „a ujišťuji vás, že nejste mi ničím povinen!“

„Jakže! ničím? vždyť vám děkuji za život svůj, a přál bych si, bych žil ještě sto let, aby má vděčnosť hodně dlouho potrvala! Jak vidíte, nebylo mým povoláním oběsiti se! A učinil-li jsem tak, stalo se to ze zoufalství! Ale uváživ vše volil jsem raději tohle, než vydati se na pospas zvěři dříve než zemru. Tato liana jest však páskou mezi námi, a vám se to řekne, že . . .“

Rozmluva pokračovala celkem tonem veselým. V hloubi duše své Fragoso byl velmi vdečným mladé mulatce, že byla příčinou jeho záchrany, a Lina nebyla nikterak necitelnou k projevům toho hodného hocha se srdcem otevřeným, upřímným, s tváří veselou jak ona. Přátelství jejich nedalo neprohoditi několik žertovných „Ah! ah!“ Benitovi, staré Cybéle a všem ostatním.

Než vraťme se zase k jangadě. Po úradě bylo usneseno, by úprava její byla rovněž úplná jako pohodlná, ježto cesta měla trvati několik měsíců. Rodina Garralova, to jest otec, matka, dívka, Benito, Manoel, několik sluhů,

Cybéla a Lina měla přebývati zvláště. K této malé společnosti přičísti dlužno čtyřicet Indiánů, čtyřicet černochů, Fragosa a kormidelníka, jemužto svěřeno bude vésti jangadu.

Mužstvo tak četné bylo nevyhnutelně potřebno k obsluze lodní. Jangadě proplouti bylo záhyby řeky kolem sta ostrovův a ostrůvků, které cestu zatarasují. Poskytovala-li Amazonka sílu hnací, nedávala jí směr. Proto třeba bylo těch sto šedesáti rukou k veslování, by udržely tento ohromný prám ve stejné vzdálenosti od obou břehů.

Především jali se stavěti domek pro pány v zádi jangady. Bylo v něm zařízeno pět světnic a rozsáhlá jídelna.

Jedna z jizeb měla býti společnou Joamu Garralovi a ženě jeho, druhá Lině a Cybéle vedle paní jejich, třetí Benitovi a Manoelovi. Minha měla míti světnici zvláštní, která měla býti vším pohodlím opatřena.

Toto hlavní obydlí mělo býti pečlivě provedeno z prken přes sebe nakladených, silně napuštěných vařící pryskyřicí, což učiniti je mělo úplně nepromokavými. Okna postranní i průčelní měla je dostatečně osvětlovati. V předu byly dvéře, vedoucí do společné síně. Lehká veranda, která přední stranu chránila před přímými paprsky slunečními, spočívala na štíhlých bambusech. Celek pak natřen byl živou barvou okrovou, kteráž odrážela a nepohlcovala teplo, a zabezpečovala vnitřku mírnou teplotu.

Když však se „arcidilo“, jak se říká, zvedalo již v plánech Joama Garrala, zakročila Minha.

„Otče,“ pravila, „nyní když jsme chráněni a kryti péčí tvojí, dovolíš nám uspořádati příbytek ten dle fantasie naší. Zevnějšek náleží tobě, ale vnitřek nám. Matinka i já chceme, by se zdálo, jakoby dům náš ve fazendě šel s námi na cesty, bys domnívati se mohl, že jsi v Iquitu!“

„Čiň dle své libosti, Minho,“ odvětil Joam Garral usmívaje se tím smutným úsměvem, který se mnohdy u něho objevil.

„Toť bude rozkošno!“

„Spoléhám na tvůj dobrý vkus, má drahá dceruško!“

„A bude nám to ke cti, otče!“ odpověděla dívka. „Jsme tím povinni oné krásné zemi, kterou poplujeme, té zemi, která jest také naší, a kamž se vrátíš po tolika letech odloučenosti!“

„Pravda, Minho, pravda!“ odvětil Joam Garral. „Jest to tak trochu, jako bychom se vraceli z vyhnanství . . . z vyhnanství dobrovolného. Učiň tedy, jak nejlépe uznáš, dcero má! Schvaluji napřed vše, cokoliv učiníš!“

Mladé dívce a Lině, ku kterým se velmi rádi připojili Manoel s jedné a Fragoso s druhé strany, připadla nyní péče vyzdobiti příbytek uvnitř. S obrazotvorností a vkusem uměleckým měly se jim věci dobře dařiti.

Především rozestaven uvnitř nejkrásnější nábytek z fazendy. Až přistanou v Paře, pošlou jej zpět po některé egariteě amazonské. Stoly, bambusové lenošky, rákosové pohovky, nářadí ze dřeva vyřezávaného, vše, z čeho se skládá nábytek zámožného domu v pásmu tropickém, bylo umístěno vkusně v plovoucím domě. Bylo znáti velmi dobře, že ruce ženské řídily tuto úpravu. Nikdo ať si nemyslí, že prkenné stěny zůstaly holé! Nikoli! Stěna úplně zmizela pod krásnými čalouny. Čalouny tyto, zrobené z drahocenných kor stromů, sluly „tuturi“ a rovnaly se úplně brokátu a damašku nejjemnějšího a nejdražšího nábytku moderního. Na podlahách komnat rozprostíraly se krásně skvrnité kože jaguarův a husté kožešiny opic.

Z oken splývaly lehounké záslony z růžového hedvábí, které poskytuje „sumauma“. Lože pak, opatřené ochrannou pokrývkou proti moskitům, poduškami, žíněnkami a polštáři, naplněna byla onou pružnou látkou, kterou poskytuje bombax ve vysokém řečišti Amazonky.

Na stolku a na sklenníku všude plno oněch rozmilých maličkostí, přinesených z Rio-Janeira nebo Beléma, pro dívku tím drahocennějších, poněvadž pocházely od Manoela. Jak byly daleko drahocennějšími, nežli mnohá bezvýznamná treta z ruky přátelské!

Za několik dní byl vnitřek úplně uspořádán a příbytku ve fazendě na vlas podoben. Nikdo by si ani nic lepšího přáti nemohl za stálé obydlí na břehu proudící řeky, pod stinnými stromy! Jistě že krášlil by každou krajinku na břehu řeky, s kterou se na cestě své potkávali.

Připojiti jest nám ještě, že obydlí toto rovněž bylo zevně rozkošným, jako uvnitř; neboť i na venek mladí lidé závodili vkusem a vynalezavostí.

Domek byl listím zasypán od podlahy až k posledním arabeskám stropu.

Bylo tu množství orchidejí, ananasův a rostlin plazivých v plném květu, jež živeny byly dobrou zemí zahradní v truhlíkách, zakrytých spoustou zeleně.

Kmen mimosy nebo fíkovníku nemohl býti přioděn ozdobou krásněji „tropickou“. Jak bujné to větvoví, růžové květy, ohnivá réva mnohobarvá, podivuhodně se plazící po sloupech, na nichž spočívají okraje střechy, po hřebeně a po trámcích dveří!

A postačilo nabrati si toho všeho plnýma rukama v okolních lesích fazendy.

Jediná ohromná liana spojovala všechny tyto cizopasníky mezi sebou; ovíjela se několikráte kol domku, zavěsila se na každý roh, věnčila každý výstupek, rozštěpovala se, „rozplétala se“, plížila se fantasticky sem a tam a zakrývala celý domek, který zdál se býti pohřben pod ohromným keřem kvetoucím.

Konec „cipa“ vznášel se zrovna nad oknem mladé mulatky, pozornosť to, která prozrazovala původce a kytici

květin vždy čerstvých upevňovala na něj ruka skrze záslony.

Zkrátka, vše bylo okouzlující. Že byly Jaquita, dcera její a Lina spokojeny, netřeba pochybovati.

„Přejete-li si,“ pravil Benito, „zasadíme na jangadě stromy.“

„Oh! stromy!“ zvolala Minha.

„Proč ne?“ odvětil Manoel. „Přenesou-li se v dobré zemi do této sazenice, jsem tím jist, že dařiti se budou, tím spíše, poněvadž není se obávati změn podnebí, ježto Amazonka se ubírá nepřetržitě pod touže rovnoběžkou!“

„Ostatně,“ odpověděl Benito, „nežene řeka každý den celé strže, odervané ode břehův ostrovů? Neplují tyto strže se stromy, s keři, háji, skalami, prériemi svými až osm set mil odsud, aby se vrhly do Oceanu? Proč by tedy naše jangada se nemohla proměniti v plovoucí zahradu?“

„Přejete si celý les, slečno Lino?“ pravil Fragoso, který byl ke všemu hotov.

„Ano, celý les!“ zvolala mulatka, „les s ptáčky, opicemi! . . .“

„S hady a jaguary! . . .“ prohodil Benito.

„S Indiány a s kmeny kočovnými! . . .“ připojil Manoel.

„I s lidojedy!“

„Kam pak jdete, Fragoso?“ zvolala Minha spatřivši čilého holiče odcházeti.

„Hledat lesu!“ odvětil Fragoso.

„Bylo by to zbytečným, milý příteli,“ odpověděla Minha usmívajíc se. „Manoel nabídl mi kytici a jsem úplně spokojena! — Pravda,“ doložila ukazujíc příbytek zasypaný květinami, „on zakryl domek náš svou kyticí svatební!“

IX.

V podvečer 5. června.

Zatím co vyzdobováno bylo obydlí panské, Joam Garral staral se zaříditi „byt společný“, kterýž obsahovati měl kuchyň a místnosti, v nichž zásoby uložiti bylo.

V první řadě byla tu hromada kořenův onoho keře, šest až deset stop vysokého, který dává maniok, hlavní to potravu obyvatelů krajin tropických. Kořen tento, podobný černé řetkvi, má trsy jako zemčata. Není-li jedovatým v krajinách afrických, jest jisto, že v Americe Jižní obsahuje šťávy velmi zhoubné, které jest lisováním odstraniti. Když se to bylo stalo, rozemelou se kořeny na mouku a užívá se jich způsobem různým, i ve formě saga vynalezavostí domorodcův.

I na jangadě byla veliká zásoba této užitečné plodiny, určená k výživě všeobecné. Zásoby masa skládaly se z celého stáda skopců, jsoucího ve zvláště k tomu upraveném chlévě, zvláště však z množství šunek, zvaných „presunto“, jakosti výtečné; mimo to spoléháno také na ručnice mladých mužův a několika znamenitých střelcův Indiánů; zvěř nechyběla na ostrovech nebo v lesích pobřežních — a oni nechybili zase zvěři. I řeka neskrblila dary pro kuchyni: raci mořští chuti úplně se rakům říčním rovnající; „tambugus“, nejlepší ryba řeky této, chutnější lososa, s nímž bývá srovnávána; „pira-rucu“ s červeným pancířem, velikosti jesetra, kterou nasolují a rozesýlají po veškeré Brasilii v počtu velikém; „candirus“, na nějž lov velmi nebezpečen jest, ale maso jeho za to velmi chutné; „piranhas“, jinak ryby pekelné, s červenými, až třicet palců dlouhými prouhami; tisíce malých i velikých želv, které z veliké části jsou potravou tuzemcům — to vše předkládati se bude na stolech pánův i sluhů jejich.

Lovy a honby střídaly se pravidelně každého dne.

I nápojů měli zásoby hojné, a zastoupeny tu byly nejlepší nápoje, kterých země poskytuje: „caysuma“ nebo „machachera“, z horní i dolní Amazonky, nápoj příjemný, chuti přikyslé, který se připravuje destilací vařeného kořene manioka sladkého; „beiju“ z Brasilie, druh národní kořalky, „chica“ z Peru, „mazato“ z Ucayali, připravovaná zavařením, lisováním a kvašením ovoce banánu; „guarana“, jakýsi kvas připravovaný z mandlí „paullinie sorbilis“, barvou úplně podobný čokoládě, který se rozetírá na jemný prášek, rozřeďuje vodou a dává výtečný nápoj.

To nebylo vše. V krajinách těchto jest druh vína barvy fialové, připravovaného ze šťávy palmovníka „assai“, jež Brasilianė vysoko cení pro aromatickou chuť. Na palubě stál slušný počet „frasek“, [1]) jím naplněných, které do příchodu do Pary dojista vyprázdněny budou. Vlastní sklep jangady ostatně byl ke cti Benitovi, kterýž ustanoven byl vrchním správcem jeho. Několik set lahví „Xerez“, „Setubal“, „Porter“, připomínalo milá jména prvních dobyvatelů Jižní Ameriky. Ano ještě více, mladý číšník založil tam i několik „dames jeannes“ [2]) naplněných výtečnou tafiou, kořalkou z cukru, poněkud silnější nežli národní beiju.

Též o tabák bylo postaráno, nebyla to však ona hrubá rostlina, kterou spokojují se obyčejně obyvatelé v poříčí Amazonky. Pocházel přímo z Villa Bella da Imperatriz, to jest z krajiny, kde se pěstuje nejlepší tabák celé střední Ameriky.

Takto zařízen byl hlavní příbytek na zádi jangady, se svým příslušenstvím, kuchyní, světnicemi, spižírnami,

---

[1]) Frasqua portugalská obsahuje as dva litry.
[2]) Obsah „dame-jeanne“ mění se mezi 15 a 25 litry.

jsa o sobě uzavřeným místem pro rodinu Garralovu a služebnictvo její. V části střední postaveny byly stany, určené za obydlí Indiánův a černochů. Zde mělo obývati mužstvo za týchže podmínek jako ve fazendě iquitské a tak, aby mohlo stále řiditi se rozkazy lodivody.

K tomu účelu bylo potřebí značného počtu příbytků, které dodávaly jangadě podoby plovoucí vesničky. A vskutku, byla lépe stavěna a více obydlena, nežli mnohá vesnice horní Amazonky.

Indiánům postavil Joam Garral skutečné indiánské baráky, chatrče beze stěn, jejichžto střecha z listí podepřena byla lehkými tyčemi. Větřík vál volně těmito otevřenými příbytky a rozhoupal uvnitř visutá lože. Zde bydleti mají domorodci, mezi nimiž byly tři nebo čtyry úplné rodiny se ženami a dětmi, zcela tak jako na pevnině.

Černoši nalezli na plovoucí pramici své obvyklé chaty. Lišily se tím od indiánských, že byly se všech čtyr stran úplně uzavřeny a jediná stěna pouze tvořila vchod do vnitř chaty. Indiáni, zvyklí životu volnému, úplně svobodnému, nemohli by uvyknouti tomuto druhu vězení, které lépe odpovídalo způsobu života černochů.

Na přídě konečně byla skladiště, obsahující tovary, které Joam Garral vezl do Beléma zároveň s plodinami lesů svých.

Zde v rozsáhlých těch skladištích pod správou Benitovou bohatý náklad uložen byl v takovém pořádku, jako kdyby narovnán byl ve spodině velikého korábu.

Na předním místě tvořilo část drahocenného nákladu sedm tisíc arrobů [1]) kaučuku, ježto libra látky této platila tehdy tři až čtyry franky.

---

[1]) Arrob španělský jest as 25 liber, purtugalský něco více, kolem 32 liber.

Jangada nesla též padesát centů salsaparilly, onu semilaceji, která jest důležitým odvětvím vývozného obchodu v celém poříčí Amazonky, stává se však vždy vzácnější na březích řeky — tak málo šetrnosti mají domorodci ke stonkům jejím v čas žní; fazole tonkinské, z nichž jest připravován olej; sassafras, poskytující vzácný balsám na rány, plody rostlin, obsahující barvivo, několik beden gummy a množství drahocenného dřeva doplňovalo náklad výnosného a hledaného zboží v provinciích parských.

Snad se někdo podiví, že počet Indiánův a černochů, kteří s sebou vzati byli, byl jen tak veliký, jakého třeba bylo pro práce lodní. Nebylo by na místě vzíti s sebou větší počet pro ochranu proti každému možnému útoku kmenů pobřežních?

Bylo by to úplně zbytečným. Těchto domorodců v Jižní Americe není se dnes obávati, a ty časy už minuly, kdy bylo nutno opatřiti se řádně proti jejich přepadům. Indiáni pobřežní náležejí ku kmenům pokojným, a ti nejdivočejší uchýlili se hlouběji před civilisací, která se znenáhla šíří po celé délce veletoku a přítoků jeho.

Uprchlí černoši a sběhové kázeňských kolonií brasilských, anglických, hollandských anebo francouzských jsou jediní, jichžto záhodno se vystříhati. Utečenců těch jest však nepatrný počet; toulají se v malých tlupách lesy i savanami, a jangada byla s to, by odrazila každý útok těchto lesních pobudů.

Ostatně jest na Amazonce mnoho strážnic, vesnic, osad a missií v množství hojném. Není to již pustina, kterou se ubírá ohromný proud vodní, jest to poříčí, které se zalidňuje čím dále tím více. Nebezpečenství toho druhu nebylo se tedy strachovati. Útok nebylo předvídati žádný.

Abychom dokončili popis jangady, nezbývá nežli promluviti o dvou nebo třech zařízeních dosti neobyčejných, která doplňovala zvláštní ráz její.

V předu stála budka lodivody. Pravíme v předu a nikoli v zadu, kde jest obyčejně kormidelník. Za okolností těchto nebylo třeba užívati kormidla. Dlouhá vesla neměla by asi žádného významu na prámě takové délky, i kdyby ovládána byla stem mohutných paží. Pomocí lodních háků v a tyčí udržována byla jangada v proudu rovnoběžně s břehy, neb uvedena v předešlý směr, poněkud-li se uchýlila.

Takto mohla se přiblížiti ku kterémukoli břehu, mělo-li se zastaviti pro nějakou příčinu. Tři nebo čtyry uby a dva čluny byly na palubě a činily možným spojení s pobřežím.

Činnosť lodivody omezovala se tedy pouze na pozorování toku řeky, změnu proudů, vírů, kterým se bylo vyhnouti, zálivů menších i větších, které byly příhodným místem ku zakotvení, a by toto činiti mohl, bylo mu býti v předu.

Byl-li lodivoda hmotným ředitelem tohoto obrovského přístroje — nemůžeme právem užiti tohoto výrazu? — osoba jiná měla se státi správcem duševním: byl to otec Passanha, který zastával službu církevní v missii iquitské.

Rodina tak nábožná jako rodina Joama Garrala uchopí se jistě příležitosti této, by vzala s sebou starého kněze, kterého velice ctila.

Otec Passanha, tehda sedmdesátník, byl dobrý muž, všecek proniknutý horlivostí evangelickou, starcem ctihodným a laskavým, a uprostřed krajin, v nichžto zástupcové víry nepředcházejí vždy příkladem nejlepším, jevil se býti typem dokonalým oněch velikých missionářů, kteří tolik byli vykonali pro civilisaci v těchto nejspustlejších končinách světa.

Padesáte rokův otec Passanha žil v Iquitu v missii, jíž byl správcem.

Byl milován ode všech a zasluhoval toho. Rodina Garralova vážila si ho velice. Byltě to on, který požehnal

manželství dcery farmáře Magelhaēse a mladého společníka, přijatého do fazendy. Byl při narození dětí jejich, pokřtil a učil je a doufal pevně, že jim požehná i při sňatku.

Stáří otce Passanhy nedovolovalo mu již zastávati namáhavou službu jeho. Nadešla pro něho doba odpočinku. Nahrazen byl v Iquitu missionářem mladším a odhodlal se vrátiti do Pary, by ukončil tam dny své v jednom z oněch klášterů, kteréž určeny jsou starým sluhům církevním.

Která lepší příležitosť mohla se mu naskytnouti nežli ta, by plavil se po řece s rodinou, kterou za svou pokládal. Nabídli mu to, on přijal a vymínil si, by v Belému směl oddati mladý párek, Minhu a Manoela.

Měl-li otec Passanha v průběhu cesty zasedati u společného stolu rodiny, Joam Garral umínil si zbudovati mu zvláštní příbytek, a Bůh sám ví, jakou důmyslnou péčí Jaquita a dcera její učinily jej tak pohodlným! Starý kněz dojista nikdy nebyl pohodlněji zařízen ve své skromné presbyteři.

Otci Passanhovi nepostačovala pouze presbyteř; bylo třeba ještě kaple.

Byla tedy zbudována uprostřed jangady kaple s malou zvonicí.

Byla arciť poněkud těsna a nemohla pojati veškero mužstvo jangady, byla však bohatě ozdobena, a shledal-li se Joam Garral s vlastním příbytkem na tomto plovoucím prámu, otci Passanhovi nebylo rovněž zasesknouti si po svém chudém kostelíčku v Iquitu.

Taká byla ona podivuhodná pramice, která vydati se měla v proudy Amazonky. Ležela na břehu, a čekala, až ji sama řeka vyzvedne, což dle výpočtův a pozorování dlouho trvati nemohlo.

Dne 5. června bylo vše připraveno.

Lodivoda, z dohlídky se vracející, byl asi padesátník, v řemesle svém velmi zběhlý, ale rád se napil. Ať již

tomu bylo tak neb onak, Joam Garral vážil si ho velice a svěřil mu několikráte již vésti vor se dřívím do Beléma, a nikdy toho nelitoval.

Doložiti jest, že Aranjo, — toť jméno jeho — neviděl nikdy lépe, nežli když několik skleniček oné rudé tafie, připravované ze šťávy třtiny cukrové, mu zjasnilo zrak. Nevydal se ani nikdy na cestu bez několika „damejeanne“, naplněných pálenkou, jíž stále se dvořil.

Vody přibývalo patrně již od několika dní. Každou chvíli povrch řeky se zvyšoval a po čtyřicet hodin, které předcházely maximum, vody rozlily se dostatečně, by pokryly břeh fazendy, nikoli však ještě, by pozvedly pramici.

Přes to, že pozvednutí bylo jisté, a že nebylo pochybnosti, že voda vystoupí nad obyčejnou hladinu, očekávána hodina ona s jakýmsi pohnutím všech. Což kdyby za nevysvětitelnou příčinou vody Amazonky nevystoupily dosti vysoko, by učinily plavbu jangady možnou a ohromnou práci tu bylo znova počíti? Ježto však voda klesá velmi rychle, čekati by bylo dlouho na podobnou příležitosť!

Dne 5. června k večeru shromáždili se tedy nastávající cestující jangady na vršku, který čněl asi sto stop nad břehem, a očekávali žádoucí okamžik s napjetím pochopitelným.

Byli zde: Jaquita, dcera její, Manoel Valdez, otec Passanha, Benito, Lina, Fragoso, Cybéla a něco indiánské a černé čeládky z fazendy.

Fragoso nemohl postáti na místě; odcházel, přecházel, chodil na břeh, vracel se na vršek, znamenal si výšku, provolával slávu, když voda až k nim vystoupla.

„Popluje, popluje!“ zvolal, „jangada, která dopraviti nás má do Beléma! Poplnje, i kdyby všechna mračna nebes se prolomiti měla, by rozvodnila Amazonku!“

Joam Garral byl na prámě s lodivodou a četným mužstvem. Na něm bylo učiniti všechna nutná opatření ve chvíli potřeby.

Jangada byla ostatně dobře upevněna ke břehu pevnými lany a nemohla býti proudem odnesena, až ji vody zvednou.

Celý kmen sto padesáti až dvou set Indiánů z okolí iquitského, nepočítaje v to obyvatelstvo vesnické, přišel podívat se na zajímavé to divadlo. Každý hleděl pozorně, a téměř úplné ticho zavládlo v tomto hustém davě.

K páté hodině večerní voda dosáhla větší výše nežli dne předešlého — o více než jednu stopu — a břeh zmizel úplně pod hladinou vodní.

Jakési zachvění šířilo se mezi prkny ohromného trámoví, bylo však třeba ještě několik palcův, aby bylo úplně pozvednuto a odděleno od země. Za hodinu byly záchvěvy silnější. Trámce praskaly na všech stranách. Úsilně zvedány znenáhla kmeny ze svého pískového lože.

Kolem půl sedmé zazněly výkřiky radosti. Jangada plovala konečně a proud unášel ji do středu řeky; ale odporem lan svých vrátila se klidně ku břehu řeky, právě když otec Passanha jí žehnal, jako by žehnal korábu mořskému, jehož osudy jsou v rukou božích.

X.

Z Iquita do Pevasa.

Nazejtří, 6. června, Joam Garral a rodina jeho rozloučili se se správcem a služebnictvem černošským a indiánským, kteří zůstali ve fazendě. V šest hodin ráno

přijala jangada cestující své — spíše bylo by je lze nazývati obyvatele její — a každý zaujal světničku svou, neboli lépe řečeno, svůj domek.

Chvíle odplutí se přiblížila. Lodivoda Aranjo zaujal místo v předu a mužstvo ozbrojené dlouhými háky postavilo se na vykázaná místa.

Joam Garral, podporován Benitem a Manoelem, bděl nad přípravnými pracemi.

Na povel lodivody lana povolena, háky opřeny o břeh, aby odrazily jangadu od břehu, proud uchvátil ji, a jangada zaměřivši k levému břehu, míjela na pravém ostrovy Iquitos a Pariantu.

Cesta počala. Kde měla skončiti? V Paře, v Belémě, osm set mil od této vesničky peruanské, nezmění-li nic původní ustanovení. A jak se skončí?

To bylo tajemství budoucnosti.

Počasí bylo překrásno. Příjemný „pampero“ mírnil žár slunečný. Byl to větřík červnový a červencový a přicházel z Cordiler, několik set mil odsud, přes širou planinu Sacramenta. Kdyby jangada opatřena byla stožáry a plachtami, byla by ucítila účinky větříku a rychlosť její by se byla zvětšila; ale náhlé obraty a prudké záhyby řeky přinutily jangadu, by se zřekla podobné síly hybné.

V poříčí tak plochém, jako jest Amazončino, které jest pouhou nekonečnou rovinou, jest spád řeky velmi nepatrný.

Dle výpočtů neobnáší rozdíl ve výšce povrchu této ohromné spousty vod, od pramene jejího až do Tabatingy na hranici brasilské, více jednoho decimetru na míli.

Není tudíž řeky na světě, která by měla spád tak velice nepatrný.

Z toho jde, že rychlosť proudu Amazonky při prostředním stavu vodním nesmí se odhadovati na více, než na dvě míle za dvacet čtyři hodin, a mnohdy v letech

*

suchých jest rychlosť tato ještě menší. Pouze v době povodně páčí se rychlosť na třicet až čtyřicet kilometrů.

Šťastnou náhodou plula jangada za těchto podmínek; nemohla ovšem postupovati pro tíži svou zároveň s proudem, kterýž ubíhal mnohem rychleji než ona.

Bylo-lo mimo to přihlíženo k nahodilému zpozdění, způsobenému záhyby řeky, četnými ostrovy, jež bylo obeplouti, mělčinami, kterých se bylo vystříhati, nutnými zastávkami, za příliš tmavých nocí, které nedovolovaly další bezpečnou plavbu, počítati se mohlo pouze, že urazí cestu pětadvaceti kilometrů za čtyřiadvacet hodin.

Povrch řeky není ostatně úplně prost překážek. Zelené ještě stromy, zbytky vegetace, travnaté ostrůvky, odtržené od břehu, tvoří malé bloudící loďstvo, které proud sebou unáší na závadu každé rychlejší plavbě.

Brzo minuli ústí Nanaye, které ztrácelo se za vrškem na levém břehu, se svými červenavými trávníky, připálenými sluncem, jež tvořily první vyprahlou rovinu před lesy na obzoru vyvstávajícími, Jangada vplula po proudu mezi četné a podivně tvořené ostrovy, kterýchžto čítá se dvanácte mezi Iquitem a Pucalppou.

Aranjo, který nezapomněl povyjasniti zrak a ostatní smysly, přihýbaje si statečně, počínal si velmi obratně v tomto souostroví. Na rozkaz jeho zvedalo se téhož času padesát háků na každé straně voru a pohroužilo se zase do vody pohybem automatickým. Byla to zvláštní podívaná! Zatím Jaquita podporována Linou a Cybélou přiváděla vše v konečný pořádek, kdežto indiánská kuchařka byla zaměstnána vařením snídaní.

Mladí muži a Minha procházeli se společně s otcem Passanhou, a časem zastavila se mladá dívka, by zalila květiny rozsázené kol domku.

„Nuže, otče,“ pravil Benito, „znáte příjemnější způsob cestování?“

„Nikoli, milé dítě,“ odvětil otec Passanha. „Jest to opravdu cestování v celém svém domě!“

„A beze vší únavy!“ připojil Manoel. „Cestoval bych takto třeba sto mil!“

„Nebudete toho nikdy litovati, že jste cestoval v naší společnosti!“ pravila Minha. „Nezdá se vám, že jsme na ostrově a že tento z lože řeky odtržený ostrov s lučinami a stromy svými klidně s námi spěje ku předu? Jen že . . .“

„Jen že? . . .“ opakoval otec Passanha.

„Tento ostrov, otče, jest zbudován rukou naší, patří nám a dávám mu přednosť přede všemi ostrovy Amazonky! Mám právo býti na něj pyšnou!“

„Ano, drahá dívko,“ pravil otec Passanha, „a odpouštím ti tvůj cit hrdosti! Ostatně bych si ani netroufal kárati tě před Manoelem!“

„Naopak!“ zvolala vesele dívka. „Manoelovi bude naučiti se mne kárati, až si toho zasloužím! Jest přílišně shovívavým mé nepatrné osobnosti, která má také své chyby!“

„Nuže, drahá Minho,“ pravil Manoel, „užívám dovolení vašeho, bych vám připomenul . . .“

„Abyste mně připomenul?“

„Že jste byla velmi pilnou v knihovně fazendy a že jste mi přislíbila učiniti mne velice učeným vším tím, co se týká Amazonky. My známe vše to v Paře jen velmi nedostatečně a již jsme minuli s jangadou mnoho ostrovův a vám ani nepřipadlo dosud na mysl, abyste mi řekla jména jejich.“

„Ale kdo pak to dovede?“

„Ano, kdo to dovede?“ opakoval po ní Benito. „Kdo zapamatoval by si sta jmen v nářečí „tupi“, kterými jsou zahaleny ostrovy tyto? Není možná se v tom vyznati!

Amerikáni jsou mnohem praktičtější při svých ostrovech v Mississipi, oni je číslují . . .“

„Jako číslují stromořadí a ulice ve městech svých!“ odpověděl Manoel. „Upřímně řečeno, nemiluji příliš této číselné soustavy. Nemá to přece pražádného významu, když se řekne, ostrov šedesátý čtvrtý, ostrov šedesátý pátý, zrovna tak jako šestá ulice, třetí stromořadí! Nejste srozuměna v tom se mnou, drahá Minho?“

„Jsem, Manoeli, ačsi o tom bratr můj smýšlí jakkoliv,“ odvětila dívka. „Ale, byť bychom neznali jmen, ostrovy našeho veletoku jsou skutečně krásny. Vizte, jak prostírají se ve stíně oněch obrovských palem se svislými listy. A ona obruba z růžových keřů, která je objímá, že by malý člunek se jimi stěží prodral! A tato křoviska, jejichž fantastické kořeny zatínají se do břehu jako drápy obrovského kraba! Ano! ostrovy ty jsou krásny, ale ačkoli jsou krásny, nemohou se přece tak volně pohybovati jako náš!“

„Naše malá Minha jest dnes nějak nadšena!“ poznamenal otec Passanha.

„Ah, otče, jsem tak šťastna, když vidím, jak všichni kolem mne šťastni jsou!“

V témž okamžiku slyšeti bylo hlas Jaquitin, která volala Minhu do vnitř stavení.

Dívka odkvapila usmívajíc se.

„Budete míti, Manoeli, výtečnou družku!“ pravil otec Passanha k mladému muži. „Jest to veškera radosť rodiny, která s vámi odejde, milý příteli!“

„Hodná sestřička!“ pravil Benito. „Budeme ji velice želeti, a otec má pravdu. Nevezmeš-li si jí však, Manoeli! . . . Jest ještě čas! Zůstala by nám!“

„Zůstane vám, Benito,“ odvětil Manoel. „Věř mi, mám nějaké tušení, že nás budoucnosť všechny sloučí!“

První den ztrávili dobře. Snídaní, oběd, procházky, vše dálo se týmž pořádkem, jako by Joam Garral a rodina jeho byli v pohodlné fazendě iquitské.

Za těch čtyřiadvacet hodin jangada minula bez všeliké příhody ústí řek Bacali, Chochio, Pucalppa na levé straně řeky, Itinicari, Maniti, Moyoc, Tuyuca a ostrovy téhož jména na pravé. Noc byla světlá, měsíčná, a loď plula klidně bez zastávky po hladině Amazonky.

Nazejtří, 7. června, jangada přiblížila se ku břehům vesnice Pucalppy, jinak i Novým Oranem zvané. Starý Oran, který leží patnácte mil níže na levém břehu řeky, jest nyní úplně opuštěn. Obyvatelstvo Nového Oranu tvoří Indiáni kmene mayorunského a orejonského. Jak malebná to vesnice se svými rudými břehy, nedokončeným kostelíkem, s chatrčemi, jejichž doškové střechy stínilo několik palem a s dvěma nebo třemi ubami na břehu zakotvenými!

Po celý den 7. června plula jangada podél levého břehu řeky kolem několika přítoků neznámých a méně důležitých. Jedné chvíle bylo se obávati, že uvázne na výběžku ostrova Sinicuro; lodivodovi však a vytrvalému mužstvu jeho podařilo se předejíti toto nebezpečí a udržeti loď v pravém směru. K večeru přirazili k velkému ostrovu, Napo, nazvanému dle řeky, která obracejíc se k severo-severo-západu zavlažuje území Indiánů cotských kmene oregonského a vlévá se do Amazonky ústím osm set metrů širokým.

Bylo to ráno dne 7. června, když jangada nalézala se proti ostrůvku Mango, který dělí řeku Napo před ústím jejím na dvě ramena.

Několik roků později francouzský cestovatel, Paul Marcoy, zkoumal barvu vody tohoto přítoku, kterou srovnává případně s odstínem pelunky zbarvené do opálova zelena. Zároveň prý opravil některé rozměry udané La Condaminem. Tehda však bylo ústí Napa velmi rozšířeno zátopou a vody

jeho, přicházející s východních strání Cotopaxu, mísily se s velkou prudkostí kypíce a rozstřikujíce se se žlutavými vlnami Amazonky.

Několik Indiánů procházelo se při stoku obou řek. Byli těla silného, postavy štíhlé, dlouhých vlasů, chřípěmi měli provleknutou hůlčičku z palmového dřeva, a v boltcích, jež byly proto prodlouženy až k ramenům, těžké kotouče z drahocenných dřev. Několik žen je doprovázelo. Nikdo z nich nejevil úmyslu přiblížiti se lodi.

Mnozí tvrdí, že tito domorodci jsou lidojedy; to však přičítá se tolika kmenům pobřežním, že kdyby to bylo pravda, měli bychom zajisté důkazy těchto kanibalských obyčejů, kterých do dneška se nám nedostává. Za několik hodin později objevily se vršky krásných stromů vesnice Bella-Visty, která leží na nízkém poněkud břehu. Několik snopkových chatrčí stálo ve stínu nevelkých banánů.

Po té řídil lodivoda vor ku pravému břehu, jemuž se ještě nebyl přiblížil chtěje se dostati do lepšího proudu, by vyhnul se skalnatým břehům. Usilí to nebylo vykonáno vůbec bez potíží, jež byly šťastně překonány po několika douščích tafie.

Při této příležitosti bylo pozorovati několik lagun se svými černými vodami, které rozsety jsou podél Amazonky a nemají často žádného spojení s řekou. Jedna z nich, která nazývá se Oranskou, byla prostřední velikosti a přijímala vodu širokým otvorem. Uprostřed ukazovalo se několik ostrovův a dva nebo tři ostrůvky podivně složené, a na břehu protějším Benito objevil místo, kde stával starý Oran, z něhož zbylo ovšem již jen několik nepatrných stop.

Po ony dva dny jangada plula dle potřeby brzo při břehu pravém, brzo při levém; trámoví nehrozilo dosud žádné nebezpečí, že někde narazí neb uvízne.

Cestující uvykli již úplně novému způsobu života. Joam Garral, ponechávaje synu svému péči o vše, co týkalo se obchodní stránky výpravy, zdržoval se nejvíce ve své komnatě, kdež přemýšlel a psal.

O čem zde psal, nepověděl nikomu, ba ani Jaquitě, a přece zdálo se, že spis jeho nabývá již rozměru velkého pojednání. Benito, pravý všudybyl, rozmlouval s lodivodou a dohlížel na směr lodi. Jaquita, dcera její a Manoel lišili se vždy od ostatních, bud že rozmlouvali o záměrech do budoucnosti, buď že se procházeli, jakoby byli v parku fazendy.

Byl to skutečně týž život. To neplatilo však o Benitovi, který neměl dosud příležitosti, by se mohl oddati honu. Neměl-li tu však lesů Iquitských, se svou vysokou zvěří, svými aguty, bizamskými kanci, poletovali nicméně ptáci po břehu a nestrachovali se ani sedati na jangadu. Benito je střílel, když se hodili pro tabuli jako zvěřina, a tentokráte neopírala se tomu sestra, poněvadž to bylo na prospěch všem. Šlo-li však o šedé nebo žluté volavky, o růžové nebo bílé ibisy, kteří zdejší břehy navštěvují, byli ušetřeni ze šetrnosti pro Minhu. Jediný pták, ač nebyl jedlý, nenalezl milosti v očích mladého obchodníka: byla to „caicara“, která potápí se zrovna tak zručně jako plove a lítá, pták křiku nepříjemného, jehož peří však velikou má cenu na všech trzích v poříčí Amazonky.

Když konečně jangada minula vesnici Omague a ústí Ambiaku, dorazila večer dne 11. června do Pevasa a zakotvila při břehu.

Poněvadž zbývalo ještě několik hodin do noci, Benito přeplavil se vzav s sebou vždy hotového Fragosa, a oba střelci vyšli na lov do okolí městečka.

Jeden aguti, jeden bizamský kanec i dvanáct koroptví bylo výsledkem této šťastné vycházky a znamenitým obohacením kuchyně.

V Pevasu, který čítá asi dvě stě a šedesát obyvatelů, Benito mohl s bratry laiky Missie, kteří jsou zároveň obchodníky ve velkém, učiniti nějaké směny; tito však právě odeslali plody sarsaparilly a jistý počet arrobů kaučuku do krajin dolní Amazonky a skladiště jich byla prázdna.

Jangada vyplula opět časně z rána a ubírala se malým souostrovím, jež činí ostrovy Jatio a Cochiquinas, zanechavši po pravé straně vesnici téhož jména. Různá ústí nepatrných a bezejmenných přítoků nalézala se po pravém břehu řeky v mezerách, které dělily ostrovy. Několik domorodcův objevilo se na okamžik na břehu: hlavy měli oholené, tváře i čelo pomalované a ve chřípích a v hořejším pysku nosili kotoučky kovové. Ozbrojeni byli šípy a jistou foukačkou, nepoužili však zbraní těchto a nejevili vůbec žádné chuti vejíti ve styk s jangadou.

XI.

Z Pevasa na hranice.

Ve dnech následujících neposkytovala plavba ničeho zvláštního. Noci byly překrásné a jangada plynula klidně dále beze všech zastávek. Malebné břehy řeky míjely jakoby panorama, které mihá se před zrakem divákovým. Zvláštním klamem optickým zdálo se, že jangada jaksi stojí a že oba břehy do zadu se pošinují.

Benito nemohl si tudíž vyjíti na lov, ježto nebylo nikde zastávky, za to byla zvěřina nahrazena náležitě vylovenými rybami.

A skutečně byl zde velký výběr výtečných ryb:

„paco“, „surubi“, „gamitana“ s výborným masem, jistý druh širokých ryb mořských, nazvaný „duridari“ ve spodu růžový a černý na zádech, ozbrojený ostny velmi jedovatými. Podařilo se jim chytiti druh malých sumců nazvaný „candirus“, z nichž někteří jsou mikroskopicky malí, a kteří nasadí na koupajícího se, když mezi ně neprozřetelně zabloudí, mělkou vrstvu bahna. Ve vodách Amazonky hemžilo se množství jiných ještě živočichů vodních, kteří doprovázeli jangadu mnohdy po několik hodin. Byli to obrovští „pira-rucu“ deset až dvanácte stop zdélí, obrnění širokými štíty se šarlatovou obrubou; maso jejich chutná pouze domorodcům. Pročež nepořádány na ně lovy, rovněž jako na delfíny, kterých tu rejdilo na sta; chvosty svými tloukli do jangady, honili se napřed i vzadu, rozestřikujíce při tom vodní pršku, která odraženými paprsky v duhu se měnila.

Dne 16. června jangada přiblížila se ku břehům velkého ostrova San Pablo vyhnuvši se šťastně několika úskalím, a nazejtří večer zastavila se u vesnice Mormoroské, která leží na levém břehu Amazonky. Za čtyřiadvacet hodin pak propluvši kol ústí Atacoara a Cochy a kol „Fura“, to jest chobotem, jenž souvisí s jezerem „Cabello-Cocha“ na pravém břehu, zakotvila blíže Missie Conchy.

Krajinu tuto obývali Indiáni Marahuové, kteří mají dlouhé vlající vlasy a jejichž ústa skryta jsou prostřed jakéhosi vějíře z palmových trnů, šest palců dlouhých, což jim dodává vzhledu dravců kočkovitých. Dle udaje Pavla Marcroye činí tak v tom úmyslu, by podobali se tigru, jehož odvážnosti, síle a lsti nade vše se obdivují. Několik žen přišlo s těmito Marahuy kouříce doutník, jehož zapálený konec držely mezi zuby. Všichni jakož i král lesův amazonských chodili skoro úplně nazí.

Missie Conchy byla tehdy spravována františkánským mnichem, jenž chtěl navštíviti otce Passanhu.

Joam Garral přijal velmi zdvořile tohoto řeholníka a pozval ho také, by přisedl s rodinou ke stolu.

Právě dnes ustrojen oběd, jenž byl se ctí indiánské kuchařce.

Obvyklá hovězí polévka s přísadou vonné zeleniny, paštika obyčejně na místo chleba v Brasilii požívaná, jež připravuje se z mouky maniokové s masitým odvarem a tomatovou omáčkou, drůbež s rýží v znamenité omáčce z octa a „malaguety“, jídlo z kořeněné zeleniny, koláč posypaný skořicí, to bylo velkým nadělením pro ubohého mnicha, zvyklého hubené stravě v osadě. Naléháno tedy, by zůstal. Jaquita a dcera její přičiňovaly se, seč byly. Než františkán měl ještě dnes dojíti k nemocnému Indiánu v Conše. Děkoval tedy pohostinné rodině a odešel vzav však něco výslužky, která měla býti vítána nově obráceným na víru v Missii.

Kormidelník Aranjo měl po dva dny na pilno. Řečiště znenáhla se rozšiřovalo, ale za to vzrůstal počet ostrovův a proud těmito překážkami tísněný zmáhal se značně. Bylo třeba velké opatrnosti, by se proplulo mezi ostrovy Caballo-Cocha, Tarapote a Cacao; častěji také zastavováno; nebo bylo třeba odvrátiti jangadu, by neuvázla na písku. Veškero mužstvo mělo plné ruce práce a za těchto dosti nesnadných poměrův uhlídána 20. června u večír Nuestra-Seňora-de-Loreto.

Loreto jest poslední město peruanské, které leží na levém břehu řeky, než tato vstoupí do území brasilského. Jest to vlastně jenom prostá vesnice, skládající se z dvacíti domů, nakupených na mírném svahu pobřežním, jehož pahorky jsou jílovité.

Tato missie byla založena r. 1770 jesuitskými missionáři. Indiánští Tikumové, kteří obývají v těchto končinách na sever od řeky, jsou tuzemci pleti hnědočervené, hustých kadeří, omalovaní na spůsob čínských kreseb.

Oděni jsou jednoduše muž i žena totiž bavlněnou halenou, která obepíná prsa i boky. Není jich nyní hrubě více než dvě stě na březích Atakoara, skrovničký to zbytek národa, jenž druhdy byl mohutným pod žezlem velkých vládců. V Loretě bylo také několik peruanských vojáků, dva nebo tři portugalští obchodníci, kteří kupčí se zbožím bavlněným, nasolenými rybami a sarsaparillou.

Benito odebral se na břeh, by zakoupil několik balíků této svlačcovité rostliny, která jest vždy hledána na tržnicích amazonských. Joam Garral, zaměstnaný pořád prací, jež zaujímala celý jeho čas, nevkročil ani nohou na pevnou zem. Jaquita a dcera její zůstaly rovněž s Manoelem na jangadě. Komáři loretští jsou totiž tak pověstni, že každého, kdo nechce popřáti trochu krve tomuto dvojkřídlému hmyzu, od návštěvy města zrazují. Manoel prohodil několik slov o tomto hmyzu, která nebyla podle toho, by někomu dodala chuti okusiti štípání jeho.

„Tvrdí se," doložil, „že nové druhy, které obletují břehy amazonské, dávají si dostaveníčko u vsi Loreta. Věřím tomu, nemohu to však dokázati. Tu mohla byste si, drahá Minho, vybrati mezi komárem šedým, chlupatým, s bílými nožičkami, trpaslíkem atd., či spíše všichni by si vás vybrali za terč, a za chvilku byste byla k nepoznání! Zcela jistě myslím, že tito zuřiví komáři lépe hájí hranic brasilských než ubozí obráncové vlasti, vyzáblí a hubení, jež viděti lze na břehu!"

„Než má-li vše v přírodě svůj účel, k čemu jsou tito komáři?" ptala se mladá dívka.

„Aby blažili hmyzoznalce," odtušil Manoel, „a byl bych u velikých rozpacích, kdybych vám měl dáti lepšího vysvětlení!"

Co Manoel pravil o komářích loretských, bylo čirou pravdou. Na důkaz toho Benito, vrátiv se s koupí, byl v obličeji a na rukou posázen tisíci červených teček, ne-

mluvě o klíšťatech, jež se mu přes to, že měl tvrdé boty, dostala až pod palce u nohou.

„Odeplujmež ihned, bez prodlení!“ křičel Benito; „nebo nás tato zlořečená hejna hmyzu přepadnou a na jangadě nebylo by lze vydržeti.“

„A k tomu přivezli jsme je do Pary,“ doložil Manoel, „která jich má už sama více než pro vlastní potřebu.“

Aby tedy nebylo stráviti noc u tohoto nebezpečného břehu, vydala se jangada na další cestu.

Opouštějíc Loreto uchyluje se Amazonka poněkud k jihovýchodu, mezi ostrovy Arava, Cujar a Urucutea. Jangada přeryla černé proudy Kajara, smíšené s bílým tokem Amozonky. Přejevši tento přítok po levém břehu večer 23. června plula klidně podél velkého ostrova Jahumy.

Západ slunce na obzoru bez mlžin připomínal krásnou tropickou noc, jíž nezná pásmo mírné. Jemný vánek osvěžoval vzduch. Brzy vyplula luna na hvězdnatou báň nebes a nahradila na několik hodin soumrak, neznámý v těchto krajích malé zeměpisné šířky. Než v tomto přítmí zářily hvězdy nezkaleným jasem. Nesmírná prostora vodní šířila se jakoby v nekonečnosť, tak že zdálo se, že je to moře, a na koncích této osy, více než dvě stě tisíc millionů mil dlouhé, prorážel na severu jediný démant hvězdy polární, na jihu čtyři brillanty Jižního kříže.

Stromoví po levém břehu a na ostrově Jahumě odráželo se v polotemnu černými obrysy. Jen podle stínu bylo lze poznati kmeny nebo spíše hlavně sloupové „copahů“, které rozpínají se jako deštník, skupiny „sandů“, z nichž dobývá se přihoustlá a sladká šťáva, která prý jest opojná jako víno, „vignatica“ zvýší čtyřiceti stop, jichž vršek chvěje se i při nejlehčím větérku.

„Jak krásna ta mluva lesův amazonských!“ mohlo by se říci právem. Ano! a mohlo by se doložiti: „Jak vznešený ten chvalozpěv nocí tropických!“

Ptactvu zmírala poslední píseň v hrdélcích: byli tu „bentivové“, kteří staví svá hnízda v pobřežním rokytí, „niambové“, druh koroptví, jichž zpěv skládá se ze čtyř tónův úplně souladných, a jejž jiní ptáci dobře nebo špatně nápodobiti hledí, „kamichové“, s truchlivým žalozpěvem; ledňáčkové, jichž skřek jako znamení odpovídá skřeku jiných druhů; „kanindové“ s hlasem ostrým a pronikavým, a červení „arasové“, kteří poletují v listí „jaquetib“, jichž skvělé barvy v noci zmizely.

Na jangadě každý na svém stanovišti odpočíval. Jediné lodivoda, stoje v předu, ukazoval svou vysokou postavu, matně znalou ve stínu noci. Jednotlivé stráže s dlouhými tyčemi na rameně připomínali tábor tatarských jezdců. Na žerdi visela brasilská vlajka na přídě pramice, avšak vítr nebyl tak silný, by ji rozvinul.

V osm hodin zaznělo klekání se zvonice malé kapličky. Pozdrav andělský skončil se řadou rychlých nárazů zvonu.

Nicméně celá rodina zůstala po krásném červnovém dni seděti pod verandou, by dýchala svěží vzduch. Tak dálo se každého večera, a kdežto Joam Garral stále mlče spokojil se nasloucháním, hovořili mladí lidé vesele až do noci.

„Ah! Krásný náš veletok! naše nádherná Amazonka!“ zvolala mladá dívčice, jejíž nadšení pro tuto americkou řeku nikdy neochladlo.

„Věru, k řece té nelze ničeho přirovnati!“ odpověděl Manoel, „a pochopuji celou tu vznešenou krásu! Plujeme po ní jako Orellana, jako La Condamine plul před několika stoletími, a nedivím se věru, že líčí ji tak nadšeně!“

„Ovšem trochu báječně!“ namítl Benito.

„Bratře,“ ujala se slova vážně mladistvá dívka, „nepomlouvej naší Amazonky!“

„To jí přece nepomlouvám, sestřičko, zmiňuji-li se, že má také své báje a pověsti.“

„Ano, totě pravda, má je a k tomu ještě čarokrásné!“ odtušila Minha.

„Které báje?“ ptal se Manoel. „Přiznávám se, že nedošly až dolů do Pary, alespoň co mne se tkne, neznám jich!“

„Nuže, čemu se učíte na vysokých školách v Belémě?“ namítala se smíchem mladá dívka.

„Uznávám znenáhla, že nás tam neučí ničemu!“ odpověděl Manoel.

„Jakže, pane,“ ujala se řeči Minha s žertovnou vážností, „nevíte kromě jiných pověstí, že nesmírný had, jménem Minhocao, navštěvuje někdy Amazonku a že vody přibývá neb ubývá dle toho, pohrouží-li nebo vynoří se tento had, tak obrovských jest rozměrů!“

„Než, viděla jste už někdy tohoto báječného hada?“ otázal se Manoel.

„Bohužel, nikoliv!“ odvětila Lina.

„To je škoda!“ uznal za dobré podotknouti Fragoso.

„A „Mae d'Agua,“ pokračovala dívka, „tato vznešená a hrozná žena, jejíž pohled upoutá a zavleče na dno řeky všetečné, kteří za ní pohlížejí.“

„Oh! „Mae d' Agua“ jest opravdu!“ zvolala lehkověrná Lina. „Vypráví se, že se někdy procházívá na břehu, že však zmizí jako víla, když se k ní někdo přibliží!“

„Eh, dobrá Lino, až ji uvidíš, nezapomeň mi to pověděti!“

„Aby vás chytila a zavlekla na dno řeky? Nikdy, pane Benito!“

„Ona tomu věří skutečně!“ zvolala Minha.

„Nu, je mnoho lidí, kteří věří ve strom Manao!“ ozval se Fragoso hotov jsa zakročiti ve prospěch Liny.

„Strom Manao?“ opětoval Manoel. „Co je to zač, ten strom Manao?“

„Pane Manoeli,“ odpovídal Fragoso, „zdá se, že jest či spíše že bylo druhdy stromu „turuma“, který každoročně v stejnou dobu sestoupil po řece Negru, stavil se na několik dní v Manau a doplul pak až do Pary, zastavuje se v každém přístavě, kdež ho tuzemci okrašlovali malými praporci. Doraziv do Beléma nešel dále, obrátil se, bral se zase po Amazonce nahoru a vrátil se po Rio Negru do lesa, z něhož tak záhadně byl vyšel.

Jednou chtěli ho vytáhnouti na břeh, než rozhněvaná řeka vylila své vody, a bylo jim od toho upustiti. Jindy zase jistý kapitán napíchl jej, aby jej odtáhl. Než i tentokráte rozzuřené proudy roztrhaly lana a strom zázračně unikl!“

„A co se s ním stalo?“ tázala se mladá mulatka.

„Zdá se, že při poslední výpravě, slečno Lino,“ odpověděl Fragoso, „zmátl si cestu a místo aby se byl vrátil po řece Negru, plul po Amazonce dále nahoru; od té doby nebyl ho nikdo spatřil!“

„Oh, kdybychom jej tak na cestě potkali!“ zvolala Lina.

„Kdybychom jej potkali,“ odpověděl Benito, „posadili bychom tě na něj, Lino; on by tě zanesl do svého tajemného lesa a ty bys stala se při tom sama báječnou rusálkou!“

„To by bylo krásné!“ jásala veselá mladá dívka.

„Totě množství bájí,“ vece na to Manoel, „a uznávám, že řeka jest jich hodna. Avšak má také své pravé pověsti. Znám jednu, a kdybych se nebál, že vás rozesmutním, neboť jest v pravdě žalostna, vyprávěl bych vám ji!“

„Ach, vypravujte, pane Manoeli!“ zvolala Lina. „Mám tak ráda povídky, jež člověka rozepláčou!“

„Ty a plakati, Lino!“ žertoval Benito.

„Ano, pane Benito, než pláču ráda ve smíchu.“

„Nuže, Manoeli, tedy jen vypravuj!“

„Jde tu o osud jisté Francouzky, již v 18. století stíhalo strašné neštěstí na těchto pobřežích.“

„Posloucháme,“ vece Minha.

„Tedy počínám,“ pravil Manoel. „Roku 1741 v čas výpravy dvou učenců francouzských Bougueura a La Condamine, kteří byli vysláni změřit stupeň zemský pod rovníkem, byl jim přidán velmi znamenitý astronom, jménem Godin des Odonais.

Godin des Odonais odešel tedy, neodešel však sám do Nového Světa, nýbrž vzal s sebou také mladou svoji choť, dítky, tchána a švakra.

Všichni cestovatelé přišli do Quita v dobrém zdraví. Zde začala však již pro paní des Odonais řada pohrom; neboť v málo měsících ztratila několik svých dětí.

Godin des Odonais, dokončiv svou práci na sklonku roku 1759, opustil Quito a odebral se do Cayenne, kamž za ním rodina jeho měla přijíti; než v tom vypovězena válka i bylo mu teprve žádati vládu portugalskou o dovolení, by manželka i ostatní mohli se bezpečně dáti na cestu. Kdo by tomu věřil, že uběhlo několik let, než bylo povolení dáno?

R. 1765 Godin des Odonais, zoufaje nad těmi průtahy, odhodlal se plouti nahoru po Amazonce, by vzal s sebou manželku svou ve Quitu; ale právě když se chtěl vydati na cestu, zabránila mu to náhlá nemoc a nemohl tudíž úmyslu svého provésti.

Přece však nebyla žádosť tato nadarmo, a paní des Odonais zvěděla konečně, že král Portugalský, dávaje jí potřebné dovolení, poručil připraviti loď, aby mohla dolů

plouti po řece a ku svému manželu se dostati. Zároveň měla jedna průvodní stráž rozkaz, by jí v jedné missii Horní Amazonky očekávala. Paní des Odonais byla ženou velmi statečnou, jak hned seznáte. A tak nerozmýšlejíc se a nedbajíc nebezpečí tak daleké výpravy po suché zemi vydala se na cestu."

„Byla to povinnosť její jakožto manželky, Manoeli," děla Jaquita, „a byla bych učinila jako ona."

„Paní des Odonais," pokračoval Manoel, „odebrala se nejdříve do Rio-Bomba, na jih ode Quita, a vzala tu s sebou svého nevlastního bratra, děti své a francouzského lékaře. Šlo o to, by dorazili k missii na hranicích brasilských, kde čekala na ně průvodní stráž s lodí. Cesta jest zpočátku šťastna; společnosť pluje ve člunu na přítocích Amazonky dolů k této. Nicméně všeliké potíže tu nastávají, s nimi též nebezpečí a únava v zemi, nelítostně bičované neštovicemi. Několik vůdců, kteří jim nabídli svých služeb, většinou zmizelo už za málo dní, a jeden z nich, poslední, jenž zůstal věren cestovatelům, utonul v Bobonase chtěje poskytnouti pomoci lékaři francouzskému.

Záhy jest člun, rozbitý o úskalí a kmeny v řece, nespůsobilý k plavbě. Nutno tedy postupovati dále po pevné zemi, vždy na kraji neproniknutelných lesův, u nichž zřizovali si sem tam pracně prosté chatky z listí. Lékař nabízí se, že půjde napřed s černochem, který nikdy nechtěl opustiti paní des Odonais, by přinesl pomoci. Oba odcházejí. Čekají na ně několik dní . . . než nadarmo! . . . již se více nevrátili.

Zatím dochází potrava. Opuštění nadarmo pokoušejí se pustiti se na Bobonasu po voru. Jest jim vstoupiti do lesa a konati cestu pěšky hustými houštinami.

To bylo příliš pro ubohé lidi! Klesá jeden po druhém i při péči statečné Francouzky. Za několik dní děti, rodiče, sluhové, vše jest mrtvo!"

*

„Ach! ubohá žena!“ vzdychla Lina.

„Paní des Odonais jest nyní samotna,“ ujal se slova Manoel. „Nalézá se ještě tisíc mil vzdálena od Oceanu, k němuž jest jí doraziti! Není to už matka kráčející neunavně k řece!... Matka ztratila své dítky, pohřbila je vlastní rukou!... Jest to žena, která chce se shledati se svým mužem!

Kráčí dnem i nocí, a přichází konečně zase k Bobonase! Zde ujmou se jí milosrdní Indiáni, kteří dovedou ji k missii, kdež čeká na ni průvodní stráž.

Než přišla tam samojediná, stopy kročejů jejích pokryty jsou rovy!

Paní des Odonais přibyla do Loreta, kdež jsme byli před několika dny. Od této peruanské vísky plula po Amazonce, jako my právě nyní, a posléze nalezla opět svého muže po devatenáctiletém rozloučení!“

„Ubohá žena!“ pravila mladá dívka.

„Ubohá matka zvláště!“ doložila Jaquita.

Té chvíle přišel kormidelník do zadu a pravil:

„Joame Garrale, jsme nyní zrovna před ostrovem de la Ronde! Překročíme hned hranice brasilské.“

„Ano, ano, hranice!“ mručel Joam.

I vstal, šel na kraj voru a pohlížel zádumčivě k ostrovu, o nějž lámal se proud řeky. Po té přiložil ruku k čelu, jakoby chtěl zapuditi zlé myšlénky.

„Hranice!“ zamručel skláněje v mimovolném pohnutí hlavu. —

Než v okamžiku vztýčil opět hlavu a tvář jeho nabyla výrazu člověka, jenž rozhodl se, že provede úmysl svůj až na konec.

XII.

Činnosť Fragosova.

„Braza“, žár ohně, jest slovo, nacházející se v jazyku španělském již ve XII. století. Z něho odvozeno „brazil“ k označení některých dřevin, které poskytují červeného barviva; odtud název Brazilie, daný tomuto širošírému území Jihoamerickému, kterým prochází rovník a kdež nalézá se takové dříví velmi zhusta. Byloť ostatně již velmi záhy předmětem čilého obchodu s Normany. Ačkoli pak dříví to zove se na místě, kde se dobývá, „ibirapitunga“, zůstalo mu přece jméno „brazil“, a rozšířilo se na celou zemi, která jeví se jako žároviště vznícené paprsky tropického slunce.

Nejprve opanovali ji Portugalci. Bylať vzata v držení na počátku XVI. století proslulým mořeplavcem Alvarezem Cabralem. Byť se tam později Francie a Holland z části byli usadili, zůstala přece portugalskou a jeví všechny vlastnosti, jež vyznačují tento statečný nárůdek. Dnes jest jedním z největších států jižní Ameriky, majíc v čele svém osvíceného a umění milovného císaře dom Pedra.

„Jaké jest tvoje přední právo ve tvém kmeni?“ tázal se Montaigne Indiána, jejž potkal v Havru.

„Právo, táhnouti prvý do války!“ odpověděl prostě Indián.

Válka jak známo byla ode dávna nejjistějším a nejrychlejším prostředkem civilisace. Brasilianė činili totéž, jako tento Indián: zápasili, hájili svých výbojů, rozšiřovali je znenáhla a nyní kráčejí ve svém území abychom tak řekli v čele civilisace.

Roku 1824, šestnáct let po založení říše portugalsko-brasilské, prohlásila Brasilie svou neodvislosť ústy dona Juana, jehož zbraně francouzské byly z Portugal vypudily.

Zbývalo pak rozhodnouti otázku o upravení hranic mezi novou říší a sousedním státem Peru.

Věc nebyla tak snadna.

Jestliže Brasilie hleděla rozšířiti se na západ až k Rio Napu, zamýšlelo Peru posunouti hranice své až k jezeru Ega, totiž o osm stupňů dále na východ.

Než zatím bylo Brasilii brániti se proti povstání Indiánův Amazonských, kteří vzbouřili se ve prospěch missií hispansko-brasilských. Neshledávala lepší záruky, by zamezila podobný skutek, než aby opevnila ostrov de la Ronde, trochu výše nad Tabatingou, a zde položila posádku.

To bylo rozřešení oné otázky a od té doby táhnou se hranice obou zemí středem tohoto ostrova.

Nad tímto jest veletok peruanský a sluje Marañon, jak již bylo řečeno.

Doleji po proudu jest brasilský a nazývá se Amazonkou.

Dne 25. června u večer stanula jangada před Tabatingou, prvním městysem brasilským, rozloženým po levém břehu na konci říčky, jejíž jméno má; náleží do farnosti Saint-Paul, ležící dále po vodě na pravém břehu.

Joam Garral rozhodl se, že stráví zde 36 hodin, aby popřál trochu odpočinku mužstvu. Odjezd měl tedy připraven býti na 27. červen ráno.

Tentokráte Jaquita a děti, majíce za to, že nebudou tak jako v Iquitě trýzněny strašnými komáry, projevily úmysl vystoupiti na zem a navštíviti městečko.

Celé obyvatelstvo jeho činí na čtyři sta obyvatelů, počítaje v to bezpochyby i kočovníky, kteří bloudí spíše, než usazují se, po březích Amazonky a jejích poboček. Posádka ostrova de la Ronde byla před několika lety přeložena do Tabatingy. Lze tudíž říci, že to jest posádkové město, ovšem že skládá se celá ozbrojená moc pouze

z — devíti vojínů, skoro samých Indiánů, a z poddůstojníka, který je skutečným velitelem místním.

Výšina as třicet stop, se stupni schodů nehrubě pevných, tvoří mezihradbu roviny, na níž leží tato tvrzička. Příbytek velitelův zaujímá dvě chatrče, do čtverce stavěné, a vojínové obývají podlouhlou budovu, vystavenou odtud as na sto kroků pod mohutným stromem.

Tato skupina chatek podobala by se dokonale každé vísce nebo dědince, které jsou rozsety po březích řeky, kdyby vysoká žerď s vlajkou opatřenou barvami brasilskými nevznášela se nad strážní budkou, v níž nikdy stráže nebylo a není, a kdyby čtyři nepatrná děla zde netrčela, by v případě potřeby střílela na každou loď, která by tu bez dovolení kolem plula.

Víska sama leží vlastně na protějším svahu planiny. Po cestě, která je v pravém toho slova smyslu úvozem zarostlým fíkovníky a mirity, dojdeme tam v malé chvíli. Zde na sklonu rozpukané, částečně blátivé půdy zvedá se as tucet domků přikrytých palmovými listy v kruhu kolem volného prostoru.

To vše není příliš zajímavé, než okolí Tabatingy jest čarovábné, zejména při ústí Javary, které jest tu tak rozlehlé, že objímá celý archipelag ostrovů Aramasa. V těchto místech kupí se krásné stromy a mezi nimi veliký počet palmovníků, jichž jemných vláken potřebuje se k hotovení visutých rohoží a rybářských sítí a jež jsou předmětem zvláštního obchodu. Jedním slovem, kraj tento jest nejmalebnější při Horní Amazonce. Tabatinga může se ostatně státi brzo důležitou stanicí a bezpochyby bude rozvoj její rychlý. Neboť zde zastavovati se budou brasilské parníky, které plují proti řece, jako parolodi peruanské, které plují po ní. Zde bude výměna nákladu a osob. Vždyť není mnoho potřebí vesničce anglické i ame-

rické, by staly se v málo letech veledůležitým středem obchodního ruchu.

Tok řeky jest v těchto krajinách překrásný. Patrně nejeví se zde už pravidelný příliv a odliv, neboť Tabatinga vzdálena jest přes šest set mil od Atlantského Oceanu. Jinak jest s tak zvanou „pororocou“, tímto vzproudĕním, které ve třech dnech vzedme proudy Amazonky, a rychlostí 17 kilometrů za hodinu zatlačí. Tvrdí se alespoň, že tento druh přítoku a odtoku zasahuje až k hranicím brasilským.

Nazejtří, 26. června, před snídaním již chystala se rodina Garralova, by vystoupila na zem a navštívila město. Jestliže Joam, Benito a Manoel byli navštívili už nejedno z větších měst brasilských, nebylo tomu tak u Jaquity a dcery její. Bylo to tedy pro ně něčím zcela novým. Pochopíme proto, proč Jaquita a Minha přikládali jakousi důležitosť této návštěvě.

Fragoso zase prošel ve své hodnosti jakožto kočující holič již různými kraji střední Ameriky, ale Lina, jako její mladá velitelka, nevykročila ještě nohou na území brasilské. Nežli však všickni opustili jangadu, navštívil Fragoso Joama Garrala a měl s ním tuto rozmluvu:

„Pane Garrale,“ pravil mu, „od toho dne, kdy jste mne přijal ve farmě Iquitské, kdy jste mne ubytoval, ošatil, živil, slovem, přijal tak pohostinsky, jsem vám povinen —“

„Nejste mi ničím povinen, příteli,“ odpověděl Joam Garral. „Nechte tedy toho, byste mně —“

„Oh! o tom se upokojte!“ zvolal Fragoso, „nejsem bohužel s to, bych vám to splatil. Dokládám, že jste mne přijal na jangadu, a tak mi poskytl příležitosti plouti dolů po řece. Než nyní jsme na půdě brasilské, jižto bych, dle vší pravděpodobnosti, nikdy nebyl uzřel. Nebýti oné liany . . .“

„Pouze Lině, Lině jen máte děkovati,“ vece Joam Garral.

„Vím,“ odpověděl Fragoso, „a nikdy nezapomenu, čím jsem jí zavázán, jakož i vám!“

„Podobá se, Fragoso,“ pokračoval Joam, „jako byste chtěl se mnou se rozloučit; zůstal byste snad v Tabatinze?“

„Na žádný způsob, pane Garrale, an jste mi dovolil doprovázeti vás až do Beléma, kdež budu moci, jak alespoň doufám, oddati se svému bývalému řemeslu.“

„Nuže dobrá, když jest takový záměr váš, oč mne žádáte, příteli?“

„Přišel jsem optat se vás, nebude-li vám proti mysli, budu-li po cestě provozovati své řemeslo. Není třeba, by mi ruka zahálela, a konečně, několik těch reïsů neuškodilo by nijak mé kapse, zvláště, když bych si jich vydělal vlastní prací. Víte, pane Garrale, že holič, který jest zároveň kadeřníkem, — a neosměluji se ani říci z úcty k panu Manoelovi, — také lékařem, nalezne vždy známostí svých v osadách podél Amazonky.“

„Alespoň mezi Brasiliany,“ odtušil Joam Garral, „neboť co se tkne Indiánů —“

„Prosím za odpuštění,“ namítl Fragoso, „mezi Indiány obzvláště. Ovšem že s holením vousů není tu mnoho práce, poněvadž příroda skrblila u nich s touto ozdobou, ale vlasy dávají si vždy upravovati dle nejnovější mody! V tom si libují tito divoši, muži i ženy. Nestál bych v Tabatinze ani deset minut s kadeřenkou v ruce — tato přivábí je zajisté, umím s ní mistrovsky zacházeti — hned by se tu shromáždil kolem mne kruh Indiánův a Indiánek a přeli by se o moji přízeň! Kdybych zde zůstal měsíc, dal by se celý kmen Tikunův ode mne zčerstva nakadeřiti a učesati! Mžikem by se rozhlásilo, že „kadeřicí želízko“ — tak mne nazývají — vrátilo se do Tabatingy! Stavěl jsem se tu už dvakráte a pokaždé činily nůžky a hřeben pravé

divy. Avšak nesmíme se vraceti příliš často; neboť krásná pleť indiánská nedává si upravovati vlasy každý den, jako spanilé dámy v městech brasilských! Nikoli. Bylo-li to jednou uděláno, tož musí to vydržeti jeden rok, a po celý rok vynasnažují se všemožně, by nezhrotily budovu, již jsem byl, mohu říci dosti důmyslně, na jejich palici vystavěl! Jest tomu nyní rok, kdy jsem zavital do Tabatingy. Nalezl bych tedy své budovy v troskách, a kdybyste s tím souhlasil, pane Garrale, rád bych se po druhé učinil hodným té pověsti, které se těším v této krajině. Jest to především otázka peněžitá a nikoli samolibosť, věřte mi svatě!“

„Učiňte tak tedy, milý příteli,“ odpověděl Joam Garral s úsměvem, „ale pospěšte si! Zůstaneme jenom den v Tabatinze a odjedeme odtud zejtra ráno.“

„Neztratím ani minuty,“ ujišťoval Fragoso. „Jen co vezmu své nástroje, ihned odkvapím!“

„Tedy jděte, Fragoso,“ schvaloval Joam Garral, „kéž prší hodně reïsů do vašich kapes!“

„Děkuji. Ano, bude to velmi vítaná prška, jaká již dlouho nesnesla se na vašeho oddaného sluhu!“

Po té Fragoso odkvapil.

Za chvilku vystoupila celá rodina, kromě Joama Garrala, na břeh. Jangada přiblížila se ku břehu tak blízko, že přeprava byla docela snadna. Schody, ve stavu dosti bídném, na svahu pobřežním zadělané, umožňovaly příchozím vystoupiti na břeben planiny.

Jaquita a průvodčí její byli přijati velitelem tvrze, ubohým člověkem, který však znal požadavky pohostinství a nabídl jim snídaní ve svém příbytku. Tu a tam kráčel některý voják, kdežto na prahu kasáren objevilo se s matkami krve tikunské několik dítek, dosti prostředních to plodů smíšeného toho plemene.

Nepřijavši pozvání poddůstojníkovo nabídla Jaquita

naopak velitel s chotí jeho, by sdíleli s nimi stůl na jangadě.

Velitel nedal se dvakráte pobízet a umluveno, že sejdou se o jedenácté hodině.

Zatím Jaquita, dcera její a mladá mulatka, provázeny Manoelem, procházely se v okolí tvrze, ponechávajíce Benitovi, by se vyrovnal s velitelem stran práva volného průjezdu; neboť poddůstojník byl zároveň vojenským náčelníkem a vrchním celním.

Benito, vyřídiv tuto záležitosť, vydal se na hon do sousedních lesů. Tentokráte Manoel nešel s ním.

Fragoso rovněž opustil jangadu, než neubíral se nahoru k vojenské stanici, nýbrž obrátil se ke vsi, kam vede úvoz, jenž otvírá se po pravé straně u stejné výši se břehem. — Spoléhal zajisté více na známosť domorodců, nežli na známosť posádky. Zeny vojínů byly by bezpochyby ničeho vroucněji si nepřály, než svěřiti se obratným rukoum jeho, ale páni manželé vyhýbali by se zajisté, by zaplatili capart za rozmary svých koketních polovic.

U domorodců bylo zcela jinak. Veselý lazebník věděl dobře, že ho zde muži i ženy přivítají co nejpřívětivěji.

Fragoso jest tedy na cestě stoupaje stinným stromořadím fíkovníkův a přichází již do střední čtvrti Tabatingy. Jakmile proslulý vlasostrůjce se tu objevil, rozšířila se o tom ihned zpráva, i byl hned odevšad obklopen. Fragoso neměl ni bubnu, ni polnice, by svolával zákazníky, ani povozu s lesklými svítilnami a zrcadlovými okny, ani ohromného slunečníku, vůbec ničeho, co by mohlo vzbuditi veřejnou pozornosť na tržišti. Nikoliv! Avšak Fragoso měl svou kadeřenku a jak pohrával s ní mezi prsty! S jakou obratností houpal na ní želví hlavu, která představovala kouli, a opisoval jí onu tajemnou křivku, jejížto mathematického výrazu učenci nebyli ještě vypátrali, tito vše-

věďové, jimž se podařilo určiti dle přírodního zákona proslulou křivku „psa, jenž jde za svým pánem“.

Všickni domorodci se přihrnuli, muži, ženy, starci, děti ve svém strakatém oděvu, s vyvalenýma očima, naslouchajíce s dechem zatajeným. Roztomilý Fragoso polo portugalsky, polo tikunsky ohlašoval způsobem nejvábivějším, co všecko umí.

Říkal jim, co říká každý dryáčník, nabízející služby své veřejnosti, ať jsou to již španělští figarové či francouzští kadeřníci. Dával na jevo touž vychloubačnosť, touž důkladnou znalosť slabostí lidských, týž druh otřepané žertovnosti a zábavnou obratnosť těla, kdežto domorodci prozrazovali týž údiv, touž zvědavosť, touž lehkověrnosť jako zevlouni na jarmarcích světa civilisovaného.

Následek toho byl, že nadšené obecenstvo v desíti minutách tlačilo se k Fragosovi, trůnícímu v místní „loji“, v boudě to, sloužící za krčmu.

Loja tato náležela jakémusi Brasilianovi v Tabatinze usazenému. Zde za několik „vatenů“, drobných to peněz, platících 20 reïsů, asi 6 centimů, tuzemci mohou si opatřiti obvyklé nápoje, zvláště „assaï“. Jest to likér polohustý, polotekutý, vyráběný z ovoce palmového, a pije se z „kuï“, či z tykvové lahve, jíž se vůbec užívá v těchto končinách Amazonky.

Tu pak muži i ženy — tyto s větším spěchem, než onino — hrnuli se ke stoličce lazebníkově. Nůžky Fragosovy bezpochyby měly zaháleti, poněvadž nešlo o to, by přistřihovaly tyto mohutné kštice, vyznačující se téměř vesměs znamenitou jemností; za to bylo mu tím více užívati hřebene a kadeřicího želízka, které žhaveno v koutě na ohni!

A jak dodával umělec chuti lidu!

„Hleďte, hleďte,“ volal, „jak to vydrží, přátelé, jen když si nebudete zrovna na to lehati! Jest to pro celý

rok, a moda tato jest nejnovějši z Beléma a Rio-de-Janeira! Dvorní dámy císařovniny nejsou lépe učesány, a vidíte, že také nešetřím pomády!“

Nikoliv! on jí nešetřil! Ovšem že to byl jen kousek tuku, do něhož přimíchal trochu vonného oleje, za to však držela při sobě vlasy jako tmel.

Uměleckým výtvorům rukou Fragosovou vyvedeným slušel zajisté název vlasových budov, které vykazovaly veškeré slohy stavitelské. Kudrny, kadeře, příčesky, vrkoče, drdoly, kučery, rulíky, vše se zde nalézalo. Nebylo tu nic falešného, ani vlásenky, ani pletence. Kštice těchto domorodců nepodobaly se mýtině, kácením stromů nebo sama od sebe povstalé, ale spíše pralesu v celé své původní panenskosti! Nicméně Fragoso uznal za dobré, by vložil do nich několik přirozených květů, několik dlouhých rybích kostic, nebo koštěné a měděné ozdoby, které si krásná pleť sama přinášela. Jistě mnohá kráska z doby Direktoria záviděla by smělé stavbě těchto účesů, budovaných bujnou obrazotvorností, o třech ba čtyřech poschodích, a sám veliký Leonard sklonil by šiji před zámořským svým soupeřem.

Tu pak „valemy“, hrstě reïsů — pouze za tyto peníze vyměňují domorodci své zboží — počaly pršeti do kapes Fragosových, jenž je s patrnou zálibou shraboval. Než dojista přiblížil by se večer, aniž by mohl vyhověti přání obecenstva, jež neustále se obnovovalo. Netlačiloť se u dveří „loje“ pouze obyvatelstvo Tabatingy. Zpráva o příchodě Fragosově bleskem se rozšířila. Z domorodců hrnuli se ze všech stran: Tikunové z levého břehu řeky, Majorunové z pravého pobřeží, jakož i obyvatelé břehů Kajury i ti, kdož sídlí ve vesnicích Javarských. A tak byl na náměstí veliký shon netrpělivců. Šťastní a šťastné, vyšedše z domu Fragosova, chodili od domu k domu, vy-

šlapovali si pyšně ve své kráse a hráli si na velké děti, jimiž také skutečně byli.

Bylo tudíž zcela přirozeno, že když zvonilo poledne, zaměstnaný velmi kadeřník neměl dosud času, by se vrátil k obědu na jangadu. Bylo se mu tedy spokojiti s douškem „assaï“, moučkou maniokovou a želvími vejci, jež snědl mezi prací.

Také krčmář měl dobrou žeň, neboť všechny tyto operace neobešly se bez veliké spotřeby nápojů, čepovaných ve sklepě hospůdky. Opravdu bylo to pravou událostí pro město Tabatingu, že zavítal tam slovutný Fragoso, řádný a mimořádný profesor umění kadeřnického mezi kmeny Horní Amazonky!

XIII.

Torres.

O páté hodině večerní byl Fragoso pořád ještě na svém místě nemoha už dále a tázal se sám sebe, nebude-li mu po celou noc sloužiti hromadě čekajících.

Tu právě přicházel nějaký cizinec ulicí a vida ten zástup domorodců zamířil do hostince.

Nějakou chvíli prohlížel cizinec Fragosa pozorně s jakousi obezřelostí. Nejspíše zkouška se vydařila; neboť vstoupil do loje.

Byl to člověk as pětatřicetiletý. Oděn byl v dosti vkusný šat cestovní, který dával vynikati tělesným jeho přednostem. Než vous, černý jako uhel, jehož se nůžky už dávno nedotekly, a vlas trochu dlouhý odporučovaly se velice službám lazebníkovým.

„Dobrý den, příteli, dobrý den!“ pravil poklepávaje lehce Fragosovi na rameno.

Fragoso se obrátil uslyšev několik slov pronesených čistou brasilštinou a nemíchaným podřečím místním.

„Krajan?“ tázal se neustávaje upravovati vlas jakési hlavy mayorunasské.

„Ano,“ odpověděl cizinec, „krajan, jenž potřebuje vašich služeb.“

„S radostí; ale mějte minutku trpělivosť,“ vece Fragoso, „jen co zde dokončím.“

Byl pak hotov dvojím obratem želízka.

Ačkoli posléze příchozí neměl vlastně práva na uprázdněné místo, přece usedl na stoličku, aniž to vyvolalo odpor domácích, kteří byli takto odstrčeni.

Fragoso vyměnil nůžky za želízko a dle zvyku obchodního „Co račte, pane?“ ptal se.

„Přistřihnouti vlasy a vousy,“ odtušil cizinec.

„Jak poroučíte!“ vece Fragoso vkládaje hřeben v hustou kštici svého svěřence.

Nůžky konaly ihned svou povinnosť.

„Ráčíte přicházeti z daleka?“ tázal se Fragoso, jenž nemohl stříhati bez velkého plýtvání řečí.

„Přicházím z okolí Iquita.“

„Aj, zrovna jako já!“ zvolal Fragoso. „Plul jsem po Amazonce od Iquita až k Tabatinze. Smím se ptáti po vašem jméně?“

„Zajisté,“ odpověděl cizinec. „Jmenuji se Torres.“

Když ostříhal vlasy svého svěřence „dle nejnovější mody“, jal se mu Fragoso přistřihovati vous; než když pohlédl mu dobře v obličej, ustal od práce.

„Aj, pane Torres,“ promluvil, „co to? . . . Zdá se mi, že vás znám! . . . To jsme se už někde viděli?“

„Nemyslím!“ opáčil rychle Torres.

„Tedy se mýlím!“ odtušil Fragoso.

A počal opět dokonávati svou práci.

Po chvíli ujal se Torres sám rozmluvy, jež byla onou otázkou Fragosovou přerušena.

„Jak jste se dostal z Iquita?“ pravil.

„Z Iquita do Tabatingy?“

„Ano.“

„Na palubě pramice, na níž mi popřál místa statečný jeden majetník fazendy, jenž pluje po Amazonce s celou svou rodinou.“

„Ah, opravdu, dobrý příteli!“ odpověděl Torres. „Bylo by mně vhod, kdyby váš pán chtěl mne s sebou vzíti —“

„Máte tedy také v úmyslu plouti dolů?“

„Zajisté.“

„Až do Pary?“

„Nikoli, pouze do Manaa, kdež mám co dělati.“

„Nuž dobrá, hostitel můj je muž velmi úslužný, a tuším, že by vám milerád prokázal tuto službu.“

„Myslíte?“

„Řekl bych, že jsem téměř o tom přesvědčen.“

„A jak se jmenuje tento muž?“

„Joam Garral,“ propověděl Fragoso.

Při tom zabručel k sobě stranou:

„Tohohle člověka jsem již někde viděl!“

Torres nebyl podle toho, by upustil od rozprávky, která ho patrně zajímala.

„Tedy myslíte,“ připomněl ještě jednou, „že Joam Garral neodepře mi místa na pramici?“

„Opětuji, že o tom nepochybuji,“ odpověděl Fragoso. „Co učinil pro člověka jako jsem já, neodřekne zajisté vám, svému krajanu!“

„Je sám na jangadě?“

„Nikoliv,“ odpověděl Fragoso. „Vždyť jsem vám řekl, že cestuje s celou svou rodinou — věřte mi, jsou to samí

stateční, milí lidé, a provázen jest určitým počtem Indiánův a černochů, kteří náležejí k služebnictvu fazendy.“

„Jest bohat, tento Garral?“

„Dojista,“ odpověděl Fragoso, „velmi bohat. Jenom plavné dříví, z něhož skládá se jangada, a náklad lodní, jejž veze, jest už hezkým jměním!“

„Tedy přešel Joam Garral přes hranice brasilské s celou svou rodinou?“ pokračoval v řeči Torres.

„Tak jest,“ dotvrdil Fragoso, „se ženou, synem, dcerou a ženichem slečny Minhy.“

„Ah, on má dceru?“ podivil se Torres.

„Ano, roztomilou dcerušku.“

„A ona se vdá?“

„Ano, za hodného mladíka,“ odtušil Fragoso, „vojenského lékaře posádky Belémské, jenž ji pojme za choť, až bude cesta dokonána.“

„Dobře!“ podotkl s úsměvem Torres, „toť by se mohla tedy opravdu zváti svatební cestou!“

„Cestou svatební, zábavní i obchodní zároveň!“ odtušil Fragoso. „Paní Jaquita a dcera její nevkročily posud na území brasilské, a co se Joama Garrala týče, přechází tentokráte poprvé přes hranice od té doby, kdy vstoupil do farmy starého Magalhaësa.“

„Rodina má zajisté také několik sluhů při sobě,“ vyzvídal Torres.

„Zajisté,“ odvětil Fragoso; „tu je na příklad stará Cybéla, jež slouží již padesát let ve farmě, a hezká mulatka, slečna Lina, která jest spíše společnicí nežli služkou své velitelky. Ah! rozkošné to stvoření! Jaké srdce a jaký zrak! A má nápady jako nikdo jiný, zvláště pak co se týče lian . . .“

Fragoso, jemuž přišla nyní velká voda na mlýn, nebyl by se hned tak dostal ke konci, a Lina byla by se zajisté stala ještě dalším předmětem nadšených jeho

projevů, kdyby nebyl Torres vstal a jinému místa postoupil.

„Co jsem dlužen?“ ptal se holiče.

„Nic,“ pravil Fragoso. „Mezi krajany, kteří setkají se na hranicích, nemůže o tom být ani řeči.“

„Přece však bych rád —“ namítal Torres.

„Tedy vyrovnáme se až později, na palubě jangady.“

„Než nevím, smím-li se odvážiti a žádati za dovolení pana Garrala . . .“

„I jen se nerozpakujte!“ zvolal Fragoso. „Zmíním se mu o tom, libo-li vám, a bude si jistě klásti za česť, že vám v té příčině může pomoci.“

Právě objevili se Manoel i Benito, kteří po obědě zašli si do městečka a stanuli u dveří, by viděli Fragosa, jak si při svých výkonech počíná.

Náhle obrátil se k nim Torres a zvolal:

„Ejhle, tu jsou dva mladíci, jež znám, či vlastně znal jsem už dříve!“

„Vy jste je již znal?“ tázal se Fragoso udiven.

„Ano, zcela jistě! Pomohliť mi před měsícem z nemilé příhody v lesích Iquitských.“

„Než to jsou právě Benito Garral a Manoel Valdez.“

„Vím to, vím! Pověděli mi tehdáž své jméno, ale nenadál jsem se, že se s nimi zde shledám!“

Torres přistoupil po té k oběma jinochům, kteří hleděli naň nepoznávajíce ho.

„Nevzpomínáte si na mne, pánové?“ ptal se jich.

„Počkejte,“ odtušil Benito, „nemýlím-li se, jste pan Torres, který měl nedávno v lese Iquitském malé dobrodružství s guaribou?“

„Tak jest, pánové!“ odpověděl Torres. „Po šest neděl ubírám se již dolů po Amazonce, a právě jsem překročil hranice, jako vy!“

„Těší nás velice, že vás opět vidíme,“ vece Benito,

„zapomněl jste docela, že jsem vás pozval, abyste navštívil naši fazendu?“

„Nezapomněl,“ opáčil Torres.

„Měl jste přijati mé pozvání, pane! Byl byste se mohl zotaviti, než bychom se vydali na cestn a pak plouti s námi až ke hranicím. Kolik dní cesty byl byste tak ušetřil!“

„Máte pravdu,“ řekl Torres.

„Krajan náš nezůstane na hranicích,“ podotknul na to Fragoso. „Jde až do Manaa.“

„Nuže,“ připomenul Benito, „chcete-li vstoupiti na palubu jangady, budete s radostí přijat, a tvrdím bezpečně, že otec můj bude považovati za svou povinnosť vzíti vás s sebou.“

„Přijímám milerád!“ odpověděl Torres, „a dovolíte, bych vám již předem díky vzdal!“

Manoel neúčastnil se rozhovoru. Nechal úslužného Benita nabízeti své služby a pozoroval bedlivě Torresa, jehož osoba se mu nelíbila. Neboť nebylo nijaké upřímnosti v očích tohoto muže, jehož pohled neustále těkal, jakoby se bál upřeně zírati. Manoel však nesvěřil se nikomu s tímto dojmem nechtěje škoditi krajanu, jemuž se mělo prospěti.

„Chcete-li, pánové,“ promluvil Torres, „jsem hotov následovati vás až do přístavu.“

„Tedy pojďme!“ vece Benito.

Za čtvrť hodiny byl Torres na palubě jangady. Benito představil ho Joamu Garralovi vypravuje mu okolnosti, za nichž se již jednou byli spatřili, a žádaje, by směl se Torres spolu súčastniti cesty až do Manaa.

„Těší mne, pane, že mohu vám posloužiti,“ odpověděl Garral.

„Děkuji vám,“ děl Torres, který sice ruku podával, ale ji zase hned odtáhl.

„Odplujeme zejtra ráno na úsvitě,“ doložil Joam Garral. „Můžete se tedy na palubě uhostit.“

„O, to nebude dlouho trvat!“ odtušil Torres. „Má osoba a nic jiného.“

„Buďte zde tedy jako doma,“ pravil Joam Garral.

Ještě večer byla Torresovi vykázána komnata vedle komnaty holičovy.

V osm hodin vrátil se i tento na jangadu, vyprávěl mladistvé mulatce o svých výkonech a dobrých obchodech a opakoval jí nikoli bez jakési samolibosti, že sláva pověstného Fragosa zmohla se ještě více v poříčí Horní Amazonky.

XIV.

Další plavba.

Druhého dne z rána, bylo to 27. června, lana uvolněna a jangada nastoupila opět cestu proudem řeky.

Bylo o jednu osobu na palubě více. Odkud přicházel vlastně tento Torres? Nikdo určitě nevěděl. Kam šel? Řekl, že do Manaa. Ostatně Torres chránil se hlesnouti o svém minulém životě a o zaměstnání, jímž se ještě přede dvěma měsíci zabýval, a nikdo netušil, že jangada jest útočištěm starého kapitána lesního. Joam Garral nechtěl z útlocitu, by se mu zavděčil naléhavými otázkami za prokázanou jemu ochotu. Přijímaje ho na loď činil to jen z pocitu lidskosti. Za onoho času, kdy parolodi nerozrývaly ještě vlny Horní Amazonky, bylo v pustých pralesích okolních velmi nesnadno nalézti prostředků k bezpečné a rychlé dopravě. Lodi nejezdily pravidelně, proto bylo cestovateli obyčejně klestiti si cestu bujnými lesy. Tak vykonal a byl by i nadále konati musil cestu Torres, pročež

bylo mu nenadálou výhodou, že mohl plouti na palubě jangady.

Když byl Benito dopověděl. za jakých poměrů shledal se s Torresem, byl tento jaksi oprávněn a uveden a mohl se od té chvile považovati za cestujícího na mořské lodi, jemuž na vůli ponecháno súčastniti se libovolně společenského života, nebo straniti se ho, není-li ducha druživého. Bylo patrno, alespoň v prvých dnech, že Torres nehledí si důvěrného přátelství s rodinou Garralovou. Vyhýbal se dosti zřejmě odpovídaje pouze, byl-li osloven, ale sám hovoru nezapřádaje.

Byl-li k někomu po výtce sdilnějším, byl to Fragoso. Neděkoval tomuto veselému druhu, že se nalézá nyní na jangadě? Někdy vyptával se ho na poměry rodiny Garralovy v Iquitě, na zasnoubení mladistvé dcery Minhy s Manoelem Valdezem, ale činil to jaksi zdrženlivě. Nejčastěji, neprocházel-li se na přídě jangady, zůstal ve své komnatě.

Snídal a obědval sice s Joamem Garralem a jeho rodinou, než bral jen malého podílu na rozmluvě a poroučel se, jakmile bylo po jídle.

Dopoledne jela jangada kolem malebné skupiny ostrovů, ležících v širém chobotě Javarském. Tato důležitá pobočka Amazonky není od pramenů svých až po ústí přerušena žádným ostrovem ani prahy. Ústí má as tři tisíce stop zšíří a rozprostírá se několik mil nad místem, kde stávalo druhdy město téhož jména, o něž dlouho se svářili Španělé a Portugalé.

Až do 30. června ráno neudálo se nic pamětihodného na cestě. Někdy potkaly je člunky, držící se při břehu, dohromady svázané, takže jediný domorodec mohl říditi všechny. „Navigar de bubina“ nazývá takovou plavbu tamější lid, což znamená as „plouti směle“.

Brzo minuli ostrov Ararii, souostroví Calderonské, ostrov Capiatu a mnoho jiných, jichž jména ještě nevešla

ve známosť zeměpisců. Dne 30. června hlásil kormidelník na pravém břehu vísku Jurupary-Tapera, kdež zastaveno na dvě nebo tři hodiny.

Manoel a Benito vydali se na lov do okolí a vrátili se s několika kusy pernaté zvěře, které ochotně přijaty do kuchyně. Při tom chytili oba mladíci živočicha, jehož by si každý přírodozpytec ovšem více vážil, nežli kuchařka na jangadě.

Byltě to čtyrnožec srsti černé, který podobal se velkému novofundlanskému psu.

„Mravencojed!“ zvolal Benito hodiv jej na podlahu jangady.

„A překrásný kus, který by zajisté krášlil každou musejní sbírku!“ doložil Manoel.

„Zmocnili jste se snadno tohoto podivného zvířete?“ tázala se Minha.

„Nikoli, sestřičko,“ odpověděl Benito, „a tys tu nebyla, bys vyžádala pro ně milosť. Mají tuhý život, tito psi, a na tohoto potřebovali jsme tří kulí, nežli klesl k zemi.“

Tento mravencojed byl opravdu překrásný s dlouhým svým chvostem, mezi nímž vyskytují se jednotlivé šedé chlupy, s hrotovitým rypcem, kterýmžto vniká do mravenišť, jichž obyvatelé jsou hlavní jeho potravou, s dlouhými, tenkými tlapami, ozbrojenými ostrými drápy zdéli pěti palců, které mohou se zavříti jako prsty na ruce. Než jaká to tlapa, ta tlapa mravencojedova Chopí-li se něčeho, tož třeba ji hned uříznouti, by to pustila. V té příčině propověděl cestovatel Emile Carrey zcela správně, že „tigr sám zhynul by v tomto stisknutí.“

Druhého července z rána dorazila jangada k San-Pablo-d' Olivença, propletši se dříve mezi četnými ostrovy, které v každém počasí pokryty jsou bujnou zelení ve stínu nádherného stromoví, a z nichž hlavní jsou: Jurupary, Rita,

Maracanatena a Cururu-Sapo. Také několikráte objela kolem ústí několika poboček s černou vodou. Barva těchto vod jest dosti zajímavou záhadou a nachází se při některých větších a menších přítocích Amazonky.

Manoel upozornil na temnou barvitosť těchto vod, jež se od bělejších vln veletoku značně odlišovaly.

„Učenci snažili se sice vysvětliti všelijak tuto barvitosť,“ pravil, „a tuším, že ani nejučenější nevystihli ještě této záhady.“

„Vody tyto jsou opravdu černé, s překrásným zlatistým odleskem,“ podotkla dívčina ukazujíc na lehké vlny od jangady se odrážející.

„Ano,“ přisvědčil Manoel, „a již Humboldt pozoroval totéž. Než při bedlivějším pozorování shledáte, že převládá nejvíce barva sepie.“

„Dobrá!“ zvolal Benito, „zase jeden úkaz, o němž mínění učenců se rozchází!“

„Snad by nás spíše poučili o tom ostrovidi, delfíni a manaty,“ připomněl Fragoso, „neboť cháska tato zdržuje se nejraději v černavé vodě.“

„Jest jisto, že vábí zvláště tato zvířata,“ odpověděl Manoel. „Než proč? Otázka ta uvádí v nesnáze! Má snad barva tato původ v tom, že obsahuje uhlovodík, či spíše, že protéká ložisky slatin a rašelin a vrstvami kamenného uhlí a anthracitu, nebo dlužno to přičísti nesmírnému množství drobnohledných rostlinek, jež proud s sebou unáší? Není v té příčině nic jistého.*) Avšak přítoky ony dávají výbornou vodu pitnou, zvláštní svěžesti, tím milejší v tomto podnebí, bez příchuti a naprosto neškodnou. Okus trochu té vody, drahá Minho, napij se jí jen beze strachu.“

Voda byla opravdu čistá a občerstvovala. Mohla by

*) Četná pozorování cestovatelů novověkých nesouhlasí s míněním Humboldtovým.

se v Evropě dáti beze všeho při každé hostině na stůl. Nabrali jí také do nádob pro domácí potřeby.

Bylo řečeno, že 2. července z rána jangada dorazila k San-Pablo-d'Olivença, kdež hotoví se na tisíce dlouhých růženců, jichž zrnka pocházejí ze slupek „Coco de piassaba“. Jsou zde hledaným a vzácným předmětem obchodu. Podiví se snad někdo, že bývalí páni této země, Tupinambové a Tupinikové, obrali si za hlavní zaměstnání výrobu věcí, které potřebují se v náboženství katolickém. Avšak nynější Indiáni nejsou již bývalými Indiány. Nenosí už národní kroj, s čelenkou pestrých per, s lukem a foukačkou, nýbrž přijali šat americký, bílé spodky, puncho z bavlny, spředené jejich ženami, které nabyly velké zručnosti v tomto tovaru.

San-Pablo-d'Olivença, město dosti důležité, má přes dva tisíce obyvatelů, skládajících se ze všech okolních kmenů. Nyní hlavním městem Horní Amazonky, bylo původně pouhou missií, založenou portugalskými karmelitány kolem r. 1692 a přejatou na to missionáři jesuitskými.

Území zdejší náleželo druhdy Omaguům, název to, který znamená tolik jako „ploskohlavci“. Název ten má původ svůj z nelidského zvyku matek, že hlavu novorozeňátek stlačují mezi dvěma prkénky, aby leb co možná se prodloužila, což bylo velmi v modě. Než jako všechny mody, změnila se i tato. Hlavy nabyly opět své přirozené podoby, a nenajdeme už stopy starodávného znetvořování na nynějším útvaru lebek těchto růženečníků.

Celá rodina, kromě Joama Garrala, vystoupila na břeh. Také Torres zůstal raději na palubě nejevě nižádné touhy, by navštívil San-Pablo-d'Olivença, ač mu snad nebyl posud znám.

Byl-li dobrodruh tento mlčeliv, nebyl alespoň také zvědav.

Benito mohl velmi snadno směnou doplniti náklad jangady. Doznal i s průvodci svými velmi znamenitého přijetí u nejvyšších osobností v městě, u místního velitele i vrchního celního, jimž hodnosti jejich nikterak v obchodě nevadily. Ba svěřili mladému obchodníku různé výrobky zemské, by je prodal na jejich účet v Manau nebo v Belémě. Město samo skládalo se asi ze šedesáti stavení, rozložených na vysočině, ohraničené v těch místech břehy řeky. Některá z nich byla pod taškami, což jest dosti nevídané v těchto krajinách. Za to však skromný kostelíček, zasvěcený sv. Petru a Pavlu, pokryt byl jenom snopky, jež by spíše slušely chlévu v Betlemě, nežli kostelní budově v zemi tak přísně katolické.

Velitel, pobočník jeho a náčelník policie přijali pozvání k snídani na jangadě a Joam Garral uvítal je s veškerou úctou, povinnou jejich důstojenství.

Při snídaní rozhovořil se Torres více, než obyčejně. Vyprávěl o několika svých výpravách do vnitra Brasilie, jako člověk, jenž zná dobře tyto krajiny. Než v hovoru o svých cestách neopominul Torres zeptati se velitele, zná-li Manao, nachází-li se tam nyní též jeho kollega, zdali soudce, přední úředník provincie, nebývá obyčejně letní dobou vzdálen. Zdálo se, že Torres při těchto otázkách pozoroval vždy po očku Joama Garrala. Bylo to tak nápadno, že zpozoroval to i Benito, jemuž zdálo se, že otec jeho jevil zvláštní pozornost při neobyčejných otázkách Torresových.

Velitel města San-Pablo-d'Olivença ujistil dobrodruha, že té doby hodnostáři Manajští nejsou nepřítomni, a požádal Joama Garrala, by jim vyřídil od něho pozdrav. Jak se dalo souditi, přibyla by jangada do tohoto města nejpozději mezi 20. a 25. srpnem.

Hosté rozloučili se s rodinou Garralovou k večeru a druhého dne ráno, 3. července, vydala se jangada na další plavbu po řece.

K polední minuli na levé straně ústí Jakurupy. Pobočka tato není vlastně než průplavem, nebo vlévá vody své do Içy, která jest přítokem na levém břehu Amazonky. Zvláštní jest, že řeka na některých místech a za jisté doby zásobuje vodou pobočky své.

Okolo tří hodin odpůldne objela jangada ústí Jandiatuby, která od jihozápadu mohutné své tmavé proudy vlévá do veletoku branou čtyři sta metrů širokou, svlaživši dříve území Indiánů Kulinských.

Objevilo se tu mnoho ostrovů: Pimaticaira, Caturia, Chico, Motachina. Jedny jsou obydleny, druhé opuštěny; než všechny pokryty jsou bujným rostlinstvem, jež od vzniku Amazonky až k obrovské deltě, po níž pojí se s Atlantským Oceanem, činí jediný nepřetržitý věnec.

XV.

Ještě dále po proudu.

Nastal večer 5. července. Ode včíra již bylo dusno, jež připovídalo blízkou bouři. Velcí, ryšaví netopýři dotýkali se v těžkopádném letu povrchu vodního. Mezi nimi poznali netopýry „perros voladors“, tmavohnědé, pod břichem světlé, jež si Minha a zvláště mladá mulatka byly tak zošklivily. Jsou to onino strašní upírové, již ssají krev zvířat a odvažují se i na člověka, jenž neopatrně spí v širém poli.

„Oh! těch zlořečených netvorů!“ volala Lina zakrývajíc si oči. „Hrozím se jich!“

„Jsou jistě velmi strašliví,“ doložila mladá dívka. „Není-li pravda, Manueli?“

„Zajisté,“ odpověděl mladý muž. „Tito upíři mají tu

zvláštnosť, že ssají na místech, kde krev lehko proudí, zvláště za ušima. Při tom třepetají křídloma a přivanují oběti své příjemný chládek, který ještě tvrději uspává člověka. Jsou případy, že lidé, jimž tak nesvědomitě pouštěno žilou, zůstali několik hodin bez vědomí, ale pak již — nikdy více neprocitli.“

„Přestaňte s takovými povídačkami, Manoeli,“ vece Jaquita, „sice Minha a Lina nezamhouří dnes v noci ani oka!“

„Nebojte se,“ odtušil Manoel. „Bude-li třeba, budeme bdíti nad jejich spánkem!“

„Ticho!“ pravil Benito.

„Co se děje?“ tázal se Manoel.

„Neslyšíte podivného šramotu s oné strany?“ odpověděl Benito ukazuje na pravý břeh.

„Opravdu!“ pravila Jaquita.

„Odkud to as pochází?“ ptala se mladá dívka. „Zní to, jakoby oblázky padaly dolů po břehu ostrova.“

„Už vím, co to je!“ zvolal Benito. „Zítra mohou ukojiti svou chuť všickni, kdo mají rádi želví vejce a čerstvé mladé želvy!“

Byloť tomu skutečně tak. Šramot onen působily želvy všeho druhu, které za příčinou snášení vajec vylízaly na ostrovy.

Tito obojživelníci volí si příhodná místa v písku na pobřeží, kdež snášejí svá vejce. Počínají se západem slunce a jsou na úsvitě hotovi.

Této chvíle opustila již náčelní královna želví řečiště vyhledávajíc si příznivého místa. Ostatní v nesčetných hejnech vyhrabávaly předníma tlapama jámu šest set stop dlouhou, dvanáct stop širokou a šest stop hlubokou. Zahrabavše tam svá vejce pokryly je vrstvou písku, na niž bily svými štíty, až ji spěchovaly.

Kladení želvích vajec jest pro pobřežní Indiány důležitou událostí. Vyčíhají příchod želv a dají se do sbírání vajec za víření polnice; sbírka rozdělí se ve tré: jedna část náleží hlídačům, druhá Indiánům a třetí státu, zastoupenému pobřežními úředníky, kteří mají na starosti nejen policii, ale i odvádění daní. Některým břehům, jež odlivem vody zvláště přivábí nejvíce želv, dán jest název „místa královská“. Když výběr dokonán, slaví Indiáni svátek, při němž oddávají se hrám, tanci a kvasu — s nimi rovněž i ostrovidové v řece, kteří si pochutnávají na tom, co zbylo ze želv.

Želvy a želví vejce jsou tudíž předmětem značného obchodu v celém poříčí maronském.

Když želvy od kladení vajec se vracejí, bývají překoceny na znak, z kteréhožto položení nemohou se více vyprostiti. Bývajíť na živu ponechány a chovají se v ohražených nádržkách, podobných sádkám na ryby, neb uváže se jim na jednu nohu provázek, aby se mohly ve vodě i na suchu volně pohybovati. Tím způsobem mají vždy čerstvé maso těchto zvířat.

Jinak počínají si s mladými želvami, jež se právě vylíhly. Těch netřeba zahrazovati neb uvazovati. Štít jejich jest posud měkký, maso náramně jemné a jedí se jako ustřice, když byly dříve uvařeny. V této úpravě sní se jich v náramném množství.

Než takto nepoužívá se výhradně želvích vajec v území Amazonském a Parském. Příprava tak zvané „maiteigny de tartaruga“, totiž želvího másla, které vyrovná se nejlepším výrobkům normandským a bretagneským, vyžaduje ročně nejméně dvou set padesáti až tří set millionů vajec. Než želv jest nesčetné množství ve vodách Amazonky, které kladou nekonečně mnoho vajec do pobřežních písčin.

Avšak nesmírnou spotřebou nejenom od domorodcův, ale i od ptactva pobřežního a od ostrovidů v řece ubylo

jich tak, že za mladou želvu platí se průměrně brasilská pataqua (asi 1 frank).

Druhého dne vsedli Benito, Fragoso a několik Indiánů do člunu a odebrali se na jeden z ostrovů, okolo nichž v noci byli pluli. Jangada ani nezastavila, neboť bylo jí lze brzo dohoniti.

Na břehu bylo viděti malé kopečky, jež naznačovaly, kde byla minulé noci snesena vejce po stošedesáti a stoosmdesáti v jedné jámě. Avšak nešlo jim o vybrání těchto vajec. Působením slunečního horka byla vejce, přede dvěma měsíci zahrabaná, nyní už vylíhlá, a na plochém břehu hemžilo to tisíci a tisíci želviček.

Měli tedy lovci dobrý hon. Člun byl naplněn těmito zajímavými obojživelníky, kteří poskytli právě dobrého snídaní. Kořisť rozdělena stejným dílem cestujícím i mužstvu na jangadě a do večera nezbylo z ní téměř ničeho.

Dne 7. července ráno dojelo se k San-José-de-Matura, městečku, ležícímu u říčky, plné rokytí, kdež, jak pověsť dí, obývali prý báječní chvostnatí Indiáni.

Dne 8. července na úsvitě spatřena víska San-Antonio, kupa to několika chatek mezi stromy, potom ústí Isy čili Putumaja, které má devět set metrů zšíří. Putumajo náleží k hlavním přítokům Amazonky. V těchto místech byly v XVI. století oď Španělů založeny anglické missie, od Portugalů však tak zničeny, že není nyní po nich ani památky. Teď najdeme tu jen málo zástupců několika kmenův indiánských, které snadno rozeznati lze dle rozdílného tetování.

Isa jest řeka, která pramení na východním svahu hor Pasto, severo-východně od Quita, a proudí nejkrásnějšími lesy planých kakaových stromů. Jsouc splavna na prostoře stoačtyřiceti mil pro parolodi bude jednou zajisté hlavní drahou vodní v západní Jihoamerice.

Zatím nastalo špatné počasí. Nebyly sice stálé plískanice, ale časté bouřky otřásaly ovzduším. Úkazy tyto nevadily ovšem postupu jangady, o niž vítr nemohl se opříti a jejíž délka vzdorovala vlnobití Amazonky. Než tyto nepříjemné přeháňky nutily rodinu Garralovu zdržovati se pod střechou. Bylo třeba nahrazovati si tyto prázdné chvíle. Hovořilo se tedy, sdělovány rozličné zkušenosti, zábava stále udržována v proudu.

Za těchto okolností jal se Torres poněkud činněji účastniti se rozmluvy. Podrobnosti na dalekých cestách jeho v celé severní Brasilii poskytovaly mu hojné látky k vypravování. Muž ten zajisté mnoho viděl; ale pozoroval vše jako skeptik a velmi často urážel řečí svou sluch poctivých, jemnocitných lidí, kteří mu naslouchali. Vyznati dlužno, že vyznamenával vždy víc a více Minhu. Ač se to nelíbilo Manoelovi, neshledával ještě potřeby, by tomu bránil. Kromě toho byl Torres mladé dívce protivný, a také toho netajila.

Dne 9. července objeveno ústí Tunantina na levém břehu řeky, chobot to čtyř set stop, jímž přítok tento vrhal své proudy, přicházející od západo-severo-západu, když byly zavodnily území Indiánů Kacenských.

V těchto končinách rozlévá se vodstvo Amazonky v toku skutečně velkolepém, ač řečiště její přerušováno jest tu více než kde jinde ostrovy a ostrůvky. Kormidelníku bylo vynaložiti vší obratnosti, by proplítal se tímto souostrovím, přibližoval se brzo k jednomu brzo ke druhému břehu, vyhýbaje se vírům a skalinám a sleduje nezměnný svůj směr.

Byl by se mohl bráti jakýmsi přirozeným průplavem: Ahuaty-Parana, jenž se odbočuje pod ústím Tunantina a stodvacet mil dále řekou Rio-Japurou opět s veletokem se spojuje. Ale má-li nejširší místo tohoto „fura“ stopadesát

stop, neobsahuje místo nejužší ani šedesát stop, takže jangada by se tudy sotva proplésti mohla.

Zkrátka, přiblíživše se 13. července k ostrovu Kapuře a minuvše ústí Jutahy, která přicházejíc od západo-jihozápadu vylévá své černotoké vlny ústím patnáct set stop širokým, a podivivše se nesčetným hejnům pěkných opic barvy jasně sírové, s obličejem rudočerveným, které jsou nenasytnými milovníky plodů jisté palmy, od níž řeka tato má své jméno, dorazili cestující naši 18. července k městečku Fonteboa.

V těch místech zastavila jangada na dvanáct hodin, čímž mužstvu popřáno oddechu.

Fonteboa, jako většina těchto vesnických missií po Amazonce, nevymkla se nikterak podivuhodnému zákonu, dle něhož takové malé osady po delším čase posunují se s místa na místo. Dle všeho osada ta přestala už býti kočovnickou, a jest nyní úplně usedlá. Tím lépe pro ni; neboť třicet šest její domečků mezi bujným zelením a chrám Matky Boží Guadalupské, Černé svaté Panny mexické, poskytují rozkošného pohledu. Fonteboa má tisíc obyvatelů, jež zásobují potravinami Indiáni na obou pobřežích, kteří chovají četná stáda bravu po okolních nivách. To však není jediné jejich zaměstnání; jsouť též neohroženými lovci, čili lépe řečeno, odvážnými rybáři, kteří stíhají mořské krávy.

Tak se stalo, že ještě u večer svého příchodu naskytla se našim mladíkům příležitosť súčastniti se zajímavé takové výpravy.

Dvé mořských krav (lamantinů), těchto býložravých cetaceí, bylo pozorováno v řece Cajaratu, která ústí se u Fonteboy. Šest tmavých bodů pohybovalo se nad hladinou. Byly to dva hrotité frňáky a čtyři mohutné ploutve.

Rybáři málo zkušení pokládali by zprvu tyto zdlouha

se posunující body za nějaký mrtvý předmět proudem unášený, než domorodci Fontebojští nedali se tím klamati. Ostatně prozrazovalo záhy hlučné frkání, že tito živočichové vyfrkují hodně vzduch, nespůsobilý už k dýchání.

Dvě uby, každá s třemi rybáři, odepluly od břehu a přiblížily se k mořským kravám, které daly se ihned na útěk. Tmavé vody způsobily z počátku viditelný pruh vířící vody, ale potom zmizely docela.

Rybáři pluli obezřele ku předu. Vždy jeden z nich, ozbrojený velmi primitivní harpunou, dlouhým to hřebem na konci tyče, stál na přídě člunu, kdežto druzí bez hluku veslovali. Čekali, až zvířata puzená potřebou dechu, objeví se zase nahoře a přijdou jim, jak se říká, na ránu. Za deset minut vynoří se zajisté tito živočichové v okolí větším nebo menším onoho místa, kde se byli potopili. A také to netrvalo ani tuto chvíli, když se tu černé skvrny v malé vzdálenosti vyřinuly a do výše dva kouřící se proudy vody se vzduchem smíšené vytryskly. Loďky přiletěly sem a v témž okamžiku vymrštěny harpuny. Jedna chybila, ale druhá zasáhla jednu z cetacei u ocasního obratle.

Více nebylo třeba k omráčení zvířete, jež jest málo spůsobilé k obraně, stihne-li je ostří harpuny. Pomocí provazu bylo přitaženo ke člunu a pak ku břehu před domy dopraveno.

Byla to jen malá mořská kráva, sotva tři stopy zdélí. Tito ubozí býložravci byli tak krutě pronásledováni, že pomalu vyřídli ve vodách amazonských a jejích přítocích, a ponechává se jim tak málo času k dorostu, že i obři mezi nimi nepřevyšují nyní sedm stop délky. Co jsou však takoví trpaslíci naproti mořským kravám dvanácti- až patnáctistopým, jichž se ještě hemží v řekách a jezerech afrických!

Než nesnadno dalo by se zabrániti jejich znenáhlému vyhubení. Maso živočichů těch jest totiž výtečné, mnohem lepší ještě vepřového, a olej, jehož dobývají z vrstvy tuku na tři palce tlusté, jest předmětem obchodu velmi vzácným. Maso to uzené dlouho vydrží a jest zdravým pokrmem. Doložíme-li ještě, že zvíře to velmi lehce chytiti lze, nebude s podivením, že plemeno jeho sotva ujde záhubě.

Za nynější doby vyzíská se z dospělé mořské krávy, která dávala dříve dva poty oleje, vážící sto osmdesát liber, pouze čtyry španělské arroby, rovnající se asi jednomu centu.

19. července s východem slunce jangada opustila Fontebou a plula mezi oběma břehy řeky, úplně opuštěnými, podél ostrovů s hustými lesy nejkrásnějších kakaovníků. Nebe bylo neustále zakryto těžkými mraky, jež hrozily novými bouřemi.

Tu řítila se dolů s vyššího levého břehu řeka Rio Jurua. Na vlnách jejích, jež jí přivádějí četné přítoky druhého řádu, mohl by se člun bez velkých překážek až do Peru dostati.

„V této krajině snad dlužno hledati bojovné ženy, kterým Orellana tak se obdivoval," podotknul Manoel. „Ovšem víme nyní, že nenáležejí ku zvláštním kmenům. Jsou to vůbec jen ženy, které muže své provázejí do boje, a zvláště ženy Juruanské vyhlášeny jsou neohrožeností svou."

Jangada plula dále, než jaké bludiště tvořila zde velká Amazonka! Řeka Rio Japura, jejíž vlastní ústí nalézá se teprv osmdesáte mil dále po řece, a jež náleží k největším její přítokům, proudila téměř rovnoběžně s veletokem.

Ale obě jsou často spojeny průplavy, strouhami, bažinami, jezery někdy se naskytujícími, slovem, jest to hustá síť, jež znesnadňuje velice vodopis této krajiny.

Avšak, neměl-li Araujo vůdčí mapy, sloužila mu tím bezpečněji zralá zkušenosť jeho, a bylo s podivením, jak se proplétal tímto bludištěm nemina se nikdy veletoku.

Celkem vedl si tak dobře, že 25. července odpoledne projev kolem vesnice Parani-Tapera mohl zakotviti jangadu na počátku jezera Ega čili Teffe, do něhož nebylo s prospěchem pouštěti se, poněvadž by se musilo z něho zase vyjeti a nastoupiti cestu Amazonkou.

Město Ega jest dosti důležito. Stálo zajisté za návštěvu. Určilo se tedy, že jangada pobude v těchto místech až do 27. července a že druhého dne velký člun (piroga) převeze celou rodinu do Egy. Opravdu pilné mužstvo veliké pramice zasluhovalo si už jednou pořádného zotavení. Noc strávena na břehu poněkud vyvýšeném, a někdy zaplálo na obzoru blýskání, jež vycházelo nepochybně z bouře v dáli se snášející.

XVI.

Ega.

Dne 26. července, o šesté hodině z rána, měly se Jaquita, Minha i Lina spolu s oběma mladými muži k tomu, by opustily jangadu.

Joam Garral, který neměl v úmyslu vystoupiti na břeh, dal se pohnouti tentokráte naléhavými prosbami choti a dcery své, že vzdal se denní své práce a provodil je na vycházce.

Torres nezajímal se hrubě o návštěvu Egy, k veliké radosti Manoelově, jemuž cizinec tento vždy více se protivoval a jen příležitosti vyčkával, aby mu to též na jevo dal.

Fragoso neměl těchže důvodů, by navštívil Egu jako dříve Tabatingu, nepatrné to městečko naproti tomuto městysi.

Neboť Ega čítá patnáct set obyvatelův, a je jaksi krajským hlavním městem, kdež mají všichni úřadové takového města sídlo své: totiž vojenský velitel, náčelník policie, smírčí a hrdelní soudce, učitelé jakés národní školy a posádka s důstojníky. Zajisté tedy předpokládati možno, že tam, kde je tolik úřednictva se ženami a dětmi, nebude nouze o holiče a vlásenkáře. Bylo tomu v pravdě tak, a Fragoso neměl by tu tedy mnoho výdělku. Než dobrý ten člověk, ač v Eze neměl zrovna co dělati, chtěl se účastniti výpravy, již proto, že provázela Lina svou velitelku. Ale když se chystal opustiti již jangadu, odhodlal se na žádosť Liny zůstati na ní.

„Pane Fragoso!?“ pravila mu vedouc ho na stranu.

„Co poroučíte, slečno Lino?“ odpověděl Fragoso.

„Tuším, že přítel váš Torres nezamýšlí provoditi nás do Egy.“

„Ano, zůstane na palubě, slečno Lino; ale snažně bych vás prosil, abyste ho nenazývala více mým přítelem!“

„Vždyť vy jste ho přece navedl, aby se ucházel o přístřeší na prámě, než on sám úmyslu toho byl projevil.“

„Ano, tehdáž ovšem; avšak mám-li vám říci, co o tom soudím, bojím se, že jsem vyvedl hloupý kousek!“

„A, mám-li i já říci vám své mínění, věřte, pane Fragoso, ten muž se mi docela nelíbí!“

„Mně se už dávno nelíbí, slečno Lino, a pořád se mi zdá, že jsem ho už někde viděl. Ač se na to zrovna nemohu určitě upamatovati, nicméně vzpomínám si dobře na to, že dojem, jejž na mne tehdy učinil, nebyl nikterak dobrý!“

„Kde a kdy byl jste se shledal s tímto Torresem? Nemůžete se upamatovati? Bylo by velmi žádoucí věděti, čím jest a zvláště čím byl!“

„Nemohu . . . bych vzpomínal sebe víc . . . jak dlouho tomu již a kde to bylo? . . . Vše vytratilo se mi již z paměti.“

„Pane Fragoso!“

„Přejete si, slečno Lino?“

„Zůstaňte na lodi, byste bděl nad Torresem za naší nepřítomnosti!“

„Jakže!“ zvolal Fragoso, „neměl bych vás provázeti do Egy a tak vás celý den nespatřit?“

„Žádám vás o to!“

„Je to rozkaz? . . .“

„Nikoli, je to prosba!“

„Zůstanu.“

„Pane Fragoso!“

„Slečno Lino!“

„Děkuji vám.“

„Nejlépe mi poděkujete, dovolíte-li, bych vám stiskl ruku,“ odpověděl Fragoso. „To mi bude dostatečnou odměnou!“

Lina podala mu ruku a dobrý ten človíček držel ji chvíli v ruce své pohlížeje do pěkné tváře dívčiny. Proto také Fragoso nevstoupil do člunu a stal se pozorovatelem Torresovým tváře se zcela lhostejně. Věděl-li, že je všem ostatním protivný, nebylo lze uhodnouti. Snad to věděl, měl však zajisté příčinu mnoho toho nedbati.

Od místa, kde stála jangada, až do města Egy byly čtyry míle. Osm mil sem a tam, ve člunu se šesti osobami a dvěma veslujícími černochy, byla namahavá cesta, jež vyžadovala několik hodin při velikém parnu, ač nebe bylo obestřeno lehkými mráčky.

Na štěstí vanul větřík od severozápadu, při němž mohli, vydržel-li, plouti přes jezero Teffe do Egy a zpět beze všeho vyhýbání.

Připjata tedy latinská plachta ku stěžni člunu. Benito chopil se rahna a odrazili od jangady, když Lina významným pokynutím rukou byla napomenula ještě Fragosa, by dobře hlídal.

Aby přišli do Egy, bylo jim plouti podél jižního břehu jezera. Za dvě hodiny pak člun vjel do přístavu této starodávné missie, karmelitány druhdy založené, která stala se roku 1759 městem a kterou generál Gama podřídil přímo vládě brasilské.

Výletníci vystoupili na břeh, kdež na blízku přistávaly nejen čluny a kocábky městské, ale i ony malé goëletty, které slouží k obchodním účelům na pobřeží Atlantského oceanu.

Obě dívčiny vstoupivše sotva do Egy velice se podivily.

„Ah, toť velké město!“ zvolala Minha.

„Co domů a lidstva!“ doložila Lina, která jakoby rozevírala více oči, by lépe viděla.

„To věřím,“ odtušil Benito se smíchem, „přes patnáct set lidí, alespoň dvě stě domů, z nichž některé jsou i o jednom poschodí, a dvě nebo tři ulice, skutečné ulice, které probíhají těmi řadami domů!“

„Drahý můj Manoeli,“ vece Minha, „braň nás proti mému bratru! Vysmívá se nám, protože viděl už nejkrásnější města v krajích Amazonských a Parských.“

„Pak by se vysmíval i své vlastní matce,“ doložila Jaquita, „neboť uznávám, že jsem nikdy čeho podobného neviděla!“

„Nuže, nechť se tedy máte na pozoru, milá matko a sestro,“ ujal se slova Benito, „neboť budete u vytržení, až dorazíme do Manaa a dokonce budete podivem omráčeny, až budeme — v Belémě.“

„Neboj se!“ odtušil s úsměvem Manoel. „Dámy uvykly

zajisté všelikému překvapení; neboť viděly již tolik měst na hořejší Amazonce.“

„Jakže, Manoeli,“ tázala se Minha, „ty přizvukuješ také mému bratru? Ty se také posmíváš? . . .“

„Nikoli, drahá Minho! zapřisahám tě —“

„Nechme pány smáti se,“ namítla Lina, „raději prohlídneme si vše dobře; je tu krásy až nazbyt!“

Krásy nazbyt? Hromada domů, nejvíce ze hlíny, vápnem obílených a většinou krytých snopky nebo palmovým listím, některé ovšem zbudované z kamene nebo ze dřeva, s verandami, se dveřmi zeleně natřenými a okenicemi, uprostřed zahrádky s oranžemi kvetoucími. Byly tu však také dvě nebo tři budovy veřejné, kasárna a chrám, zasvěcený svaté Terezii, který proti skrovné kapličce Iquitské byl ovšem pravou katedrálou.

Stranou k jezeru naskytovala se oku rozkošná podívaná s rámcem kokosovníkův a assaïí až k vodě se táhnoucím, a tři míle, na jiné straně jezera vykukovaly domy malebné vesnice Nogueiry z hájkův olivových na břehu.

Než pro obě mladé dívky bylo ještě jiné příčiny k údivu, údivu opravdu ženskému, byl to modní oblek Egianek, a nikoliv onen velmi nedokonalý, nicméně však strakatý úbor původních obyvatelek, obrácených žen Omaanských a Muranských, nýbrž oděv pravých Brasilianek!

Ano, ženy a dcery úřadníkův a velkoobchodníků městských honosily se krojem pařížským, ovšem trochu zastaralým, a to zde pět set mil za Parou, kterážto sama vzdálena jest opět několik tisíc mil od oblíbeného sídla modního raráška.

„Hleďte jen, vizte, slečno, ty krásné dámy v tom rozkošném oděvu!“ šeptala Lina své velitelce.

„Lina se z toho ještě zblázní!“ smál se Benito.

„Kdyby kroj tento nosil se jak náleží,“ odpověděla Minha dívce, „nebyly by ty dámy směšny!“

„Drahá moje Minho,“ pravil Manoel, „v prostých svých šatech bavlněných a slaměném klobouku, věř, že lépe vypadáš než tyto všecky Brasilianky, s nabranými klobouky a s rozčepejřenými šaty, které nehodí se nikterak do naší krajiny a k našim poměrům.“

„Líbím-li se ti takto,“ odpověděla mladá dívka, „tož nezávidím nikomu těch tretů.“

Než vždyť vlastně měli si prohlédnouti město! Společnosť procházela se tedy ulicemi, v nichž nalézalo se více kramářských bud nežli vlastních krámů, kráčeli po náměstí, dostaveníčku to vznešeného světa, kde dámy ukazovaly své evropské úbory, ano jedli i v hôtelu, spíše v hospůdce, kdež ovšem zpomínali těžce na výtečně připravená jídla při stolu na jangadě.

Po obědě, jenž skládal se jediné z masa želvího, všelijak připraveného, rodina Garralova obdivovala se ještě jednou krásným břehům jezera v zlaté záři zacházejícího slunce. Po té vsedli všickni do člunu, snad trochu sklamaní nádherou města, k jehož prohlídce stačila jediná hodina, a trochu také unaveni procházkou v dusných ulicích, jež nevyrovnaly se stinným stezkám v Iquitě. Až na Linu snadno rozjařitelnou pozbyli všickni svého radostného rozmaru.

Každý zaujal zase místo své ve člunu. Vítr vál od severozápadu a osvěžoval s večerem.

Plachta napjata, a člun jel zase touže cestou jako ráno po jezeře, plněném černými vodami Ria Teffe, Ria, která dle podání Indiánů čtyřicet dní cesty dále po řece nahoru jest prý splavna.

V osm hodin večer člun přistál opět k jangadě.

Jakmile Lina mohla osloviti Fragosa beze svědků, ptala se:

„Nuže, viděl jste něco podezřelého, pane Fragoso?“

„Nic, slečno Lino,“ odpověděl Fragoso. „Torres téměř neopustil své komnaty, kdež pořád četl a psal.“

„Nevstoupil do obydlí, do jídelny, jak jsem se obávala?“

„Nikoli; po celý čas, jejž trávil mimo komnatu, procházel se na přídě jangady.“

„A co dělal při tom?“

„Držel v ruce kus starého papíru, jejž jaksi bedlivě prohlížel a bručel někdy několik nesrozumitelných slov!“

„To vše není tak nepatrné, jak myslíte, pane Fragoso! To čtení a psaní, ten starý papír, to vše může míti svou příčinu! Neníť tento čtenář a písař ani professorem, ani úředníkem!“

„Máte snad pravdu!“

„Tedy buďme bdělí, pane Fragoso!“

„Ano číhejme, slečno Lino,“ odpověděl Fragoso.

Druhého dne, 27. července na úsvitě, dal Benito lodivodovi znamení k odjezdu.

Na okamžik bylo mezi dvěma ostrovy u zátoky Arenopojské viděti ústí Japury, široké šest tisíc šet set stop. Tento veliký přítok vlévá se osmi rameny do Amazonky, jakoby se ztrácel do nějakého moře nebo velikého zálivu. Proudy jeho valí se z daleka; neboť prameni z hor republiky Equadorské, a sbírá se v řečišti, jež teprva dvě stě mil od svého spojení s veletokem vodopády přerušeno jest.

Celý den plulo se pak až k ostrovu Japuře, za nímž řeka už volnější plavbu usnadňovala. Proud, celkem jsa méně rychlý, popřával lehčí vyhnutí a neudál se ani náraz ani neuváznuto na mělčině.

Druhého dne míjela jangada rozsáhlé břehy, utvořené vysokými, poněkud sráznými náspy, které jsou hradbami širodálným pastvinám, kdež dala by se směstnati a

uživiti stáda celé Evropy. Tyto písčiny jsou prý nejbohatší na želvy v celé kotlině hořejší Amazonky.

Dne 29. července večer zakotveno pevně u ostrova Katue, by zde bylo přenocováno, neboť nastávala velmi chmurná noc.

Na tomto ostrově, pokud bylo slunce ještě nad obzorem, objevila se tlupa Indiánů Muranských, zbytku to kmene starodávného a mocného, který obývaje mezi Teffem a Madeirou zaujímal druhdy více než sto mil země.

Tito domorodci, těkajíce semo tamo, prohlíželi si jangadu, nyní nehybnou. Asi sto bylo jich ozbrojeno sarbakany (jistou foukačkou) z rákosu v končinách těchto rostoucího, jež sesilují na zevnějšku lodyhou dřeně sproštěnou jisté nízké palmy.

Joam Garral ustal na chvíli od své práce, jež ho jinak po celý čas zaměstnávala, přikázav všem, by dávali dobrý pozor a Indiánů nedrážďili. Věru byl by to nerovný zápas. Murové střílejí velmi zručně ze svých sarbakan až na tři sta kroků šípy, jež zasazují rány téměř nezhojitelné.

Záhubnosť těchto šípů, hotovených z listů palem kukurit, bavlnou opeřených, devět až deset palců dlouhých a jako jehla ostrých, pochází odtud, že jsou napuštěny jedem „kurare“.

Kurare nebo „vurah“, jed to, který „usmrcuje všecko nízké“, jak Indiáni říkají, připravuje se ze šťávy pryšce a jistého bambulovitého strychna, domorodci však dávají ještě do něho mazu z mravenců a jedovaté žlázy některých hadů.

„Je to hrozný jed,“ pravil Manoel, „nebo působí přímo na čivstvo a ochrnuje okamžitě čivy samohybné, kdežto srdci neškodí, které beze vší překážky tluče dále, až život pohasne. Bohužel není znám prostředek účinný proti tomuto otrávení, po němž následuje ochromení všech údů.“

Na štěstí Murové tito nejevili úmyslů nepřátelských, ač mají proti bělochům vrozenou zášť. Nemají už srdnatosti svých zlopověstných předků.

S nastalou tmou ozvala se za stromy ostrova flétna s pěti dirkami, na níž pískáno několik kousků dumného rázu. Jiná flétna jí odpovídala. Tato výměna hudebních popěvků trvala jen několik minut, Murové pak zmizeli.

Fragoso chtěl jim z dobrého rozmaru odpověděti popěvkem dle svého způsobu, než Lina zakryla mu rukou ústa a tak mu zabránila, že nemohl projeviti svou zpěvnosť, jíž tak rád plýtval.

Dne 2. srpna odpoledne o třech hodinách připlula jangada, uraziviši dvacet mil, k jezeru Apoaře, které zásobuje šerými vodami svými řeku téhož jména, a dva dni na to as k páté hodině stanula u vchodu do jezera Koary.

Jezero toto náleží k největším, které souvisejí s Amazonkou, a jest nádržkou různých řek. Vtéká do něho pět nebo šest poboček, smísí se tu a úzké koryto (furo) převádí je do veletoku.

Zahlédli ještě dědinu Tahua-Miri, vystavenou na jehlách, jakoby na chůdách, aby chránila se před povodní, jež zasahuje často toto nízké pobřeží, a jangada přirazila ku břehu hodlajíc tu přenocovati.

Byli naproti osadě Koary s několika domky dosti sešlými, uprostřed hustých oranžníkův a tykevníků. Není nic rozmanitějšího, jako pohled na tuto osadu, dle toho, stává-li se jezero přílivem vody širou hladinou, neb odlivem úzkým průlivem, který nemá ni dosti hloubky, by udržoval spojení s Amazonkou.

Druhého dne z rána, 5. srpna, cesta nastoupena dále. Pluli okolo průplavu Jukury, který náleží k spletité soustavě jezer a koryt řeky Japury, a 6. srpna z jitra přirazili k jezeru Mianě.

Na prámě nestalo se nic zvláštního, a vše šlo tu jako vyměřené.

Fragoso, naváděn neustále Linou, pozoroval pilně Torresa. Častokráte zavedl hovor na jeho dřívější život, ale dobrodruh se mu vyhýbal, a konečně i holiče se varoval.

Poměr jeho k rodině Garralově byl pořád stejný. Mluvil-li málo s Joamem, obracel se spíše častejí k Jaquitě a její dceři, jejíž chladného chování k němu jakoby si byl nevšímal.

Obě těšily se ostatně, že připlutím jangady do Manaa Torres je opustí, a že pak o něm ničeho nezvědí. V tom řídila se radou otce Passanhy, který ji vybízel k trpělivosti; než dobrý ten otec měl za to více potíže s Manoelem, který měl sto chutí, by vystrnadil brzo vetřelce, který se byl způsobem neblahým na jangadě zahnízdil.

Jediné, co se za večera toho událo, bylo:

Po řece plula dolů piroga, která, když Joam Garral ji byl zavolal, k jangadě přirazila.

„Jedeš do Manaa?“ ptal se fazendník Indiána, který řídil člun.

„Ano,“ odpověděl Indián.

„A přibudeš tam?“

„Za osm dní.“

„Budeš tam tedy mnohem dříve, než my. Chtěl bys dodati tento list na místo, kam náleží?“

„Milerád.“

„Vezmi tedy tento list, příteli, a odevzdej ho v Manau.“

Indián vzal list, jejž mu Joam Garral byl podal, a hrsť „reïsů“ byla mu odměnou za poselství, jež přejal.

Nikdo z celé rodiny, právě v obydlích se nalézající, si toho nepovšiml. Jediné Torres byl toho svědkem. Za-

chytil i několik slov z krátkého hovoru Joama Garrala s Indiánem, a dle tváře jeho, jež se při tom zarděla, bylo znamenati, že zásylka tohoto listu jaksi ho překvapila.

XVII.

Útok.

Mírnil-li se Manoel pořád ještě, nechtěje způsobiti na lodi bouřlivý výstup, umínil si nicméně přece, že druhého dne promluví s Benitem o dotíravostech Torresových.

„Benito," pravil mu přiveda ho na přídu jangady, „chci s tebou promluviti."

Benito, který jinak vždy se usmíval, stanul, když se byl podíval na Manoele, a tvář jeho se zachmuřila.

„Vím proč," vece. „Běží o Torresa?"

„Ano, Benito!"

„Nuže, Manoeli, o tom chtěl jsem již také s tebou pojednati."

„Pozorovals tedy také dotíravosť jeho k Mině!" prohodil Manoel a zbledl.

„Ah, snad tě nepopouzí žárlivosť proti takovému člověku?" namítl živě Benito.

„Nikoliv!" odtušil Manoél. „Chraň Bůh, abych ukřivďoval tak dívce, která bude mou chotí! Nikoli, Benito! Jí samé dobrodruh tento se protiví. O to vlastně tu nejde, ale hnusí se mi, když vidím, kterak poběhlík tento vtírá se neustále do společnosti tvé matky a sestry a hledí vejíti v důvěrné přátelství s rodinou, do níž už náležím."

„Milý Manoeli," odpověděl vážně Benito, „i mně protiví se tato podivná osoba, a kdyby šlo po mně, už

dávno bych byl vyhnal tohoto Torresa z jangady. Než neodvážil jsem se toho.“

„Neodvážil jsi se?“ zvolal s podivením Manoel. „Může tu býti nějakých rozpaků?“

„Poslyš, Manoeli,“ ujal se slova Benito. „Pozoroval jsi dobře Torresa, není-li pravda? Pozorovals rovněž, že hleděl sblížiti se s mou sestrou? V tom se nemýlíš. — Ježto pak okolnosť tato tě zabavovala, tož nepozorovals, že tento nebezpečný člověk nespouští oka s otce mého, takže se zdá, jakoby skrýval nějaký lstivý zámysl, jinak bych si to nedovedl vysvětliti.“

„Cože pravíš, Benito? Máš důvody k domněnce, že Torres proti tvému otci něco chystá?“

„Důvodů vlastně nemám,“ odpověděl Benito. „Je to spíše nějaké tušení, jehož se nemohu zbýti. Než pozoruj Torresa bedlivěji, zkoumej poněkud výraz jeho tváře a uhlídáš, jaký zlý úsměšek na ní se objeví, zahlédne-li otce mého!“

„Nuže, je-li tomu tak,“ zvolal Benito, „máš, Manoeli, tím více příčiny, bys ho od nás odstranil.“

„Příčina sem, příčina tam,“ mínil mladík. „Manoeli, obávám se — ano, čeho pak? — nevím sám, a zdá se mi, že by nebylo dobře přemlouvati otce mého, by tohoto člověka vypudil. Opakuju ti, mám jakýsi strach, jenž se mne mimoděk zmocňuje.“

Při tom se zachvěl jakoby utajenou zlostí.

„Tedy myslíš,“ pravil Manoel, „že dlužno tu čekati?“

„Ano, čekati, nežli se konečně rozhodneme, ale míti se na pozoru!“

„Dle všeho,“ pokračoval Manoel, „dorazíme asi za dvacet dní do Manaa. Tam hodlá Torres zůstati. Tam nás proto opustí a zbavíme se ho tak. Až do té doby mějme ho na očích!“

„Ty mi rozumíš, Manoeli!“ doložil Benito.

„Rozumím ti dobře, bratře můj a příteli!“ odpověděl Manoel, „ač prozatím nesdílím s tebou a sdíleti nemohu obav tvých. Jaký poměr mohl by býti mezi otcem tvým a tímto poběhlíkem? Patrně ho otec tvůj dříve nikdy neviděl!“

„Neříkám také, že otec můj zná Torresa, avšak — ano — ale zdá se mi, že Torres zná otce mého! Co chtěl ten člověk na blízku fazendy, když jsme ho byli potkali? Proč nepřijal našeho pohostinného pozvání, proč navlékl to dále tak, že se stal přece naším spolupocestným? Přicházíme sotva do Tabatingy, a již se tu vyskytuje, jakoby na nás čekal! Jest to vše jenom náhodou, či záměrem dobře promyšleným? To mi tane na mysli, vidím-li ho, jak plaše a přece vyzvídavě kolem sebe pohlíží. Nevyznám se z toho, zabluzuji do oboru mně neznámého. Ah! proč mne tehdy napadlo, že jsem mu sám nabízel místo na naší jangadě!“

„Utiš se, Benito — prosím tě!“

„Manoeli!“ zvolal Benito, jenž už patrně nemohl se přemoci, „věř mi, kdyby záleželo jenom na mně, že bych tohoto člověka, který nás tak nepokojí a je nám tak odporný, hodil do vody! Než běží tu snad o mého otce, a bojím se, kdybych jednal dle své vůle, že bych snad chybil! Něco mi šeptá, že by bylo nebezpečno počíti něco proti tomu zakuklenci dříve, než budeme míti k tomu právo — právo a povinnosť! — Máme ho ostatně na jangadě ve své moci, a budeme-li oba dobře otce střežiti, přijde zajisté k tomu, že při vší své prohnanosti přece se odkuklí a prozradí. Tedy jen strpení!“

Příchod Torresův na přídu jangady přerušil rozmluvu obou mladých mužů. Torres pohledl sice na ně, ale neoslovil jich.

Benito nemýlil se, že dobrodruh pozoruje zvláště Joama Garrala, jakmile ho shlédne.

Nikoli, nemýlil se, že tvář Torresova se vždy zakabonila, kdykoli otce jeho byl spatřil.

Jaký tajný svazek poutal asi oba muže, z nichž jeden — poctivosť a počestnosť sama — o tom rozumí se ani nevěděl.

Za takových poměrů bylo Torresovi, který byl mimo od obou mladíků také od Fragosa a Liny bedlivě střežen, velmi nesnadno podnikati něco, by to nebylo ihned pozorováno. Dost možná, že to již věděl. Nedal to však znáti a nezměnil se nijak ve svém chování.

Manoel a Benito, jsouce tomu povděčni, že se spolu dohodli, slíbili si nespustiti s něho oka, ale tak, aby nevzbudili jeho pozornosti.

Následujících dní jangada jela na pravém břehu kolem koryt Kamary, Aru, Juripari, jichž vody nevlévají se však do Amazonky, nýbrž směrem jižním se berouce zásobují řeku Purus, s níž pak vracejí se do mateřského řečiště. Dne 10. srpna, k páté hodině odpolední, jangada přistála u ostrova kokosového.

Tam nacházela se továrna na seringueiru. Jméno to pochází od „seringueiry“, stromu, který dává kaučuk, jehož botanický název jest „Siphonia elastica“.

Tvrdí se sice, že nedbalostí nebo kácením mizí neustále počet těchto vzácných stromů v poříčí Amazonky, ale nalézají se nicméně na březích Madeiry, Pura a jiných přítoků ještě rozsáhlé lesy seringueiry.

Zde zaměstnávalo se asi dvacet Indiánů přiváděním a prvotným připravováním kaučuku; konajíť práci tu hlavně v květnu, červnu a červenci.

Při tom čekají na příliv, který ony stromy částečně zatopí a způsobí v nich změny, jež jsou žádoucí, když šťáva má se z nich dobývati.

Indiáni činí pak zářezy do dřeně seringueir a dávají pod ně hliněné nádoby, které za čtyřiadvacet hodin

naplní se mlékovitou šťávou, již také dutým prutem bambusovým zachycovati lze v podložených nádobách na konci stromu.

Indiáni, chtějíce zameziti, by pryskyřičné části šťávy této nevymizely, vykuřují ji nad ohněm z plodin palmy assaïové. Když se pak syrová šťáva rozloží na dřevěné lopatě kouřem sem tam pohybované, tu srazí se skoro okamžitě dostávajíc barvu šedo-žlutavou. Vrstvy na lopatě pomalu tuhnoucí oddělí se pak od této a dají na slunce, čímž ještě více zhoustnou dostávajíce známou barvu hnědou.

Benito užil příležitosti se naskytující zakoupiv od Indiánů celý sklad z jejich kaban, na jehlách postavených. Zaplatil jim slušně, takže byli spokojeni.

Za čtyři dni, 14. srpna, minula jangada ústí Pura.

Také tento náleží k pobočkám Amazonky na pravém břehu a je prý i pro hlouběj plující koráby na pět set mil splavný. Přichází od jihozápadu a ústí jeho měří skoro čtyři tisíce stop zšíří. Proplynuv stínem fíkovníků, tahuarí, palem nipasových a cekropií vrhá se pěti rameny do Amazonky.*)

V těchto končinách měl kormidelník Araujo snadnou práci. Tok řeky jest tu méně přerušován ostrovy, a šířka její od jednoho břehu ke druhému dosahuje tu již dvou mil.

Také proud unášel lépe jangadu, která 18. srpna zastavila před vískou Pesquero, by tam přenocovala.

Slunce blížilo se již obzoru a sneslo se dolů s rychlostí v oněch nízkých šířkách obyčejnou, jako planoucí ohnivá koule. Noc následuje dne skoro bez soumraku, jako noci na jevišti, když se světla zatáhnou.

Joam Garral se svou chotí, Lina a stará Cybéla nacházeli se před obydlím.

---

*) Purus byl nedávno prozkoumán na šest set mil panem M. Batesem, učeným zeměpiscem anglickým.

Právě kráčel Torres kolem Joama Garrala, jakoby chtěl s ním zvláště mluviti, překazil mu to však otec Passanha, jenž přál rodině dobrého večera, i vrátil se do své komnaty.

Indiáni a černoši odpočívali podél paluby, jsouce však pohotově. Araujo, sedě zcela v předu, zkoumal proud, jenž ubíhal nyní směrem přímočárým.

Manoel a Benito procházeli se s pozorným okem, avšak hovoříce, zdánlivě ničeho si nevšímajíce a odkuřujíce si uprostřed jangady a očekávali hodiny k odpočinku zovoucí.

Manoel chopil náhle Benita za ruku.

„Jaký to zvláštní zápach," pravil. „Snad se mýlím? Necítíš toho? Člověk by řekl —"

„Že je to zápach rozehřátého pižma!" doložil Benito. „Bezpochyby spí tu na břehu kajmani."

„O, příroda zařídila to moudře, že se výparem takovým prozrazují!"

„Ano," odtušil Benito, „je to štěstí; neboť zvířata tato jsou opravdu hrozna."

K večeru ostrovidové tito ubírají se obyčejně ku břehu, kdež si činí pohodlí k nočnímu spánku. Tu pak položí se do jam, kamž lezou po zpátku, spí s tlamou otevřenou a horní čelistí kolmo vztýčenou, nevětří-li zrovna na blízku nějaké kořisti. Aby ji dostali, plavou buď pod vodou, přičemž jim ocas slouží za veslo, buď běží rychle po pobřeží, v čemž jich žádný člověk nedostihne, což jest pro tyto strašné obojživelníky pouhou hračkou.

Na těchto rozsáhlých písčinách rodí se, žijí i mrou ostrovidové, dosahujíce nezřídka velmi dlouhého věku. Století vyznačují se pak nejen zelenavým měchem na šupinatém pancéři a četnými bradavicemi, jimiž jest posypán, ale i divou žravostí, které s lety jen přibývá. Jak Benito byl pravil, tvorové tito mohou býti velmi nebezpečni, a je záhodno ohraditi se proti jejich útoku.

„Kajmani! Kajmani!“ bylo slyšeti ze směsice několika hlasů.

Manoel a Benito povstali, by zvěděli, co se děje.

Třem mohutným, patnáct až dvacet stop dlouhým ještěrům podařilo se vylézti na palubu jangady.

„Pušky sem, pušky!“ zvolal Benito kyna Indiánům a černochům, aby ustoupili do zadu.

„Především do domu a v bezpečný útulek!“ odpověděl Manoel. „To je ještě nutnější!“

A vskutku, napomenutí to bylo na místě, neboť na přímý potyk s obludami nebylo pomysliti. Okamžitě zachoval se každý dle rady Manoelovy. Rodina Garralova uprchla do domu, kamž spěchali též oba mladíci. Indiáni a černoši zmizeli ve svých chatách a stanech.

Manoel chystal se právě zavříti domovní dvéře.

„Kde je Minha?“ ptal se.

„Není zde!“ odpověděla Lina, která sem ze světnice velitelky své přiběhla.

„Pro Pána Boha, kde jest mé dítě?“ zvolala úzkostlivě matka její.

A všichni volali jakoby jedněmi ústy:

„Minha! Minha!“

Avšak žádné odpovědi.

„Snad není docela v předu jangady?“ pravil Benito.

„Minha!“ zvolal opět Manoel.

S puškami v ruce vyrazili z domu oba mladíci, rovněž i Fragoso a Joam Garral nehledíce nebezpečenství.

Sotva že vykročili ven, obrátili se kajmanové na polo a běželi proti nim.

Benito vystřelil jednomu náboj broků srnčích do hlavy vedle oka a odrazil obludu, která se tu trhajíc sebou válela.

Druhý kaiman zatím se přiblížil pádě zrovna na Joama Garrala, jenž se mu nemohl vyhnouti.

Pádnou ranou ocasem porazil ho na zem a jižjiž chtěl se kořisti své zmocniti. V té chvíli vyrazil Torres ze své komnaty se sekerou v ruce a zasadil obludě tak šťastnou ránu, že ostří vjelo do horní čelisti kajmanovy a tam uvízlo, jehož se nemohl sprostit. Oslepen krví do očí mu tekoucí převrhl se netvor na stranu a skočil do řeky, kdež zmizel pod vodou.

„Minha! Minha!“ volal pořád ještě Manoel celý bez sebe, hledaje ji na přídě prámu.

Náhle objevila se mladá dívka. Utekla se zprvu do kabany Araujovy; než tato byla překocena mocným nárazem třetího kaimana, a nyní prchala Minha zpátky, a obluda za ní u vzdálenosti sotva šesti stop.

Minha sklouzla a klesla k zemi.

Druhá rána Benitova nezastavila kajmana, zasáhlať pouze pevný jeho pancéř, z něhož odlítlo několik šupin, ale nebyl proražen.

Manoel přiskočil k milené dívce, by ji zvedl, odnesl, vyrval smrti... Tu — nová rána ocasem — a on sklesl sám k zemi.

Omdlelá Minha byla jako ztracena; neboť rozevírala se již před ní tlama kajmanova, by ji rozdrtil. Tu v posledním okamžiku vrhl se Fragoso na obludu a vrazil jí, nedbaje toho, že ztratí ruku, zaklesnou-li strašné čelisti, nůž do hrdla.

Fragoso vytrhl sice ruku ještě v čas, ale kajman zasadil mu takovou ránu, že byl mrštěn do vody, která zbarvila se krví v širokém kruhu.

„Fragoso! Fragoso!“ naříkala Lina klečíc na kraji paluby. Za chvíli objevil se Fragoso opět na povrchu Amazonky — byl živ a zdráv. Nasadiv život svůj zachránil život dívky, která přišla zase k sobě, a ježto ze všech těch ruk, jež mu z vděčnosti podávali Manoel, Jaquita,

Minha a Lina, nevěděl, které se má chopiti, spokojil se vřelým stisknutím ruky mulatčiny.

Avšak zachránil-li Fragoso od smrti Minhu, děkoval otec její život svůj přispění Torresovu. Neběželo tedy tomuto dobrodruhu o život fazendníkův; z vylíčeného právě skutku to alespoň vysvítalo.

Manoel upozornil na to potajmu Benita.

„Máš pravdu!“ odpověděl Benito rozpačitě, „podezření onoho už asi nebude, a já se upřímně z toho raduji, poněvadž sprostíme se jedné, snad nejtěžší starosti. Než podezření mé proti němu, milý Manoeli, trvá ještě pořád. Můžeme býti někomu úhlavním nepřítelem nebažice při tom po jeho smrti.“

Zatím přistoupil Joam Garral k Torresovi.

„Děkuji vám, Torrese,“ počal ruku mu podávaje.

Dobrodruh ustoupil několik kroků neodpovídaje ničeho.

„Torrese,“ pokračoval Joam Garral, „lituji, že blížíte se k cíli cesty své, a že jest se nám rozloučiti v několika dnech! Jsem vám zavázán . . .“

„Joame Garrale,“ odpověděl Torres, „nejste mi ničím zavázán! Na životě vašem záleželo mi především nejvíce. Než dovolíte-li — uvážil jsem věc. — Na místo do Manaa chtěl bych spolu s vámi plouti až do Beléma. Přivolil byste k tomu?“

Joam Garral přikývl souhlasně.

Když Benito tuto poslednější otázku uslyšel, chtěl již mermomocí zakročiti, avšak Manoel ho zdržel, a mladík přemohl se, ač velmi nerad.

XVIII.

Hostina za příchodu.

Druhého dne, po noci, která nestačila k upokojení povšechného rozruchu, odrazili od příšerného břehu kajmakanského a pluli dále. Nebyla-li by jangada zvláštními případnostmi na cestě zadržována, tož dospěla v pěti dnech k přístavu Manaa.

Mladá dívka vzpamatovala se nyní úplně ze svého zděšení. Zrak i úsměv její zároveň děkovaly těm, kteří nasadili pro ni život svůj.

Lina byla neohroženému Fragosovi skoro ještě vděčnější, jakoby ji samu byl ode smrti zachránil.

„Odměním se vám za to dříve nebo později, pane Fragoso!“ říkala potutelně se usmívajíc.

„A jak to, slečno Lino?“

„Ó, vy víte dobře!“

„Nuže, vím-li to, kéž by to bylo raději dříve, než později,“ odpověděl rozmilý ten jonák.

A od toho dne bylo jisto, že půvabná Lina jest šťastnou nevěstou Fragosovou a že svatba jejich slavena bude zároveň se svatbou Minhy s Manoelem, a že novomanželé zůstanou pak v Belémě u svých pánů.

„Ó, totě výborné!“ opakoval neustále Fragoso, „ale nebyl bych jaktěživ myslil, že je do Pary tak proklatě daleko!“

Manoel a Benito hovořili zatím déle o události, která se byla sběhla. Aby žádali Joama Garrala, by toho, jenž mu zachránil život, propustil, nešlo podle toho všeho.

„Na životě vašem záleželo mi především nejvíce,“ pronesl Torres.

Tuto odpověď dobrodruhovu, rovněž přehánějící jako záhadnou, Benito slyšel a pamatoval si ji.

Prozatím nemohli tito mladí lidé ovšem ničeho podnikati. Více než kdy bylo jim čekati, nikoli, jak dříve doufali, ještě čtyři, pět dní, nýbrž sedm neb osm neděl, totiž po celý čas, jehož potřebovala ještě jangada, by doplula až do Beléma.

„Vězí v tom ve všem nějaké tajemství, jehož se dopíditi nelze,“ mínil Benito.

„Budiž,“ odpověděl Manoel, „avšak stran jedné věci můžeme býti bezpečni. Jest alespoň zjištěno, že Torres neukládá otci tvému o život. Přes to však bděme dále!“

Podivným způsobem podobalo se, jakoby Torres od onoho osudného dne spíše zdrženlivěji se choval. Nevtíral se rodině fazendníkově tak neomaleně, a též Minha byla od něho ušetřena. Napnutí mysli, v němž ocitovali se snad všichni až na Joama Garrala, tedy jaksi povolilo.

U večer téhož dne minuli po pravé straně řeky ostrov Baroso, utvořený furem stejného jména, a jezero Manaoari, které opatřováno jest vodou ze spletité sítě menších poboček. Noc odešla bez nehody, ale Joam Garral poručil, aby se bdělo a pozorovalo s velikou ostražitostí.

Druhého dne, 20. srpna, zahnul kormidelník, který se pro mnohé záhyby levého pobřeží držel co možná u pobřeží pravého, mezi vyšší břeh a rozmanité ostrovy.

Za břehem objevilo se několik větších a menších jezer, jako na příklad jezero Calderon, Huarandeïra, mimo bažiny s vodou velmi černou. Vodstvo toto ukazovalo, že je na blízku Rio Negro, nejznamenitější ze všech přítokův Amazonky. Zde má veliká ta řeka ještě jméno Soliomoës, než spojivši se s řekou Negrem přijímá jiné vůbec známé, kterým proslula mezi všemi řekami na zemi.

Tohoto dne bylo jangadě plouti za podivných okolností.

Rameno řeky, jímž lodivoda se ubíral mezi ostrovem Calderonem a pevninou, bylo příliš úzké, ač se neznalému zdálo dosti široké.

To pocházelo od toho, že velká část ostrova, vyčnívajícího málo nad prostřední hladinu vodní, byla zatopena povodní.

S obou stran průlivu vyvalovaly se pralesy s obrovskými stromy, jejichž vršky vyčnívaly ještě padesát stop nad zemí, a jež dotýkajíce se tvořily tak ohromné loubí.

Pohledu velmi malebného poskytovala zvláště levá strana s lesem zatopeným, který jakoby byl v jezeře samém vyrostl. Pně stromů vystupovaly tu z čisté, klidné vody, v níž odrážela se s podivuhodnou jasností spleť jejich větví. Kdyby byly vystupovaly z ohromného zrcadla, jako se stává často s rozličným menším příborem stolním, nemohly se tu lépe odrážeti. Nebylo tu téměř rozdílu mezi obrazem a skutečností. Zdvojenou velikostí svou a omezeny jsouce nahoře a dole zelenou střechou činily jaksi dvě polokoule, za jejichž společnou váhorovnou osou jangada se brala.

Pramici bylo tedy nutně vplouti pod toto klenutí, o jehož sloupy lehký proud se odrážel. Plouti zpátky bylo naprosto nemožno. Bylo tedy kormidelníku sebrati všecku svou pozornosť a obratnosť, aby nenarazil v pravo nebo v levo. Za těchto okolností ukázala se veškerá zručnosť kormidelníka Arauja, který byl také náležitě podporován mužstvem svým. Lesní stromy poskytovaly ostatně pevné opory dlouhým tyčím, takže směr byl zachován. Sebe menším nárazem, jímž jangada přišla by na příč k proudu, byla by ohromná pramice rozkotána, čímž když ne zrovna mužstvo, tož přece náklady vzaly by za své.

„Věru, zde je překrásně,“ pravila Minha. „Byla by to rozkošná cesta na klidné vždy vodě a v ochraně před úpalem slunečním!“

„Byla by rozkošna a zároveň nebezpečna, drahá Minho,“ odpověděl Manoel. „Kdybychom tu pluli v piroze, nebylo by se čeho báti. Než pro plavbu dlouhého prámu hodí se lépe volný a širý proud řeky.“

„Průběhem dvou hodin vyplujeme z tohoto lesa,“ podotknul kormidelník.

„Tedy jen pohlížejme!“ zvolala Lina. „Všechny ty krásy tak rychle tu kolem nás minou. Ah, drahá velitelko, hleďte na tu tlupu opic, jak se houpají ve vysokých větvích stromův, a na marnivé ptáky, kterak zrcadlí se rozmarně v této jasné vodě!“

„A ty květiny, jež vztyčují hlavinky své nad vodu,“ pokračovala Minha, „jsouce proudem kolébány jako libým větérkem!“

„A ty nekonečné liany, které rozmarně proplétají se od stromu ke stromu!“ doložila mladistvá mulatka.

„A neviší žádný Fragoso na jejich konci!“ prohodil snoubenec Linin. „Byl to přece krásný kvítek, jejž jsi utrhla tam v lese iquitském!“

„Hleďte na ten kvítek, jediný na tomto světě!“ pokračovala Lina škádlivě. „Avšak ne, zde, vizte ty překrásné rostliny!“

A Lina ukazovala na lekníny (nymfaee) s obrovitými listy, jejichž poupata byla tak velika, jako kokosový ořech. Dále zelenaly se blízko na kraji zatopeného ostrovi chomáče „růží mukumských“ se širokými listy a s velmi pružnými lodyhami, jež se dají odhrnouti, propouštějíce tak plovoucí pirogu a za ní opět se zavírajíce. I lovec by tu pochodil; nebo mezi vysokými, proudem pohybovanými houštinami poletovalo množství vodních ptáků.

Tu seděli ibisové v celé své vznešenosti na skáceném kmeni a šedé volavky na jedné noze se houpající, vážní plameňáci, kteří podobají se z dáli růžovým slunečníkům pod zeleným loubím, a ještě mnoho jiných phenicopter obživovalo tuto občasnou bažinu.

Na hladině vody a blíže ní projížděli se hbití, dlouzí, úhořovití a hadovití živočichové, mezi nimi i hrozní gymnoti (električtí úhoři), kteří ranami elektrickými omračují člověka

a zvířata ano i konečně usmrcují. Bylo tedy třeba míti se tu na pozoru, ale ještě více před hady „sukuriji“, kteří leží tu někde na stromě stočeny, pak se náhle roztáhnou, kořisť svou obemknou a tuto mohutnými svými krnhy, jež rozmačkají i vola, hrozně zardousí. V lesích amazonských nalézají se tito plazové zdélí třiceti až třiceti pěti stop, ba, jak Carrey ujišťuje, vyskytují se i takoví, kteří mají délku čtyřiceti sedmi stop a kteří jsou tak tlustí jako menší sud.

Zajisté, kdyby jeden z těchto sukurijů byl se vkradl na jangadu, byl by zrovna tak strašný jako kajman!

Na štěstí nebylo cestovatelům utkati se ani s gymnoty ani s oněmi hroznými hady, a plavba zatopeným lesem, dvě hodiny trvající, minula beze vší nehody. Tak uběhly nejbližší tři dni. Blížili se k Manau. Ještě čtyřiadvacet hodin a jangada zakotví při ústí řeky Negra před hlavním městem provincie Amazonské.

Dne 23. srpna v pět hodin odpoledne dorazila také šťastně k severnímu výběžku ostrova „Muras“ na pravém břehu řeky. Zbývalo jí jen ještě přeplouti v úhlopříčně širou hladinu, by dostala se tak k přístavu, několik mil jihovýchodně vzdálenému.

Než kormidelník Araujo nechtěl krátkou tuto plavbu vykonati ještě téhož dne, ježto se již blížila noc. Tři míle cesty trvaly by alespoň tři hodiny, a by mohli zrovna plouti, bylo třeba osvětlení.

Dnešní večeře, poslední první polovice této cesty, byla zvláště hojna. Když měli za sebou polovici cesty po Amazonce, tož slušelo se zajisté oslaviti to slavnostní hostinou. Usnešeno vypiti „na zdraví řeky Amazonky“ číši oné ušlechtilé šťávy, již rodí vinice Portské a Setubalské.

Při tom mělo se zároveň slaviti zasnoubení Fragosa a roztomilé Liny. Zasnoubení Manoele a Minhy slaveno už několik neděl před tím na fazendě iquitské.

Po mladém pánu a mladé velitelce došla řada i na tento věrný párek, jenž si rozmanitými službami svými získal jejich vděčné uznání.

A tak usedli v kruhu této statečné rodiny Lina, která měla zůstati ve službě u své velitelky, a Fragoso, jenž měl vstoupiti do služeb Manoele, k společnému stolu a to na čestné místo, jež jim bylo vykázáno.

Torres účastnil se ovšem také této hostiny, důstojné špižírny i kuchyně jangady.

Mlčky seděl tu dobrodruh Torres, zrovna naproti Joamu Garralovi naslouchaje spíše každému slovu, než aby se sám do hovoru pouštěl. Benito skrytě ho pozoroval. Oči Torresovy, upřeny neustále na otce jeho, blýskaly se podivně, jako oči šelmy, která kořisť svou nejdříve hledí omámit, než se na ni vrhne.

Manoel hovořil nejvíce s mladou dívkou. I zrak jeho obrátil se někdy k Torresovi; nebylť tak jako Benito zaujat okolnostmi, jež když ne zrovna v Manau, tož v Belémě zajisté se převrátí.

Hostina prošla v nejlepší náladě. Lina oživovala ji svým dobrým rozmarem, Fragoso svými žerty a šprýmy, kterými všecky rozesmál. Otec Passanha pohlížel radostně na celý ten kruh hodujících, jež všecky miloval, a zvláště na ty dva mladistvé párky, jimž ruce jeho měly brzy požehnati.

„Berte si hodně, otče,“ pravil Benito, jenž přidal se konečně také ku všeobecné zábavě, „čiňte česť tomuto snubnímu kvasu! Posilněte se, byste mohl posvětiti tolik sňatků najednou!“

„Oh, můj milý,“ odpověděl otec Passanha, „jen si vyhledej také krásnou a řádnou dívčinu, která by tě měla ráda, a uvidíš, že vás ještě oba oddám.“

„Výborně, výborně, otče!“ zvolal Manoel. „Připijme na nejbližší svatbu Benitovu!“

„Vyhledáme mu v Belémě mladou a krásnou nevěstu,“ pravila Minha, „a on učiní pak zajisté jako my.“

„Na svatbu pana Benita!“ zvolal Fragoso, který by byl celý svět viděl spolu u oltáře.

„Mají pravdu, synu můj,“ promluvila Jaquita. „Já také připíjím na tvou svatbu se přáním, abys byl tak šťasten, jako Minha a Manoel, a jako jsem byla já s otcem tvým.“

„A doufejme, že bude i budoucně tak,“ doložil Torres, vypiv číši vína portského, aniž si s někým přiťuknul. „Vždyť má každý štěstí ve své moci!“

Nikdo nemohl říci, z jaké příčiny, avšak přípitek dobrodruhův učinil trapný dojem.

Manoel to cítil a chtěl dojem ten jaksi odčiniti.

„Hleďte, otče,“ počal, „když už jsme při tom, nebylo by na jangadě nějakého párku ještě, by byl svázán?“

„Nemyslím,“ odtušil otec Passanha — „leda by pan Torres . . . Nebyl jste asi nikdy ženat?“

„Nikoli, jsem a byl jsem vždy svobodný.“

Benitovi a Manoelovi zdálo se, že Torres mluvě tak utkvěl zrakem svým na mladé dívce.

„A co by vám bránilo oženiti se?“ pokračoval otec Passanha. „V Belémě našel byste zajisté ženu stejného s vámi věku a mohl byste se snad v tomto usaditi. To bylo by přece lepší, než tento bludný život, z něhož jste posud mnoho výhod nezískal.“

„Máte pravdu,“ odpověděl Torres. „Nepravím, že nikoliv. Příklad svádí. Vidíme-li takové mladé snoubence pořád před sebou, dostaneme konečně také chuť na ženění! Avšak neznám se s nikým v Belémě, a nehledě k okolnostem zvláště příznivým nemohl bych se proto tam usídliti.“

„Odkud jste vlastně?“ tázal se Fragoso, který se nemohl zhostiti upomínky, že Torresa již někde byl viděl.

„Z kraje Minas Geraës.“

„A narodil jste se?“

„V hlavním městě okresu diamantového, v Tijuku.“

Kdo by byl Joama Garrala v té chvíli uviděl, byl by se zděsil strnulého jeho pohledu, jenž setkal se s pohledem Torresovým.

XIX.

Stará historie.

Hovor Fragosem rozpředený nebyl tím ještě u konce; nebo tento začal jej znova slovy:

„Jakže! vy jste z Tijuka — z hlavního to města okresu diamantového?“

„Ano!“ odpověděl Torres. „Jste snad také z toho kraje?“

„Nikoli, narodil jsem se v pobřežním kraji atlantickém v severní Brasilii,“ odtušil Fragoso.

„Vy asi neznáte také onoho území diamantového, pane Manoeli?“ tázal se ho Torres.

Záporné pokynutí hlavou bylo odpovědí Manoelovou.

„Ale snad vy, pane Benito,“ tázal se Torres mladého Garrala, jejž chtěl patrně do hovoru zaplésti; „nezatoužil jste nikdy podívati se na proslulá pole diamantová?“

„Nikdy,“ odtušil suše Benito.

„Ó, já bych byl rád jednou spatřil tuto krajinu!“ zvolal Fragoso, který nevědomky napomáhal záměrům Torresovým. „Tuším, že bych tam byl jistě našel diamant velké ceny!“

„A co bys dělal s tím drahokamem, Fragoso?“ ptala se Lina.

„Vyměnil bych jej za peníze.“

„Tedy bys byl nyní boháčem?“

„Ovšem, velikým boháčem!“

„Ano, ale kdybys byl býval boháčem přede třemi měsíci, nebyl bys býval pomýšlel na . . . tu lianu!“

„A v případě tom,“ usmíval se Fragoso, „nebyl bych přišel k tak roztomilé, švarné ženušce, která . . . . Ale opravdu, co Bůh činí, dobře činí!“

„To vidíte z toho, Fragoso,“ pravila Minha, „že vám přisoudil mou malou Linu za manželku: diamant za diamant, neztratíte ničeho při výměně!“

„Ale prosím vás, slečno Minho,“ odpověděl Fragoso zdvořile jako vždy, „vždyť já při tom získám!“

Torresovi záleželo bezpochyby mnoho na tom, aby se v rozhovoru pokračovalo; neboť ujal se zase slova: „Opravdu,“ počal, „v Tijuku najde kdosi z nenadání poklady, a to zmate tak mnohým hlavu. Neslyšeli jste někdy o pověstném diamantu Abantském, jehož cena páčila se na dva milliony conto reïsů*)? Nuže, i tento sotva unci vážící křemík pochází z dolů brasilských. A tři odsouzenci — ano! tři odsouzenci k věčnému vyhnanství — nalezli ho náhodou v řece Abante, asi devadesát mil od Serra do Frio!“

„Tím jistě založili hned své štěstí?“ ozval se Fragoso.

„Nikoliv,“ odtušil Torres. „Diamant byl především odevzdán náčelníku okresu. Když poznána veliká cena drahokamu, dal jej král Jan VI. Portugalský provrtati a nosil jej na krku při slavnostních příležitostech. Odsouzenci dostali sice milosť, avšak to bylo vše. Chytřejší lidé byli by toho užili k většímu svému prospěchu.“

---

*) 7 milliard 500 millionů franků, dle přemrštěného asi udaje Roméa de l' Isle.

„Jako na příklad vy?“ mínil suše Benito.

„Já — ano. — Proč ne?“ odpověděl Torres. „Nebyl jste také vy nikdy v okrese diamantovém?“ doložil obraceje se s touto otázkou k Joamu Garralovi.

„Nikdy,“ odtušil Joam Garral pohlížeje na Torresa.

„To je věru škoda,“ pokračoval tento, „tam byste měl přece jednou si vyjíti. Ujišťuji vás, že byste cesty té nelitoval! Okres diamantový jest jakoby enklava veliké říše brasilské, jakýsi park v obvodu dvanácte mil, který povahou půdy, rostlinstvem, svými písčinami v kruhu vysokých hor, velice se liší od povahy sousedních krajů. Než omezený ten kus země jest snad nejbohatší krajinou; neboť od roku 1807 až do roku 1817 činil průměrný výtěžek drahokamů ročně osmnáct tisíc karatů *). Ó, tam se dalo příležitě co dělat nejen těm, kteří hledali diamantů, jejichž výkopy prostíraly se konečně až k vrcholům hor, nýbrž i podloudníkům, kteří mnohý drahokam odnesli. Nyní se dobývání ovšem ztenčilo, a černochové, v hezkém počtu dvou tisíc, které vláda vydržuje v dolech, odvádějí vody, by diamantonosný jejich písek vybírali a ryžovali. Dříve nebylo s tím tolik práce.“

„To bychom tedy byli nejkrásnější čas propásli,“ povzdychl si Fragoso žertem.

„Ale snadnější způsob je tu pořád ještě; možno si opatřiti diamantů, jak to činí zločinci, a to krádeží. Počkejte, zpomněl jsem si — bylo to asi roku 1826, — byl jsem tehdy osmiletým hochem — na hrozný případ v Tijuku, který nám ukazuje, že odvážní lupiči neděsí se ničeho, chtějí-li přijíti k bohatství smělým kouskem! Než to vás snad nyní nezajímá — “

„Naopak, Torrese, pokračujte,“ vyzýval Joam Garral klidně vypravovatele.

„Jak chcete,“ odpověděl Torres. „Případ onen

*) Brasilský karat = 212 milligramů.

týkal se ukradených diamantův, a hrstka těchto hezkých kaménků cení se snadno na million, ano na dva!"

A Torres, na jehož tváři lakotnosť jakoby se byla rozhostila, otevřel mimoděk ruku a sevřel ji zase křečovitě.

„Vizme tedy, jak se vše událo," počal znova. „V Tijuku bývají všecky diamanty po čas jednoho roku nasbírané najednou odesýlány. Tyto rozdělí se na dvě části podle své velikosti, když byly dříve na dvanácti různě hustých sítech prosety. Oba tyto oddíly uschovávají se ve vacích a vypravují do Ria-de-Janeira. Ježto pak mají cenu tolik a tolik millionů, pochopíte, že zásylka taková děje se za bezpečného průvodu, při němž jsou obyčejně úředník vládou vyvolený, čtyři jezdci z pluku krajského a deset pěších. Nejdříve ubírají se do Villa-Rica, kde vojenský velitel vtiskne svou pečeť na vaky; průvod pak nastupuje cestu do Ria-de-Janeira. Dokládám, že z opatrnosti čas, kdy se odchází, vždy bývá tajen. Nuže, roku 1826 jistý Dacosta, mladý, asi dva- nebo třiadvacetiletý úředník, jenž několik let pracoval v kanceláři vrchního správce, vymudroval následující kousek: Srozuměl se s několika podloudníky a pověděl jim, kterého dne bude zásylka diamantů vypravena, takže zlosynové tito dobře ozbrojení mohli se na to náležitě připraviti. V noci 22. ledna zaskočila náhle tato loupežnická holota za Villa-Ricou vojáky, kteří se udatně bránili, kteří však skoleni byli až na jednoho, kterému ač těžce raněnému podařilo se prchnouti a přinésti zprávu o tomto hrozném útoku. Průvodčího úředníka neušetřili zrovna tak jako vojáků. Klesnuv pod ranami vrahů byl odvlečen a bezpochyby uvržen do nedostupné propasti, nebo tělo jeho nebylo nikdy nalezeno."

„A onen Dacosta?" tázal se Joam Garral.

„Tomu zločin jeho neprospěl. Rozličné okolnosti uvedly v podezření, že to nastrojil, mladého úředníka, který byl proto obžalován. Všecko vymlouvání jeho, že je nevi-

nen, bylo marno; nebo jako úředník věděl zajisté dříve den, kdy zásylka odejde, a jen on dal tedy o tom vědomosť lupičům. Byl tedy obžalován, zatčen a po delším vyšetřování k smrti odsouzen. Rozsudek takový vykonává se obyčejně ve čtyřiadvaceti hodinách."

„Nešťastný ten člověk byl tedy odpraven?" tázal se Fragoso.

„Nebyl," odpověděl Torres. „Podařilo se mu uprchnouti z vězení ve Ville Rice, kde byl v noci chován, buď samému nebo pomocí jiných spoluvinníků."

„A nebylo pak ničeho slyšeti o tomto člověku?" tázal se Joam Garral.

„Nikdy!" odpověděl Torres. „Nejspíše opustil Brasilii a žije snad rozkošně v cizí zemi z lupu, jejž byl zajisté dobře zpeněžil."

„Kdyby raději úpěl pod kletbou svého hříchu!" odtušil Joam Garral.

„A Bůh svědomí jeho probudil!" připojil otec Passanha. Po té zvedli se všickni od stolu a šli ven, by se občerstvili vzduchem večerním. Slunce sklánělo se již k obzoru, ale zbývala ještě hodina, než snesla se noc na svých tmavých perutích na zem.

„Takové historky nejsou vesely," vece Fragoso, „naše zásnubní slavnosť počala mnohem lépe."

„Tím jsi sám vinen, milý Fragoso," mínila Lina.

„Já, a jak?"

„Mluvil jsi pořád o tom okresu a jeho diamantech, o věci, po níž nám nic není."

„To je ovšem pravda!" připouštěl Fragoso, „ale netušil jsem, kam zábava ona dojde."

„Ty jsi tedy především tím vinen."

„Ale nejvíce také ztrestán, znejmilejší Lino, poněvadž jsem vás při zákuscích neslyšel ani jednou se zasmát."

Celá rodina obrátila se po té ku předu jangady. Manoel a Benito kráčeli mlčky vedle sebe. Jaquita a dcera její šli za nimi rovněž mlčky a všechny svírala jakási úzkosť jako předtucha nastávající pohromy.

Torres šel po blízku Joama Garrala, který kráčel s hlavou schýlenou, jsa jaksi v myšlénkách pohroužen; tu mu Torres položil najednou ruce na rameno.

„Joame Garrale," počal, „mohl bych s vámi na čtvrť hodinky promluviti?"

Joam Garral pohledl udiveně na Torresa.

„Zde?" tázal se.

„Ne! mezi čtyrma očima."

„Pojďme tedy!"

Oba zamířili k obydlí, vstoupili do něho a zavřeli za sebou dvéře.

Nesnadno vylíčiti, co každý pocítil, když Joam Garral a Torres odešli. Co společného bylo by mezi tímto dobrodruhem a poctivým fazendníkem iquitským? Zdálo se, jakoby hrozné neštěstí vznášelo se nad celou rodinou, a nikdo nevěděl v tom rady.

„Manoeli," pravil konečně Benito veda přítele za sebou, „stůj co stůj, člověka toho v Manau vylodíme."

„Zajisté — stane se to!" souhlasil Manoel.

„A jestliže pro něj — ano! pro něj stihne otce mého nějaké neštěstí — pak to zaplatí životem!"

XX.

Mezi čtyrma očima.

Joam Garral a Torres, jsouce v jizbě, kde jich nikdo viděti nebo slyšeti nemohl, pohlíželi na sebe nějaký čas mlčky. Nechtělo se dobrodruhu nyní do řeči? Myslil si

snad, že Joam Garral odpoví k otázkám jeho opovržlivým mlčením?

Bezpochyby. Torres umínil si tedy, že nebude zprvu klásti otázky. Od minulého hovoru při stole ubezpečil se svou věcí tak, že ihned vystoupil jako žalobce.

„Joame," počal, „vy nezovete se Garral, nýbrž Dacosta."

Na jméno tohoto zločince Joam Garral nemohl potlačiti slabého zachvění; ale neodpovídal.

„Jste Joam Dacosta," opakoval Torres, „před třiadvaceti lety úředník v kanceláři vrchního správce v Tijuku, a vy jste to též, jenž byl za příčinou toho lupičství a vražednictví odsouzen."

Žádné odpovědi od Joama Garrala, jehož neobyčejný klid dobrodruha přece poněkud překvapoval. Byl by se snad s nařknutím hostitele svého mýlil? Již proto ne, že Joam Garral na toto hrozné nařknutí zděšen nevyskočil, a jaksi věc uvažoval nebo Torresa dále vyslechnouti chtěl.

„Joame Dacosto," pravil tento znova, „vy jste ten, jenž pro zlořečený onen případ s diamanty byl zatčen, zločinem usvědčen a k smrti odsouzen, a nikdo jiný než vy, který uprchl z vězení ve Villa-Rice několik hodin před popravou! Co tomu říkáte?"

Po této přímé otázce Torresově nastalo dlouhé mlčení. Joam Garral pokojně usedl. Podepřel se loktem o stolek a pohlížel upřeně nesvěsiv hlavy na svého žalobce.

„Co tomu říkáte?" opakoval Torres.

„Jaké odpovědi očekáváte ode mne?" pravil klidně Joam Garral.

„Odpovědi," vysvětloval Torres, „která mi dostačí, bych v Manau nezašel k náčelníku policie a nepověděl mu: Je tu člověk, jehož totožnosť snadno usvědčiti lze, jenž i po třiadvaceti letech bude poznán, a člověk tento jest původcem známé krádeže diamantů v Tijuku, náhončí vrahů

vojenského průvodu, odsouzenec, jenž vyhnul se trestu, Joam Garral je to, jenž se pravým jménem nazývá Joam Dacosta.“

„Tedy neměl bych se od vás čeho strachovati,“ propověděl Joam Garral, „odpovím-li, jak si přejete?“

„Ničeho; pak by zajisté ani vám ani mně na tom nezáleželo, bychom o případu tom mluvili.“

„Ani vám ani mně?“ odpověděl Joam Garral. „Pouze penězi bych tedy mlčení vašeho nevykoupil?“

„Nikoli, kdybyste mi jich sebe více nabízel.“

„Čeho tedy žádáte?“

„Joame Garrale,“ odpověděl Torres, „poslyšte můj návrh. Nezamítejte ho hned a pomněte, že jste v mé moci.“

„Jak zní návrh váš?“ tázal se Joam Garral.

Torres chvíli rozjímal. Překvapovalo ho, jak si vinník ten počínal. Soudil, že začne ostrou hádku, že bude prosit, slze prolévat. Měl před sebou člověka, z nejhorších zločinův usvědčeného, a proto odsouzeného, ale tento člověk zůstává klidným!

„Máte dceru,“ pravil konečně. „Tato dívka se mi líbí. Chci ji pojati za choť.“

Joam Garral byl asi již připraven na vše možné od takového člověka, a též žádosť tato ho nezmátla.

„Ctihodný Torres,“ odpověděl, „neštítí se vstoupiti do rodiny lupiče a vraha?“

„Ze svého jednání jsem jediné já zodpověden,“ odtušil Torres. „Chci býti zetěm Joama Garrala a budu jím.“

„Vždyť přece víte, Torrese, že dcera má zasnoubena jest Manoeli Valdezovi?“

„Odvoláte prostě slib Manoeli Valdezovi daný.“

„A odepře-li má dcera?“

„Vyjevíte jí vše, a pokud znám tu dívku, svolí pak,“ odpověděl drze Torres.

„Vše?"

„Vše, bude-li třeba, vše! Má-li voliti mezi citem svým, mezi ctí rodiny své a nejistým životem otce svého, tož nebude na váhách s obětí svou!"

„Vy jste padouch, Torrese!" pravil klidně Joam Garral, jenž byl pořád ještě klidné mysli.

„Padouch a vrah — ano rovný s rovným!"

Po těchto slovech Joam Garral povstal a přistoupiv k dobrodruhu hleděl mu ostře do očí:

„Torrese," pravil určitě, „chcete-li vstoupiti do rodiny Joama Dacosty, pak víte, že Joam Dacosta není vinen zločinem, jemu přisuzovaným."

„Opravdu?!"

„A dokládám, že máte důkazy pro to, s nimiž byste se teprva v den svatby s mou dcerou vytasil."

„Bojujme s otevřeným hledím, Joame Garrale," odpověděl Torres přidušeným hlasem, „až mne vyslechnete, uvidíme, odepřete-li mi ruky své dcery!"

„Poslouchám, Torrese!"

„Nuže, ano," děl Torres poněkud váhavě, jakoby litoval, že slovem tím mnoho ustoupil, „ano, — vy jste nevinen! Vím to, neboť znám pravého zločince, a mám také důkazy, že jste nevinen."

„A bídník, jenž spáchal onen zločin?"

„Mrtev!"

„Mrtev!" zvolal Joam Garral, jenž na tu zprávu mimovolně zbledl, jakoby už byl pozbyl naděje, že očistí kdy své poctivé jméno.

„Ano, mrtev," ubezpečoval Torres. „Ale člověk tento, jejž jsem znal po dlouhou dobu, netuše, že je tím zločincem, pozůstavil spis, v němž do podrobnosti vyličuje příběhy při krádeži diamantů. Když umíral, trápily ho výčitky svědomí. Věděl, kam Joam Dacosta se utekl, pod jakým jménem nový život započal. Věděl, že jest

bohat, v kruhu blažené rodiny, ale že ho přece něco mučilo. Chtěl ho vyprostiti, skvrny s jeho jména sníti — ale smrt ho předešla — uložil mi, svému důvěrníku, bych vykonal, co mu nebylo možno . . . Tu odevzdal mi ještě důkazy, že Dacosta jest nevinen, abych mu je doručil, a pak — skonal."

„Jméno, jméno tohoto člověka?" zvolal Joam Garral v největším rozčilení.

„Zvíte je, až budu členem vaší rodiny!"

„A listina?"

Joam Garral chtěl užuž Torresa mermomocí šacovati, by mu vyrval důkazy, že jest nevinen.

„Listina tato je na bezpečném místě," odpověděl Torres, „a dostanete ji teprve, až dcera vaše bude mou manželkou. Nuže, váháte ještě?"

„Ano," odtušil Joam Garral; „avšak za listinu tuto dám vám polovici svého jmění!"

„Polovici svého jmění!" smál se Torres; „přinese-li mi je Minha za věno, pak je přijímám."

„Takovým způsobem tedy šetříte poslední vůle umírajícího zločince, jímž svědomí hnulo a jenž vám uložil, abyste zahojil rány, jež mně byl jednou zasadil?"

„Ano, jak pravíte!"

„Ještě jednou, Torrese: vy jste bídník a padouch!"

„Budiž!"

„A ježto nejsem zločincem, nemáme spolu co dělat!"

„Tedy odmítáte?"

„Rozhodně!"

„Tedy chcete své záhubě, Joame Garrale. Všecky povědomé okolnosti svědčí, že jste vinen oním zločinem. Byl jste k smrti odsouzen, a víte zajisté, že vláda nemíní přisouzený jednou trest vyměniti za jiný. Budete-li udán, budete zatčen! Zatčen budete odpraven — a já, já vás udám!"

Při vší své klidnosti nemohl se už Joam Garral udržeti. Skočil na Torresa —

Padouch pohrozil rukou.

„Chraňte se!“ zvolal. „Choť vaše neví, že jest manželkou Joama Dacosty, děti vaše nevědí, že jsou dítkami jeho; co nevidět o tom zvědí!“

Joam Garral ustoupil; ovládl se zase a na tváři jeho rozhostil se obyčejný klid.

„Rozmluva tato trvala již příliš dlouho,“ pravil ubíraje se ke dveřím, „a vím, co mám dělat.“

„Mějte se na pozoru, Joame Garrale!“ varoval ho naposled Torres, jenž ani nevěřil, že by hnusný jeho návrh mohl býti odmrštěn.

Joam Garral ani neodpověděl. Otevřel spíše dvéře vedoucí na verandu, pokynul Torresovi, by šel za ním, a oba kráčeli do prostřed verandy, kde rodina byla shromážděna. Manoel a Benito, jimž trapné obavy nedaly už pokoje, právě povstali. Viděli dobře, že z Torresa jde pořád ještě hrozba a že mu srší z očí hněv a zášť.

Naproti zjevu dobrodruha přicházel sem Joam Garral docela pokojně, téměř usmívavě.

Oba stanuli před Jaquitou a okolím. Nikdo neodvážil se k nim promluviti.

Tu Torres přerušil trapné mlčení hlasem temným a s drzostí jemu vlastní.

„Naposled, Joame Garrale,“ pravil, „žádám od vás rozhodnou odpověď!“

„Odpověď — ihned!“ Obrátil se tímto ku své manželce.

„Jaquito,“ oslovil ji, „zvláštní okolnosti nutí mne, bych změnil, na čem jsem se dříve ustanovil stran svatby Minhy a Manoele.“

„Konečně!“ vyhrkl Torres.

Joam Garral pohledl jen opovržlivě na toho bídného chlapa, neodpovídaje.

Než Manoelovi buchalo při tomto oslovení srdce, div že se nerozskočilo. Mladá dívka vstala, na smrť bledá, jakoby hledala útěchy a podpory u matky své. Jaquita otevřela náruč, by dítě své chránila a hájila!

„Otče můj!“ zvolal Benito vstoupiv mezi Joama Garrala a Torresa, „co chcete říci?“

„Chci říci,“ odpověděl Joam Garral hlasem povýšeným, „že bychom dlouho čekali, kdyby naše Minha a Manoel byli teprve v Paře oddáni. Sňatek bude zde, zejtra na jangadě, za požehnání otce Passanhy, jestliže Manoel, s nímž o věci té promluvím, není opačného mínění.“

„Ó, otče můj, otče můj! . . .“ zvolal mladý muž.

„Ještě mne tak nenazývej, Manoeli,“ připomněl mu Joam Garral s přízvukem nevýslovného bolu.

Torres, jenž výjev tento sledoval s rukama založenýma, stíhal celou rodinu zrakem drzím, nestydatým.

„To je tedy vaše poslední slovo?“ vynutil ze sebe a vztáhl ruku proti Joamu Garralovi.

„Nikoli, poslední ještě ne.“

„A jak pak zní toto?“

„Jak následuje, Torrese! Zde jsem já pánem! Vy pak, ať je vám to vhod či nevhod, vyklidíte se okamžitě z jangady.“

„Ano, okamžitě,“ vpadl Benito, „nebo hodím ho přes palubu!“

Torres pokrčil rameny.

„Jen žádných hrozeb,“ pravil, „nejsou k ničemu! Mně se zrovna hodí, bych ihned odešel. Budete na mne ještě pamatovati, Joame Garrale. Uhlídáme se zase brzy!“

„Záleží-li jenom na mně,“ odpověděl Joam Garral, „tož spatříme se snad spíše, než vy byste si toho přál.

Zejtra půjdu k soudci Ribeirovi, nejvyššímu úředníku krajskému, jemuž jsem již oznámil, že přistanu v Manau.“

„K soudci Ribeirovi!“ opakoval Torres patrně překvapen.

„Ano, k tomuto,“ ujišťoval Joam Garral.

Po té odkázal Torresa s opovržením na pirogu, i poručil čtyřem mužům, aby ho na nejbližším ostrově vylodili.

Konečně bídník zmizel.

Pohnuti ještě nad tím, co se bylo dálo, trvali všickni v mlčení jako hlava rodiny.

Než Fragoso, který vážnou tu záležitosť nebyl dosti málo uvážil, přistoupil hbitě a s lehkou myslí k Joamu Garralovi.

„Bude-li sňatek slečny Minhy a pana Manoele již zejtra na jangadě —“

„Tož svatba vaše, milý příteli, bude zároveň s ním,“ upokojil ho Joam Garral.

Pokynuv pak Manoelovi odešel s nim do domu.

Rozmluva Joama Garrala s Manoelem trvala skoro půl hodiny, což ostatním přicházelo jako celé století, až se konečně otevřely dvéře příbytku. Manoel vystoupil sám.

Oči jeho zářily jakoby velikomyslným rozhodnutím.

Přistoupil k Jaquitě. „Matko má!“ pozdravil tuto; „ženo má!“ pravil k Mině, „a můj bratře!“ k Benitovi; pak se obrátil k Lině a Fragosovi řka: „Tedy zejtra!“

Věděl nyní, co se sběhlo mezi Joamem Garralem a Torresem, a že podařilo se Joamu Garralovi dopisováním, o němž rodina jeho nevěděla, přesvědčiti soudce Ribeira o své nevině. Slyšel, že fazendník pohnouti se dal k nynější výpravě jen tím, aby vymohl si revisi procesu opravdu hanebného, jehož obětí stal se před dlouhými lety, by tak neuvalil na zetě svého a rozmilou dceru břímě hrozného osudu, jež tak dlouho byl snášel.

Ano, Manoel věděl nyní všecko, ale věděl též, že Joam Garral, či spíše Joam Dacosta, je nevinen; proto si ho pro jeho neštěstí ještě více vážil než dříve. To jediné nevěděl, že věcný důkaz o nevině fazendníkově nalézá se v rukou Torresových. Joam Garral chtěl ponechati soudci, by prokázal platnosť tohoto důkazu, jenž měl i poslední podezření vyvrátiti, mluvil-li dobrodruh vůbec pravdu.

Manoel pověděl tedy pouze, že půjde k otci Passanhovi a poprosí ho, by co nejrychleji připravil vše ku dvěma svatbám.

Ráno dne 24. srpna, hodinu před svatební slavností, velká piroga přistála od levého břehu k jangadě.

Dvanáct veslařů připlulo s ní rychle z Manaa. Byl na ní mimo několik nižších úředníkův i náčelník policie, jenž ohlásiv se vstoupil na palubu.

Joam Garral a jeho vlastní vystoupili právě již slavnostně ustrojeni z příbytku.

„Joam Garral?" tázal se náčelník policie.

„Zde jsem!" odpověděl fazendník.

„Joame Garrale!" pokračoval náčelník policie, „vy jste byl kdysi také Joamem Dacostou! Tato dvě jména má týž muž! Zatýkám vás!"

Zděšením ztrnulé stály tu po těchto slovech nepohnutě Jaquita a Minha.

„Otec můj — vrahem!" zvolal Benito obraceje se k Joamu Garralovi.

Pokynem rukou kázal mu otec, aby mlčel.

„Dovoluji si pouze jedinou otázku," pravil Joam Garral s pevným hlasem k náčelníku policie. „Dostal jste rozkaz, po němž mne zatýkáte, od presidenta soudu v Manau, od soudce Ribeira?"

„Nikoliv," odpověděl náčelník policie, „byl mi doručen s uložením, abych jej ihned vykonal, od jeho náměstka.

Soudce Ribeiro byl včera večer raněn mrtvicí a zemřel této noci ve dvě hodiny nepřišed více k sobě."

„Zemřel?" zvolal Joam Garral, jejž zpráva ta na krátko ohromila; „mrtev! — mrtev!"

Než vztýčiv brzo zase hlavu obrátil se k manželce své a k dítkám.

„Soudce Ribeiro," pravil, „věděl jediný, že jsem nevinen. Smrť jeho mne sice těžce zasáhla, než nemám příčiny, bych si zoufal, a vy všickni, kteří jste mně tak milí, pohlížejte klidně do budoucnosti!"

Pak přistoupil k Manoelovi.

„Důvěřuji v milosrdenství Boží," pravil k němu. „Nyní ukáže se, nalézá-li se spravedlnosť nebes i na zemi!"

Náčelník policie pokynul svým lidem, aby zmocnili se Joama Garrala.

„Ale, otče, promluvte přece slovíčko!" zvolal Benito, jenž byl zoufalstvím napolo bez sebe. „Rcete slovíčko, a my, nejde-li to jinak, třeba násilnými opatřeními rozhodneme nedorozumění, jehož jste obětí."

„Zde není žádného nedorozumění, milý synu," odtušil Joam Garral. „Joam Dacosta a Joam Garral jsou opravdu jedna osoba. Jsem Joam Dacosta — ale poctivý muž, který omylem soudu byl kdysi k smrti odsouzen — od toho času minulo třiadvacet let, a pravý vinník nebyl nalezen. Že jsem úplně nevinen, milené dítky, přísahám tímto jednou pro vždy u Boha Vševědoucího, dokládaje se láskou svou k vám a k vaší matce!"

„Všeliké obcování mezi vámi a vašimi nyní přestává," připomněl na to náčelník policie. „Jste mým vězněm, Joame Garrale, a dle rozkazu mi daného budu jednati se vší přísností."

Joam Garral upokojil své dítky a omráčené sluhy pokynutím rukou.

„Nechť provádí se spravedlnosť lidská,“ pravil, „spravedlnosť božská zajisté zvítězí!“

A s myslí nezlomenou a hrdým vědomím vstoupil do pirogy.

Podobalo se věru, jakoby rána, která zastihla všecky, kdož byli kolem Joama Garrala, byla se nejméně dotkla jeho, na jehož hlavu přece přímo dopadala.

ČÁSŤ DRUHÁ.

I.

Manao.

Město Manao leží přesně na 3° 8' 4" jižní šířky a na 67° 27" západní délky od poledníka pařížského. Čtyři sta dvacet kilometrických mil (po 10 kilometrech) dělí je od Beléma a deset kilometrů pouze od ústí řeky Negra.

Manao není vystaveno na břehu řeky Amazonky. Zvedáť se toto hlavní město provincie po levém břehu řeky Negra — nejdůležitější a nejznámější to pobočky veletoku brasilského — vévodíc nivám okolním malebnými skupinami domů soukromých a budov veřejných.

Řeka Negro, objevená r. 1645 Španělem Favellou, sbírá své prameny na úbočích horstva, rozkládajícího se na severozápad mezi Brasilií a Novou Granadou v samém srdci provincie Popajánské a spojena jest přímo s Orinokem dvěma rameny, Pimichim a Cassiquaire.

Po toku krajinami překrásnými, 1700 kilom. dlouhém, Negro vrhá ústím zšíří jedenácti set sáhů černé své vody do Amazonky, ale nesplynou zde v jednu směs po mnoho mil, neboť tak patrna a mocna jest jejich protiva. Splynutí toto stává se na místě, kde břehy ustupují, činíce jakousi rozsáhlou zátoku zdélí patnácti mil, jež táhne se až k ostrovům Anavilhanasským.

V jednom z těchto úzkých záryvků vykroužen jest přístav Manajský. Četné lodičky setkávají se zde, jedny

zakotveny v proudu řeky, čekajíce příznivého větru, druhé spravované v chobotech a průplavech, které městem na vše strany probíhají a mu jaksi vzhledu trochu hollandského dodávají. Budou-li se zde zastavovati parní lodi, a to se zajisté stane co nevidět, když se tu obě veliké řeky tak příznivě spojují, tož zmohutní patrně obchod Manaa. V pravdě, stavební i truhlářské dříví, kakao, kaučuk, káva, sarsaparilla, cukrová třtina, indych, muškátové ořechy, nasolené ryby, želví tuk a jiné věci mohou býti splavnými řekami rozvedeny na všechny strany: řekou Negrem na severu a západě, Madeirou na jihu a západě a k tomu Amazonkou samou, která bere se na východ až k pobřeží Atlantského oceanu. Poloha města toho jest tedy velmi šťastna a napomáhá platně k rozvoji jeho.

Manao — nebo Manaos — nazváno bylo kdysi Moura, později, částečně i podnes slulo Barra de Rio Negro. Od r. 1757 do 1804 náleželo k okresu stejného jména s velikým přítokem, u jehož ústí bylo založeno. Asi r. 1826 stalo se hlavním městem širé provincie Amazonské, vzavši nynější jméno od Indiánů, kteří obývali druhdy kraje středoamerické.

Dosti často cestovatelé špatně poučení zaměňují město toto s báječným Manaem, rozkládajícím se prý nedaleko báječného rovněž jezera Parimy, jež nebude asi nic jiného než horní Branco, totiž pouhý přítok řeky Negra. Sem kladli království El Dorado, jehožto vládce každého jitra dle pověsti dával se posypati zlatým práškem, jejž sbírali lopatami, tolik tu bylo toho drahocenného kovu! Než přihlédneme-li k pravdě, jest nám mnoho si odmysliti, a celá ta domnělá hojnosť zlata scvrkla se v slídovité kamení, jehož lesk oklamal zraky chtivých zlatokopů.

Manao nemá vůbec nic společného s báječnou skvělostí záhadného města hlavního někdejšího El Dorada. Jest to pouhý městys asi s 5000 obyvatelů, mezi nimiž jsou dobré

tři tisíce úředníků. Proto jsou i v mnohých budovách soukromých veřejné úřady, tak na př.: budova soudní, dům presidentský, úřad finanční, pošta, celnice, nepočítaje vyšší školu, založenou r. 1848, a nemocnici, vystavenou r. 1851. Připomeneme-li hřbitov, zaujímající východní svah pahorku, na němž r. 1669 zbudována byla tvrz proti mořským loupežníkům na Amazonce, nyní ve troskách, seznáme, kolik má město domů mimoúředních.

Co se týče chrámů, není jich vlastně nic více než dva: kostelíček Početí Panny Marie a kaple Matky boží, vystavená skoro v širém poli na chlumu, zvedajícím se nad Manaem.

To je trochu málo pro město španělského původu. Mimo tyto budovy byl tu jen ještě klášter karmelitánský, jenž r. 1850 vyhořel a z něhož nezbyly než ssutiny.

Obyvatelstvo Manaa nepřevyšuje počtu výše udaného a kromě úředníků, zřízencův a vojska skládá se z obchodníků portugalských a z Indiánů, náležejících k různým kmenům podél řeky Negra kočujícím.

Tré hlavních tříd, dosti nepravidelných, dělí město. Mají jména významná, která nesou se k povaze a smýšlení obyvatelstva, a to: Třída Boha Otce, třída Boha Syna a třída Boha Ducha Svatého. Mimo to táhne se k západu překrásné stromořadí ze stoletých oranžníků, jichž stavitelé byli z vážnosti ušetřili, když přestavovali staré město v město nové.

Mezi těmito třídami rozkládaly se pak ulice nedlážděné se čtyřmi průtoky, nad nimiž pnou se dřevěné lávky. Na některých místech tekou tyto „iguarapy“ středem velkých náměstí s bujným trávníkem a pestrými květinami, přirozených to jaksi čtverhranů s lemem krásných stromů, mezi nimiž „sumaumeira“ je nejhojnější, onen obr rostlinstva, jehož kůra je bělostná a jehož koruna má vrchol rozsochatý, střechovitý, jenž spočívá na sukovitém větvoví.

*

Soukromých domů vyhledati třeba mezi několika sty budov téměř sešlých; některé pokryty jsou taškami, jiné mají střechu z palmových listů vedle sebe položených, avšak všecky mají prodloužené střechy proti úpalu slunce a krámy poněkud vyvstávající, jež mají obyčejně obchodníci portugalští.

Lidé, kteří po čas procházky ubírají se z domů veřejných i soukromých, jsou buď muži s přísnou tváří úřednickou, v černém kabátě, s hedvábným kloboukem, v lakovaných botkách, s rukavicemi pestrých barev, s diamanty v kravatě; paní v úboru velkopanském, avšak křiklavém, řásnatém, s klobouky co možná nejnovějšími; konečně též Indiáni, kteří se hledí poevropejštit a tak stírají poslední rázovitosť místní ve střední části poříčí Amazonského.

Takové jest Manao, jež bylo čtenáři poněkud poznati, by porozuměl dalšímu vypravování. Zde jangada zastavila svou plavbu, tak smutně prostřed dlouhé cesty, již měla ještě uraziti, přerušenou; zde mělo se odhaliti tajemství Joama Garrala, jež tak dlouho skrýval.

II.

Prvé hodiny.

Sotva že člun, jenž unášel Joama Garrala či spíše Joama Dacostu — jméno toto dlužno mu zase dáti — byl zmizel, přistoupil Benito k Manoelovi.

„Co víš ty?“ tázal se ho.

„Vím, že otec tvůj jest nevinen! Ano! nevinen!“ opětoval Manoel, „a že přede dvaceti třemi roky byl odsouzen k smrti pro zločin, jehož nespáchal!“

„Pověděl ti to všecko, Manoeli?“

„Všecko, milý Benito!“ odpověděl mladík. „Poctivý majetník fazendy nechtěl, aby minulosť jeho byla záhadnou tomu, jenž pojav dceru jeho za manželku vstoupil tak jako druhý syn do jeho rodiny.“

„A důkazy, že je nevinen? Může jich otec můj podati?“

„Důkaz tento, Benito, podává již zajisté třiadvacetiletý jeho poctivý a počestný život, podává již rozhodnutí Joama Dacosty, že vstoupí sám před soudce a řekne: „Zde jsem! Nesnesu toho již více, bych se přetvařoval, i nechci se skrývati za jméno, které není mé. Odsoudili jste nevinného, navraťte mu zase jeho česť!““

„A tys o slovech jeho nebyl nikdy v pochybnosti, když otec můj byl k tobě tak promluvil?“

„Ani okamžik,“ odtušil Manoel.

Oba junáci podali si ruce a stiskli si je na znamení své jednomyslnosti.

Po té Benito šel k otci Passanhovi.

„Otče,“ vece, „doveďte matku i sestru mou do jejich komnat! Neopouštějte jich dnes! Zde — jak víte — nikdo nepochybuje, že otec můj jest nevinen, nikdo! . . . Zítra dojdeme k náčelníku policie. Pustí nás zajisté do vězení. A kdyby ne, bylo by to ukrutné! Tam shledáme se s otcem naším a uvážíme, čeho třeba podniknouti, by sproštěn byl tak těžké obžaloby!“

Jaquita z počátku div že neomdlela; jestliže statečná žena byla neočekávanou pohromou téměř zdrcena, tož brzy se opět vzpamatovala. Tato Jaquita Dacostová zůstávala touž, jako dříve Jaquita Garralová. Byla přesvědčena, že muž její je nevinen, ano, ani jí na mysl nevstoupilo, že by Joama Garrala proto kárala, že ženil se pod cizím jménem. Vzpomínala pouze na dlouhý, blažený život, jejž měla s tímto ctihodným, křivě podezřívaným mužem! Ano!

zítra pospíší ke dveřím jeho vězení a neopustí jich dříve, dokud se neotevrou. Otec Passanha odvedl ji s dcerou, jež nemohla potlačiti slz, a všichni tři odebrali se do příbytku svého.

Oba mladíci zůstali samotni.

„A nyní, milý Manoeli,“ pravil Benito, „povíš mi vše, co ti otec můj byl svěřil.“

„Nemám příčiny, proč bych ti čeho tajil, Benito.“

„Tedy mi pověz, za jakým účelem Torres přišel na palubu jangady?“

„Aby Joamu Dacostovi prodal rozřešení tajemství z jeho minulosti.“

„Tedy Torres zamýšlel již, když jsme ho byli v lesích iquitských napadli, s otcem mým se sblížiti?“

„Bezpochyby,“ odpověděl Manoel. „Padouch ten mířil tehdy do fazendy, by ujednal tam dávno již připravovaný hanebný překup.“

„A když od nás zvěděl,“ pravil Benito, „že otec můj a celá rodina hotoví se přejíti přes hranice, změnil náhle svůj úmysl?“

„Ano, Benito; poněvadž Joam Dacosta, jsa jednou na území brasilském, byl více v jeho moci, než na území peruanském. Proto shledali jsme se s Torresem opět v Tabatinze, kde nás očekával, kde na nás číhal.“

„A já pošetilec,“ zvolal Benito horše se sám na sebe, „byl jsem tak neopatrný, že jsem mu nabízel místo na jangadě!“

„Bratře,“ přimlouval mu Manoel, „nečiň si proto výčitek! Torres byl by nás tak jako tak přistihl! Takový člověk nespustí se hned tak stopy jednou vysliděné. Kdyby nás byl propásl v Tabatinze, shledali bychom se s ním v Manau.“

„Ano, Manoeli, máš pravdu! Než nyní neběží o minulosť, nyní jde o přítomnosť . . . Pryč s marnými sobě výčitkami. Mějme na zřeteli věci potřebnější.“

Benito mluvě tak přejel si rukou čelo, jakoby si chtěl všecky podrobnosti této smutné záležitosti zase představiti.

„Jak, pro všecko na světě,“ tázal se, „Torres mohl zvěděti, že otec můj byl přede třiadvaceti lety pro ten ohavný zločin v Tijuku odsouzen?“

„Nevím,“ odtušil Manoel, „a dle všeho bych se domníval, že otec tvůj nemá o tom povědomosti.“

„A přece Torres znal jméno Garral, pod nímž skrýval se Joam Dacosta?“

„Patrně.“

„A věděl také, že otec můj v Peru, v Iquitě od tak dlouhých let hledal útočiště a že je tam byl našel?“

„Opravdu,“ ujišťoval Manoel. „Ale jak se o tom mohl dověděti, nepochopuji.“

„Ještě jednu otázku,“ pravil Benito. „Jaký asi návrh Torres činil otci mému v krátké rozmluvě, po níž jsme ho byli vyklidili?“

„Vyhrožoval udati úřadu, že Joam Garral je oním pohřešovaným Joamem Dacostou, kdyby se snad vzpouzel vykoupiti si jeho mlčelivosť.“

„A za jakou cenu?“

„Za cenu ruky dcery jeho!“ odpověděl Manoel přímo, ale zbledl při tom hněvem.

„Bídník ten opovážil se . . .“ zvolal Benito.

„Víš sám, milý Benito, jak otec tvůj odpověděl k tomu hanebnému zámyslu!“

„Ano, Manoeli, vím! Odpověděl, jak jen poctivec může odpověděti — vyhnal Torresa! Tím není však věc odbyta; nebyl otec můj zatčen na udání Torresovo?“

„Zajisté!“

„Nuže, přisám bůh,“ zvolal Benito hroze rukou na

levý břeh, „vyhledám Torresa, musí mi pověděti, jak přišel k tomuto tajemství, dostal-li je od pravého původce onoho zločinu — nebude se asi zdráhati — a kdyby se zdráhal, tož budu již vědět si s ním rady!“

„Vědět si s ním rady, neméně ty, jako já!“ doložil Manoel sice chladněji, avšak rovněž odhodlaně.

„Nikoli, Manoeli, nikoli! . . . jenom já, pouze já!“

„Jsme nyní bratři, Benito,“ vece Manoel, „pomsta náleží nám oběma!“

Benito neodpovídal. Patrně, že se už pro případ ten byl pevně ustanovil.

Právě přiblížil se k mladíkům kormidelník Araujo, jenž na blízku pozoroval stav vody.

„Rozhodli jste se,“ tázal se, „má-li jangada zůstati na kotvách u ostrova Murase, nebo veplouti do přístavu manajského?“

O tom bylo třeba rozhodnouti se, nežli nastala noc, a uvážiti případ ten i onen.

Zpráva, že Joam Dacosta zatčen, roznesla se již zajisté po celém městě. Nebylo pochyby, že vzbudila zvědavosť obyvatelstva manajského.

Než nemohla vzbuditi více než zvědavosť proti odsouzenci, proti původci zločinu v Tijuku, jenž nadělal kdysi tolik hluku? Kdyby lid se hnul a ošklivosť svou nad tím ohavným zločinem, ještě nesmířeným, skutkem projeviti chtěl? Bylo-li se toho obávati, tož bylo zajisté moudřejší nechati jangadu u ostrova Murase, na pravém břehu a několik mil od Manaa.

Rozhodnutí klonilo se brzo na tu, brzo na onu stranu.

„Nikoli!“ zvolal konečně Benito. „Zůstati zde, znamenalo by opustiti otce mého a pochybovati o jeho nevině; zdálo by se, jako bychom se báli státi s ním za jedno! Třeba jíti do Manaa a to bez průtahu!“

„Máš pravdu, Benito,“ odpověděl Manoel. „Půjdeme!“

Araujo přisvědčil rovněž a činil pak nutná opatření, by odrazili od ostrova. Při tom bylo třeba náležité opatrnosti. Mělo se plouti šikmo proudem Amazonky jakož i proti valným proudům řeky Negra, které valily se dvanácte mil zpátky širokým její ústím.

Lana na ostrově upevněná povolena a jangada vehnána do proudu nesla se dále směrem šikmým. Araujo použil dovedně zátočí proudu, lámajícího se o výběžky pobřežní, by ohromnému prámu dával směr žádoucí, i sloužily mu při tom také dobře dlouhé háky člunové.

Dvě hodiny na to jangada octla se na druhém břehu Amazonky, poněkud nad ústím řeky Negra, kde vírný její proud hnal ji k dolejšímu břehu široké zátoky na levém břehu této pobočky.

Konečně v pět hodin jangada stanula u tohoto pobřeží, kdež byla pevně uvázána, ne v samém přístavě manajském, jehož byla by jen stěží při rychlém proudu vody dosáhla, nýbrž alespoň malou míli pod ním.

Pramice spočívala nyní na černých vodách řeky Negra, zrovna při povýšené stěně pobřežní, porostlé cekropiemi s hnědočervenými pupenci a mající jakousi besídku z rovnolodyžných keřů růžových, jež Indiáni nazývají „froxas“ a z nichž si dělají zbraň.

Několik měšťanů procházelo se po břehu.

Bezpochyby zvědavosť přilákala je k stanovišti jangady. Zpráva, že Joam Dacosta uvězněn, roznesla se zajisté v místě, ale zvědavosť Manajanů nezvrhla se u všetečnosť a míjeli jangadu ve slušné vzdálenosti.

Benito zamýšlel ještě dnes večer vystoupiti na břeh, ale Manoel zrazoval ho od toho.

„Posečkej do zejtřka,“ pravil. „Již nadchází noc, a bude záhodnější, když neopustíme v ní jangadu.“

„Budiž; tedy zejtra!“ odtušil Benito.

Právě vystoupila Jaquita s dcerou svou a otcem Passanhem z příbytku. Kdežto Minha ještě v slzách se rozplývala, neleskly se oči matky její více slzami, celá pak postava její jevila rozhodnosť a odhodlanosť. Bylo znáti, že žena ta nyní všeho se odváží, by rovněž tak povinnosti své dostála jako práva svého se domáhala.

Jaquita kráčela zvolna k Manoelovi.

„Manoeli, poslyšte, co vám vypovím; neboť svědomí mé nutká mne k tomu.“

„Poslouchám!“ odpověděl Manoel.

Jaquita hleděla mu plně a otevřeně do obličeje.

„Když jste včera,“ pokračovala, „po rozmluvě, již jste měl s Joamem Dacostou, mužem mým, přišel ke mně, oslovil jste mne: Matko má! Pojal jste Minhu za ruku a pravil jste jí: Manželko má! Tu jste zvěděl již vše; minulosť Joama Dacosty byla vám zjevna!“

„Ano,“ odpověděl Manoel, „a Bůh mne trestej, kdybych okamžik jen —“

„Zadržte, zadržte, Manoeli,“ přerušila ho Jaquita, „včera nebyl ještě Joam Dacosta zatčen. Nyní jest tomu jinak. Ač zcela nevinen, choť můj je v rukou spravedlnosti; minulosť jeho bude veřejně známa. Minha je dcera odsouzeného k smrti . . . .“

„Minha Dacostová nebo Minha Garralová — je v tom nějakého rozdílu?“ zvolal Manoel vášnivě; „nezůstává touže moje Minha?“

„Manoeli!“ vzlykala dívka.

Byla by jistě klesla k zemi rozčilením, kdyby jí ruka Liny nebyla zadržela.

„Matko,“ pravil Manoel, „nechcete-li ji usmrtiť, tož jmenujte mne synem svým!“

„Synu můj, mé dítě!“

To bylo vše, co Jaquita mohla pronésti, a slzy mocí zadržované vytryskly jí z očí.

Všichni vrátili se do příbytku. Dlouho, dlouho vlekla se noc těžce zkoušeným, a ni hodinka spánku neutlumila jejich zármutek a bol z poslednějšího dne.

III.

Pohled do minulosti.

Byla to zajisté osudná náhoda, že zemřel právě soudce Ribeiro, který byl důvěrníkem Joama Dacosty.

Dříve než byl jako president soudu, totiž jako první úředník provincie do Manaa přeložen, znal Ribeiro již Joama Dacostu v čase, kdy mladý úředník byl stíhán pro onu loupežnou vraždu a krádež diamantů. Ribeiro byl tehdáž advokátem ve Villa-Rice. Jemu bylo uloženo, by hájil obžalovaného před porotou. Podjal se pře této milerád, učinil ji za svou. Prozkoumáním listin jakož i podrobných výsledků vyšetřování nabyl nejen jistého přesvědčení, jež obhájci téměř již napřed chovati jest, nýbrž i jistoty, že klient jeho jest křivě obžalován, že nikterak neúčastnil se při vraždě průvodu vojenského ani při loupeži diamantů, že všecko vyšetřování je na nepravé stopě — zkrátka, že Joam Dacosta jest zcela nevinen.

Při vší své výmluvnosti, při vší své oddanosti nepodařilo se přece advokátu Ribeirovi, by porotu o svém mínění přesvědčil. Arciže nemohl také obviňovati nikoho jiného, že zločin ten spáchal. Nebyl-li to Joam Dacosta, který přece nejspíše mohl loupežným vrahům vyzraditi tajený čas odchodu mužstva s diamantovým nákladem, kdo by to tedy byl? Úředník, jenž průvod provázel, padl s většinou vojínů; na něj nemohlo se tedy podezření uvaliti.

Vše spíše udávalo Joama Dacostu jakožto jediného a pravého původce zločinu. Ribeiro hájil ho s největší horlivostí a vroucností, činil všemožné — nadarmo, nemohl ho zachrániti. Odpověď poroty přisvědčila ke všem otázkám prokurátorovým. Joam Dacosta byl usvědčen z úmyslné vraždy, a ježto nebylo tu pro něj žádných okolností polehčujících, k smrti odsouzen.

Ubohému zmizela nyní všecka naděje. Na záměnu trestu nebylo asi pomysliti; neboť zločin týkal se státního důchodu diamantního. Odsouzený byl ztracen . . . . . Než v noci před popravou, když už šibenice byla vztyčena, podařilo se Joamu Garralovi uprchnouti z vězení ve Villa-Rice. Ostatní známe.

Dvacet let později jmenován advokát Ribeiro nejvyšším sudím v Manau. V útulku svém zvěděl fazendník Iquitský o této změně a viděl v tom šťastnou okolnosť, jež by mohla vésti k revisi jeho procesu s výsledkem poněkud slibným. Soudil právem, že advokát ještě této doby jako dříve přesvědčen bude, že je nevinen, a odhodlal se tedy, že vše podnikne, by došel ospravedlnění. Kdyby Ribeiro nebyl jmenován nejvyšším sudím provincie Amazonské, byl by se, nemaje dalších důkazů, že je nevinen, kroku toho sotva odvážil. Ač poctivec tento zajisté snášel velká muka, že nucen byl skrývati se jako dobrovolný vyhnanec v Iquitě, byl by snad přece ještě čekal delší dobu, by upomínka na onu krvavou událosť ještě více pobledla, kdyby ho nebyly pohnuly okolnosti jiné, by nemeškal se déle se záležitostí rovněž mu závažnou.

Mnohem dříve, než Jaquita o tom se mu zmínila, spozoroval jednou, že Manoel dceru jeho miluje. Toto spojení mladého vojenského lékaře s jeho dceruškou líbilo se mu v každém vzhledě. Bylo zřejmo, že dnes nebo zejtra bude požádán za ruku své dcery, a Joam nechtěl tím býti překvapen. Právě proto trápila ho více než kdy myšlénka,

že tu žil s jménem nepravým, a že Manoel Valdez, maje za to, že vstupuje do rodiny Garralovy, přijat by byl opravdu do rodiny Dacostovy, jejížto hlava jest psancem, nad nímž vznášel se neustále rozsudek smrti z dřívější doby jako meč Damoklův. Nikoli! Za těchže okolností, jako jeho vlastní ženění, nesměl se sňatek tento díti — nikoli, nikdy!

Čtenář vzpomene si na příběhy z onoho času. Čtyři léta po tom, kdy mladý muž vstoupil do fazendy Iquitské, a když stal se společníkem Magelhaësovým, byl starý Portugalec jistou nehodou smrtelně raněn. Zbývalo mu jenom několik dní života. Děsil se myšlenky, že dcera jeho má tu zůstati sama bez ochrany a podpory; než věda, že Joam a Jaquita měli se rádi, tož mu na tom velice záleželo, by byli sňatkem neprodleně spojeni.

Joam zprvu odporoval. Nabídl se, že zůstane ochráncem, pomocníkem Jaquitiným, nikoli její manželem . . . K naléhavým prosbám Magelhaësovým konečně svolil. Jaquita vložila ruku svou do ruky Joamovy, a Joam ji přijal. Byly to pro něj asi trapné okamžiky! Buď bylo Joamu Dacostovi ze všeho se vyznati, buď prchnouti navždy z tohoto domu, v němž byl tak pohostinně přijat a k jehož zvelebení byl tak platně přispěl! Chtěl spíše ze všeho se vyznati, než dáti dceři dobrodince svého jméno, jež nebylo jeho vlastní, jméno zločince, odsouzeného k smrti pro vraždu, byť i byl nevinen.

Než okolnosti naléhaly; starý fazendník umíral, vztáhl třesoucí se ruce k mladým lidem! Joam Dacosta mlčel, sňatek uzavřen a všecken život mladého statkáře byl zasvěcen štěstí a blahu Jaquitinu, která stala se jeho manželkou.

„Až se jí jednou vyznám,“ pomyslil si Joam, „Jaquita mi zajisté odpustí. Ni okamžik nebude pochybovati, že jsem nevinen. Než jestli jsem ji oklamal, neoklamu

jinocha, jenž sňatkem s Minhou chce vstoupiti do naší rodiny. Nikoli! Raději se udám sám a skončím tak tento nesnesitelný život!“

Joam Dacosta pomýšlel již mnohokráte na to, že s chotí svou promluví o své minulosti. Vyznání tanulo mu již na rtech, v tom však přednesla mu prosbu, by provodil ji do Brasilie, a jí a dceři její způsobil tak radosť poznati krásnou řeku Amazonku. Jak Jaquitu znal, věděl, že láska její k němu neutuchne — a přece, přece neodvážil se toho.

Kdo by stavu jeho nepochopoval, pomyslí-li, že jediné slovo jeho zničilo by snad navždy štěstí rodiny, o niž tak pečoval a jíž platila celá práce jeho?

Úvahy takové trápily ho po dlouhá léta, zde byl původ jeho utrpení, jež před každým skrýval; takový byl život muže tohoto, který neměl příčiny tajiti jediného skutku svého, a kterému samému pro nespravedlivý výrok soudu skrývati se bylo. Když pak nemohl déle pochybovati o lásce Manoelově k dceři své, když uvážil, že neprojde snad ani rok, kdy na něm bude, by dal otcovské své svolení k tomuto sňatku, neváhal už a jal se jednati, by učinil konec tomuto trapnému stavu.

V listě soudci Ribeirovi zaslaném seznámil tohoto nejen s tajemstvím života Joama Dacosty, vyznal mu jméno, na něž se skrýval, nýbrž projevil i své pevné rozhodnutí, že se postaví sám před soudy vlasti své, kdež žádati bude za revisi svého procesu, po níž prohlášen bude buď za nevinného a svobodného, nebo která skončí v případě opačném vykonáním rozsudku, ve Villa Rice vyneseného.

Jaké pocity vířily v srdci tohoto veleváženého úředníka, snadno lze uhodnouti. Nyní nesvěřoval obžalovaný svou věc obratnému advokátu, nýbrž odsouzený sám uchyluje se k nejvyššímu úředníku provincie. Joam Dacosta nejen že svěřil se mu se vším, nýbrž nevyminil si ani, by tajemství jeho bylo zachováno.

Soudce Ribeiro podivil se z počátku, že objevil se tu náhle člověk již dávno pohřešovaný, ale pak jal se o věci zevrubně přemýšleti a vyložiti si, jaké povinnosti mu nyní úřad jeho ukládá. Vždyť jemu především slušelo stíhati zločince, a zde vydává se takový sám v jeho moc. Ovšem že ho kdysi sám byl obhajoval a v nejmenším nepochyboval, že byl tehdáž nespravedlivě odsouzen; rovněž byla radosť jeho z útěku před vykonáním rozsudku velika, ba byl by i útěk jeho podporoval; avšak co učinil obhájce někdejší, směl to učiniti úředník nynější?

„Ano zajisté,“ pravil k sobě soudce, „svědomí mé káže mi, bych tohoto spravedlivého neopouštěl! Právě dnešní jeho čin je novým důkazem, že je nevinen, ovšem mravním jenom důkazem, ježto jiných podati nemůže, avšak právě snad nejvývodnější. Nikoli, nikoli, neopustím ho!“

Od onoho dne zavedeno tajné dopisování mezi soudcem a Joamem Dacostou. Ribeiro varoval především svého svěřence, by počínáním nerozvážným věc nepoškodil. Slíbil mu, že se opět ujme této záležitosti, že listiny bedlivě prozkoumá a důvody jejich probere. Zároveň záleželo mu na tom, by se dověděl, jestli v obvodu diamantovém nevyšlo něco na jevo, co se týkalo oné hrozné události. Snadže přece některý z účastníkův onoho zločinu byl později zatčen a vyznal se buď zcela, nebo do jisté míry? Joam Dacosta byl ovšem posud hlavním vinníkem i nezbývalo mu, než tvrditi neustále, že je nevinen. Než zákonu to nevyhovělo, proto soudce Ribeiro hleděl ze všech na snadě jsoucích listin vyvoditi, komu asi vinu zločinu toho přičítati lze.

Joam Dacosta měl býti tedy opatrným, což také slíbil. Při všem bylo mu s velikou útěchou, že někdejší jeho obhájce a nynější vrchní sudí je posud přesvědčen, že je nevinen. Přes odsouzení Joam Dacosta byl a zůstával obětí, mučedlníkem, člověkem poctivým, jemuž zákon je

povinen skvělé zadostučinění! A když úředník seznal průběh života fazendníka iquitského ode doby jeho odsouzení, nynější stav jeho rodiny a slyšel o jeho snahách a namahavých pracích, jen aby napomáhal štěstí rodiny své, tu ho to sice více nepřesvědčovalo, ale dojímalo, i umínil si pevně, že vynaloží vše, by někdejšímu odsouzenci Tijuckému zjednal opět počestné jméno a náležité místo v lidské společnosti.

Tak trvalo dopisování mezi oběma muži již na šest měsíců.

Když pak prosba rodiny ho přemohla a on přivolil k cestě na Amazonce, oznámil to soudci Ribeirovi.

„Ve dvou měsících budu u Vás,“ tak zněla slova jeho, „a vydám se naprosto prvnímu úředníku provincie!“

„Tedy přijďte!“ odepsal Ribeiro.

Jangada byla už tehdy připravena na cestu! Joam Dacosta vstoupil na ni se svou rodinou, s čeledí, člunaři a jejich ženami. Na cestě vstoupil málokdy na zem, což podivilo manželku a syna jeho. Nejčastěji uzavřel se ve svém pokoji, psal a pracoval, nikoli snad aby přehlížel obchodní knihy a účtoval, nýbrž o svých pamětech posud před každým skrývaných, jež nazval „Vylíčení mého života“ a jež chtěl při revisi svého procesu zadati. Osm dní před svým druhým, na udání Torresovo provedeným uvězněním, obávaje se, že by ho tento mohl předejíti a záměry jeho zmařiti, odeslal Indiána s listem k Ribeirovi, vrchnímu soudci provincie oznamuje, že přijede za osm dní.

Psaní odevzdáno bylo na pravou adresu, a soudce čekal jen na Joama Dacostu, by vyšetřoval opět záhadný tento případ a k šťastnému konci jej přivedl.

Za poslední noci, než jangada připlula do Manaa, ranila Ribeira mrtvice. Než udání Torresovo, jehož nabídka nebyla od oběti jeho přijata, měla žádoucí výsledek. Joam Dacosta byl z lůna rodiny své do vězení veden, nemaje

nyní více svého starého advokáta, jenž by ho hájil! Ó, byla to ovšem hrozná rána! Kostky byly jednou vrženy, ústup nebyl možný. Joam Dacosta sklonil se tedy pod ranou, která ho tak náhle zasáhla. Nešloť jediné nyní o česť jeho, nýbrž o česť všech jeho milých.

IV.

Důkazy mravní.

Zatykač, vydaný proti Joamu Dacostovi, zvanému Joam Garral, pocházel od zástupce soudce Ribeira, jemuž bylo zastávati povinnosti tohoto úředníka v provincii Amazonské, až by jmenován byl jeho nástupce. Zástupce tento jmenoval se Vicente Jarriquez. Byl to malý, příkrý člověk, jejž čtyřicetileté působení při soudě nenaklonilo zrovna blahovolně obžalovaným. Vyšetřoval již tolik příhod hrdelních, soudil a odsoudil tolik zločinců, takže jaksi už napřed ani nepřipouštěl, že by obžalovaný, buďsi to kdokoli, mohl býti nevinen. Nesoudil sice proti svému přesvědčení, než ustálené toto přesvědčení jeho nebylo lze hned tak zviklati výsledky vyšetřování nebo důvody obhájcovými.

Jako mnoho předsedů porot, odporoval i on rád shovívavosti poroty, a když obžalovaný, vyváznuv šťastně z očistce křížových výslechů, neočekávaných otázek atd., předstoupil před něho, měl ho z počátku spíše za vinníka než nevinného.

Nebyl však zlý tento Jarriquez, avšak popudlivý, nepokojný, lstivý a vtipný, vůbec podivný svou velikou hlavou na malém těle, s vlasy rozcuchanými, s očima jako vrtákem vyhloubenýma, z nichž sršely blesky, s nosem hodně vy-

vstávajícím, jímž by jistě rozkládal, kdyby byl jinak pohybliv, s ušima daleko od sebe odstávajícíma, které byly jakoby k tomu uzpůsobeny, by zachytily i to, co dálo se mimo obyčejnou doslýchavosť lidského sluchu, s prsty poklepávajícími neustále na stůl, jakoby pianista cvičil se na nezvučném klavíru, s trupem poměrně dlouhým na krátké nohy, s nohama, jež pořád překládal a zase protahoval když seděl na křesle soudcovském.

V životě soukromém Jarriquez neopouštěl, jsa ostatně zarputilý starý mládenec, právnických svých foliantů, než když šel ke stolu, k němuž rád zasedal, nebo k whistu, jejž nejraději hrál, nehrál-li zrovna v šachy, v nichž byl mistrem, nebo když si konečně čínskými hlavolámaninami, hádankami, šarádami, rébusy, anagrammy, logogryfy a j. čas krátil, což u něho jako u mnohého úředníka evropského — pravá to sfinx z náklonnosti a povolání — nezřídka se stávalo. Na první pohled jevil se jako podivín, a pochopíme, že záležitosť Joama Dacosty náhlou smrtí Ribeirovou se zhoršila, odevzdána jsouc úředníku málo vlídnému.

Ostatně byla úloha Jarriquezova dosti snadna. Neměl již co činiti s výslechy a vyšetřováním, ani s přelíčením ani s vynášením rozsudku, nebylo mu třeba táhnouti se k tomu neb onomu paragrafu trestního zákonníku, by dle něho vyměřil trest. Na neštěstí fazendníka iquitského nebylo všeho toho potřebí. Joam Dacosta byl již zatčen, odsouzen, před třiadvaceti lety v Tijuku trestem smrti pokutován, který i promlčením nebyl ještě zrušen; na změnu trestu jakož i na milosť nebylo ani pomyšlení. Jemu tedy šlo jen o to, by zjistil totožnosť jeho osoby, a tak spravedlnosti, až by přišlo potvrzení z Ria de Janeiro, zadosť se učinilo.

Joam Dacosta nebyl by zajisté opominul tvrditi, že jest nevinen a že byl nespravedlivě odsouzen. Ať již měl soud a předseda jeho mínění jakékoli, na každý způsob byl tento povinen námitky jeho vyslechnouti. Pak šlo hlavně

o to, jakými důvody může odsouzený výroky své doložiti. Ježto pak nemohl jich prvním soudcům uvésti, bylo pochybno, bude-li mu to nyní možno.

V tom spočívalo těžiště celého výslechu.

Vždy pak bylo podivno, že člověk k smrti odsouzený, který žil v cizí zemi bezpečně a šťastně, opustil dobrovolně vše, by se postavil před soud, kdež podle všeho nebylo se mu nadíti co dobrého, což by i zatvrzelého úředníka hrdelního soudu, který již nabyl velkých zkušeností, bylo zajisté zarazilo. Jestli odsouzený nasytil se života, jestli svědomí nedalo mu pokoje, takže sám se dostavil, poněvadž nemohl v sobě utlumiti hlasu ani po tak dlouhém čase: to vše bylo při této záležitosti přece jen na uváženou.

Nazejtří po zatčení Joama Dacosty odebral se tedy soudce Jarriquez do vězení v ulici Boho Syna, kde vězeň byl chován.

Vězení toto bylo někdejším klášterem Missionářů, vystaveným při jednom z hlavních průlivů města. Na místě dobrovolných uzavřenců zůstávají nyní mimovolní zajatci v budově k účelu svému málo se hodící. Komnata, v níž Joam Dacosta vězel, nepodobala se také jinak oněm smutným celám, jež novověká trestní soustava byla zařídila. Byla to stará mnišská komůrka se zamříženým oknem, s vyhlídkou do pusté krajiny, v jednom koutě s lavicí a s jakousi pryčnou v koutě druhém; počítá-li se k tomu ještě něco hrubého nářadí, je to všecko vystrojení komůrky.

Odtud byl Joam Dacosta dne 25. srpna o jedenácté hodině dopolední vyveden k výslechu, jenž dál se v bývalém refektáři kláštera.

Zde soudce Jarriquez seděl již na vysokém křesle před svým psacím stolem, zády k oknu obrácen, takže obličej jeho byl vždy ve stínu, kdežto obličej obžalovaného nalézal se v plném světle. U jednoho konce stolu posadil

*

se písař, s perem za uchem, a jevil se tak lhostejným, jako vůbec bývají takoví lidé, kteří zapisují otázky i odpovědi ze svého řemesla.

Joam Dacosta uveden do síně, a na pokyn úředníkův odešla stráž, jež ho byla přivedla.

Soudce Jarriquez pozoroval pronikavě obžalovaného. Tento ukloniv se před ním postavil se tu nenuceně, nechovaje se ani podlízavě ani vyzývavě, a očekával otázek, jež mu budou dány.

„Vaše jméno?“ počal soudce Jarriquez.

„Joam Dacosta.“

„Kolik je vám let?“

„Padesát a dvě léta.“

„Bydlel jste?“

„V Peru, ve vsi Iquitě.“

„Pod jakým jménem?“

„Pode jménem Garral, jménem mé matky.“

„A proč jste si dal to jméno?“

„Abych se před dvaceti třemi právě lety vyhnul pronásledování brasilských úřadů.“

Odpovědi byly určité a naznačovaly jaksi, že Joam Dacosta podá o své minulosti i přítomnosti obšírné vyznání, takže soudce Jarriquez, jemuž se to v praxi málo bylo přihodilo, nos svůj více natahoval než obyčejně.

„A proč,“ pokračoval, „úřadové brasilští vás stíhali?“

„Poněvadž jsem byl roku 1826 k smrti odsouzen pro známou záležitosť diamantovou v Tijuku.“

„Přiznáváte se tedy, že jste Joam Dacosta?“

„Jsem Joam Dacosta.“

Obžalovaný propověděl to vše s největším klidem, jakoby šlo o věc nejvšednější. I malé oči soudcovy jaksi za víčky probleskovaly, jakoby chtěly vyjádřiti: „Nuže, věc ta jde svou cestou!“

Brzo však došlo k tomu, že obžalovanému kladena vždy stejná otázka, k níž všickni dávají vždy stejnou odpověď, ubezpečujíce, že jsou nevinni.

Prsty soudce Jarriqueza jaly se lehce na stole poklepávati.

„Joame Dacosto,“ tázal se, „co děláte v Iquitě?“

„Jsem fazendník a spravuji rozsáhlé hospodářství.“

„Daří se mu?“

„Výborně.“

„Kdy jste opustil svou fazendu?“

„Asi před devíti nedělmi.“

„Proč?“

„Co se týče této otázky, pane,“ odpověděl Joam Dacosta, „tož vzal jsem si jistou záminku, ačkoli jsem měl podstatnou příčinu.“

„Jaká to byla záminka?“

„Prohlásil jsem, že vypravím velký prám a náklad rozličného zboží na Amazonce do Pary.“

„A tak,“ podotknul soudce Jarriquez, „a pravá příčina vaší výpravy?“

A položiv tuto otázku pravil si: „Nyní jsme tam, kde se obyčejně zapírá a lhává.“

„Pravá příčina,“ odpovídal pevným hlasem Joam Dacosta, „byla, že jsem se odhodlal postaviti se před soud své vlasti.“

„Sám se postaviti!“ zvolal soudce, který se ve svém křesle poněkud nadzdvihl. „Sám se . . . dobrovolně postaviti?“

„Dobrovolně.“

„A proč?“

„Poněvadž vésti život s nepravým jménem, bylo mi již trapno, poněvadž jsem toho déle před svou manželkou a dětmi svými smlčeti nemohl, a konečně, pane, poněvadž . . .“

„Nuže, poněvadž —“

„Jsem nevinen!“

„To jsem věděl již napřed!“ mumlal pro sebe.

A kdežto prsty jeho počaly bubnovati pochod v zrychlené míře, pokynul hlavou Joamu Dacostovi, což patrně znamenalo: „Nuže dále! vypravujte svou historii! Znám ji už, než nechci vám překážeti, byste ji dle svého spůsobu vypravoval.“

Ačkoli Joamu Dacostovi neušlo toto rozpoložení úředníkovo, jež nebylo zrovna povzbuzující, nebyl tím přece zaražen. Vylíčil tedy všecken svůj život, mluvil klidně a mírně jako před tím, nepomíjeje nižádné okolnosti, která jevila se poněkud důležitou z doby před jeho odsouzením a po něm.

Přitom nevynášel svůj poctivý a řádný život, jejž byl po svém útěku vedl, ni povinnosti své jakožto hlava rodiny, manžel a otec, jež byl tak důstojně plnil. Kladl důraz jen na jednu okolnosť, na rozhodnutí své, jež ho vedlo do Manaa, by provedl revisi procesu svého, vymohl si ospravedlnění, k čemuž vlastně ho nic nenutilo.

Soudce Jarriquez, jsa již předem podjat proti každému obžalovanému, nepřerušil ho žádným slovem. Zamhuřoval toliko a otvíral zase oči, jako člověk, jenž touž věc slyší stokrát již vypravovati, a když pak Joam Dacosta položil na stůl své paměti, ani sebou nehnul, aby je vzal.

„Skončil jste?“ vece. — „Ano, pane.“

„A vy trváte na své výpovědi, že jste opustil Iquitos jen proto, byste se postaral o revisi svého procesu?“

„Neměl jsem jiné příčiny.“

„Čím to dokážete? Kdo nám ručí, že byste se byl, nebyv udán, dobrovolně k soudu dostavil?“

„Především tento spis,“ odtušil Joam Dacosta, ukazuje ku své práci.

„Výborně; avšak spis ten měl jste až posud u sebe,

a není ničím dokázáno, že byste ho byl dle udání svého užil, kdybyste nebyl zatčen."

„Je tu ještě jiného dokladu, jehož už více nemám, a o jehož věrohodnosti nemůže býti pochybnosti."

„Který to?"

„List, jejž jsem psal vašemu předchůdci, soudci Ribeirovi, v němž jsem mu oznámil, že co neviděť přijdu."

„Tak, vy jste psal?"

„Ano, a list tento došel zajisté na pravé místo, a dostanete jej také do svých rukou."

„Opravdu?" opáčil soudce Jarriquez hlasem poněkud nedůvěřivým. „Vy že jste psal vrchnímu sudímu Ribeirovi?"

„Nežli povolán byl na tento vámi jmenovaný úřad v této provincii," odpověděl Joam Dacosta, „byl vrchní sudí Ribeiro advokátem ve Villa-Rice. On mne tehdy hájil v hrdelní při v Tijuku a nepochyboval o spravedlnosti mé věci. Učinil vše, by mne zachránil. Dvacet let později, když v Manau zastával svůj vznešený úřad, zpravil jsem ho, kdo jsem a kde jsem, jakož i co mám v úmyslu. Mínění jeho o mé záležitosti nebylo se až do posledka změnilo, a k jeho radě vypravil jsem se ze své fazendy, bych si tu osobně vymáhal svého ospravedlnění. Bohužel zastihla ho náhlá smrť, a snad jsem ztracen, nenaleznu-li v soudci Jarriquezovi druhého Ribeira!"

Uředník, slyše tu jméno své, chtěl již proti zvyku ctihodných soudců s křesla svého vyskočiti, než přemohl se přece a zamumlal jen:

„Totě přílišné, opravdu přílišné!"

Soudce Jarriquez měl patrně srdce kamenné a nedal se ničím překvapiti.

Právě vešel sem strážník a podal zapečetěný list sudímu.

Tento zlomil pečeť a vyňal z obálky list. Rozbalil jej a četl svrašťuje při tom brvy, i pravil konečně:

„Nemám příčiny, Joame Dacosto, bych vám zatajoval, že mne došel právě onen list, o němž jste se byl zmínil, a jenž opravdu nadepsán jest soudci Ribeirovi. Co se týče vašich výroků k tomu se nesoucích, nemám příčiny, bych o nich pochyboval."

„Ani o těchto pravdivých věcech," opáčil Joam Dacosta, „ani o všech ostatních okolnostech a příbězích mého života, jež jsem vám byl vylíčil —"

„Oho, ne tak z čerstva, Joame Dacosto," přerušil ho živě soudce Jarriquez, „tvrdíte, že jste nevinen, ale to činí každý obžalovaný! Dle všeho podáváte jen důkazů mravních! Máte také důkazy patrné?"

„Snad také, pane!" odtušil Joam Dacosta.

Po těchto slovech soudce Jarriquez opustil své křeslo. To ho jaksi ohromilo, i procházel se v síni nahoru a dolů, by se poněkud sebral.

V.

Důkazy věcné.

Když sebevědomý úředník zaujal opět jako muž, který se byl opanoval, místo své, rozložil se hodně do zadu křesla, upřel oči na strop a promluvil zcela lhostejně nepohledna ni na obžalovaného:

„Tedy mluvte."

Joam Dacosta mlčel ještě chvíli, jakoby váhal bráti se směrem myšlenek těchto; než odhodlal se přece k následující odpovědi:

„Posud podal jsem vám, pane, o nevině své mravních jen důkazů, založených na spůsobu mého života, jehož

není se mi styděti. Mněl jsem, že takové důkazy mají i před soudem rozhodnou platnosť . . .“

Soudce Jarriquez pokrčil ramenoma, jakoby chtěl říci, že s míněním tím se nesrovnává.

„Ježto pak jaksi nepostačují, tož poslyšte důkazy věcné, jež mohu snad podati,“ pokračoval Joam Dacosta. „Pravím schválně „snad“, neboť nevím, jaká platnosť bude jim asi přisouzena. Choti své a dětem svým nezmínil jsem se o tom, nechtěje kojiti se nadějí, jež může býti sklamána.“

„K věci!“ zamumlal soudce Jarriquez.

„Míním, že jsem byl den před tím, než jangada přistála k Manau, zatčen na udání náčelníku policie.“

„Je tomu tak, Joame Dacosto, než podotýkám vám, že udání to bylo anonymní.“

„Na tom nezáleží, neboť vím, že pocházelo od jistého padoucha, jménem Torres.“

„Jakým právem,“ tázal se soudce Jarriquez, „opovažujete se udavače toho tak hanobiti?“

„Ano, opakuji to, u mne je bídník a padouch, pane soudce,“ odpověděl rychle Joam Dacosta. „Muž tento, jejž jsem pohostinně přijal, vtíral se ke mně, bych mu odkoupil jeho mlčení, hleděl svésti mne k ohavnému prodeji, jejž jsem zamítl, čehož nebudu nikdy želeti, ať již má udání jeho následky jakékoliv!“

„Pořád opakuje se jen to staré,“ myslil si v duchu soudce Jarriquez; „obviňují jiné, by se očistili sami!“

Nicméně sledoval s největší pozorností vypravování Joama Dacosty o stycích jeho s dobrodruhem až k okamžiku, kdy Torres mu svěřuje, že zná pravého původce onoho přepadení u Tijuka, a že ho může také jmenovati.

„A jak se jmenoval tento vinník?“ tázal se soudce Jarriquez, jehož věc vždy víc a více zajímala.

„Nevím,“ odpověděl Joam Dacosta. „Torres se asi chránil jméno jeho mi svěřiti.“

„Je ještě na živě?“

„Pokud vím, není.“

Prsty soudce Jarriqueza zavířily rychleji.

„Člověk, jenž by mohl dokázati nevinu obžalovaného, je obyčejně mrtev, to není nic nového.“

„Je-li mrtev pravý vinník, pane soudce,“ pokračoval Joam Dacosta, „žije alespoň zmíněný Torres, který mi tvrdil, že má celý písemný důkaz v rukou, kdo je původem onoho zločinu. Nabídl mi, že mi jej prodá!“

„Aj, Joame Dacosto, takový důkaz nebyl byste celým svým jměním draze zaplatil!“

„Kdyby byl Torres žádal pouze jmění mé, byl bych mu je neprodleně dal, a ni jeden člen rodiny mé nebyl by tomu odporoval. Ano, máte pravdu, že není ceny dosti drahé, vykoupíme-li jí své cti! Než padouch, který myslil, že mne má v moci své, chtěl více, než mé jmění.“

„Co pak? . . .“

„Chtěl míti za cenu tohoto prodeje ruku mé dcery, čehož jsem mu odepřel, on mne udal, a tak jsem tu nyní před vámi!“

„A kdyby vás Torres nebyl udal,“ tázal se soudce Jarriquez, „kdyby se s vámi na cestě nebyl vůbec setkal, co byste byl počal zvěděv o smrti vrchního soudce Ribeira? Byl byste se i pak dostavil k soudu?“

„Zajisté,“ ujišťoval Joam Dacosta pevným hlasem, „poněvadž, pravím ještě jednou, neměl jsem jiného úmyslu již tehdáž, když jsem se z Iquita do Manaa byl vypravil.“

Statkář pronesl slova tato způsobem tak přesvědčujícím, že soudce byl přece jen poněkud pohnut; avšak nedal toho na sobě ještě znáti.

Nebylo také divu. Úředníku, když počal výslech, nebyly všecky okolnosti tak dobře známy, jak oněm, kteří sledovali Torresa od počátku našeho vypravování. Tito nepochybovali ani, že Torres má písemný nezvratný důkaz

v rukou, že je Joam Dacosta nevinen. Jsoutě pevně přesvědčeni, že listina ona někde jest, a domnívají se snad, že soudce Jarriquez jeví nešetrnou nedůvěru. Ovšem by měli uvážiti, že soudní úředník má se k věci jinak a že již uvykl slyšeti od obžalovaných podobné výmluvy, které obyčejně nemají podstaty; listina, jíž dovolává se Joam Dacosta, není mu předložena; ba neví ani jistě, zdali vůbec taková listina jest, a konečně má tu před sebou člověka, jehož vina vyšetřením již dříve dokázána a těžkým odsouzením stvrzena jest. Přes to hleděl, snad že z pouhé zvědavosti, Joama Dacostu splésti.

„Tedy," počal znova, „veškera vaše naděje zakládá se nyní na výpovědech, jež vám Torres učinil?"

„Ano, pane," odtušil Joam Dacosta, „když můj posavadní život nepadá na váhu."

„Kde, myslíte, že onen Torres nyní mešká?"

„Trvám, že bude v Manau."

„A doufáte, že i před soudem vypoví totéž a ponechá vám dobrovolně onu listinu, již jste mu nechtěl odkoupiti za cenu, jakou chtěl?"

„Doufám tak, pane soudce," odpověděl Joam Dacosta. „Věci se nyní změnily, alespoň pro Torresa. On mne udal, proto nemá ani stínu naděje, že by mohlo býti něco z překupu, jak on ho byl zamýšlel. Než listina tato představuje mu pořád ještě velikou cenu, která by mu zajisté ušla, ať budu již odsouzen nebo propuštěn. Ježto pak mu na tom záleží, by mi prodal onu listinu, nemaje při tom jinak žádné škody, tož myslím, že jednati bude dle svého prospěchu."

Domněnky Joama Dacosty byly podstatny. Soudce Jarriquez cítil to dobře. Učinil proti nim jen ještě námitku:

„Budiž," vece, „že je s prospěchem Torresovým prodati vám tuto listinu, rozumí se, je-li vůbec taková listina!"

„Nebyla-li by, pane soudce,“ odpověděl Joam Dacosta hlasem dojímavým, „tož nezbývalo by mně, než podrobiti se lidské spravedlnosti a důvěřovati, že budu před trůnem božím ospravedlněn!“

Po těchto slovech vstal soudce Jarriquez a pravil hlasem tentokráte méně lhostejným:

„Joame Dacosto, vyptávaje se vás způsobem, jak se právě stalo, a dávaje si vypravovati podrobnosti vašeho života a dosvědčovati vaši nevinnosť, pokročil jsem vlastně dále, než mi káže úkol můj. Ve vaší záležitosti byl už výrok pronešen. Že jste byl původem a účastníkem vraždy vojákův a uloupil diamanty, vynešen nad vámi již rozsudek smrti, a jen že jste ušel z vězení, nebyl jste popraven. Nyní pak po třiadvaceti letech jste opět zatčen, ať jste už měl úmysl před soud se postaviti čili nic. Proto se vás ptám naposled, jste onen Joam Dacosta, který byl pro loupežnou vraždu v obvodu diamantovém odsouzen?“

„Jsem Joam Dacosta!“

„Chcete výrok ten písemně dotvrditi?“

„Ano!“

A rukou, jež se nechvěla, podepsal Joam Dacosta jméno své pod protokol a pod zprávu, již soudce Jarriquez písařem svým napsati dal.

„Zpráva tato, nadepsána ministru spravedlnosti, bude odeslána do Ria de Janeiro,“ pravil úředník. „Ujde vždy ještě hezký čas, než nás dojde rozkaz, abychom vykonali rozsudek nad vámi vynešený. Má-li, jak tvrdíte, Torres onu důležitou listinu, jíž dokázáno, že jste nevinen, tož se přičiňte sám i vaše rodina i každý jiný, by byla v čas soudu podána. Přijde-li jednou rozkaz, nemůže již býti odkladu, a spravedlnosť půjde svou cestou.“

Joam Dacosta se uklonil.

„Bude mi nyní dovoleno shledati se se svou manželkou a dítkami?“ tázal se.

„Ode dneška kdykoli chcete,“ odpověděl soudce Jarriquez. „Nepřijdete již do vězení tak tuhého, a budou přátelé vaši k vám zavedeni, jakmile se přihlásí.“

Po té sudí zazvonil. Stráž vešla do síně a odvedla Joama Dacostu.

Soudce Jarriquez pohlížel za ním, když vycházel kývaje hlavou.

„Hm, hm,“ bručel, „věc jeví se přece podivnější, než jsem z počátku byl myslil.“

VI.

Poslední rána osudu.

Kdežto Joam Dacosta měl tento výslech, zvěděla Jaquita od Manoele, který se byl proto poptal, že ona a děti její budou moci ve čtyry hodiny odpoledne navštíviti vězně.

Ode včírka Jaquita neopustila své komnaty. Minha a Lina zůstaly u ní až do hodiny, kdy jí bude povoleno spatřiti opět nešťastného muže. Ať je už Jaquita Garralová nebo Jaquita Dacostová, na každý způsob uvidí, že tu má před sebou ženu věrnou, milující, statečnou družku celého svého života.

O jedenácté hodině téhož dne přistoupil Benito k Manoelovi a Fragosovi, kteří rozmlouvali na přídě.

„Manoeli,“ počal, „prosil bych tě za něco.“

„Zač?“

„A vás také, Fragoso.“

„Jsem k vašim službám, pane Benito,“ odpověděl lazebník.

„Co myslíš?“ tázal se Manoel pozoruje svého přítele, jenž chováním svým jevil, že v nitru jeho dozrál nezvratný úmysl.

„Věříte pořád ještě, že otec můj je nevinen, není-liž pravda?“ pravil Benito.

„Ó!“ zvolal Fragoso, „tak pevně, že bych se sám spíše z onoho zločinu obvinil.“

„Nuže, dnes vykonati jest záměr, jejž jsem včera byl naznačil.“

„Vyhledati Torresa?“

„Ano a zvěděti od něho, kterak vypátral útulek otce mého! Zde jsou ještě jiné tajnosti. Znal ho snad již dříve? To není možná, neboť ubohý otec můj nevyšel z Iquita po více než dvacet let, a padouch tento jest sotva třicátník. Než den tento uběhne, musím to zvěděti, jinak běda hanebnému Torresovi!“

Proti rozhodnutí Benitovu nebylo čeho namítati, ani Manoel ani Fragoso nezrazovali mu jeho předsevzetí.

„Žádám vás tedy oba, byste mne provázeli. Odejdeme hned; neboť nesmíme Torresa nechať z Manaa vyklouznouť. Ježto pak nemá více čáky, že by mlčení své prodal, tož by to mohl brzo učinit. Nuže, za mnou!“

Všichni tři vstoupili na břehu řeky Negra na zem a ubírali se k městu.

Manao nebylo tak rozsáhlé, aby se nedalo prohlednouti v několika hodinách. Kdyby to jinak nešlo, mělo se po Torresovi pátrati dům k domu. Než především bylo záhodno poptati se u majitelů hostincův a hospůdek, kdež dobrodruh snad se byl uhostil. Snadže někdejší náčelník lesní neudal svého pravého jména, a to z důvodné opatrnosti, by nepřišel ve styk s policií. Než byl-li ještě vůbec v Manau, tož neušel přece pátrání mladíkův. A jíti na policii, nebylo třeba, poněvadž se domnívali, — a domněnka

ta, jak víme, byla pravá — že udání padouchovo bylo anonymní.“

Po celou hodinu běhali Benito, Manoel a Fragoso hlavními třídami města, vyptávajíce se kupců v krámech, hostinských v lojách ba i kolem jdoucích, ale nikdo nemohl se upamatovati, že by byl spatřil osobu, jemu dobře popsanou.

Snad tedy Torres přece opustil Manao? Bylo vzdáti se veškery naděje, žė ho najdou?

Nadarmo snažil se Manoel upokojiti Benita, jenž byl velmi rozčilen. Tento měl jen jednu myšlénku, musilť Torresa dostati.

Náhoda byla mu přízniva; Fragoso nalezl konečně pravou stopu.

V jednom hostinci ve třídě Boha Ducha Svatého dověděl se, když byl dobrodruha popsal, že osoba, na niž popis tento se hodí, den před tím do hostince přibyla.

„Spal zde?“ otázal se Fragoso.

„Ano!“ odpověděl hostinský.

„Jest zde posud?“

„Ne, již odešel.“

„Zakončil svůj účet, jako by chtěl odejeti?“

„Nikoliv. Odešel ze svého pokoje asi před hodinou a vrátí se bezpochyby k večeři.“

„Víte snad, kterou cestou se dal?“

„Šel prý po dolejším městě k řece Amazonce; tam byste ho snad našli.“

Fragoso věděl dosti; po té přidružil se zase k oběma mladíkům.

„Jsem Torresovi na stopě!“ zvolal.

„Vězí v tom domě?“

„Nikoli, právě vyšel; viděli ho, že kráčí k řece Amazonce.“

„Tedy pospěšme za ním!“ pravil Benito.

Malá společnosť dala se tedy zase cestou k řece, cestou nejbližší, která vedla podél řeky Negra.

Brzo zmizely za Benitem a jeho průvodci poslední domy města, oni pak brali se pobřežím činíce malou jen okliku, by nepřišli na blízko jangady.

Krajina byla tou dobou liduprázdna. Širokého rozhledu poskytovala pláň, na níž vzdělaná pole zastupovala někdejší pralesy.

Benito nemluvil — nebyl s to, by pronesl jedinkého slova.

Manoel a Fragoso ctili jeho mlčení. Tak kráčeli hbitě všichni tři pátrajíce kolem a dostali se pak podél břehu řeky Negra až k veletoku. Za tři čtvrtě hodiny od svého odchodu z Manaa nemohli ještě čeho spatřiti.

Několikráte sice potkali Indiány na poli pracující.

Manoel vyptával se jich a jeden pověděl mu, že muž, podobající se jeho popisu, právě byl přešel zaměřuje k ostroze při stoku obojího vodstva.

Netázaje se dále Benito pádil ku předu jakoby hnán nezdolným popudem, takže průvodci jeho měli co dělati, aby jim nezmizel z očí.

Tu spatřili levý břeh Amazonky z dáli jedné čtvrti míle. Tam vyvyšovala se stěna pobřežní, která zakrývala částečně obzor a omezila rozhled na prostoru několika set kroků.

Benito chvátal dále a zmizel brzo za pískovým pahorkem.

„Rychlej! Rychlej!“ pravil Manoel k Fragosovi. „Nesmíme ho ni okamžik zůstaviti samotna.“

A oba běželi týmž směrem jak jen mohli, když tu najednou zaslechli výkřik.

Našel Benito hledaného? Spatřil jej i Torres? Stáli už oba nepřátelé proti sobě?

Padesát kroků dále spozorovali Manoel a Fragoso, když se byli kolem rohu oněch pahorků zatočili, jak dva muži divě na se pohlíželi.

Byl to Torres a Benito.

Mžikem byli Manoel a Fragoso u nich.

Bylo se co strachovati, že Benito v rozčilení svém nebude se moci přemoci maje před sebou hledaného dobrodruha.

Avšak nikoli, nedal se uchvátiti.

Jakmile mladík měl Torresa tak dalece ve své moci, že mu nemohl uniknouti, stal se úplný obrat v jeho chování, prsa jeho volně oddychovala, nabyl zase obvyklé rozvahy a opanoval se zase docela.

Oba muži pohlíželi nějakou chvíli na sebe nemluvice ani slova.

Torres přerušil nejdříve ticho.

„Ah, vy jste tady, pane Benito Garrale!“ počal s obyčejnou drzostí.

„Nikoli, Benito Dacosta!“ odpověděl mladík.

„Ano, ovšem,“ pokračoval Torres, „pan Benito Dacosta, v průvodě pana Manoele Valdeza a přítele svého Fragosa!“

Rozhorlen tímto nestydatým pojmenováním Fragoso chtěl užuž skočiti na dobrodruha, by mu dal na pamětnou, když ho tu Benito docela pokojně zadržel.

„Co děláte?“ zvolal Torres ustupuje několik kroků. „Měl bych se tu míti na pozoru!“

Při těchto slovech vyňal ze svého „poncha“ „manchettu“, zbraň to jak pro útok tak i na obranu, kterou má každý Brasilian u sebe. Na polo nakloněn chystal se jako k souboji.

„Přišel jsem ovšem proto, bych vás vyhledal, Torrese,“ prohlásil pokojně Benito, jejž vyzývavý tento postoj nikterak nezmátl.

„Abyste mne vyhledal?“ opáčil dobrodruh. „Nuže, vždyť mne lze snadno nalézti. Co vás k tomu přimělo?“

„Abych uslyšel z vašich úst, co víte o minulosti otce mého!“

„Opravdu?“

„Ano! Jsem žádostiv zvěděti, jak jste ho zase mohl poznati, proč jste se potuloval v lesích iquitských a proč jste naň číhal v Tabatinze? . . .“

„Nu, to je přece patrno,“ odpověděl Torres uštěpačně. „Vyčkal jsem ho, bych se svezl s jangadou, a činil jsem to opět s úmyslem, abych přednesl prostý návrh, jejž snad neměl zamítati!“

V Manoeli to při těchto slovech bouřilo. S bledou tváří a zrakem planoucím přiblížil se k Torresovi.

Benito, který chtěl vše po dobrém vyrovnati, vstoupil mezi dobrodruha a svého přítele.

„Upokoj se, Manoeli,“ prosil ho. „Já se také přemáhám!“

Po té pokračoval:

„Nuže vězte, Torrese, že vím velmi dobře, co vás přimělo na jangadě se umístiti. Chovaje tajemství, jež vám bezpochyby s jiné strany bylo svěřeno, chtěl jste jím kupčiti! Než na tom nyní tak nezáleží.“

„A na čem tedy?“

„Rád bych věděl, jak jste ve statkáři iquitském mohl poznati někdejšího Joama Dacostu!“

„Jak jsem ho zase poznal?“ opáčil Torres, „myslím, že je to mou věcí, a mám zpropadeně málo chuti vám se z toho zodpovídati. Hlavní věcí jest, že jsem se nemýlil udávaje v něm pravého původce onoho ohavného zločinu v Tijuku.“

„Vy se mi zodpovíte,“ zvolal Benito, jenž už zlostí kypěl.

„Já? Nikdy!“ zvolal Torres. „Joam Dacosta zamítl

mé návrhy! Zpěčoval se přijati mne do své rodiny! Nuže dobrá! Nyní, když tajemství jeho jest zjevno, a on zatčen, nyní bych ani nevstoupil do rodiny jeho, do rodiny zloděje, vraha a šibeničníka!“

„Padouchu!“ rozkřikl se Benito, jenž vytasil také „manchettu“ z pásu chystaje se k útoku.

Zároveň vytáhli zbraně i Manoel a Fragoso.

„Tři proti jednomu, hanba vám!“ pravil Torres.

„Nikoli! Jeden proti jednomu!“ odpověděl Benito.

„Opravdu! Spíše bych se byl do syna vrahova nadál sprosté vraždy!“

„Torrese,“ zvolal Benito, „braň se, nebo tě skolím jako vzteklého psa!“

„Vzteklého psa, budiž!“ odpověděl Torres. „Ale já koušu, varuj se mých zubů!“

Přitiskl k sobě manchettu a přichystal se k boji se svým protivníkem.

Benito ustoupil o několik kroků.

„Torrese,“ počal ještě jednou pokojněji než před tím, „byl jste hostem otce mého, vy jste ho soužil, vy jste ho zradil, vy jste ho udal, vy jste obžaloval nevinného, s pomocí Boží smířím to vaší krví!“

Ďábelský úsměšek zkřivil rty Torresovy. Dost možná, že padouch tento zabýval se této chvíle myšlénkou, by vyhnul se co možná souboji s Benitem, a mohl by mu také zabrániti. Vždyť ze všeho slyšel, že Joam Dacosta nebyl se nijak zmínil o listině s věcným důkazem; kdyby byl svěřil Benitovi, že on, Torres, má tu listinu, tož by byl protivníka zajisté brzo odzbrojil. Ač chtěl vyčkati poslední chvíle, by z překupu vyzískal co nejvíce, tož pro urážlivá slova mladíkova a pro nenávisť, již choval ke všem jeho vlastním, zapomněl konečně svého prospěchu.

Uměje dobře zacházeti s manchettou, jíž už častěji byl potřeboval, domníval se silný a obratný dobrodruh, že

překoná mladíka sotva dvacetiletého, který neměl ani síly ani obratnosti jeho.

Ještě jednou předstoupil Manoel, aby se za Benita s drzím chlapem potýkal.

„Nikoli, milý Manoeli," odpověděl chladně jinoch, „jediné mně přísluší pomstíti otce mého, a ježto chceme zachovati obvyklá pravidla boje, budeš mi svědkem!"

„Benito! . . ."

„A vy, Fragoso, neodepřete mi v okamžiku tom, poprosím-li vás býti svědkem tomuto člověku!"

„Budiž!" odtušil Fragoso, „ač mi to není s velikou ctí! Já alespoň," doložil, „na vašem místě byl bych ho skolil jako divoké zvíře!"

Místo, kde souboj měl se odbývati, nalézalo se na rovném pobřeží, majíc asi čtyřicet kroků šířky a vznášejíc se padesát stop nad hladinou řeky Amazonky, k níž se klonilo příkrým srázem. Na úpatí srázu tekla voda pomalu zavlažujíc kořeny divokých růží podél břehu.

Do šířky nebylo tu tedy valně místa, a kdo z protivníků byl by jen málo k této straně zatlačen, ten by nevyhnutelně spadl do hlubiny.

Na dané Manoelem znamení pokročili Torres a Benito proti sobě.

Benito ovládal se nyní zúplna. Jsa zastancem dobré věci měl chladnokrevností svou velikou výhodu naproti Torresovi, jemuž svědomí, byť ho jindy nebyl poslouchal, v této chvíli přece jen rozbouřilo mysl a srdce.

Když se byli k sobě přiblížili, vedl první ránu Benito. Torres ji odrazil. Po té oba odpůrci ustoupili na krok; než v okamžiku dali se opět do sebe a chopili se levou rukou za rameno. Nyní se už nepustili. Torres jsa silnější ťal svou manchettou se strany, rána to, jíž Benito nemohl se zcela vyhnouti. Rána šla do pravého boku a „poncho" jeho zbarvilo se krví. Než proto se přece nevzdal, naopak

podařilo se mu poraniti Torresa lehce na ruce. Vedeno ještě několik avšak nerozhodných ran.

Pohled Benitův vryl se do očí Torresových jako čepel v srdce nepřítelovo. Padouch ten patrně oslábl. Ustupoval proto zvolna, tísněn nesmiřitelným soudcem, jemuž více na tom záleželo, by zarytého udavače otce svého poslal do pekla, než aby hájil svého vlastního života. Jen ránu na ránu chtěl zasazovati Benito, kdežto protivník jeho jen stěží pádné tyto rány odrážel.

Brzo pak Torres byl zatlačen k pokraji srázu, a to na místo, které poněkud vybíhalo a nad břeh vyčnívalo. Pochopil hrozící nebezpečí a pokusil se ještě jednou k útoku, by dobyl ztraceného místa . . . Zmatek jeho byl pořád větší a větší — zrak jeho pohasl skoro pod brvami . . . Sklonil se konečně před rukou, která mu hrozila.

„Nuže zhyň, bídníče!“ zvolal Benito.

Vrazil manchettu zrovna do prsou protivníkových, avšak hrot zbraně zasáhl jakýsi tvrdý předmět, jejž poncho Torresovo zakrývalo. Benito dorážel ještě více na padoucha. Torres, jehožto poslednější rána minula se protivníka, byl ztracen. Bylo mu zase ustoupiti. Tu chtěl volati — volati, že život Joama Dacosty visí na životě jeho — neměl k tomu více času. Druhá rána manchettou vnikla do srdce dobrodruhova, klesl na znak a nemaje pod nohama půdy řítil se s utlumeným výkřikem dolů po srázu. S poslední silou chytal se ještě chomáčů růží na kraji vody, nadarmo — zmizel ve vlnách řeky.

Benito podepřel se o rámě Manoelovo, Fragoso tiskl mu ruku. Nepopřál přátelům svým ani času, by mu obvázali ránu, jež byla prý jenom lehka.

„Na jangadu!“ zvolal, „na jangadu!“

V největším rozčilení šli za ním Manoel a Fragoso.

Čtvrť hodiny na to všickni tři stanuli na břehu, u něhož zakotvena byla jangada. Benito a Manoel po-

spíchali do komnaty, kde byla Jaquita s Minhou, a pověděli jim, co se bylo stalo.

„Synu můj! Bratře můj!“

Zvolání to zaznělo zároveň z obojích úst.

„Nyní do vězení!“ naléhal Benito.

„Ano! Ano! Pojď! Pojď!“ odpověděla Jaquita.

Benito provázen Manoelem odváděl svou matku.

Vystoupili na zem, šli směrem k Manau a za půl hodiny dorazili k městské věznici.

Na rozkaz, soudcem Jarriquezem daný, byli hned vpuštěni a vedeni do komůrky zatčeného.

Těžké dvéře se otevřely.

Joam Dacosta uzřel vcházeti choť svou, syna svého a Manoele.

„Ach, Joame, můj Joame!“ vzlykala Jaquita.

„Jaquito, ženo má, dítky mé!“ zvolal vězeň rozevřev náručí a tiskna je k srdci.

„Joam můj jest nevinen.“

„Nevinen a pomstěn!“ doložil Benito.

„Pomstěn! Jak to myslíš?“

„Torres je mrtev, otče můj, má ruka ho usmrtila!“

„Mrtev! . . . Torres! . . . Mrtev! . . .“ zvolal Joam Dacosta. „Ach, synu můj! . . . tys mne zničil!“

VII.

Rozhodnutí.

Několik hodin později shromáždila se všecka rodina vrátivši se na jangadu ve společné komnatě. Byli tu všickni — kromě onoho spravedlivého, jehož poslední rána právě zasáhla!

Benito zdrcen vyčítal si, že otce svého zbavil poslední naděje na vysvobození. Nebýti proseb Jaquity, jeho sestry, vážných napomínání otce Passanhy a Manoele, byl by nešťastný jinoch v prvních hodinách svého zoufalství dopustil se nějaké výstřednosti na vlastní osobě. Než nespustili s něho očí a nenechali ho samotna. A přece jen šlechetná mysl přiměla ho, by pomstil ubohého otce svého na hanebném udavači.

Ach, proč Joam Dacosta neřekl vše, nežli opustil jangadu! Proč chtěl jediné soudci pověděti o tomto věcném důkazu své neviny! Proč v rozmluvě své s Manoelem, kterou měl po zapuzení Torresa, mlčel o této listině, již že v rukou má dobrodruh onen byl tvrdil? Než mohl dle všeho přiložiti víry tomu, co řekl Torres? Mohl býti jist, že bídník tento má takový průkaz?

Buď jak buď, nyní věděla rodina vše a to z úst samého Joama Dacosty. Věděla, že dle výroku Torresova je tu svědectví o nevině odsouzence Tijuckého; že svědectví to sepsáno jest rukou samého původce přepadení; že zločinec ten, hnut výčitkami svědomí, při smrti své odevzdal je společníku svému Torresovi, a že tento, místo by plnil vůli umírajícího, chtěl prodejem této listiny hodně mnoho vyzískati! . . . Avšak věděla také, že Torres podlehl v souboji, že tělo jeho pohřbeno jest ve vlnách Amazonky a že zhynul nevysloviv jména pravého vinníka!

Nestal-li se zázrak, byl Joam Dacosta nyní neodvratně ztracen. Smrť soudce Ribeira s jedné, a násilná smrť Torresova s druhé strany, to byly dvě náhlé rány, z nichž, jak se zdálo, hned tak se nezotaví.

Dlužno doložiti, že veřejné mínění v Manau, které bývá vůbec tak snadno pobouřeno, obrátilo se zcela proti vězni. Náhlé zatčení Joama Dacosty obnovilo paměť na hrozný zločin Tijucký, po třiadvacet let skoro zapomenutý. Přelíčení s mladým úředníkem v dolech okresu diamantového,

jeho odsouzení hrdla a útěk jeho krátce před popravou, o tom všem opět mluveno, to vše opět posuzováno a vyličováno! Také článek, uveřejněný v „Diario d'o Grand Para", nejrozšířenějším časopise této krajiny, podal zevrubně všecky podrobnosti tohoto hrozného případu, spílaje vězni a popuzuje proti němu. Proč by také věřilo se v nevinu Joama Dacosty, ano nebylo všeobecně známo, co věděla jeho rodina — a ta věděla to jediná!

A tak obyvatelstvo Manajské jitřilo se neustále. Tlupy zaslepených Indiánův a černochů obcházely věznici vyhrožujíce. V těchto krajinách Ameriky, v nichž provádí se tak často hrozný zákon Lynchův, oddává se i lid snadno ukrutným zvykům a za jisté příležitosti bylo se obávati, že vzteklá luza i zde by nejraději vykonala spravedlnosť vlastníma rukama.

Jaká to smutná noc pro osadníky jangady! Páni i služebníci byli rovněž zdrceni neštěstím hlavy svého společenstva; neboť i mužstvo fazendy náleželo jaksi k rodině. Všichni odhodlali se bdíti nad bezpečností Jaquity a jejích drahých.

Na břehu řeky Negra bylo viděti řady přicházejících a odcházejících domorodců, patrně pobouřených zatčením Joama Dacosty, a kdož ví, čeho tito polodivoši byli schopni!

Zatím minula noc, aniž bylo co proti jangadě podniknuto.

Druhého dne, sotva že slunce vzplálo, snažili se Manoel a Fragoso vyrvati ze zoufalství Benita, jehož po celou tuto noc úzkosti a hrůzy nebyli opustili. Odvedše ho stranou hleděli mu co možná dáti na rozum, že nesmí se ani okamžiku propásti a že dlužno rozhodnouti se k činu.

„Benito," počal Manoel, „vzpamatuj se, budiž opět mužem, budiž opět synem svých rodičů!"

„Ach můj ubohý otec!“ zvolal Benito, „a já, já ho vydal smrti . . .“

„Nikoli, nikoli,“ přerušil ho Manoel, „s boží pomocí není ještě všecko ztraceno!“

„Poslechněte naší rady, pane Benito,“ pravil Fragoso.

Jinoch přejel si rukou čelo hledě se vzpamatovati.

„Benito,“ pokračoval Manoel, „Torres nepronesl nikdy ani jediného slova, jež by nás o minulosti jeho poučiti mohlo. Nemohli jsme tedy věděti, kdo jest původem zločinu Tijuckého, ani za jakých okolností byl spáchán. Kdybychom v té příčině pátrati chtěli, ztráceli bychom darmo čas!“

„A hodiny jsou nám drahy,“ mínil Fragoso.

„A kdyby se nám i podařilo zvěděti, kdo byl onen společník Torresův, tož není tento více mezi živými a nemůže vydati svědectví o nevině Joama Dacosty. Neméně pak zjištěno, že je tu skutečný důkaz o této nevině, a také nelze pochybovati, že je někde dotyčná listina, ježto Torres jí chtěl ku svému prospěchu využiti. Sám to také řekl. Listina tato obsahuje obšírné, vlastní rukou vinníkovou sepsané přiznání, podává zevrubně všecky podrobnosti onoho zločinu a osvobozuje našeho otce úplně! Ano, tisíckráte ano! tato listina je někde!“

„Než Torresa tu více není,“ zvolal Benito, „a listina je ta tam zároveň s oním padouchem!“

„Pomalu, pomalu a nezoufej,“ odpověděl Manoel. „Pamatuješ se zajisté, za jakých okolností poznali jsme Torresa. Bylo to v hlubinách lesův iquitských. Pronásledoval opici, která mu ukradla kovové pouzdro, které mu bylo jaksi velmi vzácno; neboť hleděl se ho zase zmocniti a pronásledoval ji už několik hodin, když opice konečně od nás byla zastřelena. Nuže, myslíš, že Torres byl by tak úsilovně hleděl nabyti onoho pouzdra pro několik zlaťáků v něm, a netane ti před očima zvláštní spokojenosť, kterou

patrně nepředstíral, když jsi mu vracel pouzdro, vyrvané ze spárů guariby?"

„Ano! . . . ano! . . ." odtušil Benito. „Ono pouzdro, jež jsem měl v ruce a zase vrátil . . . snad obsahovalo skutečně . . ."

„A nejen snad, nikoli, zajisté!" ujišťoval Manoel.

„Mně tu také něco připadá," podotknul Fragoso. „Kdežto jste navštívili Egu, a já po radě Linině zůstal na jangadě, bych bděl nad Torresem, viděl jsem ho . . . ano, ano, viděl jsem ho, kterak pročítá opět a opět starý, zažloutlý papír, mumlaje při tom slova, jimž jsem nerozuměl!"

„To byla ona listina!" zvolal Benito, jenž chytal se této naděje, jediné, která mu zbývala.

„Než neuložil z opatrnosti tuto listinu na bezpečné místo?"

„Nikoliv," odtušil Manoel, „nikoli! . . . Byla Torresovi příliš drahocennou, aby se od ní odloučil! Zajisté že ji nosil dnem i nocí při sobě, a to v onom pouzdře!"

„Počkej . . . počkej . . . Manoeli!" zvolal Benito. „Nyní si zpomínám . . . Ano, opravdu: nyní se mi vyjasňuje. Při souboji, když jsem zasadil Torresovi onu ránu do prsou, narazila „manchetta" moje na něco tvrdého pod jeho ponchem, jako na kovový štítek —"

„To bylo pouzdro!" zvolal Fragoso.

„Ano!" potvrdil Manoel. „Není pochyby více! Pouzdro nachází se v kapse jeho kabátce."

„Než kde najdeme mrtvolu Torresovu?"

„Ó, tu musíme najíti!"

„Ano, avšak papír!" odpověděl Benito, „voda jej zajisté rozmočila, rozměkla, zničila a nečitelným učinila."

„Proč pak," připomněl Manoel, „když kovové pouzdro, jež papír ten obsahuje, neprodyšně bylo uzavřeno?"

„Manoeli,“ zvolal Benito, jemuž vzešla vítaná hvězda naděje, „ano, máš pravdu! Musíme nalézti mrtvolu Torresovu! Prohledáme třeba celou onu část řeky a zajisté ji najdeme.“

Kormidelník Araujo byl ihned zavolán a o předsevzetí jejich zpraven.

„Dobrá!“ vece Araujo. „Znám velmi dobře víry a proudy při stoku řeky Negra s Amazonkou, a mohlo by se nám pověsti, že najdeme mrtvolu Torresovu. Vezměme dvě pirogy, obě uby, dvanácte našich Indiánů a rychle odplujmež.“

Tu otec Passanha vystoupil právě z komnaty Jaquitiny. I jemu oznámil Benito několika slovy, co chtějí předsevzíti, by zmocnili se důležité listiny.

„Neříkejte ničeho o tom ani matce ni sestře mé!“ doložil. „Kdyby tak poslední naděje selhala, byla by to jejich smrt!“

„Jdi, synu můj, jdi,“ odpověděl otec Passanha, „a pomáhej ti Bůh při tvém podniku!“

Za pět minut odrazily tyto čtyry lodi, sjely dolů po řece Negru a dostaly se k sráznému břehu Amazonky zrovna tam, kde Torres smrtelně raněn zmizel ve vlnách.

VIII.

První pokusy.

Prohledávání řeky mělo se ihned předsevzíti a to ze dvou rovněž důležitých důvodů.

První — otázka to života nebo smrti — byl ten, aby důkaz onen o nevině Joama Dacosty byl předložen

dříve, než by přišlo potvrzení rozsudku z Ria de Janeiro. Vždyť odpověď z hlavního města očekávaná nemohla zníti jinak, než aby poprava vykonána byla, poněvadž seznána totožnosť obžalovaného.

Druhý důvod byl ten, aby tělo Torresovo co možná nejdříve z vody bylo vytaženo, by pouzdro a obsah jeho nalezli neporušené.

Araujo za těchto okolností vydal svědectví nejen o píli a důmyslnosti své, ale i o dokonalé znalosti řeky při jejím stoku s Negrem.

„Byl-li Torres," pravil k mladíkům, „unešen vůbec proudem, tož třeba prohledati řečiště ve značné rozsáhlosti, neboť trvalo by to zajisté několik dní, kdybychom čekati chtěli, až by mrtvola působením hniloby vyplula opět na povrch."

„Čekati nemůžeme," pravil Manoel, „a možno-li, musíme ještě dnes dojíti cíle."

„Jestliže mrtvola však," pokračoval lodivoda, „uvízla ve větvích nebo v růžovištích dole na břehu, nalezli bychom ji snad již za hodinu."

„Tedy k dílu!" povzbuzoval Benito.

Nemohlo se ani jinak ku práci přikročiti. Čluny blížily se ku břehu a Indiáni, opatření dlouhými rahny, jali se prohledávati místo řeky zrovna u příkré stěny, nad níž před tím na úzké ploše odbýván souboj.

Místo ono bylo snadno poznati. Podél křídové stěny pobřežního svahu táhl se krvavý pruh dolů až k povrchu vody; zde však ukazovaly ještě četné krůpěje krve na listech místo, kde mrtvola byla zmizela.

Ostroh vybíhající na padesát stop dolů po proudu způsobil zde vír a zadržoval vodu jako v uzavřené nádobě. Voda u břehu neproudila a lodyhy růží vyčnívaly tu ani se nehýbajíce. Z toho dalo se souditi, že i tělo Torresovo nebylo strženo do proudnější vody. Byť i dno

řeky mělo ku středu sklon dosti silný, tož svezlo se zajisté přece jen několik metrův od břehu; i tu nebylo však pozorovati, že by řeka měla nepravidelné proudění. Uby a pirogy rozdělily si práci, pluly k nejkrajnějším mezím víru vodního a jaly se od obvodu ku středu každou stopu tohoto místa do šíře prohledávati.

Ač bedlivě vše prohledali, nenašli přece mrtvoly dobrodruhovy ani v spletitých růžovištích, ani na dně řečiště, jehož sklon byl za této příležitosti přesně určen.

Dvě hodiny po té uznali, že tělo padlo bezpochyby směrem šikmým do vody, svezouc se tak dále ku předu, kde za krajem víru vodního obyčejné proudění se jevilo.

„Proto však nesmíme zoufati," mínil Manoel, „a snad hledání naše dokonce zastaviti."

„Bylo by tedy třeba," zvolal Benito, „propátrati řeku v celé šířce a délce?"

„V celé šířce, to by šlo," odpověděl Araujo, „nikoli však v celé délce!"

„A proč?" tázal se Manoel.

„Poněvadž Amazonka as míli po proudu ode svého stoku se řekou Negrem činí ostrý úhel a zároveň řečiště její příkřeji vystupuje. Tam nalézá se jakási přirozená hráz, již lodníci znají pode jménem násyp Frijský, přes nějž pouze předměty na povrchu plující dostati se mohou. Které pak žene tam proud pod vodou, ty uvíznou na této neviditelné příkré stěně."

Nemýlil-li se Araujo, tož okolnosť tato měla pro ně dobrou čáku a na starého znatele, který žil polo na Amazonce, bylo se zajisté spolehnouti. Již po třicet let sloužil zde za kormidelníka, a přechod přes „násyp Frijský," kdež proudění vody zúžením řečiště se nenepatrně zmáhalo, způsobil mu již hodně práce a potu. Malá šířka splavného průtoku, vedle něhož byla voda velmi mělká, znesnadňovala velmi průjezd, takže již mnohý vor se tu rozkotal.

Araujo měl tedy pravdu, že tělo Torresovo, bylo-li specifickou svou váhou udrženo na písčitém dně řečiště, nemohlo býti uneseno přes tento násyp. Ovšem že později vystoupilo-li tělo rozepjetím plynů opět na povrch, nebylo pochybnosti, že bude lehčeji než dříve hnáno přes tento násyp jej zadržující a že se potom ztratí. Než fysický tento děj stal by se sotva než by prošlo několik dní.

Nebylo hned tak muže, který by lépe znal proudy této veliké vodní tepny brasilské, než kormidelník Araujo. Tvrdil-li tedy, že tělo Torresovo nebylo dále než nejvýše míli k onomu úzkému průplavu plaveno, tož je zajisté nalezli, když v této části řeky po ní hledali.

Žádný ostrov nepřerušoval v těchto končinách proud Amazonky. Pročež bylo jim, když byli řeku podél obou břehů až k onomu násypu ohledali, prohledati zevrubně řečiště k pěti stům stop široké.

Přikročili tedy k dílu. Čluny braly se ku pravému i levému břehu; všecka růžoviště a jiná křoviska rahny propátrána.

Ani sebe menší výběžek, na němž by tělo uváznouti mohlo, neušel pozornosti Arauja a Indiánů.

Než vše bylo marno, a již prošlo půldne, aniž by hledaná mrtvola byla na povrch řeky vylovena.

Indiánům popřána hodina odpočinku. Zatím trochu pojedli a dali se znova do díla.

Nyní však rozdělily si tyto čtyry čluny, vedené kormidelníkem, Benitem, Fragosem i Manoelem, celou prostoru až k násypu Frijskému na čtvero dílů. Byloť prohledati řečiště samo. V některých místech nedostačovala ovšem rahna, by dotkla se dna; proto upravili jakousi vlekoucí kotvu nebo spíše hrable tím, že naplnili silné sítě částečně kamením a kusy železa, tyto ke člunům připevnily a pomalu za sebou vlekli, takže dotýkaly se zajisté dna.

Nesnadnou touto prací zabývali se Benito a průvodčí jeho až do večera.

Uby a pirogy vesly hnané pluly pomalu hladinou až k násypu Frijskému.

Nastal nejeden okamžik napjatého očekávání, když nahodilé tyto sítě vlekoucí o nějakou věc zavadily. Ihned byly opatrně vytaženy, ale místo mrtvoly tak úsilně hledané, objevilo se jen několik těžkých kamenů nebo spletky vodních bylin z písčitého dna vytržených.

Nicméně nemínil se nikdo vzdáti další práce. Kde šlo o život mileného pána, zapomněli lidé na vše jiné.

Benito, Manoel a Araujo nemuseli Indiánů ku práci ani pobízeti. Tito stateční lidé věděli, že namáhají se pro tatkáře Iqui tského, pro muže, jemuž z vděčnosti byli věrně dáni, pro hlavu této velké rodiny, k níž všickni skoro bez rozdílu náleželi.

Ano, kdyby bylo třeba, strávili by i celou noc prohledávajíce široké dno řeky, a necítili by ani nejmenší únavy. Vědělť každý z nich příliš dobře, že každá ztracená minuta mnoho znamená.

Krátce před západem slunce dal Araujo, uznávaje, že další práce způsobem tímto byla by marna, znamení člunům, by se srazily, a tak spojili se všickni zase u ústí řeky Negra, by vrátili se na jangadu.

Přese všecku práci, přese všecku obezřelosť nedosaženo ničeho!

Když Manoel a Fragoso byli se vrátili, neosmělili se před Benitem ani slova pronésti o tomto neúspěchu. Obávali se, aby ho beznadějnosť nedohnala k nějakému zoufalému činu!

Avšak jinoch nepozbyl ani mysli ani chladné rozvahy. Byl pevně odhodlán dobojovati tento poslední boj o život, o česť otce svého až do konce.

„Zejtra dále!“ oznamoval druhům svým. „Dáme se opět do díla a co možná za příznivějších okolností!“

„Ano,“ odpověděl Manoel, „máš pravdu, Benito.“

„Nemůžeme přece tvrditi, že jsme již důkladně byli prohledali celé řečiště!“

„Zajisté že ne,“ opáčil Araujo, „a trvám na tom, co jsem již dříve byl pověděl, totiž že mrtvola Torresova tu jest, že nedostala se přes násyp Frijský, že ji před projitím několika dní proud unésti nemohl. Opravdu, zde leží na dně, a rty mé ať neokusí zase ani kapky tafie, nenajdu-li ho tu!“

Svědectví toto z úst kormidelníka bylo velmi závažné a vzbudilo také novou naději.

Nicméně Benito, který se nespokojoval pouze slovy, nýbrž i všecky okolnosti rozváženy míti chtěl, dovolil si přece učiniti námitku.

„Ano, Araujo,“ pravil, „tělo Torresovo bude posud v této kotlině, a my je nalezneme, jestliže —“

„Nuže?“ ptal se lodivoda.

„Nestalo se kořistí kajmanů!“

Manoel a Fragoso očekávali s napjetím odpovědi Araujovy.

Kormidelník chvíli pomlčel. Patrně se na odpověď rozmýšlel.

„Pane Benito,“ promluvil pak, „nemívám ve zvyku mluviti do větru. I mně přišlo to na mysl, než poslyšte: Zahlédl jste po těch deset hodin, po něž jsme v řece kolem lovili, jen jednoho kajmana?“

„Ani jediného,“ ujišťoval Fragoso.

„A nespatřil-li jste žádného,“ pokračoval lodivoda, „tož vysvětluje se jediné tím, že tu takové obludy nejsou, a to opět tím, že nemají žádné příčiny vrhati se do vody jasné, když čtvrť míle odtud mají vodu černavou, již po přirozenosti své dávají přednosť. Jangada byla jednou

proto napadena těmito zvířaty, že na blízku nebylo přítoku Amazonky, do něhož by se byla mohla uchýliti. Jděte k řece Negru a naleznete tam hejna kajmanů! Kdyby tělo Torresovo bylo spadlo do oné pobočky, tož bylo by se nám vzdáti naděje, že je kdy zase z vlahého hrobu vyzdvihneme! Ono však ponořilo se v Amazonce, a tato nám je zase vydá!“

Benitovi spadl kámen se srdce, chopil se ruky kormidelníkovy a stiskl tuto s přisvědčováním řka:

„Tedy zejtra, přátelé!“

Za deset minut byli všichni na jangadě.

Toho dne Jaquita pobyla několik hodin u svého manžela. Když se však před tím chystala na cestu, pozorovala, že tu nejsou kormidelník, Manoel a Benito, jakož i že scházejí čluny, proto soudila, co as tito zamýšlejí. Ale neřekla o tom ničeho Joamu Dacostovi, kojíc se nadějí, že mu příštího dne oznámí šťastný výsledek.

Než jakmile Benito vstoupil na jangadu, poznala, že nenese zprávy o žádoucím výsledku. Přistoupila k němu na několik kroků.

„Nic?“ tázala se.

„Nic,“ odpověděl Benito, „ale máme ještě zejtřek!“

Každý odebral se rozladěn do své komnaty a o tom, co se stalo, nebylo více řeči.

Manoel přemlouval Benita, by si ulehl a hodinu alespoň odpočinku si přál.

„K čemu to?“ odpověděl Benito. „Či mohl bych usnouti?“

IX.

Další pokusy.

Druhého dne, 27. srpna, před východem slunce, promluvil Benito k Manoelovi:

„Včerejší naše pokusy neměly bohužel výsledku. Budeme-li týmž způsobem pokračovati, nebudeme snad šťastnějšími!“

„Ale nezbývá jiného,“ odpověděl Manoel.

„Ovšem,“ opáčil Benito; „než pro ten případ, že těla Torresova nenajdeme, můžeš mi udati, jak dlouho by to trvalo, než by zase samo na povrch vyplulo?“

„Kdyby Torres,“ vysvětloval Manoel, „byl do vody klesl živ a nikoli po násilné smrti, trvalo by to pět až šest dní. Ježto pak teprve se potopil, když už byl mrtev anebo bez paměti, tož tělo objeví se bezpochyby za dva, tři dni.“

Tato odpověď Manoelova, která se úplně shoduje s pravdou, vyžaduje poněkud vysvětlení.

Každé lidské tělo, spadne-li do vody, plove vlastně, a to za okolností, zjedná-li se rovnováha mezi hutností jeho a hutností vody. Ovšem že mluvíme o osobě, která neumí plovati. V tomto případě, ponoří-li se celá, držíc pouze ústa a nos nad vodou, pluje sama. U většině však nebývá tak. První pohyb člověka tonoucího jest úsilí, by se dostal co možná nejvíce nad vodu; vztyčí hlavu, zvedne ruce, a jakmile tyto částky těla nejsou více vodou neseny a tím váha jejich se vyrovná, potopí se tělo aspoň na čas docela. A vnikne-li pak voda do úst a odtud vypuzením vzduchu i do plic, tož přibývá specifické váhy tak, že tělo klesne až na dno.

Padne-li však do vody člověk již mrtev, přichází do okolností zcela jiných, plování valně podporujících, ježto

pohyby výše zmíněné místa tu nemají, a když se i potopí, poněvadž voda vniká znenáhla do plic, tož stává se to jenom menší měrou tím, že schází tu dýchání, a tak tělo objeví se také zase dříve nahoře.

Manoel měl tedy pravdu, tvrdil-li, že je rozdíl mezi člověkem živým a mrtvým do vody padajícím.

Bylo-li tělo kratší nebo delší dobu pod vodou, vypluje nad hladinu pouze za příčinou počínající hniloby, z níž vyvozují se plyny, kterými naplní se tkanivo buněčné; a tak tělo zvětšuje svůj objem, kdežto váhy mu nepřibývá, a jsouc tedy lehčí nežli voda, jejíž místo vyplňuje, nejen že pluje, ale i k povrchu se bere.

„Ačkoli tedy všecky podmínky jsou příznivy," pokračoval Manoel, „a Torres už nežil, když klesl pod vodu, tož neobjeví se zase přede třemi dny, nebude-li jinak rozklad mrtvoly zdržován nějakou příčinou neznámou."

„Nám však nezbývá tré dní!" odpověděl Benito. „Jak víš, nemůžeme čekati! Jest nám tedy znova hledati, avšak přitom jinak si počínati."

„Co tím míníš?" tázal se Manoel.

„Chci sám ponořiti se na dno řeky," odtušil Benito, „hledati svýma očima, svýma rukama —"

„Ano, ano, stokrát, tisíckrát se ponořiti!" zvolal Manoel. „Soudím sice s tebou, že dlužno nám přímo pátrati a nikoli jako na slepo hledati s vlekoucími sítěmi a rahny; avšak budeme-li se ponořovati, nahoru a dolů přicházeti, tož zbude nám jen krátký čas, kde bychom vlastně pátrati mohli. Nikoli, to nestačí, bylo by marno, mohli bychom zase podruhé zbytečně se namáhati, nedočinice se tak přede třemi dny žádných úspěchů, a přece čas kvapí."

„Víš snad o nějakém účinnějším prostředku, Manoeli?" tázal se Benito, jenž se na přítele úzkostlivě podíval.

„Nuže, poslyš. Náhoda, pouhá náhoda mohla by nám tu přispěti."

„Tedy mluv! Mluv!“

„Kráčeje včera Manaem viděl jsem, že se opravuje nábřeží podél řeky Negra. Práce pod vodou konány tu pomocí skafandru. Vezměme, vypůjčme si, kupme přístroj tento za každou cenu, a tak bude nám možno dáti se opět do hledání za okolností příznivějších.“

„Zavolej sem Arauja, Fragosa a všecky lidi, a hned se vydáme na cestu,“ odpověděl Benito.

Kormidelníku a lazebníku pověděno, na čem byli se usnesli, a jaký návrh Manoel učinil. Ustanoveno, by oba odebrali se s Indiány a se čtyřmi čluny ke kotlině Frijské a zde obou jonákův očekávali.

Manoel a Benito vystoupili hned na zem ubírajíce se k nábřeží manajskému. Zde nabídli podnikateli prací pobřežních takovou částku, že jim tento bez prodlení vydal svůj potápěcí přístroj, s nímž mohli po celý den pracovati.

„Přejete si jednoho z mých lidí,“ ptal se, „by vám pomáhal?“

„Dejte nám mistra a několik lidí k obsluze vývěvy,“ odpověděl Manoel.

„Než, kdo oblékne skafandr?“

„Já,“ odpověděl Benito.

„Ty, Benito!“ zvolal Manoel.

„Chci tomu!“

Odporovati mu bylo by marno.

Hodinu později jel vor s vývěvou a všemi potřebnými přístroji dolů podél břehu až k místu, kde čekaly již čluny od jangady. Známo, že s takovým skafandrem možno se pod vodu potopiti a tam skoro dle libosti dlouho prodlíti, aniž tím plíce nějak trpí. Potápěč totiž oděje se neproniknutelným oblekem kaučukovým; pod botami s nohavicemi ať tak díme na rovno spojenými upevněny jsou tlusté olověné podešve, které udržují rovnováhu těla ve vodě. Na límci tohoto celistvého kabátu přičiněn jest měděný kruh, na němž přidě-

lána jest kovová kukle, na jejíž přední straně nachází se skleněná deska. V kukli té vězí tedy hlava potápěčova, který se v ní může pohodlně pohybovati. Z této kukle vycházejí dvě trubice, z nichž jedna je pro vydýchaný vzduch, jenž nehodí se více pro plíce, druhá pak spojena jest s vývěvou na voru umístěnou, která stlačuje neustále nový vzduch dýchatelný do kukle.

Má-li potápěč pracovati jen na jednom místě, zůstává vor pořád nad ním, má-li pak potápěč choditi sem a tam po dně řeky, tož vor jde za ním aneb on za vorem, dle toho, jak bylo umluveno.

Skafandry tyto valně zdokonalené nejsou nyní tak nebezpečny jako dříve. Člověk ve vodě přispůsobí se velmi snadno neobvyklému tlaku tekutiny. Kdyby se bylo konečně v tomto případě čeho strachovati, byl by to nejvýš kajman, s nímž by se potápěč setkal v hlubině řeky. Než jak Araujo předešlého dne poznamenal, nerejdili tu nikde kolem onino strašní obojživelníci, ježto, jak známo, dávají přednosť černým vodám přítoků Amazonských. Aby pak byl pro všechen případ zabezpečen, může jen zatáhnouti za provaz, jenž vede ke zvonku na voru, načež vyšine se nahoru.

Benito byl zcela klidný, když dle svého úmyslu oblékal se ve skafandr, hlava zmizela v kovovém obalu, v ruce měl jakési kopí, by jím prohledával byliny a vše, co by se bylo na dně usadilo, a na dané od něho znamení byl spuštěn do vody. Vývěva na voru byla ihned od lidí toho znalých v činnosť uvedena, kdežto čtyři Indiáni z jangady za řízení Araujova posouvali celý přístroj dlouhými tyčemi směrem ustanoveným.

Dvě pirogy, v jedné Fragoso, ve druhé Manoel s několika lidmi, jeli za vorem jsouce hned připraveni, rychle ku předu nebo do zadu se manouti, jakmile by se Benito s nalezenou mrtvolou Torresovou bral nahoru.

X.

Rána z děla.

Benito tedy ponořil se do širého vodstva, jež skrývalo posud mrtvolu dobrodruhovu. Ah! kdyby byl mohl proudy tyto odvésti, vodu vypařiti, koryto veletoku vysušiti, kotlinu Frijskou od násypu ve vodě až k ústí Ria Negra odvodniti, tož měl by již zajisté v rukou pouzdro skryté v šatech Torresových. Že otec jeho nevinen, bylo by dokázáno! Joam Dacosta jsa opět na svobodě nastoupil by se svými další cestu po řece, a jakých svízelů, jakých muk a úzkostí byli by sproštěni!

Benito stál nyní na dně řečiště. Pod jeho těžkými podešvy chrastil křemel.

Byl asi deset až patnácte stop pod vodou, na příkrém, poněkud srázném místě pobřežním, kde Torres byl zmizel.

Zde vyvstávala neproniknutelná skoro spleť kořání od křovisek růžových, kmenů i vodního rostlinstva, jež při včerejším prohledávání nebylo možno úplně rahny prohrabati. Snadže tedy tělo zadržené křovisky nalézalo se posud na témž místě, kam bylo spadlo.

Ježto pak, jak již zmíněno, nedaleký odtud výběžek činil jakýsi vír, nebylo zde skoro žádného proudění. Benito bral se tedy za vorem pomalu se pohybujícím, jejž Indiáni tyčemi nad jeho hlavou posouvali.

Do jasné vody vnikalo světla s dostatek; neboť slunce plálo zrovna na čistém nebi ssýlajíc paprsky své skoro kolmo k zemi.

Za obyčejných poměrů bývá pod vodou v hloubi dvaceti stop sotva viděti; zde však tekutina byla jaksi pro-

sáklá lesklou září, a Benito mohl ještě snadno dále sestupovati, přičemž se mu nezatmívalo dno řeky.

Mladík bral se zvolna podél břehu. Železnou holí prohrabával chomáče bylin u svých nohou. Celá hejna ryb, může-li se tak říci, utíkala před ním jako ptáci, když byli z hustého křoví vyplašeni. Blýskalo to jak od množství kousků rozbitého zrcadla vodou se míhajících. Zároveň lezlo tu na sta korýšovců po žlutavém písku, podobajících se obrovským mravencům, z mraveniště vyhnaným.

Ač Benito prohledal každý koutek dna u břehu, nenašel přece toho, čeho tak úsilovně hledal. Pozoroval konečně, že dno klonilo se pořád srázněji a srázněji, z čehož soudil, že tělo Torresovo převalilo se bezpochyby přes vodní vír až k prostředku řeky. Bylo-li tomu tak, tož snad tam ještě byl, poněvadž ho proud ve hlubině tak veliké a pořád ještě přibývající ztěžka odnesl.

Benito rozhodl se tedy, že bude nadále pátrati v oné straně, až ukončí prohlídku svou v rostlinné spleti na dně podél břehu.

Prozatím bral se týmž směrem dříve umluveným, jejž také vor měl ještě po čtvrť hodiny sledovati.

I když čas tento prošel, neobjevil Benito ničeho. Za to bylo mu již potřebno, by vyplul zase nahoru, by se tak dostal opět do pravidelných poměrů životních a nových nabyl sil. Na mnohých místech, kde řečiště náhle se prohlubovalo, bylo mu sestoupiti až na třicet stop ve hloubi; pak tížil ho tlak plné jedné atmosféry, což každého, kdo není dosti obeznámen s potápěctvím, tělesně umoří a duševně otupí.

Benito zatrhl tedy provazcem zvoncovým a lidé na voru počali ho vytahovati; než pracovali zvolna pozdvihujíce ho za minutu než o dvě nebo tři stopy, by neuškodil si ve vnitřnostech tlakem rychle ubývajícím.

Jakmile mladík vstoupil nohou na vor, byla mu odňata kovová koule skafandru, i oddechl si z hluboka a usedl, by si trochu odpočinul.

Pirogy ihned se přiblížily. Manoel, Fragoso a Araujo přišli sem zeptat se, měl-li odvážný pokus jeho jakýsi úspěch?

„Nuže, jak je?“ tázal se Manoel.

„Dosud nic! . . . nic!“

„Nenašels žádné stopy?“

„Žádné.“

„Mám nyní já za tebe hledati?“

„Nikoli, nikoli, drahý Manoeli,“ odpověděl Benito, „již jsem to jednou započal, vím, kam se mám tam dole obrátit, ponech mně to.“

Po té Benito vysvětlil kormidelníku, že má v úmyslu z jisté příčiny prohledati část srázného řečiště ke středu ležící až k násypu Frijskému, kde vyvýšené dno zadrželo zajisté tělo Torresovo, jestliže toto, plovoucí mezi tišší spodní vodou a proudem od tohoto také spolu dále neseno bylo. Především chtěl však pustiti se více do středu řečiště a prohledati tamější hlubší místa, na něž tyče člunové nestačí. Araujo schválil tento úmysl, činil proto potřebná opatření a dal i lidem nutné poučení.

Manoel uznal za prospěšné dáti Benitovi dobrou nějakou radu.

„Ježto hodláš pátrati tam k oné straně,“ pravil, „obrátí se i vor oním směrem; než nebuď neopatrný, Benito. Budeš hlouběj spuštěn než dříve, snad padesát až šedesát stop do hloubky, i bude ti snášeti tlak téměř dvou atmosfér. Stoupej tedy jen velmi pomalu, nebo bys mohl pozbyti vědomí. Věř mi, že bys pak ani nevěděl, kde jsi a co jsi's předsevzal. Pocítíš-li, že tě hlava tlačí, jakobys ji měl mezi kleštěmi, že ti pořád hučí v uších, tož dej znamení, bychom tě vyšinuli. Pak můžeš se opět, bude-li

toho třeba, dolů spustiti; neboť budeš již poněkud zvyklý pohybovati se v hlubších vrstvách řeky.“

Benito přislíbil, že se bude spravovati dle rady Manoelovy, jejíž důležitosť také uznával. Ovšem ho trápila myšlénka, že by snad neměl rozvahy ducha zrovna v tom okamžiku, kdy by jí mu bylo nejvíce třeba.

Benito stiskl vřele Manoelovi ruku; opět přidělán neprodyšně okolo krku jeho zvonec skafandru, pak počala vývěva svou práci a potápěč brzo zmizel podruhé pod vodou.

Vor vzdálil se nyní na čtyřicet stop od levého břehu; když pak bera se k prostředku řeky byl víc a více proudem uchvacován, přivázali k němu obě uby a veslaři jej zadržovali, takže jen pomalu plul ku předu.

Benito spuštěn dolů s největší opatrností a dostal se šťastně na dno.

Když těžké jeho podešve zabořily se do písku říčního, ukazovala délka lana, jež táhl s sebou, že nalézá se ve hloubce šedesáti pěti až sedmdesáti stop.

Byla zde tedy prohlubenina, nořící se nad průměrný útvar řečiště.

Bylo-li tu dole poněkud tma, tož vnikalo sem při jasné vodě přece ještě dosti světla, při němž Benito mohl na dně rozeznávati porůzné předměty a bezpečně kráčeti. Písek slídovými lístečky promísený byl tu jaksi odrazem, a skoro bylo lze počítati jednotlivá jeho zrnka, která leskla se jako zářný prach.

Benito pátral očima při každém kroku, holí svou prohledával i nejmenší prohlubeniny, dostávaje se tak pomalu dále do hloubky. Provaz mu podle potřeby popuštěn, a ježto trubice pro vdechování a vydychování nebyly stahováním zúženy, tož pracovala vývěva nepřetržitě dále.

Benito přišel tak znenáhla do prostředka řečiště Amazonky, kde se dno nejvíce sklánělo.

Někdy byla kolem něho, avšak jen na malou vzdálenosť, taková hustá tma, že nemohl naprosto čeho rozeznati; ale netrvalo to dlouho; úkaz ten způsoben vorem, který, když zrovna nad jeho hlavou plul, paprsky sluneční pohltil, a pokud byl v tomto položení, řečiště řeky kolem něho zatemnil. Obyčejně však zmizel brzy temný tento stín a písek odrážel světlo jako dříve.

Benito stoupal vždy dále. Ucítil to také z přibývajícího tlaku vodstva na celé jeho tělo. Dýchání stávalo se mu obtížnějším a údy svými nemohl již dle vůle své tak volně pohybovati jako v atmosféře, která tlakem svým působí stejně silně vně i zevně těla. Podléhal nyní nezvyklým vlivům fysiologickým. V uších mu to hučelo a bzučelo; ježto však duch jeho byl úplně volný a mozek jeho v činnosti nepřerušené a snad i příliš napjaté, tož nedal proto znamení, by ho vytáhli, bera se spíše dále do hloubi.

Jednou vzbudila v pološeru, jež ho právě obklopovalo, jakási nestvůrná hmota zvláštní pozornosť jeho. Zdálo se mu, že podobá se tělu, zamotanému mezi vodními rostlinami. Srdce mu bilo nepokojněji. Chvátal ku předmětu a holí svou hleděl tuto nehybnou hmotu nadzvednouti.

Byla to už jen kostra velikého kajmana, jejž asi prudké proudění řeky Negra zaneslo až do řečiště Amazonky. Benito zděšením ustoupil, a při všem ujišťování kormidelníkovu přišlo mu přece na mysl, že by i živý kajman mohl zablouditi do hlubších vrstev vodních kotliny Frijské. Potlačil však každý strach a kráčel dále, by přišel na dno prohlubeniny.

Nyní pronikl do hloubky na devadesát nebo sto stop, snášel tudy tlak asi tří atmosfér. Jestliže půda ještě více dolů se skláněla, tož bylo mu pak brzy vzdáti se dalšího hledání.

Zkušeností dokázáno, že hloubka stodvaceti až stotřiceti stop je hranicí nejkrajnější, i bylo by nebezpečno

překročiti ji při podmořských zkoumáních, poněvadž tělesné ústrojí není více v pravidelné činnosti a pomocné stroje dychatelného vzduchu řádně nedodávají.

A přece si Benito umínil, že půjde dále, pokud mu síla vystačí. Jakési záhadné tušení táhlo ho k oné propasti. Zdálo se mu, že mrtvola byla se na dno této tůně svalila, a že Torres, obtěžkaný věcmi, jako pásem se stříbrnými nebo zlatými penězi nebo zbraněmi, mohl se držeti u veliké hlubině.

Náhle zpozoroval v tmavější hlubině mrtvolu, ano, mrtvolu, oblečenou ještě a podobající se člověku, který spí maje hlavu o ruce podepřenu!

Byl to snad Torres? V šeru bylo těžko to rozeznati; bylo to však zajisté tělo člověka, které sotva deset kroků od něho tu nepohnutě leželo.

Trapné rozčilení zmocnilo se Benita. Tlukot srdce jeho ustal na okamžik; zdálo se mu, že ztrácí vědomí. Sebrav veškeré síly své kráčel k mrtvole.

Pojednou rána rovněž mocná jako nepředvídaná projela třesoucím se jeho tělem. Jako dlouhý pás ovíjelo se mu něco kolem těla, a jakkoli měl tlustý oblek potápěcký, cítil přece pádné rány jakoby bičem.

„Elektrický úhoř!“ pravil si.

Bylo to jedinké slovo, které vydati mohl.

A opravdu napadl ho „puraqué“ — jméno, jímž Brasilianė nazývají gymnoty (elektrické úhoře) s ústrojím elektřinu vyvozujícím.

Jest to, jak povědomo, jakýsi druh úhořů s koží černavou, slizkolepkavou, které mají podél zad a ocasu přístroj, záležející z velkých podélných a malých příčních destiček, který bývá nervstvem zvířete drážděn a tak ve zvláštní elektrické napjetí přiveden, čímž dává rány vskutku ochromující. Některé odrůdy těchto gymnotů mají sotva délku obyčejné zmije, jiné zase dosahují délky až deseti stop; ně-

kdy, avšak málokdy, vyskytují se gymnoti zdélí patnácti až dvaceti stop s průměrem osmi až deseti palců.

Električtí úhoři nalézají se jak v Amazonce tak i v její přítocích velmi zhusta, a jedna z těchto „živoucích batterií“ zdélí asi deseti stop byla to, která nejdříve se protáhnouc mrštila se na potápěče.

Benito věděl velmi dobře, čeho jest se mu od tohoto strašného zvířete obávati. Oblek jeho nechránil ho vydatně. Elektrické rány úhořovy z počátku slabé stávaly se znenáhla prudšími a prudkosti té ještě přibývalo až k okamžiku, kdy úhoř vydáváním od sebe elektřiny úplně se oslabil.

Nemoha takových mocných nárazů vydržeti, klesal Benito pomalu ke dnu.

Údy jeho pozbyly za krátko veškeré vlády působením proudu elektrického z gymnota, který se zvolna o něj třel a pak kolem těla jeho se otočil. Rukou nemohl více pozvednouti. Hůl mu vypadla a ruka jeho neměla už tolik síly, by uchopila provazec od zvonce a dala jím znamení.

Benito mněl se býti ztraceným. Ani Manoel, ani průvodci jeho nemohli míti sebe menšího zdání, jak děsný boj bojuje se nyní pod nimi mezi strašným „puraqué“ a nebohým potápěčem, který se svíjel bolestí, ale s výsledkem brániti se nemohl.

A to vše ve chvíli, kdy objevilo se mu lidské tělo — bezpochyby tělo hledaného Torresa.

Ještě jednou Benito sebral zbylou mu duchapřítomnosť — chtěl volati o pomoc — nadarmo. Hlas jeho zanikl v kovové kukli, kterou nemohl žádný zvuk proniknouti.

Nyní pak puraqué zdvojnásobil líté útoky své a zasazoval mladíku nejprudší rány, takže jako roztržený červ na písku se svíjel, kdežto svaly jeho elektrickými výboji křečovitě se chvěly.

Benito cítil, jak smysly ho opouštějí. Zrak se mu znenáhla kalil a údy mu tuhly . . .

Než však pozbyl zraku a duševní schopnosti jeho úplně poklesly, udál se před ním zjev neočekávaný, nevysvětlitelný a podivný, jejž alespoň ještě byl pozoroval.

Mohutným vodstvem doznívalo to jakýmsi temným výbuchem, podobným ráně hromové, jejíž hukot dral se hlubokými vrstvami, jež úhoř pohyby svými byl vzrušil.

Okolo Benita hučelo to jako pekelný hřmot, sesilovaný ještě ozvěnou z hlubokostí řeky.

Tu vydral se mu z úst mimovolný výkřik. Nevěděl, neklame-li ho zrak, co mu zde ukazoval.

Tělo utopencovo, které až dosud na zemi leželo, počalo se zvedati! . . . Vlny v pohybu svém klátily rukama jeho, jakoby jimi házel člověk bez sebe ... mrtvým tělem to trhalo, což bylo strašné na pohled.

Byla to vskutku mrtvola Torresova. Paprslek sluneční prodral se právě do šeré hloubky a Benito poznával přitom nabubřelý poněkud a zelenavý obličej padouchův, jejž byl usmrtil a jehož poslední chrapot udusen proudem řeky.

A kdežto Benito nemohl nyní pohnouti ochromenými údy svými, kdežto těžké podešve jej tu zabavovaly jakoby byl na písku přikován, vyvstala před ním mrtvola, jejíž hlava klátila se sem tam, a z hlubiny, v níž asi zadržovalo ho vodní rostlinstvo, vznášelo se tělo — strašný pohled — rovnou postavou až k povrchu Amazonky.

XI.

Co bylo v pouzdře.

Celý tento podivný děj vycházel z příčiny pouze fysikální, a to z následující:

Dělový člun „Santa-Ana“, který ubíral se po Amazonce do Manaa, minul právě vody Frijské. Dříve než vjel do ústí řeky Negra, vztyčil svou vlajku a pozdravil zelenožlutý prapor Brasilský ranou z děla. Výbuchem tím roztetelil se nejdříve povrch vody, kteréžto tetelení šířilo se dál a dále vrstvami vodními, až vyzvedlo také tělo Torresovo, jež rozkladem svým stávalo se již lehčím; nebo se jím roztahovalo buněčné jeho tkanivo. Mrtvé tělo utopencovo vystoupilo tedy z příčin zcela přirozených nahoru.

Děj tento vysvětluje nám sice příčinu, že mrtvola opět vyplula, avšak byla to jistě příznivá náhoda, že „Santa Ana“ přibyla právě na ono místo, kde hledáno.

Na výkřik Manoelův, v nějž zazněly i výkřiky průvodců jeho, plula jediná piroga ihned k tělu, kdežto potápěče zase na vor vytahovali.

Ale jak se Manoel bolestně zalekl, když Benita odnesli až k místu vyvýšenému a jej tam celého bez sebe položili; ani jedna známka pohnutí nedávala na jevo, že by vůbec ještě byl živ.

Nevydaly vlny Amazonky místo jedné hledané mrtvoly nyní dvě?

Potápěči svlékli co možná rychle těsné jeho brnění.

Benito pozbyl neustálými elektrickými ranami obrovského úhoře všeho vědomí.

Všecek zoufalý Manoel volal ho jménem, dechem svým vzbuzoval dech jeho pátraje, tluče-li ještě srdce druhovo.

„Tluče, tluče ještě!“ zvolal s oddechem.

Benitovo srdce vskutku ještě se nezastavilo, a Manoelova obratná péče přivedla ho opět za několik minut k životu.

„Mrtvola! Mrtvola!“

To byla první slova, která Benito pronesl.

„Nalezena!“ odpověděl Fragoso ukazuje na pirogu, která blížila se k voru s mrtvolou Torresovou.

„Ale, Benito, co se ti stalo?“ tázal se Manoel. „Došel ti vzduch? . . .“

„Nikoli!“ pravil Benito. „Puraqué mne tam dole napadl! . . . Však onen hukot, onen výbuch? . . .“

„Způsoben ranou z děla,“ vysvětlil mu Manoel. „Výstřel z děla vybavil opět mrtvolu nahoru!“

Tu piroga přirazila k voru. Tělo Torresovo Indiány vylovené leželo na dně. Ještě se mnoho po zevnějšku nezměnil, takže ho snadno poznali. Z té příčiny nemohlo býti tedy žádné pochybnosti.

Fragoso kleče ve člunu dal se již do párání šatu s těla utopencova; zbylyť ze šatu toho jen cáry.

Tu upoutalo Torresovo obnažené pravé rameno zvláštní pozornosť jeho. Bylo na něm totiž znáti jizvu staré rány, způsobené patrně bodnutím.

„Vizte, tato rána!“ zvolal Fragoso. „Ale . . . můj Bože . . . ano, opravdu, pamatuji se nyní . . .“

„Nač pak?“ tázal se Manoel.

„Na hádku . . . ano, na potýkání, jehož jsem byl svědkem v provincii Madeirské . . . jsou tomu asi tři léta. Jak jsem toho mohl jen zapomenouti! . . . Torres ten náležel tenkráte družině lesních kapitánů. Vždyť jsem věděl, že jsem toho padoucha již dříve někde viděl!“

„Co nám teď po tom!“ zvolal Benito. „Pouzdro! pouzdro! . . . Má je ještě při sobě?“

A Benito chtěl s mrtvoly strhnouti poslední ještě obaly, aby je prohledal . . .

Manoel jej zadržel.

„Strpení, Benito, okamžik!“ zvolal.

A obrátil se k lidem, kteří nenáleželi k služebnictvu jangady na voru, jichžto svědectví nemohlo se asi potom popírati.

„Prosím, dejte dobře pozor na vše, co tu děláme, byste po případě mohli před soudem stvrditi, co se zde dálo.“

I přišli sem všickni blíže ke člunu.

Fragoso rozepjal mu pás, jejž Torres měl pod roztrhaným ponchem okolo těla otočený, a hledal po kapsách jeho kabátce.

„Pouzdro!“ zvolal.

Benito radostně vykřikl a již chtěl vyndati kovové pouzdro tak toužebně hledané, by je otevřel a co v něm jest poznal.

„Nikoli, pomalu,“ ozval se Manoel, jenž byl vždy při chladné rozvaze. „Především hleďme, bychom předešli všeliké námitky, které by se nám od úřadů snad činily. Proto je záhodno, bychom získali především svědky nesúčastněné, kteří by potvrdili, že pouzdro toto nalezeno opravdu na těle Torresově!“

„Máš pravdu!“ přisvědčil mu Benito.

„Příteli,“ oslovil Manoel předního z mužstva vorního, „sáhněte sám do kapsy tohoto kabátce.“

Tento uposlechl. Vytáhl kovové pouzdro, jež mělo víko neprodyšné; zdálo se, že ležíc ve vodě neporušilo se.

„Papír . . . je v něm ještě papír?“ zvolal Benito nemoha se zdržeti.

„Otevříti pouzdro toto přísluší soudu!“ odpověděl Manoel. „Soudci jen náleží zjistiti, nalézá-li se tam nějaká listina čili nic.“

„Ano . . . ovšem . . . máš zase pravdu,“ odtušil Benito. „Tedy do Manaa, přátelé, do Manaa!“

Benito, Manoel, Fragoso a přednosta z voru, který

podržel u sebe pouzdro, vstoupili tedy do jedné pirogy a chtěli již odjeti, když tu Fragoso propověděl:

„A co s mrtvolou Torresovou?"

Piroga stanula. Indiáni totiž vrhli mrtvolu dobrodruhovu zase do vody, již proud dále odplavoval.

„Torres byl jen bídník a padouch," pravil Benito. „Nasadil jsem život svůj zjevně a poctivě proti němu — Bůh odsoudil ho rukou mou, ale mrtvola jeho nesmí alespoň zůstati nepohřbenou!"

Proto vyslání lidé s druhou pirogou, by vylovili opět mrtvolu Torresovu, ku břehu ji dopravili a tam pochovali.

V témž okamžiku však vrhlo se na plovoucí mrtvolu hejno dravého ptactva, které kroužilo nad řekou.

Byli to urubuvé, druh malých supů s nahým krkem, s dlouhými drápy, černí jako havrani, kterým říkají obyčejně v jižní Americe „gallinazos" a jichžto žravosť je náramna. Tělo zobáky jejich rozsápané vypustilo plyny, které je dosud nadýmaly; mrtvole přibývalo tím zase specifické váhy, která se zvolna potápěla, a k poslední zmizelo, co ještě z Torresa zbývalo, pod vlnami Amazonky.

Po deseti minutách vjela rychlá piroga do přístavu manajského. Benito a průvodci jeho vystoupili na zem a spěchali ulicemi města.

Za malou chvíli byli u bytu soudce Jarriqueza, jemuž po jednom jeho sluhovi oznámili, že by s ním rádi neprodleně mluvili.

Úředník poručil uvésti je do soukromého svého pokoje.

Zde vylíčil Manoel průběh události ode doby, kdy Torres byl Benitem v řádném souboji smrtelně raněn, až k okamžiku, kdy pouzdro nalezeno opět na mrtvole zabitého a přednostou vorním z kapsy kabátce vytaženo.

Jakkoli vylíčení toto potvrzovalo vesměs výpovědi Joama Dacosty o Torresovi a o návrhu jeho, nemohl soudce Jarriquez zdržeti se přece úsměvu, jakoby tomu nevěřil.

„Zde je to pouzdro, pane soudce,“ pokračoval Manoel. „Ani okamžik nebylo v rukou našich, a muž, který vám je podává, nalezl je na samém těle Torresově.“

Úředník vzal pouzdro, zkoumal je pečlivě a obracel na vše strany jako nějaký drahocenný skvost. Po té jím zatřepal, a věci v něm zazněly zvukem kovovým.

Což pouzdro nechovalo v sobě listinu s takovou hrdinnou obětavostí hledanou, listinu, vlastní rukou původce onoho napolo promlčelého zločinu napsanou, jižto Torres zašantročiti chtěl Joamu Dacostovi za nešetrnou výměnu? Což by věcný důkaz, že odsouzený je nevinen, byl naprosto ztracen?

Rozčilení, jaké se při tom zmocnilo všech přítomných, lze si snadno představiti. Benito nebyl schopen slova; cítil, že se mu srdce div nerozskočí.

„Otevřte, pane soudce, otevřte jen pouzdro!“ prosil hlasem přidušeným.

Jarriquez hleděl sundati víko; když pak se mu to podařilo, převrátil pouzdro a několik zlatých penízů rozkutálelo se po stole.

„Ale papír . . . papír! . . .“ zvolal znova Benito drže se křečovitě stolu, by neklesl.

Úředník sáhl do pouzdra a vytáhl z něho dosti nesnadně již zažloutlý, avšak pečlivě složený papír, jak zdálo se, vodou ušetřený.

„Listina! to je ona listina!“ zvolal Fragoso radostně. „Ano, ano, je to týž papír, jejž jsem viděl v rukou Torresových!“

Sudí Jarriquez rozbalil papír, pozoroval jej bedlivě a ohlédal první i zadní stranu, popsané hezky velkým písmem.

„Listina,“ pravil, „ovšem, o tom nelze pochybovati. Listina je to opravdu!“

„Zajisté,“ doložil Benito, „a to listina, která dokazuje, že otec můj je nevinen.“

„O tom ještě nevím,“ mínil soudce Jarriquez, „naopak obávám se, že to bude míti své nesnáze.“

„Proč? . . .“ zvolal Benito, k smrti bledý.

„Poněvadž listina tato sepsána jest tajným písmem,“ odpověděl soudce Jarriquez, „a poněvadž —“

„Nuže?“

„. . . schází nám k němu klíč!“

XII.

Listina.

Byla to okolnosť ovšem mrzutá, již ani Joam Dacosta ni rodina jeho nemohli předvídati. A v skutku — oni naši čtenáři, kteří si pamatovali počátek našeho vypravování, vědí to — listina byla sepsána jedním z oněch tajných nesnadno rozluštitelných písem.

Ale jakým?

Vystižiti toho mohl jen veliký důvtip a cvičenosť.

Prve než Benito a průvodci jeho se poroučeli, kázal sudí zdělati přesný opis listiny. Originál si podržel a opis řádně prohlédnutý a srovnaný doručil mladým mužům, aby jej dali vězni.

Když byli přislíbili, že nazejtří opět se dostaví, odešli a ubírali se, nechtějíce ani chvíle zmeškati, by uzřeli zase Joama Dacostu, přímo ku vězení.

Zde oznámili vězni několika slovy, co se zatím bylo událo.

*

Joam Dacosta chopil s pohnutím listinu pro něj tak důležitou a zkoumal ji bedlivě; pak potřásaje hlavou vrátil ji synu svému.

„Snadže,“ pravil pokojně, „v řádcích těchto uveden jest důkaz, jejž jsem posud nemohl podati. Avšak kdyby tomu tak nebylo a kdyby celý můj počestný život neměl rozhodovati ve prospěch můj, a kdybych se do spravedlnosti lidské neměl čeho nadíti, pak osud můj jediné jest v rukou božích!“

Všichni uznávali pravdu slov těchto. Nebyla-li listina rozřešena, zhoršil se tím stav odsouzeného nanejvýš.

„My tu hádanku rozluštíme, znejmilejší otče,“ zvolal Benito důvěrně. „Neníť žádného tajného písma, k němuž by se nenašel klíč. Ó, buď dobré mysli . . . důvěřuj! Nebesa dala nám jakoby zázrakem nalézti zase listinu s důkazy, že jsi nevinen, a když nás tak milostivě byla vedla, nebude vůlí jejich, abychom zůstali duchem neosvíceni a nepochopili smyslu jejího.“

Joam Dacosta stiskl ruku Benitovi a Manoelovi; pak odešli oba mládci, a ubírali se rychle k jangadě, kdež jich Jaquita očekávala.

Manželka Joama Dacosty dověděla se hned o všech událostech od včerejšího dne: že objevilo se tělo Torresovo, že nalezena opět listina, že sepsána jest způsobem neobyčejným, jehož pravý původce Tijuckého přepadení snad jen proto užil, aby se sám nevyzradil, kdyby listina tato dostala se snad do cizích rukou.

Rozumí se, že i Lina dověděla se o těch neočekávaných těžkostech jakož i o tom, kterak Fragoso zpomněl si, že Torres byl lesním kapitánem a náležel k oné pochybné družině, která potloukala se kolem ústí Madeiry.

„Ale jak jsi se s ním setkal?“ tázala se mladá mulatka.

„Bylo to na jedné z cest mých provincií Amazonskou,“ odpověděl Fragoso, „když jsem za svým povoláním putoval od vesnice k vesnici.“

„A jizva ona?“

„To přihodilo se takto: Jednoho dne dorazil jsem do krajiny Aranské zrovna v okamžiku, kdy Torres, kterého jsem před tím nikdy neviděl, začal hádku s jedním svým druhem — samí to bídní chlapi — která skončila tím, že lesní kapitán dostal ránu nožem do ramene. Ježto nebylo tu lékaře, zavázal jsem mu prozatím ránu sám, a tak jsem se s ním seznámil.“

„Ano, avšak co na tom,“ odtušila dívka, „víme-li, čím byl dříve Torres. On nespáchal patrně onen zločin, proto poznání tvé neobjasní zrovna mnoho poměry kolem nás.“

„Ovšem že ne,“ odpověděl Fragoso, „avšak, k čertu, podaří se přece, že zatrolená tato listina bude rozluštěna, a pak bude všem zjevno, že Joam Dacosta je nevinen.“

Touž důvěru chovali též Jaquita, Benito, Manoel i Minha. Všichni trávili dlouhé hodiny ve společném bydlišti, by dopátrali se smyslu tajného písma. Ale jestliže na to spoléhali, tož měl soudce Jarriquez — a to dlužno zvláště vytknouti — tutéž naději.

Když byl vyhotovil zprávu, která na základě výslechů postavila na jisto totožnost Joama Dacosty, zaslal ji příslušnému úřadu, po čemž mněl záležitost tuto, pokud se jeho týkala, za vyřízenu.

Avšak věc se obrátila. Nalezením dotčené listiny octl se totiž soudce Jarriquez v živlu svém. Byltě cvičeným řešitelem početních úloh, zábavných úkolů, luštitelem šarád, rebusů, logogryfů a jiných, nebylo tudíž divu, že věc ho hned nesmírně zajímala.

Pomněl-li ostatně i na to, že listina tato mohla ospravedlniti odsouzeného Joama Dacostu, tož budil se v něm rozbornický smysl tím živěji. Tu měl jednou kryptogramm či tajnopis věcného významu před sebou! A tu nezáleželo mu na ničem tak, než aby vystihl jeho smyslu. Jen ten,

kdo ho neznal, byl by pochyboval, že pro takový úkol zapomíná jísti a píti.

Po odchodu mladíků uzavřel se soudce Jarriquez do své soukromé komnaty. Nikdo k němu nesměl, takže mohl několik hodin beze všeho vyrušování přemýšleti a hledati. Nasadil si pečlivě brejle, tabatěrku položil vedle sebe na stůl. Vzal si notný šňupec, aby zbystřil duševní schopnosti své, sáhl po záhadném písmě a ponořil se tak v hluboké přemýšlení, že myšlénky jeho vtělovaly se mimoděk do samomluvy. Ctihodný ten úředník byl vůbec z těch lidí, kteří myslí raději hlasitě než tajně.

„Chopme se jen všeho s methodou," mluvil pro sebe. „Bez methody žádná logika a bez logiky ani pomyšlení na žádoucí úspěch."

Po té dal si listinu tak, aby na ni pohodlněji pohlížeti mohl, a probral ji, nechápaje ovšem z ní ničeho, od počátku až do konce. Listina obsahovala sto řádků, rozdělených na šest odstavců.

„Hm!" mumlal sudí Jarriquez po bedlivém uvážení, „zkoumati každý odstavec zvláště bylo by zbytečným mrháním času. Postačí snad, když proberu jeden odstavec, a vyvolím k tomu takový, který dle všeho bude nejzajímavějším. A tím bude asi odstavec poslední, který obsahuje nepochybně tresť celého obsahu neb aspoň nejdůležitější zprávy. Vlastní jména mohla by mne nejspíše vésti na pravou stopu, na příklad jméno Joam Dacosta samo, a je-li vůbec uvedeno někde v listině, najde se také v posledním odstavci."

Rozumování úředníkovo bylo logicky správné. Na každý způsob měl dobře, že obrátil důmysl svůj a zkušenosť svou v tomto oboru k poslednímu odstavci.

Klademe jej tuto také před oči čtenářovy, by zvěděl, jak si sešedivělý rozborník počínal, aby odhalil roušku a tajnopis vyložil slovy srozumitelnými.

Phyjslyddqfdzxgasgzzqqehxgkfndrxujugiocytdxvksbxhhuypo
hdvyrymhuhpuydkjoxphetozsletnpmvffovpdpajxhyynojyggay
meqynfuqlnmvlyfgsuzmqiztlbqgyugsqeubvnrcredgruzblrmxyu
hqhpzdrrgcrohepqxufivvrplphonthvddqfhqsntzhhhnfepmqkyuu
exktogzgkyuumfvijdqdpzjqsykrplxhxqrymvklohhhotozvdkspp
suvjhd.

Především pozoroval sudí Jarriquez, že řádky listiny nejsou rozděleny ani ve slova, ani ve věty, a že není mezi nimi interpunkce. Okolnosť tato činila čtení mnohem ještě obtížnějším.

„Ale zkusím přece,“ mluvil pro sebe, „nedala-li by se spojením několika písmen vedle sebe utvořiti srozumitelná slova, především taková slova, jejichž počtem souhlásek daly by se vůbec slabiky vysloviti. Tu vidím hned z kraje slabiku phy . . . Dále slovo gas . . . Hle, tu přichází ujugi . . . nebude to jméno známého afrického města na břehu Tanganyiky? Ale co s tím městem v naší věci? . . . pak je tu dále slovo ypo . . . je snad řecké? Konečně rym . . . puy . . . jox . . . phetoz . . . jyggay . . . suz . . . gruz . . . před tím red . . . let . . . aha, to jsou dvě slova anglická! Dále ohe . . . syk . . . Hleďme! ještě jednou slabika rym . . . pak slovo oto . . .“

Soudce Jarriquez odložil listinu a zamyslil se nad tím, co byl zpozoroval.

„Všecka ta slova,“ mumlal pro sebe, „která se tu při tomto stručném přehledu objevují, nevykládají ničeho. Původ jejich neprozrazuje se ničím. Některá zdají se býti řecká, jiná hollandská, některá zase anglická, některá nemají docela žádné určitosti, nehledíc k tomu, že přicházejí mezi tím řady souhlásek, jichž vysloviti nelze! Nebude patrně tak snadno najíti klíče k tomuto tajnopisu.“

Prsty úředníkovy jaly se na stole bubnovati jakýsi budíček, jakoby chtěl tím povzbuditi ochablou svou činnosť duševní.

„Především podívám se, kolik písmen má odstavec tento.“

Počítal s tužkou v ruce.

„Dvě stě sedmdesát šest!“ pravil. „Dobrá! Nyní třeba vyšetřiti, kolik je jednotlivých písmen.“

To dalo delší počítání. Sudí Jarriquez sáhl znova po listině; pak znamenal tužkou každé písmeno v abecedním pořádku. Za čtvrt hodiny měl sestavenu následující tabulku:

a =	3krát	Přenáška =	120krát
b =	4 „	n =	9 „
c =	3 „	o =	12 „
d =	16 „	p =	16 „
e =	9 „	q =	16 „
f =	10 „	r =	12 „
g =	13 „	s =	10 „
h =	23 „	t =	8 „
i =	4 „	u =	17 „
j =	8 „	v =	13 „
k =	9 „	x =	12 „
l =	9 „	y =	19 „
m =	9 „	z =	12 „
Úhrnem =	120krát	Celkem =	276krát

„Aha!“ pokračoval sudí Jarriquez ve své samomluvě, „tu je mi hned něco nápadno, totiž, že již v této jediné větě přicházejí všecka písmena abecedy. To je podivno! Ať vezmeme jakoukoli knihu do ruky, tu najdeme v tolika řádcích, které obsahují dvě stě sedmdesát šest písmen, málokdy všecka písmena abecedy. Než to může býti také jen náhodou!“

Pak myšlénky jeho obrátily se jinam.

„Hm,“ záhodnější bylo by zvěděti,“ mumlal dále, „jsou-li samohlásky v přiměřeném počtu k souhláskám?“

Úředník vzal opět tužku, a když spočetl samohlásky, ukázal se následující výsledek:

a = 3krát
e = 9 „
i = 4 „
o = 12 „
u = 17 „
y = 19 „
Celkem = 64 samohlásky.

„V odstavci tom jsou tedy,“ pokračoval, „šedesát čtyry samohlásky proti dvěma stům dvanácti souhláskám! Nuže, to je řádný poměr t. j. asi pětina, skoro jako v abecedě, kdež počítáme šest samohlásek na dvacet pět písmen. Z toho bylo by lze souditi, že listina sepsána jest v jazyku země naší, že však za každé písmeno dáno některé jiné. Je-li změna ta vůbec provedena všude, na př.: e místo b, v místo o, k místo g, r místo u atd., sázím svůj úřad soudcovský v Manau, nepodaří-li se mi přečísti listinu! Jen když budu postupovati dle methody velikého genia rozbornického, který sluje Edgar Allen Poë!“

Sudí Jarriquez narážel slovy těmi na novellu znamenitého amerického spisovatele, který svým „Zlatohlávkem“ podal dílo mistrovské, tak hojně čtené!

V novelle této zkoumá se tajnopis složený z číslic, písmen, algebraických známek, hvězdiček, bodů a čárek dle mathematické, velmi důmyslné methody a také se rozluští způsobem překvapujícím, čehož ctitelé tohoto důvtipného spisovatele nebyli asi zapomněli.

Ovšemže rozluštěním oné americké listiny mělo se přijíti na poklad, kdežto zde šlo o život a čest člověka! Nalézti klíč bylo tedy v našem případě mnohem důležitější a zajímavější.

Sudí, který již vícekráte přečetl „svého“ „Zlatohlávka“, znal velmi dobře rozborný postup Edgara Poëa a umínil si užiti ho při této příležitosti. Doufal tak, že se mu podaří, když by písmena měla všude stejný význam, přečísti listinu týkající se Joama Dacosty.

„Jak si počínal Edgar Poë?“ tázal se sám sebe. „Především vyhledal, která známka — tu jsou však jen písmena — řekněme tedy hned, které písmeno vyskytuje se nejčastěji v tajnopisu? Zde jest písmeno h, s nímžto setkávám se třiadvacetkrát. Z tohoto převládajícího počtu souditi lze již předem, že toto h není obyčejné h písma, nýbrž že rovná se onomu písmenu, které se nejčastěji v naší řeči vyskytuje, při čemž ovšem předpokládám, že listina sepsána jest v portugalštině. V angličině a ve frančině bylo by to nepochybně e; ve vlaštině i neb a; v portugalštině to bude a neb o. Dejme tomu tedy, vyhražujíce si pozdější opravu, že h znamená tu a neb o!“

Po té vyhledal písmeno, které po h nejčastěji přicházelo, a sestavil si následující tabulku:

h	=	23krát
y	=	19 „
u	=	17 „
d, p, q	=	16 „
g, v	=	13 „
o, r, x, z	=	12 „
f, s	=	10 „
e, k, l, m, n	=	9 „
j, t	=	8 „
b, i	=	4 „
a, c	=	3 „

„Ejhle, písmeno a,“ zvolal sudí, „je tu jen třikráte, kdežto by se tu mělo vyskytovati nejčastěji! To dokazuje zase, že význam písmen je přeměněn! Nuže, která pak

písmena přicházejí po a a o v naší řeči nejčastěji? Hledejme!“

A sudí Jarriquez dal se s důvtipem opravdu podivuhodným, kterým tak vynikal, do tohoto nového zkoumání. Napodoboval tím proslulého amerického spisovatele, který jako rozený rozborník prostou indukcí a počtem přibližným dovedl si sestaviti abecedu, odpovídající znakům tajnopisu, takže jej četl beze vší závady.

Totéž činil sudí, a přiznati dlužno, že nezůstal za svým proslulým vzorem. Obíraje se mnoho logogryfy, čtvercovými a jinými hádankami, které založeny jsou pouze na nahodilém seřadění písmen, a maje ve zvyku rozřešiti je v hlavě nebo s perem v ruce, měl již pro tuto práci neobyčejnou předběžnou vycvičenosť.

Nebylo mu tudíž nesnadno sestaviti písmena v pořádku, jak se nejčastěji opakovala, samohlásky napřed, pak souhlásky. Za tři hodiny na to měl před sebou rozvrh, který, bylo-li postupování jeho správno, udával mu pravý význam písmen v listině se vyskytujících.

Zbývalo mu nyní jen, aby pod tato písmena položil písmena svého rozvrhu. Když se však již k tomu měl, vadilo mu jakési rozčilení u provádění. Sudí Jarriquez cítil jakousi opravdovou radosť, jako každý, který vynaloživ mnoha hodin úmorné práce konečně toužebně hledaného smyslu logogryfu se dopídil.

„Nuže, přikročme k dílu poslednímu,“ napomínal sám sebe. „Bylo by věru podivno, kdybych nepřišel k pravému rozluštění.“

Sudí Jarriquez sundal brejle, očistil skla a nasadil si je opět na nos; pak sehnul se znova nad stolem.

Maje zvláštní svou abecedu v ruce vedle listiny jal se psáti, klada, jak myslil, pravá písmena pod první řádku tajnopisu.

Po první řádce učinil tak při druhé, třetí, čtvrté, až přišel na konec odstavce. Když psal, nehleděl schválně přesvědčiti se, vyjdou-li ze spojení písmen slova srozumitelná. Byl by konečně v oboru svém pouhým břidilem, kdyby tomu tak nemělo býti. Nikoli — on chtěl míti potěšení, že přečte odstavec celý hned a jedním dechem.

Byl hotov.

„Teď čtěme!“ zvolal.

Četl.

Velký bože, jaké to nesouzvuky! Řádky, které skládaly se z písmen jeho abecedy, nedávaly valnějšího smyslu než řádky listiny! Byla to pouze jiná řada písmen, více nic, která nedávala žádných slov, žádné srozumitelné věty. Zkrátka, podepis jeho byl neméně spletený jako původní tajnopis.

„Hrom a peklo!“ zabručel sudí Jarriquez, když se byl k své hanbě tak sklamal.

XIII.

Kde je řeč o šifrách a číslicích.

Bylo již sedm hodin večer. Sudí Jarriquez zahloubán dosud v úmornou práci svou, která nepostoupila ani o píď ku předu, zapomněl na jídlo a odpočinek, když tu zaklepáno bylo na dvéře jeho světnice.

Byltě už čas! Ještě hodinu a všecka mozečnosť velemoudrého úředníka byla by se hrozně roztavila žárem hlavou mu šlajícím.

Když hlasem nevrlým zvolal: „Dále!“ objevil se Manoel ve dveřích.

Mladý lékař zanechal přátel svých na palubě jangady, kteří obírali se řešením důležité listiny, a vzdálil se nepozorovaně, by navštívil soudce Jarriqueza. Chtěl zvěděti, byl-li on v práci své šťastnějším, a tázati se, vypátral-li konečně methodu, dle níž listina zdělána.

Sudímu přišla návštěva Manoelova jaksi vhod. Trpěl zrovna nervosní podrážděností, již samota tak snadno vzbuzuje. Bylo mu potřebou s někým pohovořiti, zvláště když tomuto rovněž záleželo na rozluštění záhady. A Manoel byl pro sudího takovým člověkem.

„Dovolte mi, pane sudí," pravil mu Manoel vcházeje, „první otázku: Byl jste šťastnějším nás? . . ."

„Posaďte se nejprve!" zvolal sudí Jarriquez, který sám vstal a světnicí kráčel.

„Posaďte se, pravím. Kdybychom oba stáli, chtěl byste chodit jednou stranou a já snad druhou, a k tomu není tu místa."

Manoel usedl a opakoval svou otázku.

„Nikoli! . . . nebyl jsem bohužel také šťastnějším!" odpověděl nyní úředník. „Nevím o nic více než dříve a nemohu vám ničeho říci, leč že nabyl jsem v něčem jistoty!"

„V čem, pane sudí, v čem?"

„V tom, že listina nezakládá se na známkách umluvených, nýbrž na tak zvané šifře, lépe řečeno na určitém čísle!"

„A není vždy možno přečísti tajnopis druhu tohoto?"

„O ano," odpověděl sudí Jarriquez, „zajisté, když jedno písmeno nahrazováno jest jiným určitým písmenem, když na př. a jest vždy p, když p jest vždy x . . . atd. Není-li tomu tak, pak je každá práce marna."

„A v naší listině?"

„V této listině mění se význam každého písmene dle libovolně přijaté šifry. Tak je b, které nejdříve nahrazeno bylo písmenem k, později z, dále snad m, n, f nebo jiné libovolné písmeno."

„A v tomto případě? . . .“

„V tomto případě oznamuji vám s politováním, že tajnopisu toho nelze rozluštit.“

„Nelze rozluštit!“ zvolal Manoel. „Nikoli, pane; potřeba káže, bychom našli klíč k této listině, na níž závisí život člověka poctivce.“

Manoel vstal rozčilen; nemohl se více přemoci. Odpověď, které se mu právě dostalo, byla tak zdrcující, že nemohl jí naprosto uvěřit.

Na pokyn úředníkův usedl zase a pravil klidnějším hlasem dále:

„Povězte mi, pane sudí, z jaké příčiny soudíte, že listina ona sepsána jest dle podložené šifry, nebo, jak jste pravil, dle určité číslice?“

„Poslyšte mne, mladý muži,“ odpověděl sudí Jarriquez, „a nabudete zajisté téhož přesvědčení.“

Sudí vzal listinu a ukazoval ji Manoelovi, když mu o ní vykládal.

„Počal jsem propracovati listinu,“ pravil, „jak se sluší a patří, t. j. logicky, neponechávaje ničeho náhodě, t. j. vynasnažil jsem se, bych podložením abecedy, sestavené dle toho, jak často ta která písmena v řeči naší se vyskytují, listinu tuto vyčetl, následuje při tom pravidel našeho nesmrtelného rozborníka Edgara Poëa . . . Avšak co jemu se povedlo, u mne selhalo . . .“

„Selhalo!“ zvolal Manoel.

„Tak jest, mladý muži, i měl jsem napřed věděti, že tím způsobem ničeho se nepořídí. A vskutku, cvičenější nebyl by se nadarmo namáhal.“

„Ale pro bůh,“ pravil Manoel, „nechápu bohužel dobře . . .“

„Vezměte listinu do ruky,“ vpadl mu soudce Jarriquez do řeči, „pozorujte rozřadění písmen a prohlédněte všecko ještě jednou.“

Manoel učinil, jak mu kázáno.

„Nevidíte v sestavení písmen něco zvláštního?“

„Nevidím ničeho,“ odpověděl Manoel, když byl nejméně stokráte přelétl zrakem řádky listiny.

„Nuže pozorujte prozatím bedlivě jen poslední odstavec. Snad že obsahuje tento tresť celého spisu. Nevidíte tu nic neobyčejného?“

„Nic!“

„A přece je tam něco, co dokazuje, že listina sepsána jest dle podloženého čísla.“

„A to?“ tázal se Manoel.

„Je to, vlastně jsou to tři h, která na dvou různých místech zrovna vedle sebe jsou postavena.“

Co tu soudce Jarriquez připomněl, vzbudilo opravdu pozornosť bystrého pozorovatele. Jednak skládalo se dvousté čtvrté, dvousté páté a dvousté šesté písmeno odstavce, jednak dvousté padesáté osmé, dvousté padesáté deváté a dvousté šedesáté písmeno ze samých h zrovna po sobě následujících. Zvláštnosti té úředník si ovšem dříve nebyl také povšiml.

„A to dokazuje?...“ pravil Manoel, který neuhodl, co by z tohoto nahromadění písmen soudil.

„To dokazuje prostě, mladý muži, že listina sepsána jest na základě určitého čísla. To dokazuje předem, že každé písmeno změněno jest podle rozličných číslic tohoto čísla a podle místa, na němž se tyto nalézají.“

„Ale proč to?“

„Poněvadž není v žádné řeči slova, v kterém by tři h vedle sebe přicházela.“

Manoel byl vývodem tímto překvapen, přemítal o těchto slovech, nevěděl však, co by na ně řekl.

„A kdybych to byl hned z počátku zpozoroval,“ pokračoval úředník, „nebyl bych se tak mučil a nebyla by mne rozbolela hlava v čele až do týla.“

„Ale, povězte mi, pane soudce," tázal se Manoel, který pozbýval už posledního zbytku naděje, „jak si představujete šifru?"

„Řekněme raději číslo!"

„Tedy číslo, jak chcete."

„O tom vás jediný příklad lépe poučí, než dlouhé výklady."

Sudí Jarriquez usedl ke stolu, vzal list papíru a tužku a řka:

„Pane Manoeli, vezměme větu jakoukoliv, která se nám na mysli namane, na příklad francouzskou:

„Le juge Jarriquez est doué d'un esprit très ingénieux.*)

„Napíšu nyní větu s malými mezerami mezi jednotlivými písmeny, a tak mám následující řádek:

L e j u g e J a r r i q u e z e s t d o u é d'u n e s p r i t t r è s i n g e n i e u x."

Když byl s tím hotov — výrok větou onou pronešený byl mu již dávno uznanou pravdou — pohleděl bystře na Manoela a pravil:

„Mysleme si číslo, které se nám namane, a představme tajnopisně písmena za sebou následující. Dejme tomu, že číslo ono složeno jest ze tří číslic a že číslice ty jsou 4 2 3. Napíšu řečené číslo 4 2 3 pod onen řádek a opakuji tak dlouho, pokud nedosáhnu konce věty, takže pod každé písmeno přijde jedna číslice. Z toho vyšlo by toto:

Le juge Jarriquez est doué d'un esprit très
42 3423 423423423 423 4234 234 234234 2342
ingénieux
342342342

*) Soudce Jarriquez jest nadán duchem velmi bystrým.

Zaměníme-li nyní každé písmeno s písmenem abecedy, kteréžto získáme postupujíce dle hodnoty číslice, obdržíme:

I — 4 = p
e — 2 = g
j — 3 = m
u — 4 = z
g — 2 = i
e — 3 = h

atd. atd.

Přijdu-li dle hodnoty číslice a dle přijatého čísla až na konec abecedy, nedostana se k předepsanému druhému, třetímu nebo čtvrtému písmeni, tož počnu zase od její počátku. Případ ten nastává u posledního písmene mého vlastního jména a to u z, pod nímž stojí trojka. Ježto pak abeceda nemá více písmen, počnu počítati zase od a, a obdržím v tom případě z — 3 = c. Když ukončím přeměňování písmen dle mého tajnopisného rozvrhu, zde pak dle čísla libovolně vzatého 423, což neračte zapomenouti, tož ukazuje se nám pro vaši známou větu následující obrazec:

Pg mzih ncuvktzgc iux hqyi fyr gvttly vuiu lrihrkbzz.

„Nuže, mladý muži, pozorujte tyto řádky; nejsou-li úplně podobny řádkům listiny? A co vyplývá z toho? To, že každé písmeno změněno jest dle číslice pod ním, že tedy tajnopisné písmeno nezastupuje vždy skutečné písmeno, nýbrž že má význam měnivý. Tak ve větě pro příklad uvedené je první e nahrazeno g, druhé však už h, třetí g, čtvrté i; prvnímu j odpovídá m, druhému n; nebo vezměme obě r mého jména; jedno nahrazeno jest u, druhé v; z t ve slově est stává se x, z t ve slově esprit y, kdežto z t ve slově très stává se v. Z toho všeho tedy vidíte, že kdybyste neznal čísla 423, nepodařilo by se vám nikdy přečísti řádky tyto, a ježto neznáme čísla, na němž založena jest listina, zůstane tato nerozřešena.“

Vývody tyto Manoela jaksi omráčily; nicméně se ještě nepoddal.

„Nikoli, pane soudce,“ zvolal. „Nevzdávám se ještě naděje, že číslo toto vypátráme.“

„Šlo by to snad spíše, kdyby řádky listiny byly alespoň ve slova rozděleny!“

„Proč to?“

„Já vám to vysvětlím. Na každý způsob předpokládati lze, že v posledním odstavci listiny shrnuto jest krátce vše, co vypravováno jest šíře v odstavcích předchozích, a že přichází tam i jméno Joama Dacosty. Nuže, kdyby řádky byly ve slova rozděleny, přišli bychom nepochybně prozkoumáním jednotlivých slov — mám tu na mysli slova sedmipísmenná, jaké jest právě slovo Dacosta — na ono číslo, které jest klíčem ke všemu.“

„Račte mi, prosím, vysvětliti, jak jest si při tom počínati,“ pravil Manoel, jemuž zakmitl tu poslední paprslek naděje.

„Není nic lehčího,“ odpověděl sudí Jarriquez. „Vezměme na příklad jedno slovo z věty, kterou jsem napsal, chcete-li třeba mé jméno. V tajnopisu vyjádřeno jest touto podivnou řadou písmen: cuvktzgc.

„Sestavme písmena tato ve svislý sloupec, vedle nich napišme písmena skládající jméno mé a postupujme od jednoho ke druhému v pořádku abecedním. Obdržíme:

Mezi	n	a	j	čítají se	4	písmena
„	c	„	a	„	2	„
„	u	„	r	„	3	„
„	v	„	r	„	4	„
„	k	„	i	„	2	„
„	t	„	q	„	3	„
„	z	„	u	„	4	„
„	g	„	e	„	2	„
„	c	„	z	„	3	„

„Jak jest tedy spořádán sloupec písmen, sestavený tímto jednoduchým úkonem? Hleďte! z číslic 423 423 423 atd., to jest z čísla 423 stále se opakujícího.“

„Tak jest, ovšem!“ odpověděl Manoel.

„Porozumíte tedy, že prostředkem tímto, počítaje v pořádku abecedním od nepravého písmene ku pravému, místo od pravého ku nepravému, dodělal jsem se lehce čísla, a že toto hledané číslo jest skutečně 423, které jsem zvolil za klíč svého tajnopisu!“

„Nuže, pane sudí,“ zvolal Manoel, „nalézá-li se jméno Joama Dacosty v posledním odstavci, tož dospěju zajisté, dám-li postupně každé písmeno těchto řádků za první ze sedmi písmen onoho jména . . .“

„To by šlo,“ vpadl mu sudí Jarriquez do řeči, „ale za jednou jen podmínkou!“

„Za kterou?“

„Aby první číslice hledaného čísla padla zrovna na první písmeno slova Dacosta, a uznáte, že to není pravdě podobno.“

„Bohužel!“ odpověděl Manoel, jenž vzhledem k této neutěšené čáce klesal na mysli.

„Nezbývalo by tedy než spoléhati na náhodu,“ pokračoval sudí Jarriquez potřásaje hlavou; „ale náhoda nemá už napřed při podobných výzkumech nijaké platnosti.“

„Dejme tomu,“ odpověděl Manoel, „avšak nemohla by nám zrovna náhoda vnuknouti číslo hledané?“

„Ono číslo,“ zvolal sudí, „ono číslo! Povězte mi především, z kolika číslic se skládá? Ze dvou, tří, čtyř, devíti nebo docela desíti? Obsahuje samé číslice různé neb opakují se v něm jednotlivé číslice? Víte, mladý muži, že z desíti číslic základních můžete sestavami bez opakování vytvořiti tři milliony dvě stě šedesát osm tisíc osm set čísel různých, a opakuje-li se jen několik číslic v kombinacích, že milliony tyto úžasně rostou? A uvážil jste, kdy-

byste potřeboval jen jediné minuty z oněch pěti set dvaceti pěti tisíc šesti set, z kterých se rok skládá, k prozkoumání každé z těchto číslic, že strávil byste s tím více než šest let a že potřeboval byste tři století k tomu, kdyby každá taková práce vyžadovala celé hodiny? Nikoli! žádáte nemožnosti!“

„Nemožností jest, pane sudí,“ pravil Manoel, „aby nevinný byl odsouzen, aby Joam Dacosta ztratil čest i život, když máte v rukou věčný důkaz, že jest nevinen.“

„Oho, mladý muži,“ opáčil sudí Jarriquez, „kdo pak vám tak určitě pověděl, že onen Torres nelhal, že skutečně měl v rukou listinu psanou původcem zločinu samým, a že papír tento jest onou hledanou listinou a že se vůbec týká Joama Dacosty?“

„Ano, kdo nám to poví,“ opakoval Manoel.

A hlava sklesla mu na prsa.

A opravdu nebylo tu nejmenšího důkazu, že listina dotýká se příběhu v okresu diamantovém. Možná také, že nemá žádného významu a že si ji Torres jen vymyslil; vždyť bylo se do něho nadíti, že by za pravou listinu byl prodal nepravou.

„Než nehleďme k tomu všemu, pane Manoeli,“ pokračoval soudce vstávaje. „Ať si listina pojednává o čem koli, neupustím dříve až dopídím se klíče. Řešiti úkol ten je zajisté záhodnější, než obírati se logogryfem nebo rebusem.“

Po těchto slovech Manoel vstal, poroučel se sudímu a vrátil se na jangadu s nadějemi menšími, než když ji opouštěl.

XIV.

Rozhodniž náhoda!

Zatím nastal úplný obrat u veřejném mínění o záležitosti odsouzeného Joama Dacosty. Hněv ustoupil milosrdenství. Lid nehrnul se již k věznici Manajské, by žádal smrti statkářovy. Naopak, nejzuřivější z těch, kteří jej dříve zatracovali a zločinem Tijuckým ho vinili, hlásali nyní, by bez odkladu propuštěn byl na svobodu: nebo lid převrhuje se z jedné krajnosti do druhé.

Obrat tento způsoben podstatnými okolnostmi:

Události, které se za posledních dvou dní sběhly, jako souboj Benitův s Torresem, hledání mrtvoly a nalezení její za okolností tak neobyčejných, opětné objevení listiny téměř „nerozluštitelné", řádků, které prý, jak byli přesvědčeni, nebo se alespoň domnívali, obsahují věcný důkaz o tom, že je Joam Dacosta nevinen, ježto písemnost pocházela od vlastního vinníka: vše to přispělo k úplnému obratu veřejného mínění.

Čeho si před čtyřiceti osmi hodinami přáli, čeho netrpělivě očekávali, totiž rozkazů z Ria de Janeiro, toho se nyní úzkostně strachovali.

Vždyť do té doby nebylo dlouho.

Joam Dacosta byl dne 24. srpna zatčen a den na to vyslýchán. Zpráva úředníkova odeslána dne 26. Za tři nebo nejvýše za čtyři dni bylo očekávati rozhodnutí ministrovo ve příčině odsouzeného, a bylo téměř jisto, že spravedlnosti bude dosti učiněno.

Ano, nebylo nikoho, kdo by byl jinak soudil! A přece nepochyboval nikdo, ani rodina jeho, ani obyvatelstvo v Manau, které všecky výjevy tohoto děje bedlivě sledo-

valo, že nevina Joama Dacosty konečně dokázána bude záhadnou tou listinou.

A přece listina ona neměla u těch, kteří věci pozorovali nestranně a nepodjatě, vlastně ceny žádné, zvláště ano dokázáno nebylo, že se týká vůbec přepadení v okresu diamantovém. Dále dokázáno přirovnáním listu, v němž Torres udal Joama Dacostu, k oné listině, že nebyla tato sepsána rukou dobrodruhovou. Avšak soudce Jarriquez namítl právem, že bídník dal si ji snad od jiného zdělati, by jí mohl k podvodům potřebovati. A to potvrzovalo se ještě více tím, že ji chtěl teprve po sňatku s dcerou statkářovou vydati, t. j. teprve tehdy, když už se nedalo nic změnit.

A tak panovalo rozdílné mínění o ceně této listiny, což jen mysli rozčilovalo. Joam Dacosta byl a zůstával v postavení velmi nebezpečném. Nebyla-li listina sečtena, tož jakoby jí vůbec ani nebylo, a nepodařilo-li se rozřešiti tento neobyčejný tajnopis ve třech dnech, byla poprava odsouzence Tijuckého neodvratna.

Zázrak rozluštění chtěl vykonati jeden muž; mužem tím byl soudce Jarriquez, který pracoval nyní více k prospěchu Joama Dacosty než aby hověl libůstce své. Též mínění jeho o celé té záležitosti bylo se valně změnilo. Neposkytoval onen muž, který ústraní své v Iquitu dobrovolně opustil, který i s nebezpečenstvím života svého dostavil se k soudu brasilskému, by se před ním ospravedlnil, mravní hádanky, která mu byla spíše k prospěchu než mnohé jiné důkazy? Úředník nechtěl ostatně listinu vydati, pokud by nenašel klíče, jímž by se rozluštila; práce ta zajala ho úplně; nejedl, nespal — každé minuty času vynaložil na sestavování číslic, by tak našel klíče k tomuto zámku.

Koncem prvního dne stala se věc ta soudci Jarriquezovi již utkvělou myšlénkou. Útrobami jeho řádila málo

zatajovaná zlosť, jíž celý dům se hrozil. Služebníci jeho bílí nebo černí neodvážili se ani k němu se přiblížiti. Štěstí, že byl starým mládencem, jinak byla by paní Jarriquezová od něho mnoho zkusila. Ještě nikdy nezajímal tak nějaký úkol tohoto zvláštního soudce, i umínil si, že neustane, dokud to nerozluští, rozumí se, nepraskla-li mu dříve hlava jako kotel přepjatou parou.

Statečný úředník měl nyní za jisto, že klíčem jest číslo o dvou nebo více číslicích, že však čísla toho nelze dopíditi se odvozováním. Ale zrovna do toho zakousl se opravdu křečovitě soudce Jarriquez, a na tu nadlidskou práci vynaložil dne 28. srpna veškerých svých zkušeností a schopností.

K číslu onomu dojíti zkoušením bylo, jak pravil, dáti se do millionů kombinací, na něž nestačil ani celý život vynikajícího počtáře. Ale nehledělo-li se k pomoci náhodou, nebylo by možno dopíditi se pravé stopy rozvažováním? Snad také ne, ačkoli sudí Jarriquez, prospav se několik hodin, až příliš rozvažoval a o všech možnostech rozjímal.

Kdo by ho byl nyní přes to, že si zakázal, aby ho nikdo nevyrušoval, tak viděl, byl by ho ještě pořád nalezl před psacím stolem s očima na listinu upřenýma, kdežto jakoby tisíce a tisíce číslic okolo hlavy mu bzučely.

„K čertu,“ zvolal, „proč padouch, který ty řádky napsal, neoddělil alespoň mezerou slov svých, pak bylo by přece možno . . . ano, ano, pak bylo by možno . . . ale nikoliv! A pak, je-li v listině této zmínka o krádeži diamantů, budou v ní zajisté také slova, jako na př. arryal, diamanty, Tijuco, Dacosta a jiná! A dali-li bychom pod ně tajnopisné jejich náměstky, podařilo by se zajisté sestaviti číslo podložené. Ale ne, ani jednoho oddělení! Kdybych měl jen slovo, jen jediné slovo z těchto dvou set sedmdesáti šesti písmen! Dvěstěsedmdesátšestkráte ať ho

čert vezme, toho padoucha, který svůj způsob psaní tak darebácky byl zamotal! Již za tento darebácký kousek by zasluhoval, aby ztratil hlavu dvěstěsedmdesátšestkráte!“

Silné udeření na listinu potvrdilo toto lidumilné přání.

„A přece,“ pokračoval úředník, „nemohu-li se naditi, že dosáhnu něčeho jedním slovem z textu této listiny, nenašlo by se vhodné slovo na počátku nebo na konci každého odstavce? Snad by to šlo!“

Soudce Jarriquez ihned se o to pokusil, zkoumaje písmena na začátku a na konci každé věty hledě ke slovu nejdůležitějšímu z celé listiny, totiž ku jménu „Dacosta“.

Ale i to mu neprospělo.

Z posledního odstavce a ze sedmi prvních jeho písmen vyvodil následující sestavení:

P = D
h = a
y = k
j = o
s = s
l = t
y = a .

Již první písmeno nehodilo se do rozečtu soudcova, ježto rozdíl mezi p a d v abecedě nedával jednu číslici, nýbrž dvě, totiž 12, kdežto při tajnopisu toho druhu mohlo býti každé písmeno nahrazeno pouze jedním druhým písmenem.

Rovněž tak se to mělo se sedmi posledními písmeny odstavce p s u v j h d, jichž řada počínala též s p, kteréž nemohlo se nižádným způsobem podložiti písmenu D ve jménu Dacosta, poněvadž dělilo je zase dvanáct písmen.

Jméno toto nemohlo se tudíž na obou místech nacházeti.

I slova Arrayal a Tijuco, jež byl vyzkoušel a jichžto uložení neodpovídalo zase náležité řadě tajnopisných písmen, mu mnoho nepomohla.

Po této marné práci povstal sudí Jarriquez; v hlavě mu to hučelo, takže chodil po pokoji nahoru dolů. Pak otevřel okno, by se občerstvil, a naříkal si hlasitě tak, že vyplašil hejno kolibříků z citlivky, v níž odpočívali; načež vrátil se zase k osudné listině.

Vzal ji do ruky a několikráte ji obrátil.

„Darebák, padouch!“ bručel pro sebe. „Ještě se z toho zblázním! Však ticho! Jenom klidně! Neztrácejme rozvahy! To bylo by nejhorši!“

Aby mohl dále přemítati, polil si hlavu hodně studenou vodou.

„Nuže, popadnu věc od jiného konce,“ pravil. „Když se mi nepodařilo odvoditi číslo z těchto prokletých písmen, tož budu přece přemýšleti, jakého čísla původce oné listiny, spáchal-li v skutku zločin Tijucký, byl asi užil.“

Byla to jiná methoda, již si nyní sudí obral, a snad zrovna ne nepravá, ježto zakládala se na jisté logice.

„Nejprve,“ pokračoval, „zkusím to číslem v prostých tisících. Proč by nebyl mohl zločinec voliti za podklad číslo, kdy narodil se Joam Dacosta, onen nevinný, jejž místo sebe dal odsouditi? Nuže, Joam Dacosta narodil se roku 1804. Vizme, co nám dají ty 1804, podložím-li je písmu.“ — Soudce Jarriquez napsal první písmena odstavce, nad těmi číslo 1804, které třikrát opakoval, a dostal následující obrazec:

1804 1804 1804
phyj slyd dqfd

A počítal-li tolik písmen nazpátek kolik každá číslice vyžadovala, objevila se tato řada:

O . yf rdy. cif.

To neznamenalo zase nic! A k tomu mu scházela ještě tři písmena, která mu bylo naznačiti body, poněvadž číslice 8, 4 a 4 které stály nad písmeny h, d a d, nedávaly, když se do zadu počítalo, v abecedě žádného písmene.

„Z toho nevyšlo také nic!“ zvolal sudí Jarriquez. „Zkusme to s jiným číslem!“

Namanulo se mu, že původce listiny užil snad čísla roku, kdy zločin byl spáchán.

Počínaje si jako zprvu dostal formuli:

1826	1826	1826
phyj	slyd	dgfd

Z toho pak vyšlo počtem:

o . vd rdv. cid.

Táž nevýznamná řada, v níž scházela také jednotlivá písmena, jako v předešlé řadě a rovněž z téže příčiny.

„Proklaté číslo!“ vzkřikl soudce zlostí. „I s tím není nic. Tedy oberme si jiné! Snadže ničema volil počet ukradených kontů!“

Cena ukradených diamantů vyšetřena na osm set třicet čtyry konty *).

Formule pak byla takto sestavena:

834	834	834	834
phy	jsl	ydd	qfd

výsledek to zrovna tak beze všeho smyslu jako ze dřívějších zkoušek:

h e t l p h p a. i c.

„Čert vezmi tu listinu i s tím, kdo ji zrobil!“ vzkřikl sudí Jarriquez a mrštil papírem, takže letěl do druhého

*) Asi 2,500.000 franků.

konta komnaty. „To už by sám svatý pozbyl trpělivosti a dal-se do klení a láteření.“

Když se však hněv jeho ztišil, vrátil se neunavný soudce zase ku své listině. A to co zkoušel s prvními písmeny každého odstavce, jal se zkoušeti s posledními, ale — marně. Pak zkoušel vše co mu přišlo na mysl. Tak zkusil po sobě číslo let Joama Dacosty, jež původce zločinu zajisté znal, číslo dne, kdy byl ponejprv zatčen, kdy ve Ville Rice odsouzen, den měsíce, kdy měl býti popraven atd. atd. až na číslo obětí při onom přepadení u Tijuka. A nic, stále nic!

Sudí Jarriquez byl tak rozčilen, že to mohlo míti zlé následky pro jeho ducha. Pracoval rukama nohama, jakoby měl co činiti s protivníkem, jejž chtěl zahubiti.

„Nuže, ponechám to náhodě, a nebesa buďtež mně spomocna, když mne logika opustila.“

Rychle pak trhl šňůrou od zvonku, nad stolem visící. Zvonek pronikavě zazněl, úředník šel ke dveřím a otevřel je.

„Bobo!“ zvolal. Několik okamžiknv uběhlo.

Bobo, propuštěný na svobodu černoch a tělesní sluha sudího Jarriqueza, neobjevoval se. Bobo patrně netroufal si nyní vkročiti do pokoje pána svého.

Zvonek znova se ozval! Opětně volán Bobo, který si nejspíše myslil, že bude pro něho nejlépe, když se bude stavěti hluchým. Konečně úředník zatrhl ještě po třetí, ale tak prudce, že šňůra šla ve dví. Tentokrát Bobo poslechl.

„Co poroučí pán?“ tázal se Bobo, stanuv opatrně na prahu pokoje.

„Přistup blíž a nemukej,“ odpověděl soudce, jehož plamenný zrak ubohého sluhu omráčil.

Bobo vkročil do pokoje.

„Bobo,“ počal soudce Jarriquez, „dej dobrý pozor na otázku, kterou ti dám, a odpověz hned, beze všeho dlouhého rozmýšlení, nebo . . .“

Bobo vyvalil oči a otevřel ústa, ale stál tu zpříma jako voják, očekávaje, co se díti bude.

„Jsi připraven?“ tázal se ho velitel jeho.

„Jsem!“

„Tedy pozor! Řekni mi bežé všeho hledání — rozumíš mi? — první číslo, které ti náhodou připadne.“

„Sedmdesát šest tisíc dvě stě dvacet tři!“ vyrazil ze sebe Bobo jedním dechem.

Bobo chtěl se zajisté zavděčiti pánu svému jmenuje číslo tak vysoké.

Sudí Jarriquez běžel zatím ku psacímu stolu, popadl tašku a zkoušel to nyní s číslem, jež Bobo tak na zdařbůh byl vyslovil.

Čtenář tuší zajisté, že nebylo pravdě podobno, by právě číslo to 76223 dalo klíč ku pravému klíči listiny.

A také z toho nic nevyšlo, leda že Jarriquez strašně zaklel, takže Bobo strachem odtud horempádem utíkal.

XV.

Poslední pokusy.

Úředník nebyl ostatně sám, který mučil se marnými pokusy; i Benito, Manoel a Minha přičiňovali se neméně, by rozluštili hádanku oné listiny, na čemž závisel život a čest otce jejich. Též Fragoso, jemuž Lina věrně pomáhala, účastnil se tohoto šlechetného závodu — avšak vše bylo marno, nikomu nepovedlo se najíti pravé číslo.

„Ty musíš to vyzkoumat, Fragoso,“ opakovala mladá mulatka, „musíš!“

„Také vyzkoumám!“ ujišťoval Fragoso.

Bohužel že naděje tato se nesplnila.

Fragoso obíral se ovšem již jiným záměrem, o němž nikomu, ani Lině, nebyl se zmínil, a jenž se mu z mysli více nevytrácel. Zamýšlel totiž vydati se na cestu, by vyhledal pokud možná zbývajících ještě členů družiny, jíž někdejší kapitán lesní náležel, a snad dověděl se, kdo byl původcem nesrozumitelné listiny, který přiznal se, že zosnoval přepadení u Tijuka. Krajina v provincii Amazonské, v níž družina ona meškala, místo, kde Fragoso viděl před lety část od ní, a hranice, až kam činnost její sáhala, nebyla od Manaa tuze vzdálena. Jen padesát mil bylo třeba uraziti po řece až k ústí Madeiry, přítoku na pravém břehu, a vyhledati velitele oněch „Capitaës do mato," za něhož i Torres byl sloužil. Za dva, za tři dni nejvýš mohl se Fragoso smluviti s dřívějšími druhy dobrodruhovými.

„Ano, ano," pravil si, „provedlo by se to, ale co potom? Jaký výsledek měla by asi výprava moje, kdybych i předního záměru svého dosáhl? Kdybych se i dověděl, že někdo z Torresových druhů byl nedávno smrtí sešel, bylo by to důkazem, že on jest snad původcem zločinu? Můžeme-li si myslit, že on zrovna odevzdal Torresovi spis, v němž přiznává se k vině své a Joama Dacostu každého podezření sprošťuje? Mám čáku, že dostane se mi klíče k onomu písmu tajnému? Nikoli! Jen dva znali je. — vinník sám a Torres. — Ale těchto dvou již není!"

Takové myšlénky měl Fragoso. Sám se usvědčil, že záměr jeho by k ničemu nevedl, a přece nemohl se ho nikterak zhostiti. Mocí neodolatelnou pudilo ho, by se vypravil, ačkoli ani nevěděl, napadne-li družinu při Madeiře. Družina byla snad na honbě v některé jiné části provincie, a by ji zde vyhledal, k tomu potřeboval více času, než Fragoso mohl vynaložiti. Co mu pak všecka jeho snaha prospěla?

Ač si sám činil všeliké námitky, Fragoso opustil přece dne 29. srpna jangadu, neřekl o tom nikomu ni slova, přišel nepozorován do Manaa a vstoupil tam na jednu ze mnoha egaritejí, které co den plují dolů po Amazonce.

Všickni se divili, když ho na palubě neviděli a když se také po celý den nevracel. Nikdo, ani mladá mulatka nepochopovali, že zmizel zrovna nyní za neblahých okolností služebník tak oddaný a věrný.

Hádali, jestliže si snad ubohý jonák ze zoufalství, že setkav se s Torresem byl snad nevinnou příčinou uhostění jeho na jangadě, nebyl něco udělal.

Než, činil-li si Fragoso takovou výčitku, co měl teprve Benito si vyčítati! Nejdříve pozval Torresa již v Iquitě na návštěvu fazendy; později vedl ho v Tabatinze sám k jangadě, by s ní dále plul; konečně vyzval ho i na souboj, sprovodiv ze světa jediného svědka, jehož výpovědi byly by odsouzenému okamžitě pomohly.

Benito tedy uznával, že je sám vším vinen, že je vinen i zatčením otcovým, jakož i strašnými následky, které toto míti může.

Kdyby Torres byl ještě živ, tož Benito mohl důvěřovati, že dobrodruh, ať již z útrpnosti nebo ze zájmu byl by konečně přece jen vydal listinu objasňující události Tijucké. A Torres byl by zajisté k tomu svolil, kdyby se mu byly peníze nabízely; neboť nebyl nikterak záležitosti této účasten. A jistě byl by pak soudci podán toužebný důkaz, že statkář je nevinen. Ale jediný člověk, který by tak byl svědčil, zrovna ten usmrcen byl rukou Benitovou!

Ó, jak často činil si mladík proto výčitky za přítomnosti matky své a Manoele! Jak hrozně trýznilo ho asi svědomí, že se tak byl přenáhlil!

Nicméně statečná Jaquita nedala znáti ani před mužem svým, u něhož strávila každou hodinu, pokud jí

bylo dovoleno, ani před synem svým zoufajícím a hořce naříkajícím, žeby pozbývala vší naděje.

Právě v této vážné době osvědčila se pravou, hrdinnou dcerou Magelhaësovou, věrnou družkou statkáře Iquitského.

Joam Dacosta choval se ostatně tak, že jí byl podporou v tomto čase zkoušení. Neohrožený tento muž, přísný puritán, tento pracovník nikdy od práce neustávající, jehožto život byl samá snaživost a přičinlivost, neukazoval ani nejmenší slabosti nebo zmalátnělosti.

Nejtěžší rána, která ho zastihla, ale nesklátila, byla náhlá smrť soudce Ribeira, který ho měl za nevinna. A právě přispěním dřívějšího svého obhájce nadál se, že provede vítězně při svou, aby byl ospravedlněn. Že Torres zrovna do toho vstoupil, nekladl na váhu. Vždyť nevěděl ani o listině, když byl domov svůj opustil, aby se postavil před soud staré své otčiny. Co měl prostředků ku svému hájení, to byly jen mravní důkazy. Kdyby úřadům byl před zatčením jeho nebo po něm podán také důkaz věcný, byl by se ho zajisté ku svému prospěchu dovolával; že však důkaz tento nepříznivými okolnostmi byl ztracen, tož nezhoršil se stav jeho naproti tomu, v němž se nacházel překročuje hranice brasilské, když se chtěl dobrovolně dostaviti řka: „Tu máte mou minulosť, zde můj nynější život, celý věk lidský povinnosti věrně konané, jejž obětuji, bych konečně odhalil tajemství, které mne tísní. Vynesli jste kdysi nade mnou soud nespravedlivý. Po dvaceti třech letech přicházím a dostavuji se sám. Tu jsem! Nuže, vyneste ještě jednou soud svůj!“

Torresova náhlá smrť a nerozluštitelnosť listiny u něho nalezené neskličila tedy Joama Dacostu tak jako jeho děti, přátele a služebníky, jako všecky ostatní, kteří měli s ním soucit.

„Důvěřuji, že jsem nevinen,“ těšil Jaquitu, „a kladu naději svou v Boha. Soudí-li, že život můj prospěje ještě

mým drahým — a byl by to zázrak, kdyby zachován byl — tož učiní i ten zázrak; když ne, umru. On jediný, on jest soudcem!“

Čím dále, tím více celá záležitost způsobila v Manau jakési rozčilení, i mluvilo se o ní neobyčejně živě a horlivě. V rozháraném tomto mínění veřejném, které chytá se tak rádo věci tajemností svou přítažlivé, hovořilo se skoro výhradně o listině. Ku konci čtvrtého dne nepochyboval již nikdo, že ospravedlňuje odsouzeného.

Mimo to bylo nyní každému volno zkoušeti svůj důvtip u rozluštění tajnopisu tak důležitého. Časopis „Diario d’o Grand Para“ uveřejnil totiž snímek listiny. Autografy její byly u velikém počtu rozdány, a to přičiněním Manoelovým, který nechtěl ničeho omeškati, co by jen poněkud pomohlo objeviti toto tajemství, ani náhody, „válečného hesla“, jak se pravilo, jíž prozřetelnost někdy zastupuje.

Ostatně dostalo by se tomu, kdo našel pravé číslo, po němž by listina stala se srozumitelnou, odměny sto kontů (300.000 franků). To bylo již hezké jmění. A mnoho lidí ze všech vrstev společenských zapomínalo proto na jídlo, na pití i na spaní, by nepodajnému tajnopisu dali slova srozumitelná!

Avšak vše bylo posud marno, a snad i nejzkušenější rozborníci na světě nebyli by se při tom dopátrali výsledku.

Byloť i vyhlášeno, by případné rozluštění bylo bez prodlení oznámeno soudci Jarriquezovi do jeho bytu ve třídě boha syna; z večera dne 29. srpna nebylo ještě čeho oznámeno; a snad také ani nebude.

Ze všech, kteří se obírali nesnadným tímto úkolem, soudce Jarriquez zasluhoval zajisté největší soustrasti. I on soudil také podle sdružení představ, že listina týká se záležitosti Tijucké, že ji sepsal viník sám a že Joam Dacosta bude jí ospravedlněn. To ho tím více ponoukalo, by

našel klíč. Pohnula ho k tomu nejen „láska k umění“, nýbrž i jakýsi cit spravedlnosti a soustrasti k muži, který byl křivě odsouzen.

Je-li pravda, že činností mozku spaluje se jisté množství kostíku z jeho tkaniva, tož bylo by asi nesnadno udati, kolik milligrammů úředník vynaložil, by „pomyslnosť“ svou rozehřál, aniž to co prospělo!

Soudce Jarriquez však neustával od svých dalších pokusů. Spoléhal-li nyní pouze na náhodu, tož náhoda tato měla mu také pomoci. Chtěl užiti všech možných i nemožných prostředků, by dostihl záměru svého. Věc ta stala se mu posedlostí, a když se mu nedařila, zmocňoval se ho malomocný vztek.

Nikdo by neuvěřil, kolik číslic různých, nahodile vytržených byl ještě z večera toho dne probral. Kdyby měl k tomu kdy, byl by to zkusil se všemi milliony kombinací, jež připouští deset číslic početní soustavy. Byl by za úkol ten dal celý svůj život, třebas by se z toho stal šílencem, a, uvážíme-li okolnosti, nebyl jím už? Tu ho napadlo, že listinu třeba snad čísti od pravé strany k levé; opět zkoušel, opět nedočinil se výsledku, a se všemi těmi již podloženými číslicemi nedovedl způsobem tím ani slova vyrozuměti.

Snadže listina tato měla by se čísti od zadu a poslední písmeno považovati za první; vymyslil tak zajisté původce její, by hned tak brzy nebyla rozluštěna.

Nadarmo! I z tohoto nového sestavení nevyšla než řada nesmyslných písmen.

V osm hodin večer soudce Jarriquez, jemuž hlava klesla na ruku, byl již tak duševně i tělesně zemdlen, že neměl více síly, by sebou hýbal, mluvil, myslil, aneb aspoň myšlénku k myšlénce pojil.

Tu povstal před jeho dveřmi hřmot. Zároveň otevřeny rychle dvéře jeho komnaty, ač si to byl přísně zakázal.

Benito a Manoel objevili se před ním. Z Benita šel strach, Manoel ho podpíral; nebo mladý ten muž držel se sotva na nohou.

Úředník ihned povstal.

„Co je, pánové, čeho si přejete?“ tázal se.

„Klíč . . . klíč!“ volal Benito sešílený bolestí, „klíč k listině! . . .“

„Znáte ho?“ tázal se soudce Jarriquez.

„Neznáme, pane soudce, ale snad vy? . . .“

„Já nevím ničeho . . . Ničeho.“

„Ničeho!“ vzkřikl Benito.

V zoufalství svém vytáhl dýku zpod kabátu chtěje si ji do srdce vraziti.

Úředník a Manoel popadli ho za ruce a měli s ním mnoho práce, než mu ji vytrhli.

„Benito,“ počal soudce a nutil se, by co možná byl klidným, „ježto otec váš pyká za zločin, jejž nespáchal, měl byste věru něco lepšího činiti, než se usmrcovati.“

„Ale co . . . co? . . .“ vzlykal Benito.

„Na vás jest, abyste mu život zachoval!“

„Ó, milerád, ale jak?“

„To uhodnete sám,“ odpověděl úředník. „Abych vám to pověděl, není mou povinností!“

XVI.

Přípravy.

Druhého dne, 30. srpna, radili se spolu Benito a Manoel. Měli za to, že dovtípili se myšlénky soudcovy, již tento nebyl nahlas projevil, a uvažovali nyní, jakby od-

souzenému, jenž dle všeho byl by jistě popraven, pomohli k útěku.

Jiného nezbývalo, když ho chtěli vysvobodiť.

Vždyť bylo možno předvídati, že ona nesrozumitelná listina nebude pro vyšší úřady v Riu de Janeiro rozhodna a že ji za mrtvé písmo budou považovati; tu pak vynesený poprvé rozsudek, jímž Joam Dacosta prohlášen byl původcem onoho přepadení, nemohl také býti, jak se samo sebou rozumí, pozměněn, a rozkaz k popravě došel by zajisté, poněvadž zákon v tomto případě nepřipouští záměny trestu.

Ještě jednou tedy bylo se Joamu Dacostovi spasiti útěkem, by ušel tak nezaslouženému uvěznění a dalším nahodilostem.

Oba mladíci umluvili se především, že zachovají v tajnosti vše, co hodlají podnikať; ani Jaquita ni Minha neměli o tom zvěděť. Byli by snad tím vzbudili v nich naději, jež nakonec nedošla by splnění. Mohl někdo napřed ručiti, že pokus o vysvobození odsouzence nerozbije se docela nastalými okolnostmi nepříznivými?

Pomoc Fragosova byla by tu zajisté na svém místě. Obratný a ochotný jonák byl by jim opravdu prokázal platné služby; avšak Fragoso se ještě nevrátil. I Lina, u níž se po něm ptali, nemohla říci, co se s ním stalo, a proč opustil jangadu nepověděv jí ni slova.

Kdyby Fragoso byl tušil, k jakým koncům věci dospějí, u nichž právě byly se octly, nebyl by zajisté odešel od rodiny Dacostovy, by podnikl cestu, která dle všeho k ničemu nevedla. Ano, bylo by zajisté více prospělo, kdyby byl pomocen při osvobození odsouzence, než aby na zdařbůh hledal starých druhů dobrodruhových.

Když tu však Fragosa nebylo, nemohl jim také pomoci.

*

Benito a Manoel odešli z jangady již časně ráno ubírajíce se k Manau. Přišli brzy do města, jehož ulice byly v této hodině ještě liduprázdné. Za málo okamžikův octli se před vězením a obcházeli na všecky strany pustou prostoru, uprostřed níž stál starý klášter, nyní věznice.

Záleželo jim velice na tom, aby poznali všecky místní okolnosti.

V rohu budovy, dvacet pět stop nad zemí, nacházelo se okno komůrky, v níž vězel Joam Dacosta. Bylot opatřeno mříží dosti chatrnou, takže mohla se snadno vytrhnouti nebo přepilovati, jen když se až k oknu dostali. Kameny ve zdi, mezi nimiž byly štěrbiny, poněvadž malta vypadla, činily četné výstupky, o něž noha bezpečně opírati se mohla, když by se byli po provaze sem vyšplhali. Provaz takový, byl-li obratně mrštěn, mohl se otočiti okolo jednoho prutu ve mříži, který byl vytržený a naven stočený, podobaje se tak háku. Po té bylo třeba vytrhnouti jenom ještě dva nebo tři pruty, a člověk mohl se tu pak protlačiti, a uvězněného po provaze na mříži zavěšeném snadno unésti. V nastávající pak podle všeho tmavé noci hodlali býti se všemi přípravami v tichosti hotovi, takže Joam Dacosta byl by za časného rána vysvobozen a bezpečen. Asi hodinu procházeli se Benito a Manoel sem tam, by jich nikdo nepozoroval, pamatujíce si dobře vše, kde leží okno, jaká je mříže v něm, a odkud by nejjistěji mohli provaz hoditi.

„S tím bychom tedy byli hotovi,“ pravil Manoel, „než neměli bychom dříve otci tvému dáti jakési návěští?“

„Nikoli, Manoeli! Myslím, abychom zatajili záměr svůj jemu i matce naší; což kdyby se nezdařil?“

„Provedeme jej zajisté, Benito!“ odpověděl Manoel rozhodně. „Nicméně třeba vše dříve uvážiti, na př. kdyby vězenský dozorce zrovna v okamžiku, kdy vězeň chtěl by uprchnouti, něco spozoroval?“

„Pak máme dosti zlata, bychom člověka toho mohli podplatiti,“ odpověděl Benito.

„Ano,“ pravil Manoel. „Než když otce z vězení vysvobodíme, nemůžeme ho přece nechať ve městě ani na jangadě? Kam se má uchrániť?“

Tuto druhou a předůležitou otázku bylo třeba urovnať, což stalo se takto:

Asi sto krokův od věznice probíhal pustým okolím jeden z oněch průplavů, které pod městem vtékají do řeky Negra. Průplavem tímto mohl se Joam Dacosta dostati snadno k řece, když by piroga byla pro něj přichystána. Ode zdi až k průplavu bylo sotva sto kroků.

Benito a Manoel ustanovili tedy, že odrazí od jangady v osm hodin večer piroga, již říditi bude kormidelník Araujo se dvěma silnými veslaři. Loď tato měla pak plouti proti řece Negru, do zmíněného průplavu zahnouti, do pustého okolí věznice se odebrati a tam za hustým a vysokým křovím na břehu skrytá po celou noc býti pro vězně pohotově.

Kdyby Joam Dacosta byl se i šťastně na loď dostal, tu teprva nastávala otázka, kam se má odebrati?

Mladíci i v této příčině umluvili se rozváživše všeliké případy.

Aby se do Iquita vrátili, k tomu byla cesta nesnadna a nebezpečna. Byla též daleka, ať by uprchlec hleděl se tam dostati po zemi nebo když by plul zase zpět proti proudu Amazonky. Ani na koni ani na piroze nebyl by dosti rychle unikal. I fazenda neposkytovala mu do budoucnosti dostatečné ochrany. Když by tam byl přišel, nebyl to už statkář Joam Garral, nýbrž odsouzený Joam Dacosta, jenž byl vždy v nebezpečenství, že bude po žádosti úřadů vydán, a jenž by tu neměl nikdy tak pokojného života jako dříve.

Aby uprchl po řece Negru k severu provincie nebo snad až za území brasilské, k tomu bylo třeba více času, než ho Joam Dacosta měl; vždyť bylo především starostí jeho, by ušel neprodlenému stihání.

Měl snad plouti dolů po Amazonce? Tu bylo na břehu mnoho vojenských strážnic, vsí a měst, kam došlo zajisté záhy návěští o uprchlíku. Mohl tedy býti zachycen a úřadům zase vydán dříve než by byl přišel k Atlantskému oceanu. Avšak kdyby se mu i poštěstilo až tam přijiti, kam se měl skrýti po čas, kdy by byl čekal na loď, která by ho zavezla za moře světové, jež by tak vzdálilo ho stihající spravedlnosti?

Benito a Manoel uvážili to vše, ale zase zavrhli, nevidouce v tom vyhlídky. Jen po jedné straně bylo tu vyváznutí.

Nejlepší cesta byla asi tato:

Kdyžby Joam Dacosta dostal se z vězení, tu vstoupil by do pirogy, plul po průplavě až k řece Negru, pobočkou touto jel by pak za řízení kormidelníkova až tam, kde se tato slučuje s veletokem, po tomto, a to pořád při pravém břehu, bral by se pak dolů asi na šedesát mil daleko, by dostihl ústí Madeiry. Při tom člun plul by jenom za noci a ve dne skryl by se jakkoliv.

Řeka Madeira, která pramení z Kordiller a mnoha přítoky se zvětšuje, je pravou vodní drahou až do středu Bolivie. Tu měla piroga cestu volnou; tu nezůstalo po uprchlíkovi stopy, a za hranicí Brasilie mohl se pak skrýti hned buď ve vesnici nebo ve městysi.

V Bolivii byl Joam Dacosta jaksi již bezpečný; tu pak mohl třeba několik měsíců čekati na příležitosť, aby dostal se k pobřeží Tichého oceanu, odkud by pak vstoupil na loď zrovna odjíždějící. Jen když se tím způsobem dostal do některého státu Severoamerické Unie, byl spasen. Tu pak měl dosti kdy rozvažovati, má-li majetek svůj

prodati, vlasť svou navždy opustiti a za mořem, ve starém světě hledati si domova nového, by tam strávil konec života svého, tak ukrutně a nespravedlivě pokaženého.

Kam by koliv byl se dostal, rodina jeho byla by zajisté za ním přišla, a k rodině té náležel také Manoel, k níž ho co nevidět připoutají svazky nerozlučitelné. To bylo ostatně tak patrno, že o to nikdo ani slovem nezavadil.

„Nuže, pojď," pravil Benito, „za noci budiž vše hotovo, ni okamžiku nezmeškejme!"

Oba mladíci vrátili se podél průplavu až k řece Negru. Přesvědčilit se, je-li tu snad nějaké překážky, nebo jsou-li tu stavidla nebo nějaká loď ve správce, čímž by piroga mohla býti zdržována.

Šli pak dále na levém břehu pobočky, by vyhnuli se lidnatějším ulicím města, a dostali se brzy ke kotvišti jangady.

Benito odebral se hned ku své matce. Opanoval se tak, že mohl rozčilení svého před ní utajiti. Chtěl ji těšiti, pověděti jí, že není ještě po naději, že tajnopis bude rozluštěn, že veřejné mínění obrátilo se ve prospěch Joama Dacosty, a že úřadové, povolujíce hlasitému naléhání jeho, vyměří zajisté lhůtu co možná dlouhou, by mohl býti podán věcný důkaz, že jest nevinen.

„Ano, jistě, znejmilejší matko," doložil, „než bude ráno, bude po vší starosti o našeho otce."

„Dejž Bůh, drahý synu," odpověděla Jaquita; ale zrak její utkvěl tak pátravě na něm, že Benito sotva ho snesl.

Manoel zase šel k Mině, by ji ujistil, že soudce Jarriquez, jsa přesvědčen, že Joam Dacosta je nevinen, vynaloží zajisté všech prostředkův, aby uvězněného zachránil.

„Věřím ti, milý Manoeli," pravila dívka s povzdechem, přičemž slzy z očí jí vytryskly.

Manoel byl tím dojat tak, že opustil spěšně Minhu, maje také již oči plny slzí, které by nebyly svědčily důvěrnému ujišťování, jímž hleděl potěšiti milenou dívku.

Zatím nadešla hodina, kdy Dacostovic mohli navštíviti vězně; Jaquita odebrala se rychle se svou dcerou do Manaa.

Po celou hodinu oba mladíci vyjednávali s kormidelníkem Araujem. Pověděli mu o záměru, že hodlají vězně vysvoboditi, dožadujíce se jeho rady, jaká opatření bylo by třeba učiniti, by uprchlík byl v bezpečnosti.

Araujo schválil vše. Uvolil se, že nastávající noci vypraví nepozorovaně pirogu do průplavu, jejž dobře znal až k místu, kde by ho Joam Dacosta našel. Odtud pak bylo snadno dostati se k ústí řeky Negra; nebo piroga jela na její vodě mezi všelikým rostlinstvem a jinými věcmi, které ji pořád pokrývaly.

Též nečinil námitek Araujo, by pluli proti proudu Amazonky až k Madeiře; spíše přisvědčoval, že se tou cestou Joam Dacosta nejspíše zachrání. Znalť rovněž běh Madeiry v rozloze na sto mil. Kdyby pak uprchlík stíhán byl i v těchto krajinách málo olidněných, tož ušel zde nejsnáze dostana se tak dolů až do Bolivie. Kdyby Joam Dacosta po té odebral se navždy ze své vlasti, mohl u pobřeží Tichého oceanu s větším bezpečím vstoupiti na loď než u pobřeží moře Atlantského.

Že Araujo záměr ten schválil, dodalo mladíkům více mysli; nebo měli velikou důvěru do mnoholeté zkušenosti kormidelníkovy, na jehož věrnosť a oddanosť mohli pevně spoléhati. Byl by zajisté obětoval i svobodu svou i život svůj, aby zachránil statkáře Iquitského.

Araujo činil ihned, avšak potajmu, potřebná opatření k provedení útěku. Benito doručil mu značnou částku peněz, by na cestě po Madeiře nepřišel do nesnází. Pak kázal odvázati pirogu, předstíraje, že vypraví se, by vyhledal

zmizelého Fragosa, o nějž měli už na jangadě velikou starosť. Složil pak do člunu pokrmu na několik dní a mimo to provazy a nástroje, které by si mladíci odtud vzali, až by k umluvené hodině dorazil na místo určené.

Přípravy jeho byly ostatně takové a již tak ve zvyku, že nevzbudily na jangadě zvláštní pozornosti. Ani oběma statným černochům, jež kormidelník si byl vybral za veslaře, nebylo tajemství svěřeno. Mohlť se na ně v kterémkoli případě spolehnouti. Kdyby se dověděli, koho mají zachrániti, kdyby osvobozený opět Joam Dacosta dal se v jich ochranu, tož Araujo věděl již napřed, že by všeho i života svého vynaložili, by zachránili život pána svého.

Již odpoledne přichystáno vše na cestu. Čekalo se jen, až bude šero.

Ale než dali se na provedení svého záměru, umínil si Manoel, že navštíví ještě jednou soudce Jarriqueza. Snadže úředník mohl mu něco nového o listině pověděti.

Benito zůstal raděj na jangadě, by tu počkal na svou matku a sestru.

Manoel šel tedy sám k soudci Jarriquezovi, od něhož byl ihned přijat.

Úředník vězel ještě pořád ve své komnatě a byl velice rozčilen. Listina, netrpělivou jeho rukou sežmolená, ležela tu před ním na stole.

„Pane soudce,“ jal se slova Manoel hlasem třesoucím se, „dostal jste již z Ria de Janeiro —“

„Nikoliv,“ odpověděl Jarriquez, „ještě nedošlo rozhodnutí . . . avšak přijde snad co nevidět . . .“

„Ale jak je s listinou?“ přerušil ho Manoel.

„Bohužel posud tak jako dříve!“ odpověděl soudce Jarriquez; „zkoušel jsem kde co možného . . . nadarmo!“

„Nadarmo!“

„Avšak, abych mnoho nemluvil, jedno slovo vyčetl jsem přece z těchto záhadných řádků, ale jen jedno.“

„A slovo toto,“ zvolal zvědavě Manoel, „jediné slovo toto znělo?“

„Uprchnouti!“

Manoel neodpovídaje stiskl ruku soudci Jarriquezovi a vrátil se na jangadu, by dočkal se chvíle činu.

XVII.

Poslední noc.

Návštěva Jaquity s dcerou prošla za těch několik hodin, po něž směli býti pospolu. Uviděl-li ty, jež tak horoucně miloval, tu mu div že srdce nepuklo. Avšak manžel, otec přišel zase k sobě, takže útěchou svou je posiloval a naděje jim dodával, ačkoli sám asi v ni nedůvěřoval. Přišly-li, by potěšily ubohého vězně, tož bylo spíše jim samým útěchy třeba, a jen z toho, že byl tak pevný a při všem zkoušení tak neohrožený, nabývaly poněkud naděje.

Dnes Joam Dacosta dodával jim stálé mysli. On sám posiloval se nejen vědomím, že je nevinen, nýbrž i zbožnou důvěrou v Pána nad námi, který ve spravedlnosti své i lidským srdcem pohnul. Nikoli, Joam Dacosta nesměl pykati za zločin Tijucký!

O listině nemluvil ostatně skoro nikdy. Byla-li tato nepravá či nebyla-li, měla-li za původce Torresa nebo skutečného spachatele přepadu, obsahovala-li konečně ospravedlnění jeho tak toužebně hledané, na takové opory nechtěl spoléhati. Měl sebe za nejlepší důkaz u své věci, jenom život jeho pracný a počestný ať je mu obhájcem!

Právě toho večera dali mu matka a dcera, posilněny mocně mužnými jeho slovy, která jich až k srdci dojala,

důvěrněji s Bohem, než kdy od jeho uvěznění. S horoucnější laskavostí tiskl je naposledy k srdci svému. Zdálo se, že tuší, jakoby nastávalo rozluštění uzlu tím neb oním způsobem.

Když byl zase Joam Dacosta o samotě, seděl tu dlouho u stolu nepohnutě, maje hlavu o ruce podepřenu.

Co asi dělo se v duši jeho? Doufal snad, že lidská spravedlnosť, zmýlivši se již jednou rozsudkem svým, uzná nyní, že je nevinen?

Ano, toho doufal. Věděl, že vývodný jeho spis zároveň se zprávou soudce Jarriqueza, který zjistil totožnosť jeho, došel zajisté již do Ria de Janeiro, a že pohne zajisté náčelníkem soudnictví zemského.

Pamětní tento spis vyličoval, jak čtenář ví, život jeho od té doby, kdy vstoupil do kanceláře okresu diamantového, až k oné hodině, kdy jangada přistala před branami Manaa.

Ještě jednou představil si Joam Dacosta celý svůj dřívější život. Ze zpomínek jeho vynořily se mu představy z oné doby, kdy jako sirotek přišel do Tijuka. Ještě za mladých let dáno mu pro jeho horlivosť ve službě místo v kanceláři generalního guvernéra; budoucnousť kynula mu ta nejlepší; nebo měl cestu k nejvyššímu v úřadě postoupení otevřenu! . . . Tu stihla ho, jako hromová rána z jasného nebe, ona hrozná událosť, při níž vyloupeny na dopravě diamanty a stráž povražděna, podezření pak, že způsobil onen ohavný skutek, padlo na něj jakožto jediného úředníka, který prý vyzradil tajenou vždy hodinu, kdy výprava odchází; pak vzpomněl si, jak byl zatčen, před porotu postaven, přese všecko přičinění obhájce svého odsouzen, připomněl si posledních těžkých hodin, jež mu bylo v komůrce odsouzených ke smrti ve vězení ve Villa Rice přetrvati, svého útěku, jejž vyvedl s odvahou opravdu nadlidskou, kterak prchal krajinami severními, dostal se

na hranice peruanské, a jak vlídně přijat byl velikomyslným statkářem Magelhaësem, který vzal k sobě uprchlíka nuzného a hlady zmírajícího.

Vězni tanuly na mysli všecky ty události, které do jeho života zasáhly tak náhle a zhoubně. Bylť ve svých zpomínkách ponořen tak, že neslyšel ani zvláštního šumotu venku na zdi starého kláštera, ni toho, že hýbá a trhá se provazem na železných prutech před jeho vězením a dlabe dlátem, čehož by si jiný byl zajisté povšiml.

Joam Dacosta představoval si dále krásná léta své mladosti, svůj první pobyt v Peru, kterak se objevil ve fazendě, jsa tam nejdříve úředníkem, pak společníkem starého Portugalce, při čemž přičiňoval se všemožně, by závod víc a více prospíval.

Ach, proč se dobrodinci svému hned z počátku se vším nesvěřil! Ten by zajisté nebyl nikdy o něm pochyboval. To byla jediná chyba, již si vyčítal. Proč nepověděl, odkud byl přišel, kdo jest, alespoň tehdy, když Magelhaës vložil ruku dcery své do ruky jeho, ruku Jaquitinu, která zajisté nebyla by uvěřila, že je původem onoho strašného zločinu.

Nyní však šumot zmáhal se venku tak, že ho vězeň nemohl neslyšeti. Joam Dacosta pozvedl na chvíli hlavu. Oči jeho obrátily se k oknu, ale jen mžikem, takže sotva čeho spatřil, a hned na to hlava mu zase klesla do ruky. Myšlénky jeho nesly se ještě jednou k Iquitu.

Tu viděl statkáře na úmrtním loži. Než zavřel oči, přál si, by osud dcery své viděl pojištěný, aby společník jeho byl jediným držitelem usedlosti, která za správy jeho byla se tak pozvedla. A tu Joam Dacosta měl ještě mluviti? Snaď!... Neosmělil se!... Ještě jednou namanulo se mu šťastné živobytí po boku Jaquity, narození dětí, celá požehnaná jsoucnosť, již kalily jen zpomínky na události v Tijuku, a výčitky svědomí, že nezhostil se strašného tajemství svého.

Vše, vše viděl v duchu svém jasně a živě.

Nyní přišlo mu zase na mysl zasnoubení Minhy a Manoele. Mohl dopustiti, by i toto zasnoubení dálo se na nepravé jméno, nesvěřiv dříve zeti svému tajemství svého života? Nikoli! To rozhodlo, že k radě soudce Ribeira staral se, by pře jeho ještě jednou projednána byla, a tak ospravedlnění došel. Tak se vydal se svými na cestu; tu objevil se Torres, který mu činil hanebný návrh, aby dceru svou prodal, a tak česť a život si zachránil, a když jej byl s opovržením odmrštil, byl proto udán a zatčen . . .

Tu bylo okno z venku vyraženo.

Joam Dacosta povstal; obrazy z minulosti jeho zmizely jako mátohy. Benito skočil oknem do komůrky a sotvaže postavil se před otcem svým, byl tu již také Manoel, který se rovněž protlačil otvorem ve mříži.

Joam Dacosta ulekl se a chtěl vykřiknouti, ale Benito toho nedopustil.

„Otče můj,“ počal, „pohleď tam na okno, jehož mříže jsou vylomeny . . . S okna až k zemi visí provaz! Sto kroků odtud čeká piroga v průplavu. Tam je Araujo, by tě z Manaa převedl na druhou stranu Amazonky, kde nikdo stopy vaší se nedopátrá! . . . Znejmilejší otče, prchni, okamžitě prchni! Soudce sám dal mi tu radu.“

„Ano, prchněte!“ doložil také Manoel.

„Prchnouti! Já! . . . Podruhé prchnouti! . . .“

S rukama založenýma a s hlavou hrdě vztýčenou Joam Dacosta ustoupil do pozadí komůrky.

„Nikdy!“ zvolal pevným hlasem, takže oba mladíci s ustrnutím naň hleděli.

Benito a Manoel nenadáli se, že by se tak zdráhal. Jestliže se všeho obávali, tož jim ani nepřipadlo, že by zamýšlený útěk zmařil se odporem vězně samého.

Benito přistoupil k svému otci, hleděl mu upřeně do obličeje a chopil ho za ruku, nikoliv aby ho táhl za sebou, nýbrž aby ho přemluvil.

„Pravíš nikdy, otče můj?"

„Nikdy!"

„Otče můj," jal se slova Manoel — „mám, tuším, k tomu právo, bych slova toho užil — otče můj, poslyšte nás! Jestliže jsme vám pravili, byste uprchl, nezmeškaje ni vteřiny, tož činili jsme to proto, že byste se v opačném případě odporem svým prohřešil proti svým i proti sobě!"

„Když byste tu zůstal, otče," pokračoval Benito, „čekal byste jen na smrť! Rozkaz k popravě dojde snad co nevidět. Mýlíš se, že by lidská spravedlnosť byla s to opraviti dřívější svůj nepravý rozsudek a navrátiti zase česť tomu, nad nímž přede dvaceti roky vznášel se meč katův. Není už naděje! Prchni! . . . prchni spěšně!"

Benito uchopil mimoděk otce svého a táhl ho k oknu.

Joam Dacosta vymknul se synu svému a ještě jednou poodstoupil.

„Prchnouti!" pravil jako muž, jenž se na něčem byl pevně ustanovil; „uprchnu-li, zneuctím sebe i vás. Tím bych jen dal na jevo, že jsem vinen; ježto pak jsem se dobrovolně dostavil k soudu vlasti své, tož jest mi očekávati rozhodnutí jeho, ať je jakékoliv, a také budu podle toho se říditi."

„Důvody, o něž se opíráte," odpověděl Manoel, „zákonu nepostačují, a není tu také patrného důkazu, že jste nevinen. Jestliže vás prosíme, byste uprchl, děje se to k radě soudce Jarriqueza samého. To je jediná cesta, po níž smrti ujdete!"

„Tedy umru!" pravil klidně Joam Dacosta. „Utrpím smrť maje na rtech slova odporu proti rozsudku nade mnou vynesenému. Jednou již uprchl jsem krátce před popravou. Ovšem! Ale tehdáž byl jsem mladý, celý život mi kynul, abych se zprotivil nespravedlnosti lidské. Kdybych byl osvobozen, kdybych měl živořiti dále jako vinník, který za nepravým jménem se skrývá, a jenž se stará jenom, aby ho policie nevypátrala; kdybych měl počíti zase ta-

kové trapné živobytí, jaké jsem měl po celou dobu dvaceti tří let, a vás nutil, abyste je se mnou snášeli; kdybych měl každého dne očekávati, že budu znova udán, což by se bylo tak jako tak stalo, a konečně z cizí země přece vydán: byl by to nějaký život? Ne, nikdy!"

„Otče, otče můj," naléhal Benito, jemuž div že hlava se nerozstoupila, „ty uprchneš, chci tomu . . .!"

Ještě jednou uchopil Joama Dacosta tahaje ho k oknu.

„Ne! Nech mne . . . Ne, pravím ti!"

„Chceš tedy, bych pozbyl rozumu?!"

„Nech mne, pravím ti," zvolal Joam Dacosta, „pusť mne! . . . Již jednou uprchl jsem z vězení ve Villa Rice, a každý zajisté myslil, že jsem chtěl ujíti zaslouženému trestu smrti . . . Ano, to se asi myslilo! Nyní pak neučiním toho podruhé pro čest jména, jež je vaše vlastní."

Benito poklekl před svým otcem — vztáhl k němu ruce — prosil ho úpěnlivě . . .

„Rozkaz, milený otče," opětoval, „očekává se každý den, každou minutu . . . přináší výrok, který tě smrti oddává!"

„I kdyby došel, nezměnil by rozhodnutí mého. Jakožto vinník uprchl by Joam Dacosta, jakožto nevinný zůstane tu!"

To, co nyní následovalo, nelze vylíčiti. Benito zápolil se svým otcem; Manoel celý bez sebe stál blízko okna, by vyzdvihl ven vězně, když se tu najednou dvéře otevřely.

Na prahu objevil se náčelník policie, provázený dozorcem vězenským a několika vojíny.

Úředník poznal hned, že tu byl pokus k útěku připravován, že však vězeň, jak bylo viděti, k němu nesvolil. Neřekl nic. I v prsou jeho hnul se cit soustrasti. Snad že by si byl rovněž jako soudce Jarriques přál, aby Joam Dacosta z vězení uprchl.

Nyní bylo již pozdě!

Náčelník policie, jenž měl v rukou nějaký spis, přistoupil k vězni.

„Především," promluvil k němu Joam Dacosta, „račte býť ujištěn, že jen na mně záleželo, kdybych byl chtěl uprchnouti, že však jsem nechtěl."

Úředník naklonil poněkud hlavu, pak pravil hlasem skoro se chvějícím:

„Joame Dacosto, rozhodnutí od ministerstva spravedlnosti v Riu de Janeiro právě došlo."

„O Bože, můj otec!" zvolali Benito a Manoel.

„A zní patrně v ten rozum," tázal se Joam, „aby rozsudek smrti byl vykonán?

„Ano!"

„A kdy to má býť?"

„Zejtra!"

Benito podepřel se o svého otce; ještě jednou hleděl ho odtud dostati, takže vojáci přistoupili a z rukou synových ho vyprostili.

Pokynutím úředníkovým Benito a Manoel vyšli ven. Smutný výjev, tak dlouho již trvající, chýlil se ke konci.

„Pane," tázal se nyní odsouzený, „nebudu moci zejtra před popravou mluviti po několik okamžiků s otcem Passanhou, o čemž byste mu ráčil dáti vědomosť?"

„Pošleme pro něj."

„Uvidím ještě jednou ženu a děti?"

„Přivedou je sem."

„Děkuji vám!" pravil Joam Dacosta. „A teď nechť postaví se stráž před toto okno, bych nebyl mimo vůli svou unešen!"

Náčelník policie poklonil se a odešel s dozorcem i s vojíny.

Odsouzený, který už jen několik hodin měl býti na živu, zůstal tu samoten.

XVIII.

Fragoso.

Rozhodnutí tedy došlo; rozkázáno v něm, by rozsudek smrti, jak soudce Jarriquez byl předvídal, byl neprodleně vykonán.

Nikdo nemohl podati opravdového důkazu, že je nevinen — spravedlnosti budiž tedy vyhověno!

Druhého dne, 31. srpna, ráno v devět hodin, měl vězeň na šibenici dokonati.

Trest smrti bývá v Brasilii v jiný trest proměněn, což odsouzeným černochům se nestává; tentokráte však stihl bělocha.

Za zločin, který byl spáchán na vládním důchodu diamantovém, zákon nedával již napřed místa nějaké milosti.

Joam Dacosta byl ztracen. Nejen života, i cti měl býti zbaven.

Z rána však dne 31. srpna pádil muž, jak jen kůň stačil, k Manau; půl míle před městem padlo zvíře vysílením.

Jezdec nepokusil se ani, by koně zase pozvedl. Hnal ho patrně přes moc a nechal ho ležet spěchaje sám, ač byl již unaven, dále k městu.

Muž tento přicházel po levém břehu řeky z východních provincií. Vše, co měl, dal za koně, na kterém zajisté dostal se dříve do Manaa nežli kdyby byl sedl do člunu, který by plul proti proudu Amazonky.

Byl to Fragoso.

Pořídil snad statečný ten člověk na své cestě, přede všemi tajené, a našel družinu, jíž Torres někdy byl náležel? Vypátral tajemství, jež mohlo Joama Dacostu snad ještě zachrániti?

Nemohl sice sám věci posouditi, ale spěchal co nejrychleji k soudci Jarriquezovi, by mu pověděl, co byl na cestě své vypátral.

Podáváme tuto stručnou o tom zprávu.

Fragoso nemýlil se, když poznal, že Torres byl také členem oné družiny, která procházela krajinami na pobřeží Madeiry.

Odebral se tam, a když přišel k ustí této pobočky, uslyšel, že náčelník oněch „Capitaës de mato“ mešká na blízku.

Fragoso pídil se hned po něm i podařilo se mu, ač nikoli snadno, k němu se dostati.

Vůdce lesních kapitánů nezdráhal se odpověděti k otázkám, jež Fragoso mu kladl; proč by také nebyl mu v tom ochoten?

Fragoso dal mu totiž tři otázky:

„Byl lesní kapitán Torres ještě před několika měsíci u vaší družiny?“

„Ano.“

„Nebyl tehdáž v důvěrném přátelství s jedním soudruhem, který byl zemřel?“

„Pravda.“

„A jak se jmenoval tento?“

„Ortega.“

To bylo vše, o čem Fragoso se dověděl. Byla-li pak zpráva tato dle toho, by pomohla Joamu Dacostovi? O tom byl by zajisté každý pochyboval.

I Fragoso to uznával; proto hleděl ještě dověděti se od náčelníka družiny, znal-li dobře onoho Ortegu, věděl-li, odkud přišel a jestli by mu snad mohl z minulosti jeho něco podrobnějšího pověděti. A to bylo velmi důležité, poněvadž tento Ortega byl bezpochyby, jak Torres také napověděl, skutečným původem zločinu u Tijuka.

Bohužel nemohl mu náčelník dáti dalšího vysvětlení.

Jisto bylo jen, že onen Ortega byl při družině po několik let, že on a Torres byli zvláštní přátelé, a že tento byl při něm, když umíral.

Více náčelník nevěděl.

Fragoso vydal se po té hned na zpáteční cestu.

Když zrovna nepřinášel s sebou důkaz, že onen Ortega způsobil krádež diamantů, vyšlo přece z toho, o čem se byl dověděl, na jevo, že Torres pověděl pravdu, když tvrdil, že jeden jeho druh zemřel a že byl při něm, když dokonával.

Také domněnka, že Ortega odevzdal mu dotyčnou listinu, nabývala tím podstaty, jakož i ta, že týká se přepadení u Tijuka, a že onen Ortega v ní vinu svou přiznává udávaje všecky okolnosti, které byly věrohodny.

Bylo tedy na snadě, že pravda přece konečně vyjde na jevo, kdyby bylo možno přečísti onu listinu, kdyby našel se k ní klíč, kdyby byla známa šifra, na níž se zakládala.

Šifry této Fragoso ovšem neznal. Několik pravděpodobných vývodů, jistota na polo, že dobrodruhovy řeči nebyly vymyšleny, a jistá pokynutí, že tajemství, které celou tu záležitosť obestírá, mohlo by odhaleno býti onou listinou: to bylo vše, co statečný ten člověk přinesl z návštěvy u náčelníka družiny, k níž patřil také Torres.

Jakkoli nebylo to mnoho, tož nedalo mu přece pokoje, až to soudci Jarriquezovi vypověděl. Uznával, že každá hodina je dobrá, a tak octl se za onoho rána v osm hodin celý umdlený na půl míle cesty od Manaa.

Krátkou tuto cestu prošel za několik minut. Jakési tušení ho popohánělo, i domníval se skoro, že nyní jen na něm záleží, by Joam Dacosta byl zachráněn.

Tu Fragoso náhle se zastavil, jakoby nohy jeho byly do země zapadly.

Přišel k malému místu, k němuž se přicházelo jednou branou města.

Zde postavena byla šibenice, s níž visel provaz, která vyvyšovala se dvacet stop nad množstvím lidu k ní se tlačícího.

Fragoso cítil, kterak mu poslední síly ubývají. Klesl, a oči se mu mimovolně zavřely. Nechtěl nic viděť, a z úst vydrala se mu jen slova:

„Pozdě! Pozdě!“

Mocí jen povstal zase. Nikoli, nebylo ještě pozdě. Tělo Joama Dacosty nevíselo ještě na provaze.

„Kde je soudce Jarriquez? Soudce Jarriquez!“ volal Fragoso hlasitě.

Bez dechu pádil k městské bráně, běžel jako šílený ulicemi manajskými a sklesl polomrtvý před domem soudcovým.

Dvéře byly zavřeny. Fragoso vzchopil se přece ještě, by mohl zaklepati.

Sluha otevřel. Pán prý nechce nikoho viděti, s nikým mluviti.

Přes určitou tuto zápověď Fragoso odstrčil toho člověka, který ho nechtěl pustiť do domu, a spěchal do komnaty soudcovy.

„Vracím se právě z krajiny, kde Torres sloužil jako lesní kapitán,“ zvolal. „Torres měl pravdu, pane soudce — odložte popravu, prosím vás pro Boha!“

„Našel jste členy oné družiny?“

„Ano.“

„A přinášíte mi šifru k oné listině? . . .“

Fragoso neodpovídal.

„Ne? — Tak mi dejte pokoj, kliďte se odtud!“ zvolal soudce Jarriquez, který zlostí div že listinu neroztrhal.

Fragoso mu to zabránil.

„Je v ní pravdivé udání,“ pravil.

„Vím to," odpověděl úředník, „ale co do pravdy, když nepřijde na jevo!" odpověděl úředník.

„Přijde na jevo . . . ano, musí na jevo přijíti!"

„Opakuji, máte klíč?"

„Ne," odpověděl Fragoso, „avšak pravím vám opět, že Torres nelhal! . . . Jeden z jeho druhů, s nímž choval dobré přátelství, zemřel před několika měsíci, a je jisto, že mu odevzdal listinu, již chtěl Joamu Dacostoví překupčiti."

„Zajisté," pravil také Jarriquez, „my o tom nepochybujeme, bohužel, že nesoudí tak lidé, kteří rozhodují nad životem Joama Dacosty! . . . Nechte mne!"

Ačkoli Fragosa od sebe odpouzel, tož tento přece nepopustil. Objal nohy úředníkovy.

„Joam Dacosta je nevinen!" zvolal. „Nedejte, by umřel. On nespáchal zločinu u Tijuka. Spáchal jej soudruh Torresův, původce listiny, Ortega to byl! . . ."

Při jméně tom soudce Jarriquez vyskočil. Když pak po prvním rozbouření opět se upokojil, vzal ještě jednou do ruky sežmolenou již listinu, rozložil ji na stole, usedl a přejel si rukou čelo.

„Hle, toto jméno!" pravil ... „Ortega! ... Zkusme to s tímto jménem!"

A opět počínal si se jménem Fragosem pověděným zrovna tak, jako se všemi dříve zkoušenými. Když je byl pod prvních šest písmen posledního odstavce podepsal, dostal následující obrazec:

O r t e g a
P h y j s l

„Nic!" zvolal, „z toho není také nic!"

A vskutku písmeno h pod písmenem r nedalo se vyjádřiti číslicí, ježto h jde před r.

Písmena p, y, j, položená pod písmena o, t, e, dala by číslice 1, 4, 5.

Písmena s, l na konci řádky výše položené byla by od g, a o dvanáct položek vzdálena, kteráž nedala se jedinou číslicí vyjádřiti. Neodpovídala tedy nikterak písmenům g, a.

Tu ozvaly se z ulice hlasité pokřiky.

Fragoso běžel k oknu, jež rozevřel dříve, nežli mu v tom soudce mohl zabrániti.

Před domem valily se nesčetné davy lidu. Nadešla hodina, kdy vězeň měl ze žaláře vykročiti, a tyto rozčilené davy hnaly se sem od místa, kde byla šibenice postavena.

Soudce Jarriquez měl pořád ještě oči na listině upřeny.

„Poslední písmena,“ mumlal, „zkusme to ještě s těmi!“

Na to kladl ještě poslední svou naději.

S třesoucí se rukou, takže sotva mohl psáti, položil jméno Ortega nad posledních šest písmen odstavce, jak to byl právě s prvními učinil.

Tu hlasitě vykřikl. Přesvědčil se hned předem, že těchto posledních šest písmen následovalo v abecedě vesměs za těmi, která skládala ono jméno, takže bylo možno vyšetřiti jisté číslice pro rozdílné postavení a sestaviti z nich číslo.

Když byl tak činil, dostal toto:

O r t e g a
4 3 2 5 1 3
S u v j h d

Vyšetřené číslo bylo tedy 4 3 2 5 1 3.

Bylo to opravdu ono číslo, které podloženo bylo, když obyčejné sepsání přeměňovalo se v tajnopis? Aneb ukázalo se zrovna tak nepravým jako všecka posud zkušená?

Tu hřmotilo to ještě více před domem; z lidu ozývaly se hlasy o milosť odsouzenému, kterému zbývalo již jen několik minut života.

V zoufalství svém Fragoso vyběhl z komnaty — chtěl, ano musil ještě jednou viděti svého dobrodince, než půjde tento na smrť. Chtěl naproti průvodu volati: „Neusmrcujte ho! Nevražděte spravedlivého!“

Již pak soudce Jarriquez psal vyšetřené číslo nad první písmena posledního odstavce, i opakoval je podle potřeby, jak následuje:

4 3 2 5 1 3 4 3 2 5 1 3 4 3 2 5 1 3 4 3 2 5 1 3
P h y j s l y d d q f d z x g a s g z z q q e h

Pak vyhledal dotyčná písmena, počítaje v abecedním pořádku dolů, a četl:

Le véritable auteur du vol de . . .
(Pravý původce krádeže . . .)

Tu zajásal! Číslo toto, čtyři sta třicet dva tisíce pět set třináct bylo šifrou tak dlouho pracně a nadarmo hledanou! Jménem Ortega přišlo se konečně na ni. Nyní měl klíč k listině, která podávala bezpochyby důkazu, že Joam Dacosta je nevinen, a nečta ani dále pádil z komnaty na ulici volaje co mohl:

„Zadržte! Zadržte!“

Proraziti dav, který se před ním rozestupoval, letěti do vězení, které odsouzenec právě opouštěl, kdežto žena jeho a dítky tulily se k němu v zoufalství, bylo pro soudce Jarriqueza dílem jednoho okamžiku.

Stanuv před Joamem Dacostou nemohl ani promluviti, ale třepal listinou v ruce a konečně vydralo se mu z úst:

„Nevinen! Nevinen!“

XIX.

Zločin Tijucký.

Příchodem soudcovým lid ustanul jakoby jej přimrazil. Ještě doznívalo jásavé volání se všech stran:

„Nevinen! Nevinen!“

Pak vše zase ztichlo. Každý chtěl slyšeti, co soudce dále prosloví.

Tento sedl si na kamennou lávku; okolo něho stáli Minha, Benito, Manoel a Fragoso, kdežto Joam Dacosta vinul k srdci svému Jaquitu. Jarriquez hleděl především vyčísti odstavec poslední, a dle toho, jak poznával slova z číslic podložených, odlišoval je, věty opatřil dělidly, a četl pak po krátkém úvodě následující:

„Znamenitá listina tato,“ pravil, „která měla v nejposlednějším okamžiku zachrániti život muže hodného, veleváženého a vrátiti mu čest zlehčovanou, není, ku podivu, a nevím si to také vysvětliti, sepsána v řeči naší, nýbrž francouzsky. Snadže původce její měl při tom úmysl, aby jí hned tak někdo nerozluštil. Po francouzsku vyložen objevuje se převod ten tak, jako na listě, jejž mám v ruce, a zní takto:

Le véritable auteur du vol des diamants et
43 251343251 343251 34 325 134 32513432 51
Ph yjslyddqf dzxgas gz zqq ehx gkfndrxu ju
de l'assassinat des soldats qui escortaient le
34 32513432513 432 5134325 134 32513432513 43
gi ocytdxvksbx hhu ypohdvy rym huhpuydkjox ph
convoi, commis dans la nuit du vingt-deux janvier
251343 251343 2513 43 2513 43 25134 3251 3432513
etozsl etnpmv ffov pd pajx hy ynojy ggay meyunfu

mil huit cent vingt-six, n'est donc pas Joam Da-
432 5134 3251 34325 134 3251 3432 513 4325 1 3
qln mvly fgsu zmqiz tlb qgyu gsqe ubv nrcr ed

costa, injustement condamné à mort; c'est moi, le
43251 34325134325 13432513 4 3251 3432 513 43
gruzb lrmxyuhqhpz drrgcroh e pqxu fivv rpl ph

misérable employé de l'administration du district
251343251 3432513 43 251343251343251 34 32513432
onthvddqf hqsntzh hh nfepmqkyuuexkto gz gkyuumfv

diamantin; oui, moi seul, qui signe de mon vrai nom,
513432513 432 513 4325 134 32513 43 251 3432 513
ijdqdpzjq syk rpl xhxq rym vkloh hh oto zvdk spp

Ortega.
432513
suvjhd.

„Pravým původcem krádeže diamantů a povraždění vojínů, kteří provázeli dopravu, jak stalo se v noci dvacátého druhého ledna tisícího osmistého dvacátého šestého, není tedy Joam Dacosta, nespravedlivě k smrti odsouzený, nýbrž já, ohavný úředník správní v okresu diamantovém, ano jediné já, tuto pravým svým jménem podpisující se . . . Ortega!“

Sotvaže slova tato byla u konce, ihned povstal jásot ohromný, nekonečný.

Bylo také třeba více věděti, než tento poslední odstavec listiny, který dokazoval zřejmě, že statkář Iquitský je nevinen, a který vyrval šibenici tuto oběť hrozného omylu soudcovského?

Obklopen jsa manželkou, dětmi a přátely nemohl ani stisknouti všech těch rukou, které mu podávány. Při vší pevnosti povahy své byl přece pohnut, a se slzami v očích pohlédl k nebi velebě s díkůčiněním Pána světa, který

v posledním, nejtěžším okamžiku osud jeho řídil způsobem tak zázračným a životu ho zachoval.

Že Joam Dacosta je nevinen, o tom nebylo již nijaké pochybnosti. Pravý původce přepadení u Tijuka přiznal se sám k zločinu vylíčiv jej zevrubně se všemi při něm okolnostmi. Pomocí zmíněného čísla soudce Jarriquez vyčetl celý tajnopis, v němž Ortega vypravoval a vyznal toto:

„Padouch byl kollegou Joama Dacosty a jako úředník tento v kanceláři guvernéra v diamantovém obvodu Tijuckém. Jemu bylo svěřeno, by provázel výpravu drahokamů do Ria de Janeiro. Nehroze se zločinné myšlénky obohatiti se lupem a vraždou, pověděl podloudníkům, kterého dne výprava vydá se na cestu.

Když lupiči přepadli výpravu, na niž číhali za městem Villa Ricou, bránil se na oko spolu s provázejícími vojíny, padl ranou na něj jak umluveno na slepo vystřelenou a položen k mrtvým. Tak mohl ovšem jediný vojín, životem odtud vyvázlý, tvrditi, že Ortega byl při půtce usmrcen.

Avšak zločinec netěšil se dlouho lupu svému; nebo brzy na to byl od těch, kteří mu při něm pomáhali, načisto vykraden.

Jsa beze všeho a nemoha vrátiti se do Tijuka Ortega uprchl do severních krajů brasilských, do onoho území při hořejší Amazonce, kde družina „Capitaës de mato“ se toulala. Aby mohl býť živ, vstoupil do oné tlupy, o níž nešla pověsť nejlepší. Zde neptal se ho nikdo, kdo jest aneb odkud přišel. Ortega byl tedy lesním kapitánem a zabýval se po dlouhá léta řemeslem otrokářských náhončích.

Zatím pak dobrodruh Torres, který rovněž byl beze všeho, stal se jeho soudruhem. Ortega a on záhy se spřátelili. Než jak Torres byl řekl, svědomí trápilo brzy zlo-

čince. Zhrozil se upomínky na svůj ohavný čin. Dověděl se, že byl za něj jiný odsouzen, znaltě také toho jiného, svého úplně nevinného kollegu Joama Dacostu. Ač podle zprávy ho došlé Joam Dacosta unikl hrozící mu potupné popravě, nicméně meč vznášel se pořád ještě nad hlavou jeho.

Když pak dotčená družina zatoulala se jednou až za hranice peruanské, přišel Ortega náhodou až k Iquitu, a tu shledal v Joamu Garralovi, který ho však sám nepoznal, někdejšího Joama Dacostu.

Tehdáž rozhodl se, že odčiní seč jen bude bezpraví na kollegovi svém spáchané, a sepsal listinu, v níž vše, co týkalo se přepadení při Villa Rice, zevrubně byl udal; učinil to však způsobem, jak čtenáři známo, tajnostným, chtěje pak listinu tu i s číslem k rozřešení písma potřebným zaslati statkáři Iquitskému.

Avšak smrtí záměr ten úplně překažen. V půtce s černochy na řece Madeiře byl těžce poraněn, z čehož seznal, že mu nebude dlouho žíti. Druh jeho Torres byl při něm; měl za to, že může svěřiti příteli tomu tajemství, které ho tak dlouho a tak těžce tížilo. Proto odevzdal mu listinu vlastní rukou sepsanou, zapřísahaje ho, by ji doručil Joamovi Dacostovi, při čemž pověděl mu jeho jméno a kde nyní mešká, a s posledním výdechem zašeptal ještě číslo čtyři sta třicet dva tisíce pět set třináct, bez něhož listina nebyla k rozluštění.

Čtenář ví, jak Torres po smrti Ortegově vykonal poslání své, jak usmyslil si využiti ve prospěch svůj tajemství, jež měl ve své moci, jak pokusil se učiniti z něho předmět mrzkého obchodu.

Torres zahynul násilně dříve než mohl padoušské záměry své provésti, a tajemství vzal s sebou do hrobu. Jméno Ortega, jež Fragoso nejdříve napověděl, a jež bylo jaksi výraznou známkou listiny, jméno toto konečně přivedlo

důvtip Jarriquezův k tomu, že vyložil tajnopis na písmo vůbec srozumitelné.

Ano, to byl onen věcný důkaz tak dlouho hledaný, to bylo nezvratné svědectví, že Joam Dacosta je nevinný a neúhonný.“

Jásot ozval se ještě živěji, když statečný úředník velezajímavou tuto událosť na poučenou všech hlasitě byl vypravoval.

Od této chvíle soudce Jarriquez, jenž měl tedy v rukou nevývratný důkaz, vymínil si za souhlasu náčelníka policie, že Joama Dacostu, jejž nesměl dříve než dojdou další rozkazy z Ria de Janeiro, na svobodu pustiti, ve svém domě ubytuje.

Mohl tak učiniti nepřekročuje mezí právomocnosti své, a za sběhu všeho obyvatelstva manajského byl Joam Dacosta spíše u vítězoslávě k bytu úředníkovu unášen než aby tam byl kráčel v průvodu svých drahých.

Okamžiky tyto byly ctihodnému statkáři Iquitskému dostiučiněním za vše, co byl po dlouhou dobu vyhnanství svého vytrpěl, a cítil-li se nyní šťastným, necítil toho tak pro sebe, jako pro svou rodinu. Neméně pojala ho jaksi národní hrdosť, že vlasť jeho neposkvrnila se hroznou justiční vraždou!

Ale co dělo se zatím s Fragosem?

Nuže, človíček ten zasypáván téměř samou laskavostí. Benito, Manoel a Minha zahrnovali ho díky, a Lina neskrblila také svou něžností. Byl tím už všecek pomaten a bránil se tomu jak mohl. Tolik díků nechtěl ani přijímati! Náhodou stalo se všecko! Bylo to snad zvláštní jeho zásluhou, že poznal v Torresovi bývalého lesního kapitána? Zajisté že ne. Nepodobalo se také, že by to co prospělo statkáři v jeho osudném stavu, když se byl odhodlal vy-

hledati družinu, k níž Torres někdy byl náležel, a co se týče konečně jména Ortega, tož ani netušil, jaké má do sebe hodnoty!

Statečný Fragoso! Chtěj nechtěj bylo mu přece jen uznati, že on konečně zachránil Joama Dacostu.

Než co tu znamenitých událostí sledovalo šťastně za sebou, než došli k tomu konci: Zachránění Fragosovo právě když se chtěl v lese Iquitském z omrzelosti života usmrtiti; přivětivé přijetí jeho ve fazendě; setkání s Torresem na hranicích brasilských, vstoupení jeho na jangadu a konečně i to, že dobrodruha už dříve byl znal.

„Nu ano, ovšem,“ zvolal Fragoso, „ale bez Liny nebylo by se to přece jen nestalo.“

„Beze mne!“ podotkla mladá mulatka.

„Ano! Bez té liany, bez tvého znamenitého návrhu nebyl bych tolik znamenitého způsobil!“

Že Fragoso a Lina zrovna oslavováni a celou počestnou rodinou, jakož i novými přáteli, jichž si v Manau byli mnoho získali, téměř hýčkáni byli, netřeba tuším podotýkati.

Než neměl soudce Jarriquez také podílu v osvobození nevinného? Nemohl-li přese všechnu svou důvtipnosť rozbornickou přečísti listinu, ježto byla naprosto nerozluštitelnou pro toho, kdo neměl k ní klíče, zdaž neuhodl alespoň, na jaké tajnopisné soustavě tato se zakládá? Kdo jiný než on byl by pomocí jediného jména Ortega vystihl skryté číslo, jež znali pouze původce zločinu a Torres, když byli ještě na živu?

I jemu rovněž dostalo se zasloužených díků.

Ještě téhož dne odeslána do Ria de Janeiro obšírná zpráva o posledních událostech, k níž připojena původní listina i s klíčem k ní náležitým. Nyní pak bylo teprve vyčkati dalšího nařízení ministra k soudci, avšak nikdo

nepochyboval, že ministr rozkáže, by vězeň byl ihned na svobodu propuštěn.

Bylo jim tedy ještě několik dní v Manau pomeškati, pak se měli Joam Dacosta a jeho rodina, volní a jistí, všeho strachu zbavení, s hostitelem svým rozloučiti, na jangadu zase vstoupiti a po proudu Amazonky dále plouti až k Paře, kde by cesta skončila se dvojnásobným sňatkem Minhy a Manoele, jakož i Liny a Fragosa dle usnesení dříve již učiněného.

Za čtyři dni, 4. dne měsíce září, došel rozkaz, aby vězeň byl propuštěn. Listina uznána hodnověrnou, rovněž písmo její shodovalo se s písmem Ortegovým, někdejším úředníkem v obvodu diamantovém, a nebylo pochybnosti, že vyznání zločinu se všemi podrobnostmi jeho bylo jediné rukou jeho psáno.

Konečně tedy dokázáno, že odsouzený ve Villa Rice je nevinen a že Joam Dacosta je muž neúhonný a počestný.

Téhož dne soudce Jarriquez stoloval se šťastnou rodinou na jangadě, a když se k večeru odtud ubíral, tiskli mu všickni vřele ruku. Nastalo dojemné loučení; přislíbili si však, že se na zpáteční cestě v Manau a pak v Iquitě vzájemně navštíví.

Druhého dne za svitání dáno znamení k odplutí. Všickni osadníci jangady stáli na ohromné pramici. Jangada plula zvolna po proudu, a když zmizela v záhybu řeky Negra, ozývaly se ještě za ní hlučné, radostné pokřiky obyvatelů manajských.

XX.

Dolní Amazonka.

Jakou zprávu máme nyní ještě dáti o této druhé části cesty na veliké řece? Prošla hodné rodině šťastně den ke dni. Joam Dacosta znovu okřál a s ním všichni, které tak vroucně miloval.

Jangada jela nyní rychleji dolů po řece přílivem rozvodněné. Na levo zůstavila malou ves Don Jose de Maturi, a na pravo ústí Madeiry, ježto dostala jméno své od spousty plujícího rostlinstva, oklestěných a olistěných kmenů, které z nitra Bolivie přeplavuje. Projela souostrovím Kaninským, jehož výspy jsou pravými rodišti palem, minula osadu Serpu, která od jednoho břehu ke druhému se přenášejíc konečně na levém břehu řeky zůstala, se svými přívětivými chaloupkami, jejichžto prahy spočívají na žlutém písku pobřežním.

Ves Silves, na levém břehu Amazonky, městys Villa Bella, hlavní tržiště na „guaranu“ (tamější čokoládu, u nás jako lék), zmizely brzy za jangadou. Rovněž ves Faro s proslulou řekou Nhamundou, na níž Orellana byl prý roku 1539 přepaden od bojovných žen, kterých od toho času nikdo nespatřil — pověsť, dle které dáno řece nicméně jméno na věčné časy.

Zde končí rozsáhlá provincie Rio Negro a počíná okres Paranský; téhož dne, 22. září, dostala se rodina rozkošným údolím do části brasilské říše, která má na východ za hranici jen Atlantský ocean.

„Totě velkolepé!“ opakovala neustále mladá dívka.
„Trvá to už dlouho!“ mumlal Manoel.
„Totě krásné!“ jásala Lina.
„Kdy konečně přijdeme na místo!“ bručel Fragoso.

Při tak rozcházejícím mínění měli se pak ještě bavit! Nicméně hodiny ubíhaly utěšeně; neboť Benito, který nebyl ani trpělivým ani netrpělivým, nabyl opět svého dobrého rozmaru a radostné nálady.

Jangada vinula se pak mezi nepřehlednými sady tmavozelených kakaovníků, od nichž odrážela se ostře žlutá sláma nebo červené cihly, které kryly střechy obydlí farmářských po obou stranách řeky; tak plulo se z Obida až k městysi Monte Alegre.

Zde otvírá se ústí řeky Trombety, jejížto černé vlny svlažují spodní části budov v Obidu, malém městečku, opravdovém „citade“ s ulicemi širokými a s pěknými v nich domy, důležitém skladišti plodů kakaovníkových, a jen stoosmdesát velkých mil od Beléma vzdáleném.

Dále viděti jest pobočku Tapajoz s vodou zelenavěšedou, od jihovýchodu tekoucí; pak Santarem, bohatý městys s obyvatelstvem asi pěti tisíc, ponejvíce Indiánů, jehožto popřední domy vystaveny jsou na bílém písku pobřežním.

Od svého odjezdu z Manaa jangada se více nezastavila, nemajíc na této dolejší části řeky skoro žádných překážek. Za dne i za noci jela pořád dolů řízena bdělým a ostražitým lodivodou. Nikdež nebylo zastávky ni pro zábavu cestujících ni proto, by sjednávány byly obchody. — Šlo to neustále dál, a rychle blížili se k toužebnému cíli plavby své.

Od Alemqueru, na levém břehu, změnila se podoba krajiny. Namísto pokrajních lesů, jež posud zavíraly obzor, vyvstávaly nedaleko řeky chlumy vlnité, a v pozadí vznášely se vrcholy pravých nebetyčných hor.

Jaquita ani dcera její, Lina ani Cybela něčeho podobného posud nebyly viděly.

Zde v okresu Paranském byl Manoel domovem, moha tak zevrubně označiti dvojité pohoří, které vždy víc a více zúžovalo řečiště veletoku.

„Zde na pravo,“ pravil, „je Sierra de Paruacarta, která táhne se jako v polokruhu na jih. Na levo rozkládá se Sierra de Curuva, jejížto poslední výběžky brzy mineme.“

„Tedy budeme již brzy na místě?“ tázal se Fragoso.

„Ano brzy!“ odpověděl Manoel.

Oba ženichové si zajisté dobře porozuměli; neboť lehké, avšak významné pokynutí hlavou provázelo otázku i odpověď.

Přes to, že příliv od Obida pozorovaný plavbu jangady poněkud zdržoval, minuli nicméně brzy městys Monte Alegre, pak Praynhu de Onteiro a ústí Xingu, kamž často chodí Yurumští Indiáni, kteří zabývají se hlavně připravováním lebek ubitých nepřátel pro sbírky přírodnické.

Amazonka měla tu již značnou šířku, a dle všeho promění se dále v pravé moře. Husté růžové keře osm až deset stop vysoké pokrývaly břehy její. Porto de Mos, Boa Vista a Gurupa, jež pozbývá víc a více někdejší své důležitosti, zmizely jim brzo z očí.

Zde řeka dělí se ve dvě mohutná ramena, jež vztahuje k Atlantskému oceanu; rameno jedno běží k severovýchodu, druhé pak zrovna k východu, zavírajíce mezi sebou velký ostrov Marajo, který je tak veliký jako nějaká provincie. V obvodu má celých stoosmdesát mil; ježto má hojné bařiny a potoky s lučinami na východní straně a s velkými lesy na západě, hodí se zvláště pro chov dobytka, který se tu také u veliké míře provádí.

Tato ohromná výspa Marajo je přirozenou překážkou, jížto Amazonka ve dvě ramena se rozděluje a po nich vodstvo své do moře přivádí. Kdyby jangada plula po rameni hořejším, došla by, minouc ostrovy Caviana a Mexiana, k ústi padesát mil mořských širokému, avšak byla by též zakusila „pororoky,“ onoho strašného, náhlého přívalu, jímž řeka ve třech dnech před novoměsícem a při úplňku za dvě

minuty, místo v šesti hodinách, vystoupí dvanáct až patnáct stop nade svůj nejnižší stav.

Tento bouřlivý příval nadělá namnoze mnoho škod. Na štěstí rameno dolejší, ježto se nazývá průlivem Brevesským, do něhož vtéká volně řeka Para, bývá tohoto hrozného zjevu přírodního ušetřeno, nýbrž jeví jen úkaz pravidelného přílivu mořského.

Kormidelník Araujo znal dobře obě tato ramena.

Plul tedy zrovna do krásných lesů, sem a tam podél menších ostrovů s palmami muritovými; k tomu pak byla pohoda tak pěkná, že nebylo se jim strachovati oněch náhlých bouří, které časem řádí po celém průlivu Brevesském.

Za několik dní jangada dorazila k někdejší vesnici téhož jména, kteráž, ačkoli stojí na půdě, několik měsíců v roce zaplavené, přece již od roku 1845 zmohla se na město o stu domů. Zde jsou usídleni Tapuyové, prvotní obyvatelé dolejší Amazonky, kteří ustupují pořád víc a více bílému plemeni, takže brzy docela vymizí.

Zatím jangada brala se dál a dále. Zde zavadila, nedbajíc nebezpečí, že narazí, o kořeny obrovských mangovníků, které jako velikánská tykadla nějaké obludy daleko do vody sáhají; tam zase o kmeny stromů s listím bledozeleným, o něž opřeli dlouhé tyče, by dostali pramici zase do proudu.

Dále přirazili k ústí Toncantina, který vodstvo své z rozličných řek provincie Goyazské shluklé širokým ústím Amazonce přivádí; za tím pak k Moju a k městysi Santě Aně.

Velkolepě rozvíjel se tu překrásný obraz na obou pobřežích, jakoby nějakým strojem čarovným vykouzlený.

Již pak nesčetné lodi a čluny, dolů plující, jako uby, egaritey, vigilindy, všeliké pirogy, menší a větší lodice z dolejších částí Amazonky a od břehu Atlantského oceanu hemžily se kolem obrovské jangady jako šalupy kolem mohutného válečného korábu.

Konečně objevila se na levo Santa Maria de Bélem do Para, „město", jak je tu jmenují, s malebným pořadím bílých domů o několika poschodích, s kláštery mezi palmami, s věžemi hlavního chrámu a chrámu Nostra-Señora de Merced, se svými goëlettami, briggami a trojstěžníky, kterými udržuje čilé obchodní styky se starým světem.

Jak bušilo srdce cestovatelům na jangadě! Konečně blížili se cíli cesty své, jehož že dosáhnou, nebyli by se hned tak nadáli. Mohli kdy doufati, že spatří hlavní město provincie Pary, když byl Joam Dacosta zatčen, za kterouž příčinou byli v Manau v polovici cesty zdrženi?

Dne 15. října, po půlpátém měsíci, kdy se byli z fazendy Iquitské vypravili, vynořil se jim ponejprv Bélem za ostrým záhybem řeky.

Od několika dní již bylo známo, že jangada sem přibude. Celé město vědělo o tom, co se s Joamem Dacostou bylo stalo. I očekávali tohoto statečníka. Všickni hleděli ho srdečně uvítať.

Množství člunů plulo naproti statkáři, a jangada byla brzy zaplavena všemi těmi, kteří chtěli oslaviti příchod svého krajana tak dlouho vypovězeného. Tisíce zvědavých, spíše tisíce přátel, tísnilo se na plující osadě dříve, než se k přístavišti svému dostala.

A mezi těmi, kteří si pospíšili, přijela sem také na jedné z prvních pirog paní Valdezová.

Matka Manoelova mohla konečně objati dceru synem jejím vyvolenou. Nemohla-li paní tato odebrati se zrovna do Iquita, nepřinesla jí Amazonka jakoby celou fazendu s rodinou?

Ještě před soumrakem kormidelník Araujo zakotvil jangadu pevně v zálivu za zbrojnicí. To bude její poslední kotviště, poslední odpočinek po plavbě osmi set mil na brasilském veletoku. Zde budou strženy stany Indiánů, chaty černochů a skladiště s drahým zbožím; pak dojde na

obydlí pod zeleným loubím a zmizí navždy; konečně i malá kaple, jejížto zvonek hlas svůj mísil s hlaholem zvonů belémských.

Před tím však bylo ještě jednu slavnosť na jangadě odbyti: sňatek Manoele a Minhy, jakož i Liny a Fragosa, a otec Passanha stál na svém, aby požehnal tomuto tak šťastnému dvojsňatku. V malé kapli chtěl spojiti ruce navždy nastávajícím manželům.

Vešli-li se do malé kaple jenom vlastní členové rodiny Joama Dacosty, tož veliká jangada poskytovala dosti místa všem, kteří chtěli účastniti se tohoto svatebního veselí, a kdyby konečně i nestačila pro to množství lidí, byly tu stupně v drnu na rozsáhlém svahu pobřežním, na nichž směstnali by se všickni, kteří by chtěli uctiti muže, jenž způsobem tak neobyčejným stal se hrdinou dne.

Již následujícího dne, 16. října, slavena dvojí svatba s velikou okázalostí.

Od desíti hodin z rána přicházelo množství hostí při nejkrásnější pohodě na palubu jangady. Na břehu shromáždilo se skoro všecko obyvatelstvo Beléma, svátečně oděné. Na řece samé hemžily se čluny s hostmi, kteří přirazili ku kraji velikého vlaku dřevěného, takže Amazonka byla až k protějšímu břehu téměř pod loďstvem tím schována.

Když zvonek na kapli ponejprv se ozval, bylo to jaksi radostným znamením zraku i sluchu všech. Ihned odpovídaly zvony chrámů belémských zvonku na jangadě. Čluny v přístavu vztyčily vlajky a před barvami brasilskými skláněly se národní prapory jiných zemí. Odevšad praskaly rány z pušek, jsouce však přehlušeny jásotem mnohohlasým lidu shromážděného.

Rodina Dacostova vystoupila z obydlí kráčejíc davem lidu k malé kapli.

Joam Dacosta uvítán nadšeným potleskem. Vedl se s paní Valdezovou. Jaquitu provázel guvernér belémský, který s přáteli mladého lékaře vojenského chtěl přítomností svou spolu svatbu oslaviti.

Manoel kráčel po boku Minhy, která zářila opravdu krásou a vděkem; pak následoval Fragoso, který přešťastnou Linu držel za ruku; konečně Benito, stará Cybela a domácí služebnictvo rodiny, kráčejíce dvojřadím lodního mužstva jangady.

Otec Passanha očekával obou párků u vchodu do kaple. Obřady vykonány jednoduchým, důstojným způsobem, a tytéž ruce, které kdysi žehnaly Joamovi a Jaquitě, pozdvihly se nyní nad jejich dětmi, by jim též vyprosily nebeského požehnání.

Tolik štěstí nesmělo býti kaleno zármutkem delší odloučenosti.

Manoel zadal hned za své propuštění, by mohl zůstati u rodiny v Iquitě, kdež mu jakožto lékaři občanskému kynula obsáhlá působnosť v oboru příslušném.

Rovněž i druzí novomanželé neváhali ni okamžiku zůstati u těch, kteří jim byli více přáteli než pány.

Paní Valdezová neměla ničeho proti tomu, že syn její se snachou odejde; avšak vymínila si, že mladí manželé navštíví ji častěji v Belémě.

Nic nebylo potom snadnějšího. Nebyl-li veletok již nerozlučitelnou páskou mezi Belémem a Iquitem?

K tomu pak první parní loď počala v několika dnech pravidelně jezditi, a osm dní stačilo, by přeplula Amazonku proti proudu, kdežto jangada při plavbě po proudu tolik měsíců potřebovala.

Benito obstaral zdárně rozsáhlé své obchody; a brzy nezůstalo z jangady, t. j. z prámu celý les Iquitský zahrnujícího — ničeho více.

Za měsíc pak statkář, manželka jeho, Manoel a Minha Valdezová, Lina a Fragoso jeli zpět na parníku Amazonském do rozsáhlé usedlosti Iquitské, v jejíž správu Benito se uvázal.

Nyní Joam Dacosta bral se s hlavou vzpřímenou do svého majetku veda nazpět rodinu šťastnou přes brasilské hranice.

Ale Fragosa bylo slyšeť alespoň dvacetkráte za den volati:

„Ano — bez té liany!“

Konečně pak dal hezké toto jméno i mladé mulatce, která si ho také svou věrností a oddaností k statečnému svému muži zasloužila.

„Až na jediné malinké písmeno,“ pravil, „je si Lina a Liana tak jako tak stejna!“

Část prvá.

Část druhá.